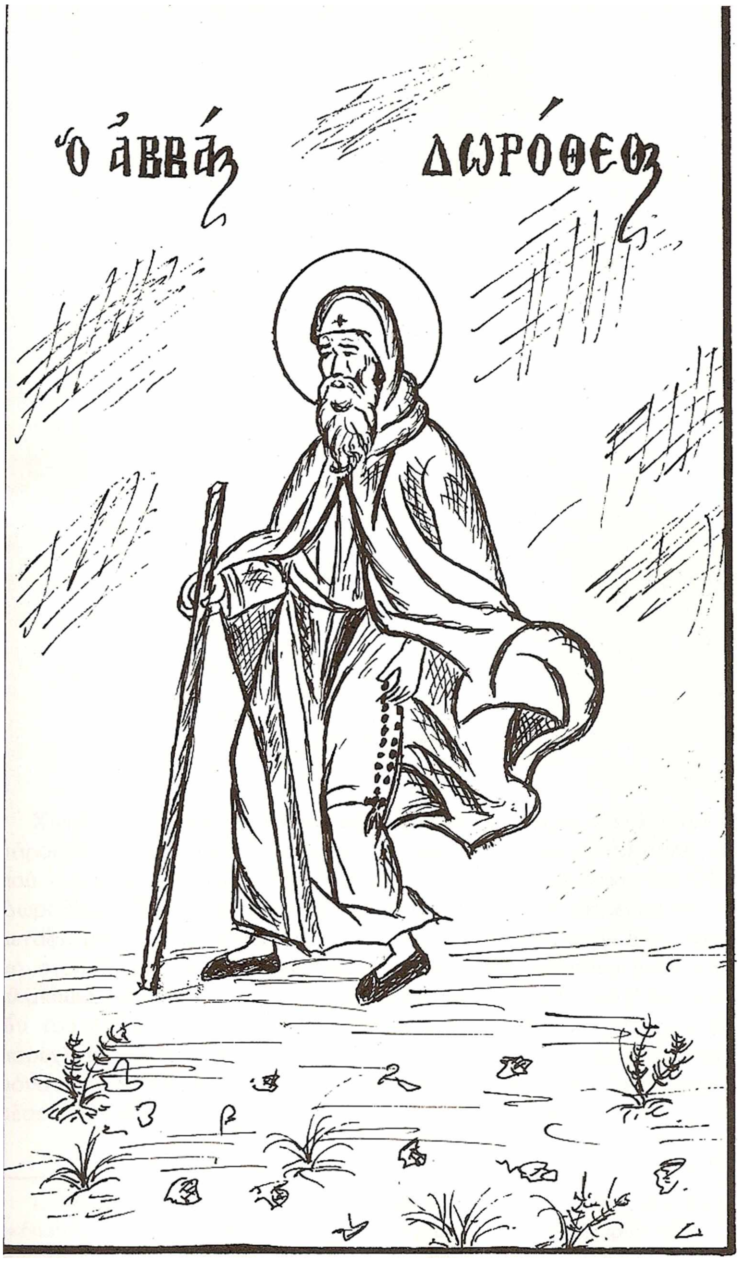
ΑΒΒΑ ΔΩΡΟΘΕΟΥ

Εργα Ασκητικα

Ἑτοιμασία

Ὁ ἀββᾶς Δωρόθεος

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ ΚΑΙ ΕΖΗΣΕ ΣΑΝ ΜΟΝΑΧΟΣ Ο ΑΒΒΑΣ ΔΩΡΟΘΕΟΣ

'Η μοναχική ζωή στην Παλαιστίνη, κατά τόν ΣΤ' αιώνα, που εζησε καί πολιτεύτηκε ό άββάς Δωρόθεος, βρισκόταν σε μεγάλη ακμή καί άνθηση.

Οί μοναχικοί άγώνες καί τά άσκητικά επιτεύγματα των μεγάλων όσιακών μορφών τών άγίων: Ίλαρίωνος, Σιλβανοϋ, Χαρίτωνος, Ευθυμίου, Θεοκτίστου καί Γερασίμου τοϋ Ίορδανίτου, πού προηγήθηκαν έναν αιώνα, άπέδωσαν πλούσιους πνευματικούς καρπούς. Αυτοί είναι πού κόσμησαν τή μοναχική παλαίστρα τοΰ ΣΤ' αιώνα με εξαίρετα όσιακά άναστήματα, δπως τών οσίων Κυριάκου, Σάββα του ηγιασμένου καί Θεοδοσίου τοϋ κοινοβιάρχου, τοϋ όσ. Βαρσανουφίου καί τοϋ όσ. Ιωάννη τοϋ Προφήτη καί τών μαθητών τους άββά Σερίδου καί άββά Δωροθέου.

Αύτή ακριβώς την άξιοθαύμαστη εικόνα πού παρουσίαζε τόν ΣΤ' αιώνα ή ’έρημος τής Παλαιστίνης, έκανε τόν ’Ιωάννη Μόσχο νά τήν άποκαλέσει μέ θαυμασμό «Πολύανθη πνευματικόν λειμώνα».

Τό κοινοβιακό Μοναστήρι τοΰ άββά Σερίδου, πού ειδικότερα θά μάς άπασχολήσει, ιδρύθηκε στις άρχές τοΰ ΣΤ' αιώνα μεταξύ Γάζας καί Άσκάλωνα καί επονομάστηκε άπό τούς συγχρόνους του «εύαγές», γιατί εκτός άπό εργαστήρι της άσκήσεως καί τής προσευχής εξελίχθηκε καί σέ σημαντικό φιλανθρωπικό καί Ιεραποστολικό κέντρο. Σ’ αύτό συναντούσε κανείς συνταιριασμένη τή θεωρία μέ τήν πράξη, σέ τέτοιο άξιοθαύμαστο βαθμό, ώστε νά γίνεται πόλος ελξεως καί σταθμός μετανοίας άκόμα καί γιά τούς αιρετικούς καί τούς εϊδωλολάτρες.

Ή ύφηλή αύτή πνευματική στάθμη όφείλεται ασφαλώς στίς κατευθύνσεις καί προτροπές τών δύο μεγάλων όσιακών μορφών τοϋ άββά Βαρσανουφίου καί τοΰ άββά ’Ιωάννη τοϋ Προφήτη. Αυτοί έζησαν μέν σάν έγκλειστοι σέ κελλιά πού βρίσκονταν έξω άπό τό κοινόβιο, κατεύθυναν όμως καί καθοδηγούσαν τούς μοναχούς μέ έπιστολές καθώς καί μέ τά ιδιαίτερα χαρίσματα καί τίς δωρεές τοΰ 'Αγίου Πνεύματος, μέ τά όποια είχαν καταστολιστέΐ[2].

2. *Βίβλος Ψυχωφελής Βαρσανουφίου καί Ίωάννου,* Έκδ. Σ. Σχοινά — Βόλος, 1960.

α) ' Ο άββάς Βαρσανούφιος

Άπό τίς ελάχιστες πληροφορίες πού διασώθηκαν μαθαίνουμε δτι ό άββάς Βαρσανούφιος ήταν μάλλον Αιγυπτιακής καταγωγής. Σ’ ένα ταξίδι του στούς Άγ. Τόπους γνωρίστηκε με κάποιον άββά Μάρκελλο, στόν όποϊο υποτάχθηκε καί άπό τόν όποιο κουρεύτηκε μοναχός. Άλλα στοιχεία γΓ αύτή τήν περίοδο τής ζωής του δεν έχουμε εκτός άπό τά προσωπικά του βιώματα πού άναφέρει ό’ίδιος παρεμπιπτόντως στή Β.Ψ. Φαίνεται δμως δτι γρήγορα εξελίχθηκε σέ μεγάλη πνευματική φυσιο- γνωμία καί έγινε περιζήτητος. Ό ϊδιος πάλι άναφέρει στή Β. Ψ. δτι πολλοί ζητούσαν νά μείνουν κοντά σ’ αύτόν καί τόν άββά ’Ιωάννη. Ό Θεός δμως επιφύλαξε τήν εξαιρετική αύτή εύνοια στόν Άββά Σέριδο: *«Πόσοι γάρ ήθελον ήμας τούς γέροντας καί ετρεχον καί ούκ έδόθη αύτοϊς; καί καθημένου αύτοϋ -τοϋ άββά Σερίδου- επεμψεν ήμας πρός αύτόν ό Θεός καί τέκνον γνήσιον ημών αύτόν έποίησε». (Β. Ψ. ιζ').*

Όταν ό Βαρσανούφιος εγκαταστάθηκε στό νεοσύστατο κοινόβιο τοΰ άββά Σερίδου, διάλεξε ένα κελλί, έξω άπό τήν πύλη τής Μονής. Καί άπομονώθηκε μέν σωματικά άπό τήν άδελφότητα, κοινωνοΰσε όμως «εν πνεύματι» μέ τή ζωή καί τά προ βλήματά της. Αργότερα παραχώρη- σε αύτό τό κελλί στόν άββά ’Ιωάννη τόν Προφήτη καί ό ϊδιος έκτισε άλλο μακρύτερα. Ἔγκλειστος έζησε συνολικά πενήντα χρόνια, χωρίς νά επικοινωνεί καί νά δέχεται κανέναν, εκτός άπό τόν ήγούμενο Σέρι- δο, διά μέσου τοΰ οποίου δεχόταν τά μηνύματα τών άδελφών καί τών ξένων. Τό κελλί του τό ονόμαζε ό’ίδιος κοιμητήριο «ότι *άνεπαύσατο άπό τών παθών όλων άπέθανε γάρ τελείως τη άμαρτίςι· καί τό κελλί ον αύτοϋ, εν ω έζώγρηται ώς έν τάφφ διό τό όνομα τοϋ Ίησοϋ, τόπος άναπαύσεώς έστιν, ένθα ού πατεϊ δαίμων, ούδέ ό άρχων αύτοϋ διάβολος- άγιαστήριον γάρ έγίνετο, ότι έχώρισε τό κατοικητήριον τοϋ Θεοϋ»* (άβ- βάς Ίωάν. Β.Ψ. οζ').

Διαβάζοντας κανείς στήν Β. Ψ. τίς άπαντήσεις στίς επιστολές καί τά αιτήματα τών μοναχών, θαυμάζει τήν ολοκληρωμένη προσωπικότητά του καί τήν ευρύτητα τής σκέψεώς του. Άπό έναν έγκλειστο θάπερίμε- νε κανείς άγνοια τών κοινωνικών καί τών εκκλησιαστικών προβλημά- των, άδιαφορία γιά θέματα κοπώσεως καί άσθενείας τών μοναχών καί τών ξένων καί έλλειψη ψυχικής εγγύτητας μέ τούς άδύνατους καί εκείνους πού δοκιμάζονταν πνευματικά.

"Ομως δεν συνέβαινε κάτι τέτοιο μέ τόν άββά Βαρσανούφιο, γιατί σ’ αύτόν είχε σκηνώσει τό 'Άγιον Πνεΰμα, πού χαρίζει τό φωτισμό, τή γνώση καί τή συμπόνια άκόμα καί γιά τήν άλογη κτίση. Οί ξένοι καί οί άρρωστοι δέν τόν συναντοΰσαν ποτέ. Αυτός όμως ένδιαφέρθηκε γιά τήν άνάπαυση καί τήν θεραπεία τους καί υπέδειξε νά Ιδρύσει ή Μονή ξενώνα καί νοσοκομείο. Τά πνευματικά του παιδιά δέν τόν είχαν δει ποτέ, άλλά αυτός ήταν πολύ κοντά τους καί παρακαλοΰσε μέρα-νύχτα

τό Θεό: *«Δέσποτα, ή συνεισένεγκέ μοι τά τέκνα μου εις την Βασιλείαν Σου, ή κάμέ έξάλειψον έκ τής βίβλου Σου» (Β. Ψ. ρια).*

Τό κελλί , πού τοῦ χρησίμευσε γιά στίβος καί κοιμητήρι τών παθών, ’έγινε καί σωματικός τάφος του. Έκεϊ παρέδωσε τό πνεΰμα του στόν Κύριο, αφήνοντας στίς επόμενες γενεές τών πιστών τίς συμβουλές του, πού κατέγραψε ό άββάς Δωρόθεος, σάν διαρκή πηγή «άειζώων ναμάτων».

β) 'Ο άββάς ’Ιωάννης

Τήν προσέλευση τοῦ άββά ’Ιωάννη στή Μονή τοῦ άββά Σερίδου προεϊδε ό άββάς Βαρσανούφιος δυό χρόνια πρίν νά πραγματοποιηθεί. "Οταν ό άββάς ’Ιωάννης ζήτησε νά έγκαταβιώσει στή Μονή, ό άββάς Βαρσανούφιος προέτρεπε τόν ήγούμενο Σέριδο νά τόν δεχτεί, άποκαλύπτοντάς του τήν πληροφορία πού έλαβε γι’ αύτόν, πρίν δυό χρόνια, άπό τό Θεό. ’Απαντώντας σέ σχετική επιστολή τοῦ άββά ’Ιωάννη επικροτεί καί ενισχύει τήν επιθυμία του νά ζήσει εκεί καί τοῦ στέλνει σάν δείγμα εύνοίας καί εύλογίας τό κουκούλι του.

Πότε καί ποῦ ’έγινε ό άββάς ’Ιωάννης μοναχός δέν τό γνωρίζουμε. Τό μόνο πού ξέρουμε μέ βεβαιότητα είναι δτι τά τελευταία δεκαοκτώ χρόνια τής ζωής του τά πέρασε «ήσυχάζων» στό κελλί πού ζοῦσε πρώτα ό άββάς Βαρσανούφιος, *«μιμητής καί ομότροπος* μετ’ αύτοϋ *γενόμενος»,* προεϊδε δέ καί τό θάνατό του.

Μέ τό θάνατό του συνδέεται καί τό έξης αξιοπρόσεκτο γεγονός. Ό άββάς ’Ιωάννης προέβλεψε δτι θά πεθάνει άμέσως μετά τό θάνατο τοῦ άββά Σερίδου καί τήν άνακήρυξη σέ ήγούμενο τοῦ άββά Αίλιανοῦ. Ό άββάς Αιλιανός, πού ήταν νέος άκόμα μοναχός, ικέτεψε τόν άββά ’Ιωάννη νά παρακαλέσει τόν Κύριο νά τοῦ χαρίσει άκόμα λίγες μέρες ζωής, ώστε νά μπορέσει νά τόν καταρτίσΘ στό βαρύ διακόνημα τής ήγουμενίας. Καί ό Κύριος τοῦ χάρισε δυό εβδομάδες. *(«...Τότε ήμών πλησθέντων κλαυθμοϋ, καί αύτφ προσπεσόντων, άντελάβετο ό άββάς Αιλιανός καί είπε· καν δύο εβδομάδες χάρισαί μοι, 'ίνα έρωτήσω σε περί τοϋ μοναστηριού καί τής διοικήσεως αύτοϋ. Ό δέ Γέρων σπλαχνισθείς καί κινηθείς έκ τοῦ ένοικοϋντος αύτφ 'Αγ. Πνεύματος, είπε·* καί ι’δου *έχεις με τάς δύο εβδομάδας. 'Έμεινε δέ ό άββάς Αιλιανός έρωτών αύτόν περί έκάστου πράγματος τής διοικήσεως τοϋ κοινοβίου, καί τών δύο εβδομάδων πληρωθεισών, ένετείλατο ήμϊν μή φανερώσαι τήν κοίμησιν αύτοϋ, άχρι τής ήμέρας. Καί καλέσας πάντας τούς άδελφούς καί τούς εύρεθέντας έν τφ κοινοβίψ ήσπάσατο έκαστον καί άπέλυσεν αύτούς■ καί άπολύσας πάντας τούς άδελφούς παρέδωκεν έν ειρήνη τό πνεϋμα αύτοϋ τφ Θεφ»* Β. Ψ. σκδ').

Ή μνήμη τοῦ άββά ’Ιωάννη εορτάζεται μαζί μέ τοῦ άββά Βαρσανουφίου στίς 6 Φεβρουάριου. Ό "Αγ. Νικόδημος ό Αγιορείτης σύνταξε πρός

τιμήν του τούς ακόλουθους στίχους:

Δίκαιόν έσπν, ώ 'Ιωάννη, άμα
τάττειν σε ώδε τφ φίλω διδασκάλψ

Καί γιά τόν άββά Βαρσανούφιο:

Έκ γης συνέστη σώμα Βαρσανουφίου
καί γην ύττήλθε, τήν έαυτοΰ μητέρα.

Ή ορθόδοξη εκκλησιαστική συνείδηση διατήρησε τή μνήμη καί τών δυό στό πέρασμα τών αιώνων, μέ σεβασμό καί ευγνωμοσύνη. Τούς τίμησε σάν δομήτορες τής πνευματικότητας πού δοκιμάστηκε βαθιά στή στένωση[1] καί στή σιωπή τής ερήμου καί πού γΓ αύτό είναι πάντοτε σύγχρονη καί έλπιδοφόρα.

Ο ΑΒΒΑΣ ΔΩΡΟΘΕΟΣ

Ό άββάς Δωρόθεος εζησε περί τά μέσα τοϋ ΣΤ' αιώνα.

'Ελάχιστες είναι οί πηγές άπό δπου μπορούμε νά άντλήσουμε βιογραφικά στοιχεία καί αυτές είναι φτωχές σέ πληροφορίες.

Τά συγγράματα:1) Βίβλος Βαρσανουφίου καί 'Ιωάννη[4] καί 2) Βίος τοϋ 'Οσίου Δοσιθέου[5], γραμμένος άπό άνώνυμο κατά τά τέλη τοΰ ΣΤ' αιώνα, μας τροφοδοτούν έμμεσα μέ ενημερωτικά στοιχεία γιά τό βίο καί τήν πολιτεία τοΰ μεγάλου άββά.

Οί 'έρευνες πού έγιναν στήν άρχή τοΰ αιώνα μας, σχετικά μέ τήν προσωπικότητα τοϋ άββά Δωροθέου άπό τόν βιογράφο του P. S. Vai-

3. *Στένωση* είναι ή άπουσία ή ό περιορισμός κάθε ψυχοσωματικής άναπαύσεως πού θεληματικά δημιουργοϋν οί ασκητές στόν εαυτόν τους ή καί πού ύπομένουν όταν τούς επιβάλλεται έκ τών πραγμάτων, μέ σκοπό νά βαδίσουν πραγματικά τό δρόμο πού φέρνει στή Βασιλεία τών ούρανών.

4. Επιστολές πού έγραψαν σέ διάφορα πρόσωπα δυό μεγάλοι μοναχοί τοΰ μοναστηριού τοϋ άββά Σερίδου, οί δσιοι Βαρσανούφιος καί 'Ιωάννης. Τίς επιστολές αύτές δπως ιστορικά γίνεται άποδεκτό, συνέλεξε ό άββάς Δωρόθεος. Σήμερα κυκλοφορούν σέ βιβλίο άπό τίς έκδόσεις Σ. Σχοινά — Βόλος 1960.

•5. La vie de saint Dosith^e έν OCP *XXVI,* 78, 89—123 (πρβλ. Sources Chr6tiennes No 92, Doroth£e de Gaza, Paris 1963).

Τό βιβλίο αύτό δέν άποδίδεται ιστορικά σέ επώνυμο συγγραφέα αλλά δέν μπορεί νά άπορριφθεΐ καί ή γνώμη — πού άλλωστε είναι τόσο βάσιμη — δτι, άν δέν είναι γραμμένο άπό τόν Ύδιο τόν άββά Δωρόθεο, τουλάχιστον τό περιεχόμενό του πηγάζει άπό αύτόν.

lhe(\ σέ συνδυασμό μέ τίς ενδείξεις πού περιέχονται στήν εκκλησιαστική 'Ιστορία του Εύαγρίου[7] καί στόν «Πνευματικό Λειμώνα»* τοῦ Ί. Μόσχου, κατέληξαν στό νά θεωρηθεί πιθανότερος χρόνος γεννήσεώς του οί αρχές τοῦ ΣΤ' αιώνα (ή τά τέλη τοῦ Ε' αιώνα), εφόσον μάλιστα κατά τά πρώτα νεανικά χρόνια του χειραγωγήθηκε άπό τοΰς οσίους Βαρσανούφιο καί Ιωάννη, πού άκμάσανε στούς χρόνους τοῦ αύτοκράτορα Ιουστινιανού (527-565 μ.Χ.).

'Ακόμη οί 'έρευνες αύτές τοποθετούν τήνϊδρυση τής Μονής τοῦ άββά Δωροθέου, λίγο μετά τό 540 μ.Χ. καί τό θάνατό του μεταξύ τών ετών 560-580 μ.Χ.

Καταγωγή — Νεανικά χρόνια

Ό άββάς Δωρόθεος καταγόταν πιθανότατα άπό τήν 'Αντιόχεια. Οί μόνες πληροφορίες γιά τήν οικογένεια του βρίσκονται στό βίο τοῦ Δοσιθέου. 'Από εκεί μαθαίνουμε ότι είχε έναν άδελφό «πολύ καλό χριστιανό καί φιλομόναχο», πού χρηματοδότησε τήν άνέγερση. νοσοκομείου στή Μονή Σερίδου.

Ή οικογένεια του πρέπει νά ήταν χριστιανική καί πλούσια, δπως διαφαίνεται άπό τήν εξαιρετική μόρφωση πού πήρε ό άββάς Δωρόθεος, κοντά σέ κάποιο φιλόσοφο τής εποχής, πού πιθανότατα ήταν ό Προκόπιος ό Γαζαϊος[9] (περί τό 528 μ.Χ.). 'Από τήν διακονία του επίσης στό νοσοκομείο συμπεραίνουμε δτι είχε καί γνώσεις ιατρικής.

'Από τήν ύπ' άριθμ. σνβ' έρώτηση πού περιέχεται στή Β.Ψ. καί πού άποδίδεται στόν άββά Δωρόθεο, πληφορορούμαστε δτι βρισκόταν σέ δίλημμα άν 'έπρεπε νά διαθέσει τά χρήματά του στό κοινόβιο ή στούς φτωχούς καί τήν επιθυμία του γιά τέλεια άποταγή. Δέν μπορούμε δμως νά θεωρήσουμε δτι αυτά 'έγιναν πρίν άπό τήν εγκατάστασή του στό κοινόβιο (άν καί υπάρχουν καί τέτοιες άπόψεις[10])· Μάλλον μποροῦμε μέ βεβαιότητα νά ισχυριστούμε δτι ή έρώτηση αύτή ήταν τμήμα τής άλληλογραφίας πού άντήλλαξε σάν νεαρός ύποτακτικός μέ τό Μεγάλο Γέροντα (τόν άββά Βαρσανούφιο), δεδομένου, δτι ό άββάς Δωρόθεος, καί σάν ύποτακτικός, διατήρησε, μέ τήν εύλογία τών Γερόντων, μικρό

6. S. Vailhe: *Les lettres spirituelles de Jean et de Barsanuphe:* EO 1904, p. 271—272 (πληρ. παρά S.C. τ. 92, 1963, α. 10).

7. Εύαγρ. *'Εκκλησιαστική Ιστορία,* P.G. 147,273 (πληρ. παρά S.C. τ. 92, σ. 10).

8. I. Μόσχου *«ΠνευματικόςΛειμών»,* P.G. 87,2852 (πληρ. παρά Α. Βεσελίνοβιτς σ. 19).

9. Δ. Μπαλάνου: *«Προκόπιος ό Γαζαϊος», Πατρολογία,* σ. 509 ευθ. αν. σ. 50.

10. Α. Βεσελίνοβιτς: *«Δωρόθεος ό 'Αββάς»,* Άθήναι 1941, σ. 51.

μέρος άπό τήν μεγάλη περιουσία του, γιά τήν άντι μετώπια η τών προσωπικών του άναγκών, πού ήταν ιδιαίτερες καί μεγαλύτερες, επειδή ή ύγεία του βρισκόταν σε κακή κατάσταση καί ή κράση του ήταν άσθενική.

Ή επιθυμία τοΰ άββά Δωροθέου —δπως διαφαίνεται άπό μερικές επιστολές του— νά μιμηθεϊ τούς 'Αποστόλους καί νά κατακτήσει τήν πνευματική τέχνη, καθώς καί ή άκτινοβολία πού άσκοΰσε τήν εποχή εκείνη τόσο ό μοναχισμός δσο καί ή Μονή τοΰ άββά Σερίδου, τόν έκαναν νά στρέψει δλο του τό ενδιαφέρον καί τό ζήλο, πού άρχικά έδειχνε γιά τήν κοσμική σοφία, στόν άγώνα τής «κατά Θεόν υποταγής» καί τής νεκρώσεως τοΰ θελήματος, γιά τήν κατάκτηση τής καθαρότητας καί τής άγάπης τοΰ Χρίστου.

Στή Μονή τοΰ άββά Σερίδου ύπήρχε ζωντανή καί γνήσια βίωση τής χριστιανικής άρετής. Οί μεγάλες'άσκητικές φυσιογνωμίες τών παλαιοτέρων μοναχών, τοϋ ήγουμένου καί κυρίως τών πνευματικών οδηγών, τοΰ άββά Βαρσανουφίου καί τοϋ άββά 'Ιωάννη, τοΰ Προφήτη, ένέπνεαν τό ζήλο καί ήταν ζωντανοί κανόνες γιά τή μοναχική τελείωση.

Σ' αύτούς παρέδωσε τόν εαυτόν του καί σ' αυτούς εμπιστευόταν κάθε του λογισμό, δπως ό ϊδιος άναφέρει: *«Εί καί συνέβη με εχειν λογισμόν, έλάμβανον τό πινακίδιον καί εγραφον τφ Γέροντι»*[11]. Καί άπό εκεί έπαιρνε κατευθύνσεις γιά τή μεθόδευση καί τήν τεχνική τοΰ πνευματικού πολέμου. 'Αργότερα, δταν ό ύποτακτικός τοΰ άββά 'Ιωάννη άρρώστησε, ό ήγούμενος Σέριδος άνέθεσε στόν άββά Δωρόθεο αύτή τή διακονία, τήν όποία καί διατήρησε γιά εννέα ολόκληρα χρόνια μέχρι τό θάνατο τοΰ άββά 'Ιωάννη.

'Εκτός άπό τόν άββά Βαρσανούφιο καί τόν άββά 'Ιωάννη, ό Δωρόθεος τιμοΰσε ιδιαίτερα σάν πνευματικούς οδηγούς του τόν ήγούμενο, άββά Σέριδο καί κάποιον άββά Ζωσιμά, άσκητή, πού επισκεπτόταν συχνά τή Μονή Σερίδου γιά νά διδάξει τούς μοναχούς, μέ λόγια άπλά, άλλά μεστά άπό τήν πολύτιμη άσκητική πείρα του, τό βάθος τής πνευματικής ζωής.

'Από τήν άλληλογραφία τοΰ άββά Δωροθέου μέ τόν άββά Βαρσανούφιο μαθαίνουμε δτι ή άγωγή πού πήρε στή διάρκεια τοΰ δοκιμίου του δέν ήταν τόσο σκληρή δσο εκείνη πού είχε λάβει ό ήγούμενος Σέριδος, δταν ήταν δόκιμος. ΤΗταν δμως μέ τή μεγάλη διακριτική ικανότητα τοΰ Γέροντα, προσαρμοσμένη στίς άνάγκες πού παρουσίαζε ή άσθενική κράση τοϋ νεαροϋ ύποτακτικοΰ.

Παρά τόν προβληματισμό [Β. Ψ. έρωτ. σνδ'] καί τήν μεγάλη έπιθυ-

11. 'Επειδή ό άββάς Βαρσανούφιος ήταν 'έγκλειστος, οί μοναχοί τής Μονής τοϋ άββά Σερίδου έθεταν στήυ κρίση τοΰ άββά Βαρσανουφίου ιούς λογισμούς τους, γραπτούς. Τούς μετέφερε μάλιστα ό ϊδιος ό ηγούμενος, ό άββάς Σέριδος *(Γιά περισσότερα τιρβλ. Εισαγωγή Β.Ψ. εκδ. Σ. Σχοινά - Βόλος 1960).*

μία του ν' άπαλλαχθεϊ τελείως άπό τήν περιουσία του δέν κατόρθωσε τελικά νά πάρει τήν άδεια τοϋ Μεγάλου Γέροντα. *(«Τό δέ χωρίον έχε τέως εις αποτροφήν σου»* Β.Ψ. σνδ'). Κι αύτό επειδή τόν συμβούλευσε νά κρατήσει ένα μικρό κομμάτι γης γιά τή συντήρησή του καί νά συγκεντρώσει δλο τό βάρος τήςπροσπάθειάςτου στό νόημα τής εσωτερικής άποταγής τών λογισμών καί τοϋ θελήματος, πράγμα πού ισοδύναμε! μέ μαρτύριο. *(«Τό αφεϊναι τό* ίδιον *θέλημα αιματοχυσία εστι· τουτέστι τό φθάσαι τινά κοπιάσαι έως θανάτου καί άθετήσαι τό θέλημα αύτοϋ' τό δέ ιδού άφήκαμεν πάντα καί ήκολουθήσαμέν σοι περί τελειότητάς έστι καί ού ττερί χωρίων καί χρημάτων μικρών, αλλά καί περί λογισμών καί θελημάτων» Β. Ψ. σνδ').*

Άπό τόν πρώτο κιόλας καιρό τής μοναχικής του ζωής φαίνεται πώς θά συνάντησε βασικές δυσκολίες. 'Η άσθενική του κράση δέν τοΰ έπέτρεπε τίς μεγάλες σωματικές ασκήσεις πού έκτιμοΰσαν ιδιαίτερα στό κοινόβιο τής Μονής Σερίδου. 'Η εσωτερική του καλλιέργεια καί ό εντατικός άγώνας γιά νήψη καί άνταπόκριση στίς πολλές μοναχικές του ύποχρεώσεις, τοΰ έκαναν πολλές φορές δύσκολο καί δυσβάστακτο τό φορτίο τής ύποταγής. Έπί πλέον ό σαρκικός πόλεμος τόν έφερε κάποτε σέ άπόγνωση. *«Έττειδή σφόδρα πολεμοϋμαι υπό τής πορνείας καί κινδυνεύω εις άπόγνωσιν έλθεϊν, καί ούκ έγκρατεύσασθαι δύναμαι διά τήν άσθένειαν τοϋ* σώματός *μου, εύξαι υπέρ έμοϋ... καί* είπε *μοι τί ποιήσω;»* (Β.Ψ. σνε').

Σ' δλη αυτή τήν πάλη δμως είχε ένα ισχυρό όπλο, τή συμπαράσταση καί τήν προσευχή τοΰ Μεγάλου Γέροντα καί τοΰ άββά Ιωάννη, στούς οποίους μέ λεπτομέρεια καί μέ εξαιρετική άπλότητα άνέφερε δλο του τόν πόλεμο καί τίς δυσκολίες. Πραγματικά, διαβάζοντας τό κομμάτι τής άλληλογραφίας του πού άναφέρεται σ' αύτές τίς δυσκολίες, θαυμάζει κανείς τή διάκριση, τή στοργή, τήν ποιμαντική ικανότητα, τό παρακλητικό, τό φιλάνθρωπο καί τή θεία φώτιση τοΰ Μεγάλου Γέροντα. Δέν αίφνιδιάζεται, δέν άντιδρά άπερίσκεπτα, δέν εξουθενώνει, δέν προτάσσει τίς δυνάμεις του γιά νά στηρίξει καί νά διορθώσει τόν πολεμούμενο άδελφό. Αντίθετα μέ τίς λίγες, θεοδίδακτες δμως λέξεις του, προσπαθεί νά τόν στηρίξει καί νά τόν μυήσει στήν τέχνη τοϋ πολέμου: *«'Αδελφέ, φθονών σοι ό διάβολος, ήγειρεν επάνω σου τόν πόλεμον φύλαξον ούν τούς σούς οφθαλμούς, καί μή τραφής εις κόρον... Μη ένδώσεις, αδελφέ μου, μηδέ εις άπόγνωσιν βάλης σεαυτόν αύτη γάρ έστίν ή μεγάλη χαρά τοΰ διαβόλου».* Καί δταν ό Δωρόθεος επανέρχεται άργότερα ζητώντας βοήθεια γιά τό ϊδιο θέμα, τότε τοϋ άποκαλύπτει μέ περισσότερη σαφήνεια τόν τρόπο τοΰ πολέμου: *«Νήψον, αδελφέ, θνητός εί καί όλιγοχρόνιος... ᵋΑγξον τόν 'ίππον σου έν τφ χαλινφ τής έπιστήμης... Γενοϋ στυφός, ως ό οίνος τω τραύματι... Κτήσαι τό πένθος, ίνα άπαλλοτριώση σε τής παρρησίας τής άπολυούσης τός ψυχάς τών κτησαμένων αύτήν... πόνησον τοϋ κόψαι τό θέλημά σου... Μή χαυνώσης*

σεαυτόν έν συντυχιαις... βασάνισόν σου τά αισθητήρια... δός τήν χεϊρα τοΐς σοΐς πατράσι... *μή κρίνης τινα... μή έξουδενώσης ή σκανδαλίσης τινά... σεαυτφ πρόσεχε, καί προσδόκησον ερχόμενον τόν θάνατον... εις τόν Ίήσουν τρέχε* ί'να *καταλόβης αυτόν»* (Β. Ψ. σνστ').

Ό άββάς Δωρόθεος είχε έγκαταλείφει ολόκληρο τόν εαυτόν του στούς δυό Γέροντες καί προσπαθούσε νά πορεύεται κατά τίς ύποδείξεις τους. Ό αγώνας δμως ήταν σκληρός. Κάποτε μάλιστα, ό λογισμός του τόν πολέμησε τόσο, ώστε άποφάσισε νά φύγει άπό τό Μοναστήρι. *Ό* άββάς Βαρσανούφιος καί πάλι τού πρόσφερε τήν πνευματική του πείρα καί τόν ένίσχυσε: *«'Αδελφέ, επικατάρατος έστιν ό σπείρας επί τήν καρδίαν σου τούς τοιούτους λογισμούς... αλλά* σύν *τή άμελείςι καί κενοδοξίςι ενεργούντες είσίν οί δαίμονες πρός τό έξολοθρεΰσαί σου τήν ψυχήν. Πληροφορήθητι εν Κυρίω, δτι εί μή ή χείρ τοΰ Θεοΰ ήν καί αί εύχαί τών ενταύθα γνησίων δούλων τοϋ Θεοΰ, έπιμεΐναι έν τφ Μοναστηρίω ενιαυτόν ολόκληρον ούκ ήδύνω, άλλ ' ώς τυφλός μή βλέπων, ούτως ού βλέπεις τήν εύεργεσίαν τοΰ Θεοΰ, ήν έποίησέ σοι... 'Αδελφέ, πρόσεχε σεαυτφ καί πύκτευσον μετά τών λογισμών... Πληροφορήθητι δέ, δτι ένθ ' άν* άπέλθης *άπό τών περάτων τής γης μέχρι τών περάτων αυτής, ού μή ώφεληθής, ϊσα τών ώδε' ώς* αγκυρα *τφ πλοίψ, ούτως εσται σοι ή εύχή τών ενταύθα Πατέρων»* [Β. Ψ. σνθ'].

Σ' αύτήν ϊσως τήν περίοδον τών δοκιμασιών πρέπει νά τοποθετηθεί ή φάση τής άπελπισίας πού ό ϊδιος άναφέρει στήν § 67. Μετά τήν άνακούφιση πού τοΰ χάρισε ό μυστηριώδης άγνωστος § 61, άκολούθησε περίοδος βαθιάς ειρήνης καί πνευματικής ευφορίας, σέ σημείο πού νά προβληματιστεί καί πάλι γιά τήν ποιότητα τοΰ άγώνα του καί τή γνησιότητα τών βιωμάτων του.

Διακονητής - Δυσκολίες

Ό αριθμός τών διακονημάτων άπό τά όποια πέρασε ό άββάς Δωρόθεος καί ή διάρκεια τής διακονίας του στό καθένα άπ' αύτά δέν μπορούν νά καθορισθοΰν μέ άκρίβεια. ' Από τά στοιχεία πού μάς προσφέρουν οί πηγές είναι σαφή μόνο δσα είναι σχετικά μέ τή διακονία του α) στήν ύποταγή τοΰ άββά Ιωάννη § 56, β) στόν ξενώνα τής Μονής § 119, γ) στό νοσοκομείο § 1, καί δ) στήν πνευματική καθοδήγηση τών άδελφών § 21. Είναι δμως ενδεχόμενο νά διετέλεσε καί θυρωρός. [Β. Ψ. σπη'] ή νά πέρασε, γιά σύντομο χρονικό διάστημα, καί άπό άλλα διάκο νήματα.

α) Στόν άββά 'Ιωάννη

Γιά τήν περίοδο τής διακονίας του στήν ύπηρεσία τοΰ άββά Ίωάν-

νη, ό ίδιος μιλάει μέ πολλή Ικανοποίηση καί τήν θεωρεί σάν ΰψιστη εύλογία τοϋ Θεοΰ.

'Ο Δωρόθεος θεωροΰσε μεγάλη ευτυχία νά είναι ύποτακτικός τοΰ άββά Ιωάννη, ένιωθε ιδιαίτερα εύνοημένος άπό τήν εξαιρετική άγιότητα τοΰ Γέροντα καί έτρεφε τόσο μεγάλο σεβασμό γΓ αύτόν, ώστε νά φτάνει στό σημείο νά άσπάζεται τό κατώφλι τοϋ κελλιοΰ του, σάν νά άσπαζόταν τόν Τίμιο Σταυρό (§ 56). Άπό τότε καί ύστερα διετέλεσε κάτω άπό τήν άμεση πνευματική χειραγώγησή του: *{«Πάντα άνετιθέμην τφ Γέροντι, τφ άββά Ιωάννη...* Ούόέποτε *ήνεσχόμην ποιήσαί τι δίχα γνώμης του... Ουδέποτε συνεχώρουν τφ λογισμφ πεισθήναι έμαυτφ άνευ έπερωτήσεως» [Β. Ψ. §* 66],

"Οταν μερικοί άδελφοί σκανδαλίστηκαν, επειδή ό ήγούμενος άνέθεσε τή διακονία τοΰ Μεγάλου Γέροντα σ' αύτόν πού, όπως φαίνεται, ήταν νεώτερός τους καί λιγότερο διακεκριμένος στήν άσκηση —λόγψ τής κακής καταστάσεως τής ύγείας του— ό άββάς Δωρόθεος παραιτήθηκε καί παρακαλοΰσε τόν άββά Σέριδο νά παραχωρήσει σέ άλλον αδελφό τήν εξαιρετική αύτή εύνοια. Αύτό βέβαια δέν έγινε άποδεκτό άπό τόν ήγούμενο καί έτσι ό άββάς Δωρόθεος παρέμεινε διακονητής τοΰ άββά Ιωάννη μέχρι τό θάνατό του.

β) Ξενοδόχος

Στήν XI διδασκαλία του, σχετικά μέ τήν άνάγκη τής έγκαιρης άποκοπής τών παθών, καί μάλιστα στήν § 119, άναφέρει ό ϊδιος βιώματά του καί δυσκολίες πού άντιμετώπισε τήν εποχή τής διακονίας του στόν ξενώνα τής Μονής.

'Ο ήπιος καί καλωσυνατος χαρακτήρας του, οί γνώσεις του καί ή φυσική, όπως φαίνεται, χαρακτηρολογική δυνατότητά του νά προσεγγίζει καί νά άναπαύει ψυχές, οδήγησε τόν άββά Σέριδο, μέ τή σύμφωνη γνώμη τών δύο Γερόντων, Βαρσανουφίου καί 'Ιωάννη, νά τοΰ άναθέσουν τήν ύπηρεσία τών ξένων πού επισκέπτονταν τή Μονή ή ήταν περαστικοί μέ καραβάνια.

"Οσο όμως τά πνευματικά του προσόντα ήταν κατάλληλα καί άπαραίτητα γΓ αύτή τή διακονία, άλλο τόσο οί σωματικές του δυνάμεις ήταν άνίσχυρες ν' άνταποκριθοϋν σέ τέτοιες άπαιτήσεις. ΤΗταν ή εποχή πού βρισκόταν σέ άνάρρωση ύστερα άπό κάποια βαριά άρρώστια. Ἔπρεπε λοιπόν νά βιάζει συνεχώς άνελέητα τόν εαυτόν του: *[Ήρχοντο οδν ξένοι, καί εσπέριζον μετ' αυτών καί πάλιν καμηλάριοι, καί έποίουν τήν χρείαν αυτών πολλάκις δέ καί μεθ ' ό άπηρχόμην κοιμηθήναι, πάλιν απήντα άλλη χρεία καί έξύπνιζόν με. Έν τοοούτφ ούν εφθανεν ή ώρα τής άγρυπνίας, καί ώς μόνον ηρπαζον μικρόν, ιδού ό κανονάρχης έξυπνίζων με' λοιπόν ηύρισκόμην εϊτε από τοϋ κόπου ε'ίτε άπό τής άσθενείας -ετι γάρ παρεκλεπτόμην υπό λεπτοπυρετίων- διαλελυμένος ώς μή*

έχων έμαυτόν» § 119],

'Επί πλέον —άπ' δσα στοιχεία μπορούμε νά άντλήσουμε άπό τήν Β.Ψ.— ήταν άκόμη υποχρεωμένος νά βοηθάει πνευματικά τούς ξένους, ν' άκούει τά προβλήματά τους, νά τούς στηρίζει καί νά τούς συμβουλεύει. Κάτι τέτοιο όμως σήμαινε μεγάλη έκδαπάνηση των σωματικών καί τών ψυχικών του δυνάμεων, δεδομένου μάλιστα ότι οί συνθήκες διαβιώσεως καί τό είδωλολατρικό υπόβαθρο πολλών άπό αύτούς, άπαιτοΰσε πολύωρη καί εντατική συνομιλία καί βαθιά πνευματική καλλιέργεια καί διάκριση.

Ή εποχή αύτή, εξαιρετικά δύσκολη αλλά καί καρποφόρα, προηγήθηκε τής διακονίας του στό νοσοκομείο τής Μονής καί οπωσδήποτε ήταν, σωματικά καί πνευματικά, περίοδος προγυμνάσεως καί προϋπόθεση πνευματικής ώριμάνσεως.

Υ) Στό Νοσοκομείο

Τή διακονία στό νοσοκομείο άνέλαβε καί πάλι ύστερα άπό άπόφαση τού ήγουμένου καί τών Γερόντων.

Οί άρμοδιότητές του εκεί ήταν διοικητικές καί νοσηλευτικές § 1. Τό έργο ήταν ύπέραθλο καί κατά συνέπεια οί δυσκολίες άμέτρητες: *«Τρέμει ή καρδία μου* εις *τήν διακονίαν ταύτην»* ομολογεί ό ίδιος, *«μήπω άμάρτω έν αύτή» [Β. Ψ. τκζ'].*

'Από τή φύση του «νηπτικός» καί φιλήσυχος δέν άφηνε, μέσα στό θόρυβο καί στίς άπαιτήσεις τοϋ τεράστιου αύτοϋ έργου, τό ψυχικό δυναμικό του άκυβέρνητο καί άνεξέλεγκτο. Οί πρακτικές άνάγκες τόν έφερναν πολλές φορές άντιμέτωπο μέ τή συνείδησή του, γιά παράβαση τών παραδεδομένων άρχών. Ήταν ύποχρεωμένος π.χ. νά συμβουλεύεται ιατρικά βιβλία γιά τήν καλύτερη νοσηλ&α τών άσθενών. Μήπως όμως αύτό ήταν άφορμή ένασχολήσεως τού νοΰ μέ κοσμικά καί όχι άπαραίτητα πράγματα; Ό άββάς Βαρσανούφιος έλεγε: *«Ή ιατρική τέχνη ού κωλύει τινά θεοοεβέϊν, άλλ' έχε αύτήν ώς τά εργόχειρα τών άδελφών. Μετά φόβου Θεοΰ ποίει δ* ποιείς *καί φυλάττει εύχαΐς άγίων» [Β. Ψ. τκζ'].*

'Άλλοτε πάλι, όταν, εφαρμόζοντας τίς ιατρικές του γνώσεις, ό άσθενής γιατρευόταν γρήγορα καί τόν θεωρούσε σωτήρα του, κενοδοξοϋσε. Ἔπρεπε μήπως νά σταματήσει; 'Όχι: *«Ἴασις ού γίνεται τινι ανευ τοΰ Θεοΰ»* (Β. Ψ. τκζ'), τόν συμβούλευε ό Γέροντας.

Ό άββάς Δωρόθεος πάλεψε κυριολεκτικά. Ό περισπασμός ήταν μόνιμη κατάσταση: *«Πώς εισερχόμενος καί έξερχόμενος μεταξύ τών άνθρώπων καί φροντίζων διάκονίαις καί υπηρετών»* μπορούσε νά διατηρήσει τό πένθος; (Β. *Ψ.* σπδ'). Ό άββάς Βαρσανούφιος όμως τοποθετούσε σέ άλλη βάση τό θέμα: «Ό *μεταξΰ τών άνθρώπων, εάν κόπτη τό θέλημα καί μή προοέχη πταίσμασιν αλλοτρίοις, ούτος κτάται τό πένθος. Έκ τούτων γάρ συνάγονται οι λογισμοί αύτοΰ»* (Β. Ψ. σπε').

Πολλές φορές επίσης ’έπρεπε ν’ άπουσιάζει άπό τίς άκολουθίες γιατί οί άνάγκες τοϋ νοσοκομείου επέβαλαν τήν παρουσία του εκεί. Ή συνείδησή του καί πάλι τόν ένοχλοϋσε. Ήταν μοναχός. Βχεέγκαταλεί-ψει τόυ κόσμο γιά τό Θεό καί όχι γιά τόν κόσμο. Ἔπειτα αύτό τόν άπομάκρυνε άπό τήν υποταγή στόν κανονισμό τής Μονής, πού προέ-βλεπε γιά τήν ώρα αύτή κάποια «τεταγμένη» ακολουθία. *«Λοιπόν»,* έγραφε στόν άββά Βαρσανούφιο, *«ον συγχωροΰμαι (δέν* έχω καιρό) σχεδόν[1] *μνημονεϋσαι Θεοΰ».* ’Αλλά καί πάλι ό άββάς Βαρσανούφιος τόν όδηγοϋσε στό βάθος τών εννοιών καί στήν ούσία τών πραγμάτων: *«Όλην τήν ήμέραν εις τήν μνήμην τοϋ Θεοΰ εί, καί ού γινώοκεις; Τό γάρ έχειν εντολήν καί σχολάσαι φυλάξαι αύτήν καί υποταγή έστί καί μνήμη Θεοΰ»* (Β. Ψ. τκη'). Μέ τόν τρόπο αύτό έπικροτοΰσε τήυ άποψη τοϋ άββά ’Ιωάννη —τόν όποιο, όπως φαίνεται, είχε προηγουμένως ενοχλήσει ό άββάς Δωρόθεος γιά τό ’ίδιο θέμα— ότι πρέπει πρώτα νά βγάλει φύλλα, πού είναι ή πρακτική ζωή, καί μετά *«εκβάλλεις καί καρπούς».*

Προβλήματα επίσης νοσηλευτικά, όπως ή εξ άγνοιας κακή χρήση τών φαρμάκων καί μάλιστα όταν ό άρρωστος ειχε άρνηθεϊ νά τά πάρει καί εκείνος τοϋ τά επέβαλε (Β. Ψ. τκη'). Προβλήματα ύποχωρήσεως στή γαστριμαργία, τήν όποία διευκόλυνε ή καλύτερη διατροφή τών ασθενών (Β. Ψ. τκη', τκθ'). Προβλήματα έπιδεινώσεως τής φιλαρχίας καί τής αύθεντίας, πού καλλιεργούσε ό τομέας τής διοικήσεως τοϋ νοσοκομείου (Β. Ψ. τκθ'). Προβλήματα άσκήσεως δικαιοσύνης κατά τή διανομή τών άναγκαίων άγαθών στούς άσθενεϊς, καί μάλιστα, όταν αύτοί τόν έξαπατοϋσαν παρουσιάζοντας τίς άνάγκες τους μεγαλύτερες άπ’ ότι ήταν πραγματικά (Β. Ψ. τλδ'). Προβλήματα πλεονεξίας (Β. Ψ. τλστ') καί «προσπαθείας» (Β. Ψ. τλε'), απασχολούσαν έντονα τό λογι-σμό του. Τό πολυτάραχο περιβάλλον δέν τοϋ άφαιροϋσε τή θέα τοϋ στόχου καί άγωνιοϋσε μήπως *«εις μάτην εγένετο ή άποταγή του».* Κάποτε έφτασε σέ οξύ προβληματισμό: Μήπως έπρεπε νά τ’ άφήσει καί νά φύγει; Μήπως όλα αυτά γίνονταν άφορμή νά χάσει άντί νά σώσει τήν ψυχή του; Ποιό ήταν τό θέλημα τοϋ Θεοϋ; Ἔπειτα ήταν καί οί άδελφοί. Είναι πραγματικά άξιοσημείωτος ό τρόπος πού άντιδροϋσαν μερικοί άδελφοί γιά τήν πνευματική του πρόοδο καί τή μεταχείρισή του άπό τούς προεστώτες (§ 57), κυρίως επειδή δέν έβλεπαν σ’ αύτόν θεαματικές σωματικές άσκήσεις. Έτσι έμπιστεύθηκε τό λογισμό του στόν άββά ’Ιωάννη: *«Ό λογισμός λέγει μοι ότι ή ησυχία πάντων έστίν άναγκαιοτέρα»* (Β. Ψ. τιγ'). ’Αλλά ό άββάς ’Ιωάννης άπάντησε δίνον-τας μιά πολύ σημαντική ερμηνεία τής έννοιας τής ήσυχίας: *«Ησυχία τί έστίν; άλλ ’ ή τό συστεϊλαί τινά τήν καρδίαν αύτοΰ άπό δόσεως καί λήψεως καί άνθρωπαρεσκείας καί τών λοιπών ενεργειών... ή γάρ πρόφασις τής ήσυχίας φέρει εις ύψηλοφροσύνην, πρίν ή ό άνθρωπος κερδάνει εαυτόν, τουτέστιν άμωμος γένηται τότε γάρ ή ήσυχία έστίν δτι έβάστασε τόν*

σταυρόν. Έόν συν συμπαθήσης, ευρίσκεις βοήθειαν εάν δέ κρατήσης σεαυτόν, ώς δήθεν ύπεραναβήναι τό μέτρον, τοϋτο μάθε, ότι καί δ έχεις απώλεσας» (Β. Ψ. τιδ'). Ό Δωρόθεος όμως δέν ήσύχασε πρίν πάρει καί τή γνώμη τοϋ άββά Βαρσανουφίου. Καί αύτός όμως ήταν κατηγορηματικός: *«'Άκουσον, άδελφέ, καί πληροφορήθητι έν Κυρίψ... ούκ ένι σε άλλως σωθήναι, ή ούτως...».*

Δέν μποροΰσε λοιπόν νά κάνει τίποτα άλλο. Αύτός ήταν ό σταυρός πού θά τόν όδηγοϋσε στήν άνάσταση. Ἔπρεπε νά ταπεινώνεται καί νά υπομένει άγωνιζόμενος. Τ ό μόνο πού είχε άνάγκη ήταν νά παρακ αλέσει τό Γέροντα «τοϋ *βαστάσαι τάς αμαρτίας αύτοϋ».* Καί πάλι ό άββάς Βαρσανούφιος, σάν στοργικός πατέρας, εκφράζει τό θαυμασμό του γιά τό πρόσωπο τοΰ ύποτακτικοϋ του καί άναλαμβάνει —καί μάλιστα μέ γραπτή εγγύηση — τήν εύθύνη τής ψυχής τοΰ άββά Δωροθέου: «'*Αδελφέ,* εί *καί υπέρ* εμέ *αιτείς πράγμα, άλλά* δεικνύω *σοι τά μέτρα τής άγάπης, δτι* αναγκάζει *αύτήν καί εις τά υπέρμετρα. Ιδού έθαύμασά σου τό πρόσωπο καί άναδέχομα ι καί βαστάζω,* άλλ' επί *τφ δρω τού τφ, ινα σύ βαστάζης τό φυλάξασθαί μου τούς λόγους καί τάς έντολάς μου· εισί γάρ* σωτηριώδεις *καί ζήσεις ανεπαισχύντως»* (Β. Ψ. σο'). Ἔτσι, ένα νοερό συμβόλαιο ύπογράφηκε άνάμεσα στίς ψυχές Γέροντα καί υποτακτικού. Ό ύποτακτικός θά συμμορφώνεται άπόλυτα μέ τίς εντολές τοϋ Γέροντα καί ό Γέροντας θ' άπολογηθεΐ γιά τίς άμαρτίεςτοΰ ύποτακτικοΰ:«Φύλαξον» συμπληρώνει ό άββάς Βαρσανούφιος, *«άπό τής αργολογίας τήν γλώτταν, άπό ήδονής τήν κοιλίαν καί άπό παροξυσμών τόν πλησίον. Τό άπαρρησίαστον, τό αψήφιστον, τήν μετά πάντων αγάπην καί τό πάντοτε έχειν τόν Θεόν* έν *τψ νφ, μνημονεύων πότε όφθήσομαι τφ προσώπω τοϋ Θεοϋ»* (Β. Ψ. σοα').

Τό θέμα λοιπόν τής παραμονής του στό νοσοκομείο 'έληξε. Ό άββάς Δωρόθεος ύποτάχθηκε καί ειρήνευσε.

δ) Πνευματικός όδηγός τών άδελφών

Στήν περίοδο αύτή πρέπει επίσης νά τοποθετηθεί καί ή διακονία του γιά τόν καταρτισμό τών άδελφών. 'Αντί ν' άπαλλαχθεί, όπως ζητοϋσε, άπό τό πολυθόρυβο διακόνημα τοΰ νοσοκομείου τοΰ προστέθηκε καί ενα επί πλέον, τό σημαντικότερο.

Τά εξαιρετικά του χαρίσματα, ή μόρφωση καί ή μέχρι τότε διαγωγή του στή μοναχική παλαίστρα, οδήγησαν τούς πνευματικούς ήγέτες τής Μονής νά τόν τοποθετήσουν βοηθό τοΰ ήγουμένου, στήν πνευματική. παρακολούθηση τών άδελφών.

Ό άββάς Δωρόθεος 'έπρεπε στό εξής νά κατευθύνει, νά συμβουλεύει, νά ελέγχει καί νά παρηγορεΐ τούς άλλους μοναχούς, οί όποιοι υποχρεωτικά πλέον 'έπρεπε ν' άπευθύνονται σ' αύτόν. (Β. Ψ. σπστ').

Είναι εύκολο νά εννοήσει κανείς τό βάρος τοΰ 'έργου. Ό άββάς

Δωρόθεος ’έβλεπε πολύ αδύνατο τόν εαυτόν του γιά νά σηκώσει αύτό τό σταυρό. *«Επειδή»,* γράφει στόν άββά Βαρσανούφιο, «νεώτερος *είμί, καί έχω διακονίαν υπέρ εμέ, παρακαλώ σε πάτερ, ΐνα αίτησης μοι σύνεοιν πρώτον,* ώστε *δύνασθαί με βιδόναι πραγμα κατά χρείαν αύτοϋ, καί λόγον είπεϊν εν καιρφ καί σιώπησαν καί εν οις άμφιβάλλω, Ίνα επικαλώμαι τόν Θεόν καί τάς εύχάς σου, καί παρίστανταί μοι καί μή πλανώμαι» Ό* άββάς Βαρσανούφιος τόν ενισχύει πάλι.

Ἔτσι ό άββάς Δωρόθεος ενώ ζοϋσε σάν ύποτακτικός, αγωνιζόταν νά μορφώσει τό Χριστό καί στίς ψυχές τών άδελφών του. Τό’έργο συνεχώς τόν βάραινε. Έπί πλέον ήταν αιτία προκλήσεως καί ζήλειας γιά μερικούς άδελφούς, πού ήταν άδύνατοι πνευματικά, καί εκφράζανε πολλές φορές τήν άντίδρασή τους αύτή μέ πολύ χονδροειδή τρόπο *§* 57.

Ό άββάς Δωρόθεος παρακάλεσεπάλι τόν άββά ’Ιωάννη νά μεσολαβήσει ώστε ν’ άπαλλαγεϊ καί άπ’ αύτή τήν εύθύνη: *«Παρακαλώ, εί δοκιμάζης, μή μεσάζειν έξωθεν τοϋ νοσοκομείου, μήπως ένεκεν τούτου καί εις ζήλον προ κόψη τό πραγμα».* Ό άββάς ’Ιωάννης όμως τοϋ άπάντησε: *«Έάν καθαρςί* καρδίςι *καί* δι’ ωφέλειαν[1], άνευ *πάθους καί κενοδοξίας λέγης, μή ψήφιζε ρήματα άνθρώπων ού πάσι γάρ δίδοται τό λαλήσαι τώ Άββα, ούδέ συμφέρει»* (Β. Ψ. σπστ').

Ἔπρεπε λοιπόν νά συνεχίσει. Ἔπειτα οί άδελφοί άναπαύονταν καί βοηθιόνταν κοντά του. 'Ο ϊδιος άναφέρει: «Ούκοίδα πώς *εχλευάζοντο* οί *άδελφοί άναθέσθαι μοι τούς λογισμούς αύτών. Φησίν δέ καί* ό *άββάς επέτρεπέ μοι κατά τήν γνώμην τών γερόντων τήν φροντίδα τούτου ποιεϊσθαι τοϋ μέρους* § 121.

Ή επιθυμία του γιά «ήσυχία» δέν ήταν θέλημα Θεοϋ. 'Ο «’Αρχιποίμην» τόν προόριζε γιά τοποτηρητή Του στή διαποίμανση τών λογικών προβάτων Του. Παρόλα αυτά ό άββάς Δωρόθεος δέν είχε άκόμα εσωτερικά παραιτηθεί άπό τόν πόθο του.

Ὅταν ό άββάς Σέριδος κοιμήθηκε, ή τάξη προέβλεπε γιά διάδοχό του τόν Πρώτο, στήν προκειμένη δέ περίπτωση τόν άββά Δωρόθεο. Αύτός όμως —μέ σύμφωνη γνώμη τών δυό Γερόντων (Β. Ψ. φογ')— παραιτήθηκε καί γρήγορα τόν άκολούθησαν καί οί ύπόλοιποι άδελφοί. Ἔτσι έγινε ηγούμενος ό τελευταίος, κατά τήν τάξη, άδελφός πού ονομαζόταν Αιλιανός.

Λίγες ήμέρες μετά τό θάνατο τοϋ άββά Σερίδου κοιμήθηκε καί ό άββάς ’Ιωάννης, ενώ ό άββάς Βαρσανούφιος, έγκλειστος άπό καιρό, δέν έδινε πλέον σημεία ζωής. Τότε ό άββάς Δωρόθεος άποφάσισε νά πραγματοποιήσει πλέον τό μεγάλο του πόθο καί άναχώρησε γιά τήν έρημο.

'Ιδρυτής καί 'Ηγούμενος δικής του Μονής

Σάν κατάλληλο τόπο γιά τήν άπόλαυση τής ποθητής του «ήσυχίας»

καί τής άμεσης «κοινωνίας» του μέ τό Θεό, διάλεξε κάποιο ερημικό μέρος μεταξύ Γάζας καί Μαϊουμά[12]. Ένώ όμως αύτός άπέφευγε τόν περισπασμό, τήν εύθύνη καί τή δόξα, αύτά τόν καταδίωκαν. Στή Μονή τοϋ άββά Σερίδου ύπήρχαν πατέρες πού είχαν τόσο άναπαυθεΤ καί βοηθηθεϊ κοντά του, ώστε δέν έννοοΰσαν μέ κανέναν τρόπο νά τόν άποχωριστοΰν. Σύντομα λοιπόν τόν άνακάλυψαν καί δήλωσαν ότι θά παραμείνουν κοντά του, κάτω άπό τήν υποταγή καί τήν καθοδήγησή του. Ό άββάς Δωρόθεος άναγκάστηκε νά υποχωρήσει καί νά ύποταχθεϊ οριστικά στό θέλημα τοϋ Θεοϋ καί νά συστήσει *«ίδιον Μοναστήριον»* μεταξύ Γάζας καί Άσκάλωνα γύρω στό 540 μ.Χ.

Γιά τό νέο κοινοβιακό Μοναστήρι (§ 77) πολύ λίγα στοιχεία μάς είναι γνωστά. Μποροϋμε όμως νά ύποθέσουμε άπ' όσα άναφέρονται στήν «'Επιστολή» πού προηγείται τών «Διδασκαλιών» τοϋ άββά Δωροθέου, ότι άκολούθησε τίς πνευματικές γραμμές τής Μονής τοϋ άββά Σερίδου. Δεχόταν φτωχούς καί άσθενεϊς, πού τούς περιέθαλπε καί τούς θεράπευε καί ήταν πνευματικό καί ιεραποστολικό κέντρο όπου κατέφευγαν άκόμα καί σοφιστές γιά νά άποθέσουν εκεί τόν προβληματισμό τους καί νά βοηθηθοϋν.

'Ο συγγραφέας τής «'Επιστολής» μιλάει μέ πολύ ενθουσιασμό καί άγάπη γιά τό πρόσωπο τοϋ άββά Δωροθέου γιατί *«τό φιλοπόνως ερευνάν καί γνησίως επαινεϊν»* τό βίο του ισοδύναμε! πρός τό *«άρετήν επαινεϊν καί Θεόν άγαπάν καί μέριμναν περί τής όντως ζωής»*. Άφοϋ δέ άναφέρει τίς άρετές του σάν ύποτακτικοϋ, τόν εγκωμιάζει στή συνέχεια καί σάν 'εξαίρετο ποιμένα «τοΰ *διδάσκειν καί φωτίζειν τάς ψυχάς άξιον»*.

Οί ψυχωφελείς διδασκαλίες πού έκδίδονται τόσο στό άρχαίο κείμενό τους όσο καί στή μετάφρασή τους γράφτηκαν — ή τό πιθανότερο εκφωνήθηκαν — αύτήν άκριβώς τήν εποχή.

Μέσα στήν ύποταγή στό θέλημα τοΰ Θεοϋ, στήν ταπείνωση, στή διάκριση, *«εν όλίγω σύν Θεφ τελειωθείς, έπλήρωσεχρόνους μακρούς»* καί τής αιώνιας ζωής *«συντόμως τυχεϊν ήξιώθη»*.

Ό άββάς Δωρόθεος τιμήθηκε σάν άγιος, ενόσω ζοΰσε άκόμα. 'Η 'Ορθόδοξη 'Εκκλησία μετά τήν όσία κοίμησή του τόν κατέταξε επίσημα στήν χορεία τών άγίων της καί τιμάει τή μνήμη του στίς 13 Αύγούστου.

Ό Α. Παπαδόπουλος - Κεραμεύς στό 'έργο του «Ίεροσολυμιτική Βιβλιοθήκη» (1,363/295) μνημονεύει ένα χειρόγραφο τοϋ ΙΘ' αιώνα πού περιέχει άσματική άκολουθία πού συντάχθηκε πρός τιμή τοϋ άββά Δωροθέου[13].

12. I. Μόσχου: «Πνευματικός *Λειμών»* P.G. 87, 3033 (πληρ. παρά Α. Βεσελίνοβιτς σ. 19).

13. Α. Παπαδόπουλου - Κεραμέως: *«Ίεροσολυμιτική Βιβλιοθήκη»,* Πετρούπολις 1891, I, 363/295.

Δυστυχώς πολύ σύντομα τό τεράστιο ’έργο του καταστράφηκε γιατί *«ρομφαία Σαρακινή καί θηριώδης καί βάρβαρος καί* πόσης όντως *διαβολικής ώμότητος γέμουσα»*[14], κατέστρεφε τή Μονή, άπό τήν όποία δέν διασώθηκαν ούτε καν ϊχνη. Μαρτύρια όμως τής προσωπικότητας καί τοϋ έργου τοϋ άββά Δωροθέου δέν είναι μόνον τά έρθ'πια, άλλά κυρίως ό μεγάλος πνευματικός θησαυρός τών διδασκαλιών του. Μέσα σ’ αύτές άντικατοπτρίζεται τό μεγαλείο μιας ψυχής πού εζησε καί άγάπησε τό Θεό «έκ βαθέων» καί ’έγινε γιά τούς άλλους τροφός καί μεταδότης τής θείας ζωής.

Ή Διδασκαλία του

Άπό τό όλο ύφος, τή σύνταξη καί τήν έν γένει δομή τοϋ λόγου μπορούμε εύκολα νά συμπεράνουμε ότι οί «Διδασκαλίες» είναι μάλλον προφορικές ομιλίες τοϋ άββά πρός τούς μαθητές του. Οί ομιλίες αύτές μάς διασώθηκαν μέ χειρόγραφα τών άκροατών του, οί όποιοι άρχικά κατέγραψαν τά κεντρικότερα σημεία καί νοήματα κάθε θέματος καί άργότερα, υπό τήν έπίβλεψή του τά άνέπτυξαν.

Οί «Διδασκαλίες» απευθύνονται βασικά σέ κοινοβιάτες καί άναφέρονται σέ προβλήματα πνευματικής ζωής, άνθρωπίνων σχέσεων καί σέ πρακτικούς τρόπους συμμορφώσεως στούς μοναχικούς θεσμούς καί στό τυπικό τής Μονής. ’Επειδή όμως ’έχουν μεγάλο βάθος καί καλύπτουν ούσιαστικά θέματα πνευματικής ζωής, άποκτοϋν γενικότερη σπουδαιότητα καί σημασία γιά «πάντας τους θέλοντας *εύσεβώς ζέϊν»*.

Κατά τή διδασκαλία του ό βασικός στόχος του ήταν νά έπικοινωνήσει μέ τίς ψυχές καί νά τίς βοηθήσει στήν επιτυχία τής διορθωτικής καί επανορθωτικής πορείας τους. ’Επειδή ήταν βαθύτατος γνώστης τόσο τών δογματικών άληθειών τής πίστεως, όσο καί τής βιωματικής εμπειρίας τής ’Εκκλησίας, σχετικά μέ τήν προσπάθεια γιά τήν «έν Χριστψ» άναγέννηση, κι επειδή πίστευε, όπως όλοι οί ορθόδοξοι Πατέρες, ότι ή σωστή Τριαδολογία είναι ή βάση τής σωστής θεωρήσεως τής άνθρωπολογίας καί τής ’Εκκλησιολογίας[14α] , προσπάθησε νά εισαγάγει τούς ύποτακτικούς του στήν ούσία τών πραγμάτων, κάνοντας γιά κάθε θέμα

14. Σωφρόνιος 'Ιεροσολύμων, Ε.Φ. 17, 1918, 327.

14α. *πρβλ.*

α) *Ίερομ. Άμφιλοχίου Ράντοβιτς «Τό μυστήριον της* 'Αγ. *Τριάδος κατά τόν* 'Αγ. *Γρηγ. Παλαμάν»* - Π.Ι.Π.Μ. Θεσ/κη 1973.

β) *Π. Εύδοκίμωφ: «Ή όρθοδοξία»* - Ἔκδ. Ρηγοπούλου. Θεσ/κη 1972.

γ) *Ίερομ. Άρτεμ. Ραντοσάβλιεβιτς «Τό μυστήριον τής Σωτηρίας κατά τόν* Άγ. *Μάξιμον τόν 'Ομολογητήν»* Π.Ι.Γ.Ι.Μ. Άθήναι 1975.

δ) *Ίερομ. Άθ. Γιέβτιτς «Δόγμα καί ήθος εις τήν ορθόδοξον Παράδοσιν* (άνατ. εκ τής «Θεολογίας») Άθήναι 1968.

μιά σύντομη «κατηχητική» άναδρομή. Στήν Α' π.χ. Διδασκαλία του «Γιά τήν άποταγή», θέλοντας νά θεμελιώσει δογματικά καί νά ερμηνεύσει Έκλησιολογικά τή μοναχική ζωή, ξεκινάει άπό τή «Δημιουργία», μιλάει γιά τήν πτώση, τή Σάρκωση, καί οδηγεί τό λόγο του, φυσικά, στήν άνάγκη τής ταπεινώσεως καί τής μετάνοιας τοϋ άνθρώπου, χάριν τών όποιων οί Πατέρες επινοήσανε τή μοναχική ζωή. Ἔτσι άποκλείει τήν άνάγκη τής εφαρμογής μιας στεγνής δεοντολογίας καί δίνει στούς μαθητές του τίς προϋποθέσεις νά δοϋν τίς λεπτομέρειες τής προσωπικής τους ζωής μέσα άπό τό πρίσμα τής ορθής δογματικής συνειδήσεως[14]Ρ.

'Άλλοτε χρησιμοποιεί σάν βάση ένα άγιογραφικό χωρίο ή ένα απόφθεγμα τών Πατέρων (όπως π.χ. στήν §89 «Γιά τή μνησικακία», στήν §26 «Γιά τήν ταπείνωση» καί στήν §138 «Γιά τούς πειρασμούς») καί άπό έκεϊ προχωρεί στά προβλήματα τής καθημερινής κοινοβιακής ζωής. Καί άλλοτε διαλέγει ένα γεγονός άπό τή δική τους καθημερινή ζωή (όπως στήν §96 γιά τήν άμέλειά τους σχετικά μέ τόν άγώνα τής άποφυγής τοῦ ψεύδους καί στήν §79 γιά τήν άντίδρασή τους στήν κακή συμπεριφορά τών άδελφών) καί άναπτύσσει διεξοδικότερα κεντρικά πνευματικά θέματα.

Ή διδασκαλία του δέν είναι θεωρητική καί γενική, άλλά άμεση, συγκεκριμένη καί πρακτική. Πίσω άπό τή φαινομενική άπλότητα καί οικειότητά του πρός τούς άδελφούς, διακρίνονται οί θησαυροί τής οξύνοιας καί τοῦ ψυχολογικού του βάθους.

Πολύ συχνά θά συναντήσουμε στό λόγο του παρομοιώσεις, ιστορίες άπό τή ζωή τών όσίων Γερόντων, προσωπικές του άναμνήσεις άπό τήν εποχή τής μαθητείας του κοντά στό σοφιστή ή από τόν καιρό τής ύποταγής του στή Μονή τοῦ άββά Σερίδου, πράξεις καί άδυναμίες του (§55, 57, 117—119, 198), παραδείγματα εμπνευσμένα άπό τά φυσικά στοιχεία (φωτιά §89—91, άνεμος καί βροχή §148, συμπεριφορά ζώων §83, 88), τίς επιστήμες καί τέχνες (§78, 149—158, 151, 39, 106), πού κάνουν τό λόγο περισσότερο εύληπτο καί εύχάριστο.

Γ ιά νά διευκολύνει τήν άπομνημόνευση τών όσων λέει είναι πολύ άναλυτικός καί προτιμάει τήν κατάταξη τών γενικών εννοιών σέ κατηγορίες, όπως π.χ. ύπάρχουν δύο εϊδη άπαρνήσεων (§13), τρία εϊδη άμαρτίας (§55 , 93, 164, 101, 113, 131), τρία είδη ψεύδους (§96—103), τρία εϊδη παρρησίας (§53), δύο εϊδη έγωισμοΰ (§31—33) καί δύο εϊδη

ε) 'Ολυμπίας *Παπαδοπούλου - Τσανανά « Ή άνθρωηολογία τοϋ Μ. Βασιλείου»* - Π.Ι.Π.Μ. Θεσ/κη 1970.

στ) *Κ. Σκουτέρη. «Ή Έκκλησιολογία τοϋ 'Αγ. Γρηγ. Νύσσης»* - Άθήναι 1969.

ζ) *Τού* αύτοϋ *«Ή ενότης τής ανθρώπινης φύσεως ώς πραγματική προϋπόθεσις τής Σωτηρίας»* - Άθήναι 1969.

14β. *Άρχιμ. Σωφρονίου, Γ. Σιλουανός,* Essex Αγγλίας 1978, σ. 211 κ.εξ.

ταπεινώσεως, πέντε βαθμοί οργής (§90) καί δύο εἴδη λαιμαργίας (§161).

'Ο κεντρικός του στόχος δέν είναι νά πλουτίσει απλώς τίς θεωρητικές γνώσεις τών ύποτακτικών του, άλλά νά δώσει τή βασική τροφή καί τό νόημα τής «έν Χριστφ» άνακαινίσεως. Θέλει νά τούς διδάξει, μέ δλα τά μέσα, δτι ό άγώνας τους δέν είναι περιστατικός καί άνοημάτιστος, άλλά προσωπικό μαρτύριο γιά τόν «έγκεντρισμό» τους στή σταυροαναστάσιμη ζωή καί τή λυτρωτική πορεία τής 'Εκκλησίας. Τονίζει συχνά δτι δλη ή άσκητική προσπάθεια συνδέεται άρρηκτα μέ τό μυστήριο τού Πάσχα. Είναι διάβαση άπό τήν άμαρτία στήν άρετή (§166), συμμετοχή στό μυστήριο τοϋ θανάτου καί τής Άναστάσεως τοϋ Κυρίου (§160, 167), ολοκαύτωμα (§168). 'Ο Χριστός είναι ό βασιλιάς μας καί εμείς στρατιώτες του (§15), κέρδισε γιά μάς τή νίκη, πρέπει λοιπόν καί εμείς νά νικήσουμε γιά τήν αγάπη Του (§165). Τήν πνευματική άναγέννηση τή δυσκολεύουν τά πάθη, πού μοιάζουν μέ τή μούχλα πού είναι κρυμμένη στό καρβέλι τοϋ ψωμιοϋ (§82). Γ Γ αύτό πρέπει εγκαίρως νά κόβονται πρίν μεγαλώσουν καί καταλάβουν τό χώρο τής ψυχής (§115) καί στή θέση τους νά φυτεύονται οί άντίστοιχες άρετές — γιατί κάθε πάθος'έχει καί τήν άντίστοιχη άρετή (§133). Δέν πρέπει νά συγκεντρώνεται δλο τό ενδιαφέρον σέ ορισμένες άρετές, άλλά ν' άνυψώνεται τό οικοδόμημα τής ψυχής συμμετρικά (§150).

Σάν κεντρικά σημεία άγώνα τονίζει περισσότερο τό θέλημα καί τό δικαίωμα, πού άν συνταιριαστούν καταστρέφουν δλο τόν κόπο τοΰ μοναχοϋ (§63), τήν «προσπάθεια», πού κρατάει δεμένη τήν ψυχή στήν ύλη καί στή ματαιότητα, τό σωματικό κόπο, πού βοηθάει στήν κατάκτηση τής κορυφής τής ταπεινοφροσύνης (§39, 153), τό φόβο τοΰ Θεοΰ (§69, 71, 72, 75, 47, 137), τήν «άδιάκριτη» ύπακοή, πού όδηγεί στήν ειρήνη καί στήν ελευθερία (§25, 66, 68), τό «άψήφιστον» (§ 187), τήν αύτομεμψία (§ 79, 81, 69, 71, 72, 75), τήν προσπάθεια γιά τήν διατήρηση ειρηνικής καταστάσεως, χάριν τής όποιας πρέπει πολλές φορές νά θυσιάζεται ή διακονία (§188), τόν κίνδυνο τής «παρρησίας» (§52—53), τήν προσευχή (§187, 135, 192), σάν φάρμακο κατά τής μνησικακίας (§90, 94, 186), σάν ευχαριστία γιά τά καλά καί τίς θλίψεις (§70,84,125) καί σάν αίτηση μεσιτείας τών άγίων (§108, 115, 120, 67, 165, 179), τήν ελεημοσύνη σάν 'έκφραση συμπάθειας καί συμμετοχής στόν άγώνα τών άλλων (§157), τή διάκριση (§151), τή νήψη καί τή βία (§104, 187), καί κυρίως τήν εγκατάλειψη τής ψυχής στά χέρια 'έμπειρου καί διακριτικού πνευματικοΰ όδηγοΰ (§50).

Πηγές άπό τίς όποιες άντλεϊ τή διδασκαλία του είναι α) Ή Άγ. Γ ραφή, β) Οί Πατέρες τής 'Εκκλησίας (κυρίως ό Μ. Βασίλειος, ό Γ ρηγ. Ναζιανζηνός, ό Γρηγ. Νύσσης, ό Ίωάν. Χρυσόστομος, ό Κλήμης 'Αλεξάνδρειάς, ό άββάς Ήσαίας, ό άββάς Βαρσανούφιος καί ό άββάς 'Ιωάννης ό προφήτης), γ) ή θύραθεν σοφία δ) τά «Γεροντικά» — τά διάφορα άποφθέγματα τών Πατέρων τής ερήμου, πού άσφαλώς κυκλο-

φορούσαν στήν εποχή του — καί ε) ή προσωπική του πείρα, πού τόν κάνει νά γίνεται πολύ εύχάριστος καί πειστικός.

Άπό τό πλήθος τών χειρογράφων πού διασώθηκαν, κυρίως στή Μονή Σινά καί στό "Αγιον Ὄρος, πληροφορούμαστε γιά τήν 'έντονη επίδραση τών διδασκαλιών τοΰ άββά Δωροθέου τόσο στούς συγχρόνους του δσο καί στούς μετέπειτα άγωνιζομένους στό στίβο τής «κατά Χριστόν » ύποταγής. Άπό τά έργα επίσης τοΰ Αγίου Θεοδώρου τοΰ Στουδίτου παίρνουμε μιά εικόνα τής έκτιμήσεως πού έτρεφαν γιά τίς «Διδασκαλίες» οί μοναχοί τής Βυζαντικής περιόδου, οί όποιοι χρησιμοποιούσαν συχνά τούς λόγους του. Τέλος οί άλλεπάλληλες εκδόσεις τών έργων στή Ρωσσική (περίπου 15 εκδόσεις), μάς πείθουν πώς ό «άρτος» τοΰ άββά Δωροθέου έθρεψε πολλές γενιές βιαστών τής Βασιλείας τών Ούρανών — τά τελευταία μάλιστα χρόνια έγιναν αρκετές μεταφράσεις καί εκδόσεις τών «Διδασκαλιών» καί άπό μοναχούς τής Δυτικής 'Εκκλησίας[15] — καί συνέβαλε τόσο στή θεωρητική θεμελίωση δσο καί στή πρακτική βίωση τών Ιδανικών τοΰ μονότροπου βίου.

15. Κατά τόυ 10ο αιώνα, τά έργα τοϋ άββά Δωροθέου διαδόθηκαν στά 'Ελληνικά μοναστήρια τής Μεσημβρινής 'Ιταλίας καί άπό εκεί δέν άργησαν νά γίνουν γνωστά στά μοναστήρια τών Βενεδικτίνων. Άπό τόν 11ο αιώνα μεταφράστηκαν τμηματικά στή λατινική γλώσσα, στό Mont Cassin. Επίσης στούς μοναχούς τοϋ Άγ. Benoit οφείλουμε τίς πρώτες λατινικές μεταφράσεις τών έργων τοϋ άββά Δωροθέου. Ακολούθησαν καί άλλες μεταφράσεις στη λατινική.

Τό 1564 δημοσιεύθηκε άλλη μετάφραση πού είχε άναλάβει ό Χρυσόστομος de Calabre. Άς σημειωθεί δτι ή πρώτη Γαλλική μετάφραση τοϋ Paul Dumont είναι άφιερωμένη σ' ένα Βενεδικτίνο ήγούμενο καί στό ποίμνιό του.

Ακολούθησαν μεταφράσεις στή Γαλλική καί Φλαμανδική.

Σημαντική μετάφραση τών έργων τοΰ άββά Δωροθέου στή Δύση είναι ή Γερμανική έκδοση τοϋ 1928, πού έκανε ό Dom. Basilius Hermann.

Ή τ&\ευταία καί περισσότερο έπιμ&\ημένη είναι αύτή πού περιλαμβάνεται στή σειρά τών Sources Chretiennes, No 92, πού χρησιμοποιήθηκε σάν βασικό βοήθημα καί γιά τήν νέα αύτή έκδοση.

1612 α *Ἰστέον δτι δύο γεγόνασι Δωρόθεοι και δύο Βαρσανούφιοι,*
οί μέν **τα** *Σεβήρου νοσήσαντες,* **οί δέ** *ορθοδοξίαν* **και** *τελείαν*
άσκησιν άοπασάμενοι. Και ούτοί εισιν **οί** *έμφερόμενοι εν*
τήδε τή βίβλψ- δθεν και άποδεκτέαν ταύτην εχομεν και
5 *ενάρετον και ψυχωφελή δτι μάλιστα, ώς τοϋ μακαρίου*
Δωροθέου τοϋ ορθοδόξου και επισήμου φανέντος εν τοϊς
Πατράσι τφ δντι ύπόρχουσαν πόνημα, και ού τοΰ έτερόφρονος
και σκαιοϋ. Καθώς και ό πατήρ ημών και τοϋ Χριστοϋ
ομολογητής Θεόδωρος ό τών Στουδίου πεφηνώς πάνσοφος
ίο *ήγούμενος εν τή διαθήκη τή πρός τούς εαυτοϋ μαθητάς εύ*
μάλα εδίδαξε μετά τό ύποσημήνασθαι τής εαυτοϋ πίστεως
τό φρόνημα και άποκηρύξαι συλλήβδην τούς άθέους αιρετι-
B *κούς, φήσας ούτως. Προσέτι και πασαν βίβλον θεόπνευστον*
Παλαιας τε και Νέας Διαθήκης άποδέχομαι, ετι μήν και
is *πάντων τών θεσπεσίων Πατέρων διδασκάλων τε και άσκητών*
τούς βίους τε και τά θεία συγγράμματα. Τοϋτο δέ εϊρηκα
διά τόν φρενοβλαβή Πάμφιλον τόν από ανατολής φοιτήσαντα
και τούσδε τούς οσίους διαβάλλοντα, λέγω δή Μάρκον,
Ήσαΐαν, Βαρσανούφιον, Δωρόθεόν τε **καί** *Ησύχιον ού*
20 *μέν Βαρσανούφιον* **και** *Ήσαΐαν και Δωρόθεον, τούς τών*
Άκεφάλων συνακεφάλους και τοϋ λεγομένου Δεκακεράτου
συνομοκερώτους **και** *υπό τοϋ έν όγίοις Σωφρονίου έν τω*
λιβέλλω αύτοϋ άναθεματιζομένους, **ετέρων** *δηλονότι παρά*
1613 A *τούσδε δντων τών προειρημένων, ούς έγώ πατροπαραδότως*
25 *άποδέχομαι δι ' έρωτήσεως τοϋ ήδη άρχιερατεύσαντος*

1. Ή ’έκδοση τοΰ Migne πρίν άπό τίς Διδασκαλίες προτάσσβ δύο προλόγους. ' Ο πρώτος (Προεισαγωγικό *σημείωμα) ενός* μαθητοΰ τοϋ Θεοδώρου Στουδίτου, μάς πληροφορώ γιά τούς δυό Δωροθεους καί τούς δυό Βαρσαυουφίους. 'Ο δεύτερος (*'Επιστολή)* ενός άγνώστου μοναχοΰ πού είχε συλλεξειτά’έργα τοΰ Δωροθέου, άποτελέΤ ενα είδος συνοδευτικής επιστολής καί άπευθύνεται σ’ έναν άλλο μοναχό, ένθερμο θαυμαστή τοΰ Δωροθέου, πού είχε ζητήσει τά έργα τοΰ άββά.

Πρβλ. S.C. τ. 92, σ. 33.

Ια. Μέ τό όνομα *'Ακέφαλοι* είναι γνωστοί στήν ιστορία οί μονοφυσίτες εκείνοι πού παρέμειναν άμετάπειστοι στήν υποστήριξη τοΰ δρου «μία φύσις» τοΰ Χριστού καί άποσχίστηκαν άπό τόν επίσκοπο ’Αλεξανδρείας, Πέτρο τό Μογγό.

ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Πρέπει νά ξέρουμε δτι υπήρξαν δυό Δωρόθεοι καί δυό Βαρσανούφιοι. 'Απ' αυτούς οί δυό πρώτοι (Δωρόθεος καί Βαρσανούφιος) είχαν άκολουθήσει τήν αίρεση τοϋ Σεβήρου καί οί άλλοι δυό (Δωρόθεος καί Βαρσανούφιος) είχαν άσπαστεΐ τήν 'Ορθοδοξία καί τήν τέλεια άσκηση. Οί δυό τελευταίοι είναι εκείνοι πού άναφέρονται σ' αύτό τό βιβλίο. Γ Γ αύτό, πρέπει νά δεχτούμε αύτό τό βιβλίο σάν ταμείο άρετών καί πηγή ψυχικής ωφέλειας. Πολύ περισσότερο βέβαια, γιατί είναι εργο εκείνου, του πραγματικά μακαριστού Δωροθέου, πού άναδείχθηκε ορθόδοξος καί ένδοξος άνδρας άνάμεσα στούς Πατέρες τής 'Εκκλησίας καί όχι του άλλου Δωροθέου, τοϋ κακόδοξου καί αιρετικού, δπως ακριβώς, πολύ σωστά, καί ό ομολογητής τού Χριστοϋ καί Πατέρας μας Θεόδωρος, (ό ξακουστός γιά τή σοφία του ηγούμενος τής Μονής Στουδίου) μας παρέδωσε στή διαθήκη του πρός τούς μαθητές του. Σ' αύτή λοιπόν τή διαθήκη, άφοϋ πρώτα ομολογεί τήν πίστη του καί άπορρίπτει δλους τούς άθεους αιρετικούς, λέει τά εξής:

«Παραδέχομαι κάθε θεόπνευστο βιβλίο τής Παλαιας καί τής Καινής Διαθήκης καί άκόμα τούς βίους καί τά ίερά συγγράμματα δλων τών επιφανών Πατέρων, διδασκάλων καί ασκητών. Καί αύτό τό λέω γιά τόν παράφρονα Πάμφιλο, πού ήρθε άπό τήν 'Ανατολή καί διαβάλλει αύτούς εδώ τούς οσίους, δηλαδή τό Μάρκο, τόν Ήσαΐα, τό Βαρσανούφιο, τό Δωρόθεο καί τόν Ησύχιο. Καί δέν διέβαλε τό Βαρσανούφιο,τό Δωρόθεο καί τόν Ήσαΐα πού ήταν άκέφαλοι μεταξύ τών άκεφάλων[1α] καί κέρατα τού Δεκακεράτου τέρατος *(Προφ. Δανιήλ* 7, 8)[2], αύτούς πού άναθεματίζονται στό λίβελλο τοϋ 'Αγίου Σωφρονίου καί πού ολοφάνερα είναι άλλοι άπό αύτούς πού αναφέραμε πρίν εδώ, τούς οποίους εγώ πατροπαράδοτα παρέλαβα καί τούς παραδέχομαι σάν 'Αγίους, μέ τή βάση καί τή μαρτυρία τοϋ ήδη μακαρι-

Άποτέλεσαν άπό τότε Ιδιαίτερη, άνεξάρτητη όμάδα χωρίς επίσκοπο. ΓΓ αύτό ονομάστηκαν *Ακέφαλοι* (5ος αιώνας).

2. Υπαινιγμός στό θηρίο με τά δέκα κέρατα γιά τό όποΤο μιλάει ό προφήτης Δανιήλ *(Δαν. 7, 7-8)* καί τοϋ όποιου τρία κέρατα ξεριζώθηκαν. Τό ξερίζωμα τών κεράτων είναι μιά εικόνα πού συμβολίζει τήν τριάδα τών αιρετικών πού άποχωρίστηκε άπό τήν ύπόλοιπη αίρεση τών Ακέφαλων'.

Ταρασίου τοϋ άγιωτάτου πατριόρχου ετέρων τε αξιόπιστων προσώπων αύτοχθόνων τε και άνατολικών κατά τό καί *τήν εικόνα Βαρσανουφίου έν τή θεία ένδυτή τή τής Μεγάλης Εκκλησίας συνίστασθαι άγίοις Πατράσιν, Άντωνίψ, Έφράί'μ*
30 *και έτέροις* και ώς μή τι έν ταΐς διδασκαλίαις αυτών εύρηκώς άσέβημα, τούναντίον δέ και πολλήν ψυχικήν λυσιτέλειαν.*

Ιδού τοίνυν διευκρινήσατο ό μέγας πατήρ ημών Θεόδωρος τήν τών έκατέρων Δωροθέων δόξαν, καί τήν τοΰ *ένταϋθα*
35 *έμφερομένου διδασκαλίαν ώς ώφελιμωτάτην είναι άπεφήνατο, ώσπερ ούν καί έστιν άληθώς ψυχωφελής πόνυ· καθ' ήν ό άκριβαζόμενος τόν εαυτοϋ βίον, εις τό τέλειον μέτρον*
B *έν Χριστώ τής άρετής έλάσειε- και τώ τής άπαθείας στεφάνω ό έφθακώς έγκοσμηθήσεται και τής αιωνίου*
40 *ζωής μετά τών αγίων αξιωθήσεται.*

3. ΓΗ άρετή άπό πλευράς ορθόδοξης θεωρήσεως είναι τό θετικό άποτέλεσμα τής προσπάθειας γιά την προσωπική οικείωση τής σωτηρίας καί τόν καθολικό έξαγιασμό τής άνθρώπινης φύσεως. Ή άρετή δέν βιώνεται σάν άνθρωποκεντρικό επίτευγμα, άλλά σάν άγιο άπόκτημα διά τοϋ Χριστοϋ, μέ τό Χριστό καί μέσα στό Χριστό, κατά μίμηση τοϋ 'Οποίου «γινόμεθα ενάρετοι καί υίοί» *(Μ. Άθαν. P.C. 26, 364Β).* Δέν είναι μερική καί περιπτωσιακή συμμόρφωση τής ζωής σ' ενα νόμο, εστω καί θεϊο *(Γαλ. 5,4),* αλλά *«κατάπαυση τοΰ νοϋ καί τής βουλήσεως» (Ν. Καβάσ. P.G. 150, 637— 725)* καί κοινωνία θείας ζωής. Ή τελειότητα τής άρετής συνίσταται στή μετάνοια καί στήν ταπείνωση *(Ίσ. Σϋρος Άσκητ. Λόγος ΠΑ').* Τά μυστήρια καί ή άσκηση ύποβοηθοΰν, νοηματίζουνκαί όδηγοΰν ευχαριστιακά στό Χριστό «τό τέλος τών πάντων». Κάθε προσπάθεια γιά «άπόκτηση» άρετής πού άποσυσχετίζεται άπό τό Χριστό, δέν μπορεί παρά νά άποβεΐ στατικό, εξωτερικό, άκαρπο, εφήμερο καί άνόητο πόνημα *(«Άνόητον εί μή διά Χριστόν δικαιοσύνην* έργάζεσθαι *καί* <5ι' *αύτοϋ» Ι. Χρυο. P.G. 62, 191).*

4. *Πάθος:* Λέξη πολυσήμαντη καί πολυδιάστατη. Ό άνθρωπος τή χρησιμοποιεί καί στή Φιλοσοφία καί στή Θρησκεία καί στήν καλλιτεχνική άλλά καί καθημερινή ζωή.

Σέ δλες τίς περιπτώσας, ώς άναφαίρετο χαρακτηριστικό τής έννοιας τοΰ πάθους είναι τό δτι «ό έχων τό πάθος» ή «ό ύφιστάμενος τό πάθος» περιέρχεται σέ κατάσταση ψυχοσωματικών διεργασιών «άβουλήτως», δηλ. χάνοντας τήν νηφαλιότητα καί τήν κυριαρχία τοϋ λόγου καί τήν Ικανότητα τής αυτοπειθαρχίας. Αύτό σημαίνει δτι εϊτε ενστικτώδεις όρμές, είτε φιλοσοφικοθρησκευτικές

στοϋ καί άγιωτάτου Πατριάρχου Ταρασίου καί άλλων άξιοπίστων προσώπων ντόπιων ή καί Ανατολικών, Καί τούς παραδέχομαι επίσης σάν άγιους, επειδή ή εικόνα τοϋ Βαρσανουφίου βρίσκεται μαζί μέ τίς εικόνες τών άγίων Πατέρων ’Αντωνίου, Έφραίμ καί άλλων, στό ιερό κάλυμμα τής 'Αγίας Τραπέζης τοϋ Ναοΰ τής 'Αγ. Σοφίας, στή Κωνσταντινούπολη. Καί άκόμα επειδή δέν βρήκα τίποτα τό ασεβές στίς διδασκαλίες τους, αλλά άντίθετα βρήκα πολλή ψυχική ώφέλεια».

Νά, λοιπόν, πού ό μεγάλος Πατέρας μας Θεόδωρος μάς δίδαξε μέ σαφήνεια, τί διδάσκει ό καθένας άπό τούς δυό Δωροθέους καί μάς άπέδειξε δτι ή διδασκαλία τοϋ Δωροθέου, πού άναφέρεται σ’ αύτό τό βιβλίο είναι πραγματικά ώφελιμότατη καί άληθινά πολύ ψυχωφελής καί δτι δποιος προσαρμόσει τή ζωή του σ’ αύτή, θά μπορέσει νά φτάσει στό τέλειο μέτρο της «έν Χριστψ»[3] άρετής καί, δταν φτάσει, θά κατακοσμηθεΤ μέ τό στεφάνι τής «άπάθειας»[4] καί θ’ άξιωθεΤ νά ζήσει τήν αιώνια ζωή μαζί μέ τούς άγιους.

πεποιθήσεις, εϊτε αγαθές η πονηρές δυνάμεις πού βρίσκονται εκτός τοΰ ανθρώπου (κατά φύσιν) επενεργούν κα! φέρνουν σ’ αύτόν τήν κατάσταση τοΰ πάθους. Ή παγίωση τοΰ πάθους καί ή άπονομή σ’ αύτό κυριαρχικής δυνάμεωςπάνω στή ζωή τοΰ άνθρώπου δημιουργεί τήν *εμπάθεια* (μένειν έν τψ πάθει).

Ό "Αγ. Δωρόθεος εντοπίζει τά πάθη στό χώρο τής ψυχής καί τά διαστ'^λει άπό τήν άμαρτία πού είναι ή ’έμπρακτη έκφραση τοΰ πάθους *(Άβ.Δωροθ. 5, 18-25).*

'Απάθεια είναι ή έλλειψη ενεργείας τών παθών *(ό-ηάθεια).* Είναι ή άπ^ευθέρωση τής ψυχής άπό τήν έλξη τών παθών καί κατά συνέπεια ή άποχή τοΰ σώματος άπό τήν έμπρακτη άμαρτία. Δέν έχει καμιά σχέση μέ τήν παθητική παραμονή σ’ ένα είδος «νιρβάνα» άνατολίτικου τύπου, άλλά βιώνεται σάν άκινησία τής ψυχής πρός την κακία *(Άβ. Θαλάσσιος* Φιλ *Β', 207).* Δέν εΤναι άρνηση, άλλά θέση. Δέν είναι έλλειψη, άλλά πλήρωμα. "Οσοι άξιώθηκαν νάτή γευθοΰν τήν ταύτισαν μέ τήν «ένοίκηση» τοΰ 'Αγίου Πνεύματος καί τήν ονόμασαν «επίγειο ούρανό», «άνάσταση ψυχής πρό τοΰ σώματος», «επίγνωση τοΰ Θεοΰ», «άτέλεστη τελειότητα» *(I. Κλίμ. P.G., 88, 1148-1149),* «μίμημα άγγέλων» *(Άβ. Ύπερέχ. P.G. 79, 1480).* Τά κυριότερα μέσα πού όδηγοΰν στήν άπάθΘα είναι ή *«ξηρότερα καί ανώμαλος δίαιτα, αγάπη συζευχθεϊσα» (Εύαγρ. P.G. 34, 309),* ή νηστεία, ή προσευχή, ή άγρυπνία, ή σιωπή *(Μαξ.* Όμ. *P.G. 90, 1414-1416)* καί Ιδιαίτερα ή ταπεινοφροσύνη *(I. Κλίμ. P.G. 88, 997).* Γιά τήν άπόκτησή της ό άνθρωπος έχΒ άνάγκη *«χρόνου καί πόθου πολλοϋ καί Θεοΰ» (1. Κλίμ. P.G. 88, 1089).* ΓΓ αύτό δέν γίνεται δεκτή σάν άνθρώπινο κατόρθωμα, άλλά σάν δωρεά τοΰ Θεοΰ *(Άβ.* Θαλ *Φιλ. Β', 207).*

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΔΩΡΟΘΕΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΑΥΤΟΥ ΜΑΘΗΤΑΣ

άναχωρήσαντος αύτοϋ εκ τών τοϋ άββά Σερίδου και τό ίδιον συν Θεω συστησαμένου μοναστήριον μετά τήν τοϋ άββά Ίωάννου τοϋ προφήτου τελευτήν και τελείαν σιωπήν τοϋ άββά Βαρσανουφίου

Α' ΠΕΡΙ ΑΠΟΤΑΓΗΣ

1617 β *Ι.Έν άρχΙ7 δτε έποίησεν* ό Θεός *τόν άνθρωπον, έθετο αύτόν εν τω παραδείσω, καθώς λέγει ή άγια Γραφή, κοσμήσας απάση αρετή, δούς αύτφ έντολήν τοΰ μή φαγεϊν έκ τοΰ ξύλου τοΰ έν μέσω τοΰ παραδείσου. Και ήν έν τρυφή τοΰ*
5 *παραδείσου, έν εύχή, έν θεωρία, έν πάση δόξη* **καί** *τιμή, έχων σώας τάς αισθήσεις και ών έν τω κατά φύσιν καθώς και έκτίσθη. Κατ' εικόνα γάρ Θεοΰ έποίησεν ό Θεός τόν άνθρωπον,* tout·*έστιν άθάνατον, αύτεξούσιον, κεκοσμημένον*

1. *Γρηγ.* Θεολ. *P.G. 36, 632.*

2. Μ. Αθανάσιος ΒΕΠΕΣ 30, 33, 9-29. *Πρβλ. καί. Βλαδίμηρου Λόσκι « Ή θέα τοϋ* Θεοϋ», *Έκδ. Ρηγοπούλου, Θεσ/1973.*

3.«Κατ' εικόνα».

Ή «έκ τοΰ μηδενός» δημιουργία τοΰ ανθρώπου δέν ’έγινε περιστατικά καί ώς έτυχεν άλλά σύμφωνα μέ τή 0αα βουλή καί μέ βάση ενα «’Αρχέτυπο», πού «Τριαδικά συνεσκέφθη», τοϋ οποίου άποτελεϊ «εικόνα» καί πρός τό όποΤο πορεύεται. Αύτή άκριβώς ή σχέση ’Αρχετύπου καί εικόνας προσδίδει καί τό περιεχόμενο τής αξίας τοϋ προορισμού καί τοϋ κάλλους τής άνθρωπίνης ύπάρξεως. Ό Μ. ’Αθανάσιος λέει χαρακτηριστικά:

«■ Ό *μέν γάρ* τοϋ παντός *δημιουργός... δά τοϋ ίδιου Λόγου* τοϋ *Σωτήρος ημών Ίησοϋ* Χριστού τό ανθρώπινοί γένος κατ ’ ιδίαν» *εικόνα πεποίηκε' καί τών όντων αύτόν θεωρητήν καί επιστήμονα διά τής πρός αυτόν* όμοιώσεως κατεσκεύασε, δούς αύτώ *καί τής ιδίας άϊδιότητος* έννοιαν *καί γνώσιν, ΐνα, τήν ταυτότητα σώζων, μήτε τής περί Θεοΰ φαντασίας ποτέ άποστή, μήτε τής τών άγιων συζήσεως άποπηδήση, άλλ ’ έχων τήν τοϋ δεδωκότος χάριν, 'έχων καί τήν ιδίαν έκ τοϋ πατρικού Λόγου δύναμιν, αγγάληται καί*

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΑΣ ΔΩΡΟΘΕΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥ

τότε πού αναχώρησε άπό τό Μοναστήρι τοϋ άββά Σερίδου καί μέ τή Χάρη τοϋ Θεοϋ 'ίδρυσε δικό του Μοναστήρι, μετά τό θάνατο τοϋ άββά Ιωάννη τοϋ Προφήτη καί μετά τήν τέλεια σιωπή (άπόλυτη απομόνωση) τοϋ άββά Βαρσανουφίου

Α' Διδασκαλία

ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΑΓΗ

1.—. Στήν άρχή, δταν ό Θεός δημιούργησε τόν άνθρωπο, τόν έβαλε στόν Παράδεισο, δπως λέει ή Αγ. Γ ραφή *(Γεν. 2, 15),* άφοϋ τόν στόλισε μέ δλες τίς άρετές καί τοϋ έδωσε τήν εντολή νά μή φάει άπό τό ξύλο πού βρισκόταν στή μέση τοϋ Παραδεί-σου[1] *(Γεν. 2, 16-17).* Καί ζοϋσε στήν τρυφή τοϋ Παραδείσου, μέ προσευχή, μέ θεωρία τοϋ Θεοϋ[2], μέ κάθε τιμή καί δόξα, έχοντας υγιείς τίς αισθήσεις του καί παραμένοντας στό «κατά φύσιν», δπως ακριβώς καί δημιουργήθηκε. Γιατί ό Θεός δημιούργησε τόν άνθρωπο «κατ’ εικόνα Του»·\ δηλαδή άθάνατο καί «αύτε-

συνομιλή τφ Θεφ, ζών τόν άττήμονα καί μακάριον όντως τόν αθάνατον βίον. Ούδέν γάρ ’έχων έμπόδιον είςτήν περί τοϋ Θείου γνώσιν, θεωρέ μέν αεί διά τής αύτοϋ καθαρότη-τας *τήν τοϋ Πατρός εικόνα, τόν Θεόν Λόγον, ού καί κατ ’ εικόνα γέγονεν... (Μ. Άθαν. ΒΕΠΕΣ 30, 32, 22-34).*

"Οταν λοιπόν ό άνθρωπος «κοινωνεΐ» με τόν Λόγον καί ζεΤ διαρκώς «έν θεία μετουσία» βρίσκεται στό πλαίσιο του «κατά φύσιν», γιατί *«οικεία καί κατά φύσιν τοΐς άνθρώποις* έστιν *ή ζωή ή πρός τήν θείαν* φύσιν *ώμοιωμένη» (Γρηγ.* Νύσ. *P.G. 44, 62413).* Επειδή άκριβώς δέν είναι ό Τδιος ό άνθρωπος αύτοσξία καί αύτοΰπαρξη, ή όντολογική του επιβίωση προϋποθέτει τήν «έν Χριστώ» μετοχή του στη ζωή τής ' ΑγίαςΤριάδος. *«Ή μετουσία τοΰ όντως* Όντος... έν τψ είναι *φυλάσσει τόν μετασχόν-τα» (Γρηγ. Νυσ. P.G. 46, 173D).* ’Εκτός αύτής τής υπαρξιακής άναφοράς του ό άνθρωπος χάνει τήν άληθινή ζωή, εκπίπτει σέ βιολογική ύπαρξη, στό «παρά φύσιν» καί έκ τοΰ «οικείου» πορεύεται στό άλλότριον. *«Τό μέν έν τω όντι είναι άληθώς έστιν* είναι. *Εί δέ τις τοΰ όντως* έκπέπτωκεν, ουδέ έν τω είναι *έστί» (Γρηγ. Νύσ. P.G. 44, 480 Α).*

πόση αρετή. **Ότε** *δέ παρέβη τήν εντολήν και έφαγεν έκ τοϋ*
ίο **ξύλου** *ού ένετείλατο αύτφ ό Θεός μή φαγεϊν άπ ' αύτοϋ, τότε έξεβλήθη τού παραδείσου· έξέπεσε γάρ έκ τοϋ κατά φύσιν*
1620 A και *ήν έν τφ παρά φύσιν,* **τοΰτ' εστιν** *έν τή άμαρτία, έν τή φιλοδοξίςι* **καί** *φιληδονία τοϋ βίου τούτου και τοϊς λοιποϊς πάθεσι, κατακυριευόμενος ύπ' αύτών κατεδούλωσε γάρ*
15 αυτοίς *εαυτόν διά τής παραβάσεως. Τότε λοιπόν ηύξήθη κατά μέρος ή κακία καί έβασίλευσεν ό θάνατος· ούδαμοϋ ήν θεοσέβεια, πανταχοϋ δέ άγνωσία Θεοϋ· ολίγοι τινές, ώς ειπον* **οί** *Πατέρες, έκ τοϋ φυσικοϋ νόμου κινούμενοι, εγίνωσκον τόν Θεόν οΐος ήν ό 'Αβραάμ και οί λοιποί πατριάρχαι,*
20 *Νώε και Ίώβ, καί άπλώς ειπεϊν ολίγοι τινές και πάνυ σπάνιοι ήσαν οί γινώσκοντες τόν Θεόν τότε γάρ ήπλωσεν ό έχθρός πάσαν τήν κακίαν αύτοϋ, καθότι έβασίλευσεν ή άμαρτία, τότε ήρξατο ειδωλολατρία, πολυθέία, γοητεία, φόνοι καί ή λοιπή κακία τοϋ διαβόλου.*

B 2. *Τότε λοιπόν ό αγαθός Θεός έλεήσας τό πλάσμα αύτοϋ, έδωκε τόν γραπτόν νόμον διά Μωϋσέως, έν ω τά μέν άπηγό-*

4. Ή *άθαναοία καί* τό αυτεξούσιο αν καί αποτελούν χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοΰ «κατ' εικόνα» δεν εξαντλούν όλο τό π φιεχόμενο τής'έννοιας. Μερικά άλλα στοιχεία πού ενδεικτικά άναφέρουμε είναι α) Τό σύνθετο πού εκφράζεται σάν ενιαία ψυχοσωματική ενότητα *(Άν. Σινάϊτ. P.C. 89, 1148 D).* β) Τό ήγεμονικό επί τής κτίσεως *(Γρηγ. Νύσ. P.G. 46, 369 BC).* γ) Τό λογικό σέ συνδυασμό μέ τό δημιουργικό *(Μ. Άθαν. P.G. 25, 104 CD),* δ) Τό άγαπητικό. ε) Τό άνενδεές άγαθών. στ) Τό θεοκεντρικό. ζ) Τό ευχαριστιακό.

Οί θεολόγοι Πατέρες τής ορθόδοξης 'Εκκλησίας —άνάλογα μέ τό θέμα πού άνπμετώπιζαν— τόνισαν καί άνέπτυξαν διεξοδικά διάφορες άλλες πλευρες τής 'έννοιας τοΰ «κατ' εικόνα» πού άπό κοινοϋ συγκροτούν τήν όλη θεώρηση τής ορθόδοξης άνθρωπολογίας. *(Πρβλ. καί Π. Νέλλα: Ζώον θεούμενον. Έποπτεία, Άθήναι-1979).*

5. *Ή κακία* είναι άρνηση. 'Αποστασία τοΰ άνθρώπου άπό τό Θεό. Ό άνθρωπος πού χάνει τήν επαφή-κοινωνία μέ τό Θεό ζέί καί κινείται κατά τρόπον πού δημιουργεί τίς ποικίλες μορφές τοΰ κακοΰ. *«Έξ αρχής μέν ούκ ήν κακία' ούδέ γάρ ουδέ νΰν εν* τοίς άγιοις *έστίν, ούδ '* όλως κατ ' αυτούς υπάρχει αυτη- *άνθρωποι δέ ταύτην ύστερον επινοείν ήρξαντο, καί καθ ' εαυτών άνατυποϋσθαι» (Μ. Άθαν. ΒΕΠΕΣ 30, 32, 18-20).*

Μορφές τής κακίας είναι τά διάφορα είδη τής εμπάθειας καί τής άμαρτίας π.χ. ό φθόνος, ό φόνος, ή ϋβρις, ή υπερηφάνεια, ή άνυπακοή καί τόσα άλλα..

6. Ή μόνιμη κοινωνία τοΰ άνθρώπου μέ τό Θεό, χαρίζει στόν άνθρωπο καί τό δώρο τής θεογνωσίας, όσο βέβαια είναι δυνατόν στόν άνθρωπο νά γνωρίζει τό Θεό. Ή διακοπή τής κοινωνίας αύτής καί ή άνταρσία-άποστασία τοΰ άνθρώπου μβώνουν,

ξούσιο»[4], στολισμένο μέ κάθε άρετή. Όταν δμως παράκουσε τό Θεό καί 'έφαγε άπό τό ξύλο πού ό Θεός τοϋ είχε απαγορεύσει νά φάει, τότε διώχθηκε άπό τόν Παράδεισο, *(Γεν. 3, 23)* γιατί ξέπεσε άπό τό «κατά φύσιν» καί βρέθηκε στό «παρά φύσιν», δηλαδή στήν άμαρτία, στή φιλοδοξία καί στή φιληδονία τούτου τοϋ κόσμου καί στά ύπόλοιπα πάθη, πού τόν κατακυρίευσαν, γιατί 'έγινε πραγματικά δοΰλος τους έξαιτίας αυτής τής παραβιάσεως. ' Από τότε λοιπόν άρχισαν δλο καί περισσότερο νά πληθαίνουν οι διάφορες μορφές τής κακίας[5] καί βασίλεψε ό θάνατος *(Ρωμ. 5, 14)*. Πουθενά δέν συναντοϋσες σεβασμό στό Θεό, παντοϋ ύπήρχε άγνοια τοϋ Θεοϋ[6]. Κάτι λίγοι μόνον, δπως είπαν οί Πατέρες, γνώριζαν τό Θεό, βοηθοόμενοι άπό τόν έμφυτο ήθικό νόμο. Τέτοιοι ήταν ό 'Αβραάμ καί οί άλλοι πατριάρχες, ό Νώε καί ό Ίώβ, καί μέ λίγα λόγια, λίγοι καί πολύ σπάνιοι γνώριζαν τό Θεό. Γιατί τότε άπλωσε ό διάβολος δλη τήν κακία του, άφοϋ βασίλεψε ή άμαρτία *(Ρωμ. 5, 21)*, τότε άρχισε ή λατρεία τών ειδώλων, ή πίστη σέ πολλούς θεούς, οί μαγείες καί οί μαγγανείες, οί φόνοι καί ή ύπόλοιπη κακία τοϋ διαβόλου.

2.—. Τότε λοιπόν ό πανάγαθος Θεός ελέησε τό πλάσμα Του καί τοϋ παρέδωσε μέ τό Μωϋσή τό γραπτό νόμο, μέ τόν όποΤο

άλλοιώνουν ή καί εξαφανίζουν τή θεογνωσία. Έτσι ό άνθρωπος άποδ!δ& στό Θεό ιδιότητες πού δέν 'έχει (με τήν είδωλολατρεία) ή επιδιώκει σχέσεις μέ τό Θεό άδύνατες καί άπρεπες (μαγβα, θρησκοληψία, δεισιδαιμονία) ή καί άρνεϊται τήν ύπαρξη τοϋ Θεοΰ. "Ολες αύτές οί Αλείψεις καί διαστροφές συγκρστοΰν τήν 'έννοια τής «άγνοιας τοϋ Θεοϋ». Είναι χαρακτηριστικός καί σ' αύτό τό σημείο ό λόγος τοΰ Μ. 'Αθανασίου *«Ούκ άρκεσθέισα τή τής* κακίας *έπινοίρ τών ανθρώπων ή ψυχή,* κατ' *όλίγον* και *εις τά χερονα έαυτήν έξάγειν ήρξατο. Μαθοΰσα γάρ διαφοράς ήδονών,* και' *ζωσαμένη τήν τών θείων λήθην, ήδσμένη δέ κά πρός τά τοϋ σώματος πέθη καί πρός μόνα τά παρόντα, καί τάς* τούτων δόξας *άποβλέπουσα, ένόμισε μηδέν* ετι *πλέον είναι τών βλεπομένων, άλλά μόνον τά πρόσκαιρα καί τά σωματικά ανcα τά καλά Άποστραφάσα δέ καί έπιλαθομένη έαυτήν είναι κατ'* εικόνα τοΰ *αγαθού Θεοϋ, ούκ* επ *μέν* διά *τής έν αύτή δυνάμεως τόν Θεόν Λόγον, καθ'* ον καί *γέγονεν, οpg* έξω *δέ έαυτής γενομένη, τά ούκ* όντα λογίζεται καί *όνατυποΰται. Έπικρύψασα γάρ τάς έπιπλοκάς* τών *σωματικών επιθυμιών* τό *ώς* έν *αύτή κάτσπτρον,* δι ' *ού μόνον όραν ήδύνατο τήν εικόνα* τοϋ *Πστρός, ούκέπ* μέν *όρςί ά* δεϊ *ψυχήν νοαν προσττίποντα. "Οθεν δή πόσης σαρκκής επιθυμίας γέμσυσα, καί έν τάς τούτων δόξαις ταραπομένη, λοστόν, όν επελάθετο τή διανοίςι Θεόν,* τούτον *έν* σωμαπκοίς *καί αισθητοϊς άναπλάπεται, τάς φατνομένας τήν τοΰ Θεοϋ προσηγορίαν άνατιθέϊσα, καί μόνα* ταΰτα *δοξάζουσα, απερ αύτή βούλεται,* καί *ώς ήδέα όρςί. Προηγείται* τοίνυν αίτια *τής είδωλολατρείας ή κακία». (Μ. Άθαν. ΒΕΠΕΣ 30. 37, 5-23).*

ρευσεν, τά δέ διηγόρευσεν, οϊόν τι λέγω· Τάδε ποιήσατε, τόδε μή ποιήσατε. Ἔδωκεν έντολάς και ευθέως λέγει-
5 *Κύριος* ό Θεός *σου Κύριος εϊς έστιν, ι'να τέως όποστήση τόν νοΰν αυτών άπό* πολυθέΐας. Και* *'Αγαπήσεις Κύριον τόν Θεόν σου έν όλη τή ψυχή σου και έν όλη τή διανοίςι σου. Πανταχοϋ κηρύσσει δτι ό Θεός εϊς έστι και ούκ έστιν άλλος. Είπών γάρ δτι· Αγαπήσεις Κύριον τόν Θεόν σου, έδειξεν*
ίο *δτι ό Θεός εϊς έστι και* είς *Κύριος έστι. Και πάλιν εις τούς δέκα λόγους· Κύριον τόν Θεόν σου προσκυνήσεις και αύτφ μόνφ λατρεύσεις και πρός αύτόν κολληθήση και τφ όνόματι αύτοϋ όμή· λοιπόν έπάγει τό* Ούκ έσονταί σοι*
c *θεοί έτεροι, ούδέ παντός ομοίωμα όσα έν τφ ούρανω άνω*
15 *και όσα έπι τής γής κάτω. Ἐσέβοντο γάρ πάντα τά κτίσματα.*

3. Ἔδωκεν ούν τόν νόμον ό άγαθός Θεός *πρός βοήθειαν, πρός έπιστροφήν, πρός διόρθωσιν τής κακίας■ και όμως ού διωρθώθη. Ἔπεμψε προφήτας, και* ούδ' αυτοί *ήδυνήθησαν. Ὑπερίσχυσε γάρ ή κακία, ώς λέγει ό Ἡσαϊας~ Ούτε τραύμα*
5 *ούτε μώλωψ ούτε πληγή φλεγμαίνουσα· ούκ έστι μάλαγμα έπιθεϊναι ούτε έλαιον ούτε καταδέσμους· οϊον είπεΐν, ούκ έστι μερική ή κακία, ουδέ έν ένι τόπφ,* άλλ' *έν όλφ τφ σώματι, δλην περιέχει τήν ψυχήν, όλας τάς δυνάμεις αύτής συνέχει· ούκ έστι μάλαγμα έπιθεϊναι, και τά εξής' οίονεί,*
ίο *πάντα δεδούλωται τή άμαρτία, πάντα κεκράτηται ύπ '*
D *αύτής. Λέγει δέ και ό Ιερεμίας· Ἰατρεύσαμεν τήν Βαβυλώνα και ούκ ϊάθη-* τουτ' έστι· *Τό όνομά σου έφανερώσαμεν, τάς έντολάς σου όνηγγείλαμεν, τάς εύεργεσίας, τάς* επαγγελίας,

7.'Η παράδοση τών εντολών τοϋ Θεοΰ στό μεταπτωτικό άνθρωπο είναι κατά κάποιον τρόπο «φανέρωση» τής θεότητάς Του πρίν άπό τή Σάρκωση. Γιατί οί εντολές δέν άποτελοϋν άπλώς ενα νομικό κώδικα — πρός τόν όποΤο δταν συμμορφωθεί ό άνθρωπος πού δουλεύει στό «παρά φύσιν» θά άμειφθεΤ μέ τή σωτηρία — σάν εξωτερική επιβράβευση τοΰ άγώνα του άλλά άποτελοϋν «προβολή τής θείας Αιωνιότητας στό γήϊνο επίπεδο». Γ Γ αύτό όδηγοΰν στήν κάθαρση καί «διά τής κοινωνίας τοϋ 'Αγ. Πνεύματος» στή «θεία μετουσία».

Οί εντολές τοϋ Θεοΰ, κατά συνέπεια, δέν εΤναι ενα εύσφιστικό καί ηθικό κιγκλίδωμα πού καλείται νά άσφαλίζει τή ζωή τοϋ ανθρώπου. Ἡ συμμόρφωση τοϋ άνθρώπου πρός τίς εντολές τοΰ Θεοΰ γίνεται άγωγός τής ζωής τοΰ Θεοΰ στή ζωή τοΰ άνθρώπου. 'Ακόμη καί οί πιό άρνητικές στή μορφή τους εντολές, μέτήν τήρησή τους δέν μάς όδηγοΰν σιή στειρότητα ή στό κενό, άλλά στό φώς καί στή δύναμη τής ζωής τοΰ Χριστοΰ *(Πρβλ. Ἀρχ. Σωφρονίου: Γ. Σιλουανός. - Ψαλμ. ΡΙΗ ' - Ἰωάν.* ιδ', *15).*

άλλα μέν άπαγόρευε, άλλα δέ έπέτρεπε. Νά, τί θέλω νά πω: Μέ τίς εντολές είπε: «Αύτό νά τό κάνετε, εκείνο νά μην τό κάνετε». Έδωσε τίς εντολές[7] καί ξεκάθαρα είπε: «Ένας είναι ό Κύριος καί Θεός σου» *(Δευτ.* 6, *4),* γιά νά άποσπάσει, τό νοΰ τών άνθρώπων άπό τήν πολυθεία. Καί άκόμα είπε: «Νά άγαπήσεις τόν Κύριο καί Θεό σου μ' δλη σου τήν ψυχή καί μ' δλη σου τή διάνοια» *(Δευτ. 6, 5).* Παντού διακηρύττει δτι ό Θεός είναι ένας καί δέν υπάρχει άλλος εκτός άπ' Αύτόν. Γιατί λέγοντας, «Νά άγαπήσεις τόν Κύριο καί Θεό σου», 'έδειξε δτι ένας Θεός ύπάρχει καί ένας Κύριος. Καί πάλι στίς δέκα εντολές: «Τόν Κύριο καί Θεό σου μόνον νά προσκυνήσεις καί Αύτόν μόνον νά λατρέψεις καί σ' Αύτόν ν' άφοσιωθεΤς καί νά ορκίζεσαι στ' δνομάΤου» *(Δεντ.* 6, *13).* Μετά συμπληρώνει: «Δέν θά ύπάρχουν γιά σένα άλλοι θεοί εκτός άπό εμένα. Δέν θά κατασκευάσεις γιά τόν εαυτό σου άγαλμα ούτε εικόνα γιά όποιοδήποτε δημιούργημα, άπό δσα ύπάρχουν επάνω στόν ούρανό καί κάτω στή γη» (Δευτ. *5, 7-8)* - γιατί τότε προσκυνούσαν δλα τά δημιουργήματα.

3.—. Έδωσε λοιπόν ό πανάγαθος Θεός τό νόμο γιά βοήθεια, γιά επιστροφή τοΰ άνθρώπου, γιά διόρθωση τοϋ κακοϋ καί δμως τό κακό δέν έλλειψε άπό τή γη. Έστειλε Προφήτες, άλλά ουτε αύτοί μπόρεσαν νά βοηθήσουν. Γιατί νίκησε ή κακία, δπως λέει ό Ήσαίας: «Ή κακία δέν είναι άπλώς ένα τραϋμα εδώ ή κάποιο μωλώπισμα έκεϊ, ή μιά μολυσμένη πληγή άλλοϋ' δλο τό σώμα είναι μιά πληγή. Καί έτσι δέν είναι δυνατόν νά βάλλουμε επάνω του θεραπευτικά λάδια ή επιδέσμους* *(Ήσ. 1, 6).* Θά μπορούσαμε νά πούμε δτι τό κακό δέν βρίσκεται μέ μιά μόνο μορφή καί σέ κάποιο μέρος τοϋ σώματος, άλλά σ' ολόκληρο τό σώμα, σ' δλη τήν ψυχή έχει κυριαρχήσει καί έχει επηρεάσει δλες της τίς δυνάμεις. Δέν ύπάρχει καμιά άλοιφή γιά νά τή γιατρέψει κ.τ.λ. σάν νά θέλει νά πεΤ: «"Ολα έχουν υποταχθεί στήν άμαρτία, δλα έχουν άπ' αύτήν κυριευθεΐ». Λέει δέ καί ό Ιερεμίας: «Δώσαμε φάρμακα στή Βαβυλώνα καί δέν γιατρεύτηκε» *(Ίερ. 28, 9).* Δηλαδή, φανερώσαμε τό Όνομά Σου, κηρύξαμε τίς εντολές Σου, τίς

8. Παράλληλη καί σχεδόν ταυτόσημη είναι καί ή διδασκαλία τοΰ Μάρκου τοΰ 'Ερημίτη *(πρβλ. P.G.* 65, *1081). «Αΰτη έστίν ή άμαρτία ή πρόςθάνατον, μηδέ ταίς ετέρων προαευχαϊς ίατρευομένη. Λατρεύσαμεν γάρ τήν Βαβυλώνα, καί* ούκ *ίάθη, διότι αύθαίρετος ή* νόσος καί *ουτε καταδέσμους, τά παρ' ετέρων βοηθήματα».*

εχθρών επαναστάσεις προεμηνύσαμεν τή Βαβυλώνι, και
15 **δμως** *ούκ ίάθη·* **τοϋτ' έστιν** *ού μετενόησεν, ούκ εφοβήθη, ούκ έπέστρεψεν άπό τής κακίας αύτής. Ώσπερ και άλλαχοϋ λέγει* **δτι·** *Ούκ έδέξαντο παιδείαν,* **τοϋτ'** *έστι νουθεσίαν, διδασκαλίαν. Και έν τω ψαλμφ λέγει· Παν βρώμα έβδελύξατο ή ψυχή αύτών, και ήγγισαν έως τών πυλών του θανάτου.*

1621 **α** 4. *Τότε λοιπόν ό* **αγαθός** *και φιλάνθρωπος Θεός πέμπει τόν Υιόν αύτοϋ τόν μονογενή. Θεοΰ γάρ ήν μόνου τό ίάσασθαι και περιγενέσθαι τοιούτου πάθους· καί ούκ ήγνόησαν τοϋτο οί προφήται. "Οθεν και φανερώς έλεγεν ό Δαβίδ·* Ό
5 *καθήμενος επί τών Χερουβίμ, έμφάνηθι, έξέγειρον τήν δυναστείαν σου καί έλθέ εις τό σώσαι ημάς. Καν Κύριε, κλϊνον ούρανούς και κατάβηθν και δσα τοιαϋτα. Καί οί άλλοι δέ προφήται πάντες έκαστος αύτών διαφόρως τοιαϋτα πολλά έκραξον, τα μέν παρακαλοϋντες 7να κατέλθη, τά δέ*
ίο *πληροφορηθέντες δτι πάντως κατέρχεται.*

Ήλθεν οΰν ό Κύριος ήμών, γενόμενος δι ' ήμας άνθρωπος ϊνα, ώς λέγει **ό άγιος** *Γρηγόριος, τω όμοίω τό δμοιον ιάσηται, τή ψυχή τήν ψυχήν, τή σαρκί τήν σάρκα. Πάντα*
β *γάρ γίνεται χωρίς άμαρτίας άνθρωπος. Αύ τήν τήν ουσίαν*
is *ήμών ελαβεν, τήν άπαρχήν αύτοϋ τοΰ φυράματος ήμών, καί γίνεται νέος Άδάμ κατ' εικόνα τοΰ κτίσαντος αύτόν άνανεόϊ γάρ τό κατά φύσιν καί σώας πάλιν ποιεί τάς αισθήσεις ώς έξ αρχής έγένοντο' ανενέωσεν τόν πεσόντα άνθρωπον γενόμενος άνθρωπος, τόν καταδουλωθέντα τή άμαρτία*
20 *ήλευθέρωσε, τόν βία ύπ ' αύτής άγόμενον. Βία γάρ καί τυραννίδι ήγετο* υπό *τοΰ έχθροϋ ό άνθρωπος, καί σχεδόν καί οί μή* **θέλοντες** *άμαρτήσαι βίςι ήμάρτανον, ώς λέγει ό Απόστολος έκ προσώπου ήμών Ού γάρ δ θέλω άγαθόν, τοϋτο ποιώ'* **άλλ' δ ού θέλω** *κακόν, τοϋτο πράσσω.*

9. Πρβλ. Γρηγ. Θεολ *P.G. 36, 633C*

«... Ή απαράλλακτος εϊκών, ό τοϋ Πατρός δρος καί λόγος, επί τήν ιδίαν εικόναχωρεϊ καί σάρκα φορεϊ διά τήν σάρκα, καί ψυχή νοερά διά τήν έμήν ψυχήν

ευεργεσίες, τίς υποσχέσεις, προφητέψαμε ξεσήκωμα εχθρών εναντίον τής Βαβυλώνας καί δμως δέν γιατρεύτηκε, δηλαδή, δέν μετανόησε, δέν φοβήθηκε, δέν άφησε τήν κακία της. Όπως άκριβώς λέει καί άλλου: «Δέν δέχθηκε διαπαιδαγώγηση» *(Ίερ. 2, 30)* δηλαδή συμβουλή, διδασκαλία. Καί στόν φαλμό λέει: «Άηδίασε ή ψυχή τους κάθε τροφή καί έπλησίασαν στά πρόθυρα τοϋ πνευματικού θανάτου» *(Ψαλμ. 106, 18).*

4.—. Τότε λοιπόν ό άγαθός καί φιλάνθρωπος Θεός στέλνει τόν Υιόν Του τόν Μονογενή *(Ίωάν. 3, 16).* Γιατί μόνο ό Θεός μποροϋσε πιά νά γιατρέψει τόν άνθρωπο καί νά τόν ένισχύσει νά σηκωθεί άπό μιά τόσο μεγρλη εμπάθεια. Καί δέν τό άγνόησαν αύτό οί Προφήτες. Γ Γ αύτό καί ό Δαυίδ 'έλεγε ξεκάθαρα: «Έσύ πού κάθεσαι πάνω στά Χερουβίμ... φανερώσου, θέσε σέ ενέργεια τήν άκαταγώνιστη δύναμή Σου καί ελα νά μάς σώσεις» *(Ψαλμ. 79, 2-3).* Καί άλλοϋ: «Κύριε, χαμήλωσε τούς ούρανούς καί κατέβα» *(Ψαλμ. 143, 5),* καί τόσα άλλα σάν καί αύτά. Καί δλοι οί άλλοι Προφήτες, καθένας μέ τόν τρόπο του πολλά τέτοια είπαν, άλλοτε μέν παρακαλώντας τό Θεό νά κατεβεϊ, άλλοτε δέ γιατί άκριβώς είχαν δεχτεί τήν πληροφορία ότι οπωσδήποτε θά κατέβει.

Ήρθε λοιπόν ό Κύριός μας καί 'έγινε άνθρωπος γιά χάρη μας, γιά νά γιατρέψει, δπως λέει ό "Αγ. Γρηγόριος[9], «Τό δμοιο μέ τό όμοιο, τήν ψυχή μέ τήν ψυχή, τό σώμα μέ τό σώμα». Γιατί γίνεται τέλειος άνθρωπος, εκτός τής άμαρτίας. Πήρε τήν ϊδια τήν ούσία μας, πήρε δλη τήν άνθρώπινη φύση μας καί εγινε νέος Άδάμ «κατ' εικόνα» Εκείνου πού τόν δημιούργησε *(Κολ. 3, 10).* Γιατί βέβαια άνανεώνει τήν άνθρώπινη φύση καί ξανακάνει ολοκληρωμένες τίς αισθήσεις μας, δπως άπό τήν άρχή δημιουργήθηκαν. Ανανέωσε τόν άνθρωπο πού είχε ξεπέσει, μέ τό νά γίνει άνθρωπος, ελευθέρωσε αύτόν πού είχε τέλεια δουλωθεΐ στήν άμαρτία καί πού άκούσια σερνόταν άπ' αύτήν. Γιατί ό άνθρωπος μέ τή βία καί άθελά του σερνόταν άπό τόν εχθρό. 'Ακόμα καί αυτοί πού δέν ήθελαν νά άμαρτήσουν, άμάρταναν σχεδόν μέ τή βία, δπως εκπροσωπώντας μας λέει ό 'Απόστολος: «Δέν κάνω τό καλό πού θέλω, αλλά κάνω τό κακό πού δέν θέλω(Ρωμ. 7, *19).*

μείγνυται, τφ όμοίω τό δμοιον ανακαθαίρων καί πάντα γίνεται, πλήν τής άμαρτίας, άνθρωπος...».

5. Γενόμενος ούν ό Θεός *άνθρωπος δι ' ημάς, ήλευθέρωσε*
c *τόν άνθρωπον τυραννίδος τοΰ εχθρού. Πάσαν γάρ τήν δύναμιν αύτοΰ καθεϊλεν, αύ τήν τήν ϊσχύν αύτοϋ συνέτριψε και ερρύσατο ήμας τοϋ είναι ύποχειρίους αύτοϋ, τοϋ είναι*
5 *καταδεδουλωμένους αύτφ, ει μήτοι γε ήμεϊς αύτοι έκουσίως θελήσωμεν άμαρτήσαι. Έδωκε γάρ ήμϊν εξουσίαν, καθώς είπε, πατεϊν επάνω δφεων και σκορπιών και* επί *πάσαν τήν δύναμιν τοΰ εχθρού, καθαρίσας άπό πόσης άμαρτίας διά τοΰ άγιου βαπτίσματος. Πάσαν γάρ άμαρτίαν συγχωρεϊ τό*
ίο *άγιον βάπτισμα και εξαλείφει. Πάλιν δε ό άγαθός* Θεός *γινώσκων τήν άσθένειαν ήμών και προειδώς δτι μέλλομεν και μετά τό άγιον βάπτισμα πάλιν άμαρτήσαι, ώς γέγραπταν "Οτι έγκειται ή διάνοια τοΰ ανθρώπου έπιμελώς* επί *τά πονηρά εκ νεότητος αύτοϋ, έδωκεν ήμϊν κατά τήν αγαθότητα*
D15 *αύτοϋ έντολάς άγίας καθαιρούσας ήμας, ϊνα εάν θελήσωμεν, δυνηθώμεν πάλιν καθαρθήναι διά τής φυλακής τών εντολών* ου *μόνον άπό τών άμαρτιών ήμών, αλλά και έξ αύ τών τών παθών. Άλλα γάρ εισι τά πάθη και άλλαι εϊσϊν αί άμαρτίαν τά πάθη εισι θυμός, κενοδοξία, φιληδονία,*
20 *μίσος, επιθυμία κακή και* όσα *τοιαϋτα·* αί δέ *άμαρτίαι είσιν αύται αί ένέργειαι τών παθών, ότε τις ενεργώς* ποιεί αυτά, δτε *πράττει διά τοϋ σώματος εκείνα τά εργα ά ύπαγορεύουσιν αύτφ τά πάθη. Άμέλει ενδέχεται τινά έχειν μέν τά πάθη, μή ένεργεΐν δέ αύτά.*

1624 **A** 6.Έδωκεν *ούν ήμϊν, ώς εϊπον, έντολάς καθαιρούσας* καί άπ[5] αυτών τών *παθών ήμών, αύτών τών κακών διαθέσεων* τοϋ εντός *άνθρώπου ήμών. Παραπέμπει γάρ αύτφ*

10. Τήν διδασκαλία αύτή άναπτύσσει καί ό άββάς Ζωσιμάς: «*Αγαθός ών ό Κύριος ήμών πρός* τάς *κακίας ήμών, έδωκεν έντολάς καθαιρούσας* αύ τάς, *δίκην καυστήρων καί καθαρσίων ό τοίνυν βουλόμενος καί ποθών ίαθήναι, άνάγκη αύτόν ύπομεϊναι τά έπιφερόμενα υπό τοΰ ίατροΰ, μετά πόνου καί σιωπής' ούδέ γάρ ό νοσών ήδέως έχει τοΰ τέμνεσθαι καί καίεσθαι, ή λαβεΐν καθάρσιον δμως πείθει* αύτόν, ότι *χωρίς τούτων αδύνατον άπαλλαγήναι τής νόσου' καί λοιπόν έκδίδωσιν εαυτόν τω ίατρφ είδώς ότι διά* μικρός *άηδίας* απαλλάσσεται *πολλής κακοχυμίας καί πολυχρονίας νόσου. Καυστήρ δέ τοΰ Ίησοΰ έστιν ό ύποφέρων ζημίαν». (Άβ. Ζωσιμάς, P.G. 78, 1685).*

11. Είναι πολύ χαρακτηριστική ή διαστολή τών παθών άπό τίς άμαρτίες πού επιχειρεί εδώ ό άββάς Δωρόθεος, γιατί 'έτσι άποκλείεται «τό αύθύπαρκτον» τής «κατ' ενέργειαν» άμαρτίας, συσχετίζεται δέ άπόλυτα μέ τήν εμπάθεια τής ψυχής καί έπισημαίνεται ή βαρύτητα τής ανεξωτερίκευτης μέν, άλλά εξίσου επιλήψιμης

5.—. Μέ τό νά γίνει λοιπόν ό Θεός άνθρωπος γιά χάρη μας, ελευθέρωσε τόν άνθρωπο άπό τήν τυραννία τοϋ έχθροΰ. Γιατί τόν άποδυνάμωσε, όλη τή δύναμή τοο τή σύντριψε καί μάς γλύτωσε άπό τή δουλεία μας σ' αύτόν, άπό τήν τέλεια υποταγή μας σ' αύτόν, άν βέβαια δέν θελήσουμε αύτοπροαίρετα νά άμαρτήσουμε. Γιατί, δπως είπε, μάς έδωσε τήν εξουσία νά πατάμε πάνω σέ φίδια καί σκορπιούς καί νά νικάμε κάθε δύναμη τοϋ έχθροϋ *(Αουκ. 10, 19),* άφοΰ μάς καθάρισε μέ τό βάπτισμα άπό κάθε άμαρτία. Γιατί τό Άγιο Βάπτισμα συγχωρεΐ καί εξαλείφει κάθε άμαρτία . Πάλι δέ ό άγαθός Θεός γνωρίζοντας τήν άδυναμία μας καί προγνωρίζοντας δτι καί μετά τό Άγιο Βάπτισμα θά άμαρτήσουμε — δπως λέει ή Άγ. Γ ραφή δτι «ή διάνοιά μας τείνει πρός τό πονηρό από τήν μικρή μας ήλικία» *(Γεν. 8, 21)* — μάς εδωσε κατά τήν άγαθότητά Του άγιες εντολές, νά μάς καθαρίζουν[10], ώστε, άν θελήσουμε, νά μπορέσουμε πάλι νά καθαριστούμε, μέ τήν τήρηση τών εντολών, όχι μόνο άπό τίς άμαρτίες μας, άλλά καί άπό αυτά τά πάθη μας. Γιατί είναι άλλα τά πάθη καί άλλες οί άμαρτίες[11]. Τά πάθη είναι ό θυμός, ή κενοδοξία, ή φιληδονία, τό μίσος, ή κακή επιθυμία καί άλλα παρόμοια. Οί δέ άμαρτίες είναι οί ενέργειες αύτών τών παθών, δταν δηλαδή άφήνει κανείς τά πάθη του νά δράσουν, δταν μέ τό σώμα διαπράττει εκείνα πού τοϋ ύπαγορεύουν τά πάθη. Φυσικά ύπάρχει ενδεχόμενο νά έχει μέν κάποιος τά πάθη, άλλ' δμως νά μήν τά ενεργεί.

6.—. Μάς έδωσε λοιπόν, δπως είπα, εντολές πού μάς καθαρίζουν καί άπό τά ϊδια μας τά πάθη, καί άπ' αύτές τίς κακές διαθέσεις πού ύπάρχουν στόν «έσω άνθρωπο»[12] *(Ρωμ. 7, 22:*

«κατά νοϋν καί διάνοιαν» πτώσεως. Ή πτώση αύτή πρέπει ν' άξιολογεϊται καί νά άντιμετωπίζεται, οχι βέβαια σάν ύλοποιημένη σέ συγκεκριμένο είδος έμπρακτη άμαρτία, άλλά σάν συνέργεια τής βουλήσεως τοϋ άνθρώπου στήν εμπαθή εσωτερική βίωση τοϋ κακοϋ, μέ τή μορφή τής συγκαταθέσεως.

12. Ή κάθαρση τοΰ «εσω άνθρώπου» άπασχολοϋσε καί τούς πρό Χριστοϋ φιλοσόφους καί ηθικολόγους. Είναι χαρακτηριστικά τά τοϋ Πλάτωνος: *«Ούκοΰν αυ ό τά δίκαια λέγων λυσιτελεΐν φαίη αν* δείν ταΰτα *πράττειν καί ταϋτα λέγειν, δθεν* τοΰ *άνθρώπου ό εντός άνθρωπος εσται εγκρατέστατος, καί τοΰ πολυκέφαλου θρέμματος έπιμελήσεται ώσπερ γεωργός, τά μέν ήμερα τρέφων καί τιθασσεύων, τό δέ άγρια άποκωλύων φύεσθαι...». (Πλάτωνος: Πολιτεία IX., 589, β. Πρβλ. α) SC, 92 σελ. 154 καί β) Ν. Άρσένιεφ: 'Αποκάλυψη* αιώνιας ζωής, *Εκδ. Ρηγοπούλου. Θεσ/νίκη 1977).*

τήν διάκρισιν τον καλού και τοΰ κακού, έξυπνίζει αύ τήν,
5 δείκνυε; *αύτφ τάς αιτίας δθεν* έρχεται *εις τό άμαρτάνειν, και λέγει·* Ό *νόμος είπε· Μή μοιχεύσης· εγώ δέ λέγω· Μηδέ έπιθυμήσης.* Ό νόμος είπε· Μη *φονεύσης· εγώ δέ λέγω■ Μηδέ όργισθής. Έάν γάρ έπιθυμήσης, καν σήμερον μή μοιχεύσης,* άλλ ' ου *παύεται έσωθεν όχλοΰσα ή* επιθυμία
ίο έως ου *ρίψη σε και εις τήν ενέργειαν. Έάν θυμοΰσαι* και *έρεθίζης σεαυτόν κατά τοϋ αδελφού σου, ότε δή ποτέ έμπίπτης και εις τό καταλαλήσαι, ειτα εις τό έπιβουλεϋραν και ούτω*
B *προβαίνων κατά μικρόν έρχη λοιπόν και εις τό φονεΰσαι.*

Πάλιν ό *νόμος λέγει·* [5]*Οφθαλμόν άντι ό'φθαλμοΰ και*
15 *όδόντα* αντί όδόντος, *και τά έξης. Αύτός δέ παραινεί μή μόνον δέχεσθαι μετά μακροθυμίας τήν πληγήν τοϋ ραπί-ζοντος ήμας, αλλά* και τήν *άλλην σιαγόνα στρέφειν αύτφ μετά ταπεινώσεως. Τότε γάρ ό σκοπός ήν τοϋ νόμου διδάξαι ήμας μή ποιεΐν ά μή θέλωμεν παθεΐν. Άνέκοπτεν ούν ημάς*
20 *τοϋ ποιεΐν τό κακόν διά τοϋ φόβου τοϋ μή παθεΐν. 'Άρτι τό ζητούμενόν έστιν, ώς εΐπον, έκβαλεϊν αύτό τό μίσος, αυτήν τήν φιληδονίαν,* αυ *τήν τήν φιλοδοξίαν, και τά λοιπά πάθη.*

7. *Σκοπός έστιν* απλώς *άρτι τφ Δεσπότη ήμών Χριστφ διδάξαι ημάς πόθεν ήλθομεν εις δλας τάς άμαρτίας ταύτας,*
c πόθεν ένεπέσαμεν εις δλας τάς κακάς ημέρας. Πρώτον μέν ούν ήλευθέρωσεν ημάς, ώς ήδη εϊπον, διά τοΰ άγίου βαπτίσματος,
5 *δούς ήμϊν τήν άφεσιν τών* αμαρτιών και έδωκεν *ήμϊν εξουσίαν ποιεΐν τό καλόν, έάν θέλωμεν, και μηκέτι έλκεσθαι, ώς* αν *εΐποι τις, μετά βίας εις τό κακόν.* Ό *γάρ δεδουλωμένος άμαρτίαις βαρεϊται και ελκεται* ύπ' *αυτών, καθώς* λέγει· *Σειραϊς δέ τών εαυτοϋ άμαρτιών έκαστος σφίγγεται. Έίτα*
ίο *διδάσκει ήμάς διά τών* άγιων εντολών *πώς καθαρθήναι και απ' αυτών τών παθών,* ϊνα *μή διά τούτων πάλιν τοϊς αύτοΐς άμαρτήμασι περιπίπτωμεν. Λοιπόν δεικνύει ήμϊν και τήν αιτίαν* δθεν *έρχεται τις εις καταφρόνησιν και παρακοήν και αυτών τών* εντολών *τοϋ Θεοϋ■ και οΰτως* παρέχει
15 *ήμϊν και ταύτης τήν ιατρείαν, ϊνα δυνηθώμεν ύπακοϋσαι*
D *και σωθήναι.*

Τις ούν έστιν αύτη ή ιατρεία και τις ή αιτία τής κατα-

Έφ. 3, 16). Γιατί τόν προικίζει μέ τήν διάκριση τοϋ καλοϋ καί τοϋ κακοϋ, τόν ξυπνάει, τοϋ δείχνει τίς αιτίες που τόν κάνουν νά άμαρτάνει, καί λέει: «Ό νόμος είπε: Νά μήν μοιχεύσεις. Έγώ δμως λέω, ουτε καί νά επιθυμήσεις» *(Ματθ.* 5, 27: Έξ. *20, 14).* «Ό νόμος είπε: Νά μήν φονεύσεις. Έγώ δμως λέω. Ουτε νά οργιστείς» *(Ματθ. 5, 21: Έξ. 20, 13).* Γιατί άν επιθυμήσεις, καί άν άκόμα δέν μοιχεύσεις σήμερα, δμως δέν σταματάει μέσα σου νά σ' ενοχλεί ή επιθυμία μέχρι νά σέ ρίξει καί στή διάπραξη τοϋ πάθους. Άν θυμώνεις καί ξεσηκώνεσαι κατά τοϋ άδελφοϋ σου, θά πέσεις καί στήν καταλαλιά καί μετά στήν επιθυμία νά πάθει κακό, καί έτσι προχωρώντας λίγο-λίγο φτάνεις στό σημείο νά φονεύσεις.

Πάλι λέει ό νόμος: «'Οφθαλμό άντί όφθαλμοϋ καί δόντι άντί δοντιοϋ κ.τ.λ.» *(Έξ. 21, 24).* Αύτός δμως μάς διδάσκει όχι μόνο νά δεχόμαστε μέ μακροθυμία τό κτύπημα αύτοϋ πού μάς ραπίζει, άλλά καί νά τοϋ γυρίζουμε καί τό άλλο μάγουλο μέ ταπείνωση. Γ ιατί αύτός ήταν τότε ό σκοπός τοϋ νόμου, νά μάς διδάξει νά μήν κάνουμε δσα δέν θέλουμε νά πάθουμε. Μάς σταματούσε λοιπόν νά μήν κάνουμε τό κακό, μέ τό φόβο μήπως πάθουμε τό ϊδιο. Τώρα, δπως είπα, αύτό πού μάς ζητιέται είναι, νά ξεριζώσουμε άπό τήν ψυχή μας κάθε πάθος, είτε αύτό είναι μίσος, εϊτε φιληδονία, εϊτε φιλοδοξία, είτε δ,τιδήποτε άλλο.

7.—. Μ' ένα λόγο, ό σκοπός τοϋ Κυρίου μας Ίησοϋ Χριστοϋ είναι νά μάς διδάξει πώς φθάσαμε σ' αύτές τίς άμαρτίες, άπό ποιά αιτία πέσαμε σ' αύτές τίς κακές ήμέρες. Πρώτα - πρώτα μάς ελευθέρωσε, δπως έχω ήδη πεΤ, μέ τό "Αγιο Βάπτισμα δίνοντάς μας τήν άφεση τών αμαρτιών, καί μάς έδωσε εξουσία νά κάνουμε τό καλό, άν θέλουμε, καί νά μήν παρασυρόμαστε κατά κάποιο τρόπο μέ τή βία στό κακό. Γ ιατί εκείνος πού είναι δοϋλος στίς άμαρτίες, πιέζεται καί σέρνεται άπ' αύτές, καθώς λέει: «Καθένας δένεται μέ τά δεσμά τών άμαρτιών του» *(Παροιμ. 5, 22).* Μετά, μέ τίς άγιες εντολές μάς διδάσκει πώς νά καθαριστούμε καί άπ' τά ϊδια τά πάθη, ώστε νά μήν πέφτουμε μ' αύτά πάλι στίς ϊδιες άμαρτίες. Μάς δείχνει λοιπόν καί τήν αιτία άπό τήν οποία καταντάει κανείς στήν άλαζονική καί περιφρονητική συμπεριφορά καί στήν παρακοή καί αύτών άκόμα τών έντολών τοϋ Θεοϋ. Έτσι μάς δίνει τή θεραπεία καί τής αιτίας, ώστε νά μπορέσουμε νά ύπακούσουμε καί νά σωθούμε.

Ποιά λοιπόν είναι ή αιτία καί ποιά ή θεραπεία καί αύτής τής

φρονήσεως; Ακούσατε *τί λέγει αύτός ό Κύριος ήμών Μάθετε απ' εμού δτι πράός ειμι και ταπεινός τή καρδία,*
20 *και εύρήσετε άνάπαυσιν ταϊς ψνχαϊς υμών. Ιδού ώδε εν ουντόμω δι '* ενός Λόγου έδειξεν *ήμϊν τήν ρίζαν και αιτίαν πάντων τών κακών,* **και τήν ίατρείαν** *αύτής, τήν αιτίαν πάντων τών άγαθών, εδειξεν δτι ή επαρσις κατέβαλεν ημάς κα'ι δτι αδύνατόν έστιν άλλως έλεηθήναι, ει μή διά τοΰ*
25 *εναντίου, δπερ έστίν ή ταπεινοφροσύνη. Ή γάρ επαρσις γεννά τήν καταφρόνησιν και τήν παρακοήν τήν όλεθρίαν,*
1625 A ώσπερ *και ή ταπεινοφροσύνη γεννά τήν ύπακοήν και τήν σωτηρίαν τών ψυχών. Εκείνην δέ λέγω τήν όντως ταπεινοφροσύνην, ού τήν έν λόγω μόνον ή σχήματι ταπείνωσιν,*
30 *άλλά διάθεσιν* **ίδικώς ταπεινήν γενομένην έν αύτή τή** *καρδία,* έν αυτώ *τω φρονήματΓ ούτως γάρ λεγεί' δτι πράός ειμι και ταπεινός τή καρδία.*

8. Ό θέλων ούν *εύρεϊν άληθινήν άνάπαυσιν τή ψυχή αύτοϋ μαθή τήν ταπεινοφροσύνην και βλέπη δτι έν αύτή έστι πάσα ή χαρά και πάσα ή δόξα και πάσα ή άνάπαυσις, ώσπερ* καί έν *τή ύπερηφανία πάντα τα* εναντία. *Πόθεν γάρ*
5 *ήλθομεν εις* δλας τάς *θλίψεις ταύτας; Διά τί γάρ ένεπέσαμεν εις δλην τήν άθλιότητα ταύτην; Ού διά τήν ύπερηφανίαν ήμών; ού διά τήν άπόνοιαν ήμών;* ου διά τό άνασχέσθαι *ήμάς τής κακής προαιρέσεως ήμών; ού διά τό κρατήσαι τήν πικρίαν τοϋ θελήματος ήμών; Άλλά πόθεν; Ούκ έκτίσθη*
B ίο **ό** *άνθρωπος έν πάση τρυφή, έν πάση χαρά, έν πάση* αναπαύσει, *έν πάση δόξη; Ούκ ήν έν τω παραδείσω; Έκέλευσε· Μή ποιήσης τόδε' και έποίησε. Βλέπεις ύπερηφάνειαν; βλέπεις τράχηλον; βλέπεις άνυποταξίαν; Λοιπόν ό Θεός ϊδών τήν αναίδειαν έκείνην λέγει* * Ούτος *μωρός έστιν, ούτος ούκ οϊδε*
15 *χαρήναι. Έάν μή ποιήση κακάς ημέρας ούτος, υπάγει τελείως όπόλλυται. Έάν γάρ μή μάθη τί έστι θλίψις, ού μανθάνει τί έστιν άνάπαυσις. Τότε έδωκεν αύτφ τά άξια*

13. Είναι αξιοθαύμαστη τόσο ή δογματική κατοχύρωση δσο καί ή εμπειρική ενημερότητα τοϋ άββά Δωροθέου στά θέματα τής πνευματικής ζωής. Ή διδασκαλία του δέν είναι αυθαίρετη ουτε άποτελεϊ συλλογή ήθικολογικών κανόνων, άλλά είναι βιωματική γνώση πού πηγάζει άπό τήν ορθή δογματική θεώρηση. ΓΓ αύτό καί ό λόγος του προχωρεί μεθοδικά άπό τήν έκφραση τής δογματικής του

άλαζονικής καί περιφρονητικής συμπεριφοράς; ' Ακουστέ τί λέει ό Κύριός μας: «Μάθετε άπό μένα ότι είμαι πράος καί ταπεινός στήν καρδιά καί θά βρείτε ανάπαυση στίς ψυχές σας» *(Ματθ. 11, 29).* Νά, εδώ, σύντομα μ' ενα λόγο μάς έδειξε τή ρίζα καί τήν αιτία όλων τών κακών, καί τό φάρμακό της, τήν αιτία όλων τών αγαθών. Μάς 'έδειξε ότι ή ύπερηφάνεια μάς νίκησε, καί ότι δέν μπορούμε διαφορετικά νά ελεηθούμε, παρά μόνο μέ τό άντίθετο, πού είναι ή ταπεινοφροσύνη. Γιατί ή υπερηφάνεια γεννάει τήν άλαζονική καί περιφρονητική συμπεριφορά καί τήν καταστροφική παρακοή, όπως άκριβώς καί ή ταπεινοφροσύνη γεννάει τήν ύπακοή καί τή σωτηρία τών ψυχών μας. Εννοώ βέβαια εκείνη τήν πραγματική ταπεινοφροσύνη, όχι μόνον τήν ταπείνωση μέ λόγια ή μέ εξωτερικούς τύπους, άλλά τήν πραγματικά ταπεινή διάθεση, πού καλλιεργείται στήν καρδιά καί στό φρόνημα. Γ ιατί αύτό εννοεί, όταν λέει: «Είμαι πράος καί ταπεινός στήν καρδιά»[1] ·\

8.—. 'Εκείνος λοιπόν πού θέλει νά βρει ή ψυχή του άληθινή άνάπαυση, άς μάθει τήν ταπεινοφροσύνη καί θά δει ότι σ' αύτή βρίσκεται κάθε χαρά, κάθε δόξα καί κάθε άνάπαυση, όπως άκριβώς καί στήν ύπερηφάνεια βρίσκονται όλα τά άντίθετα. Πώς φτάσαμε σ' όλες αύτές τίς θλίψεις; Γιατί πέσαμε σ' όλη αύτήν τήν άθλιότητα; Δέν είναι άπό τήν υπερηφάνεια μας; Δέν είναι από τήν άνοησία μας; Δέν είναι γιατί δώσαμε τόπο στήν κακή προαίρεσή μας; Δέν είναι γιατί προτιμήσαμε νά επιβάλουμε τό πικρό θέλημά μας; Γ ιατί όμως; Δέν δημιουργήθηκε ό άνθρωπος μέσα σέ κάθε άπόλαυση, σέ κάθε χαρά, σέ κάθε άνάπαυση, σέ κάθε δόξα; Δέν βρισκόταν στόν παράδεισο; Τού είπε ό Θεός: «Μήν τό κάνεις αύτό», καί τό έκανε. Βλέπεις ύπερηφάνεια; Βλέπεις ίσχυρογνωμοσύνη; Βλέπεις άνυποταξία; Όταν λοιπόν ό Θεός είδε εκείνη τήν άναίδεια είπε: «Αύτός είναι άνόητος, δέν ξέρει νά χαρεΤ. Άν δέν κακοπεράσει, σέ λίγο καιρό πάει, χάνεται εντελώς. Γιατί άν δέν μάθει τί είναι θλίψη δέν θά μάθει καί τί είναι άνάπαυση». Τότε τού έδωσε ό,τι τού άξιζε καί τόν

πεποιθήσεως στή ζώσα άσκητική πλαισίωση καί τή μετάδοση τής αλήθειας. Κάθε άλλη κατεύθυνση θά ήταν, τόσο άπό πλευράς άνθρωπολογίας δσο καί άπό πλευράς έκκλησιολογίας καί σωτηριολογίας, άμφισβητήσιμου άποτελέσματος καί ύποπτης ορθοδοξίας.

αύτοϋ καί εξέβαλεν αύτόν τοϋ παραδείσου. Παρεδόθη λοιπόν τή ιδία φιλαυτία καί τοϊς ιδίοις θελήμασιν, ϊνα συντρίψωσι 20 τά οστά αύτοϋ, ϊνα μάθη μή στοιχεϊν έαυτφ, αλλά τή εντολή τοϋ Θεοϋ, ϊνα αϋτη *ή ταλαιπωρία τής παρακοής διδάξη αύτόν τήν άνάπαυσιν τής ύπακοής, ώς λέγει εν τφ προφήτη· Παιδεύσει σε ή άποστασία σου.*

c *"Ομως ή άγαθότης τοϋ Θεοϋ, καθώς πολλάκις εϊπον, ού 25 παρεϊδε τό ϊδιον πλάσμα, άλλά πάλιν προτρέπεται, πάλιν παρακαλεν Δεύτε πρός με πάντες ο! κοπιώντες καί πεφορτισμένοι, κάγώ άναπαύσω ύμάς· οϊον ειπεϊν Ιδού εκοπιάσατε, ιδού έταλαιπωρήσατε, ιδού έπειράσθητε* τοϋ *κακοϋ τής άνυποταξίας υμών δεϋτε λοιπόν έπιστρέψατε,* 30 *δεϋτε έπίγνωτε τήν άδυναμίαν και τήν ατιμίαν υμών, ϊνα έλθητε εις τήν άνάπαυσιν καί τήν δόξαν υμών. ΔεϋΤε ζήσατε διά τής ταπεινοφροσύνης, άνθ' ών εθανατώθητε διά τής ύψηλοφροσύνης. Μάθετε άπ ' έμοϋ δτι πράός ειμι και ταπεινός τή καρδία, και εύρήσετε άνάπαυσιν ταϊς ψυχαϊς 35 υμών.*

D *9. Βαβαί, άδελφοί μου, τί ποιεϊ ή ύπερηφανία; Βαβαί, τί δύναται ή ταπεινοφροσύνη; Τίς ήν χρεία όλων τών κύκλων τούτων; Έξ άρχής γάρ ει εταπεινώθη και ύπήκουσε τοϋ Θεοϋ και εφύλαξε τήν εντολήν, ούκ εϊχεν έκπεσεϊν. 5 Πάλιν μετά* τό *άσχημονήσαι, εδωκε πρόφασιν τοϋ μετανοήσαι και έλεηθήναι, και εμεινεν ό τράχηλος αύτοϋ υψηλός. Ήλθε γάρ λέγων αύτφ· Άδάμ, ποϋ ει;* αι/τι τοΰ' *Άπό ποίας δόξης εις ποίαν* ήλθες *αισχύνην; Καί λοιπόν έρωτά*

14. Πρέπει ιδιαίτερα νά ύπογραμμιστεΤ ή θέση πού παίρνει ό άββάς Δωρόθεος επί τοϋ βασικοϋ θεολογικοϋ θέματος τής έκδιώξεως τοϋ πρωτοπλάστου άπό τόν Παράδεισο.

Γνήσιος ορθόδοξος ερμηνευτής δέν βλέπει τήν εξορία τοΰ Άδάμ σάν Ικανοποίηση τής «προσβεβλημένης θείας δικαιοσύνης», άλλά σάν παιδαγωγικό μέσο πού επινοεί ή άγάπη καί ή εύσπλαχνία τοϋ Θεοϋ Πατέρα. Ό Άδάμ δέν εξορίζεται γιά νά τιμωρηθεί γιά τήν παρακοή του, άλλά γιά νά γνωρίσει εμπειρικά τήν ταλαιπωρία τής άποστασίας του καί νά στραφεί πλέον οριστικά πρός τό Αρχέτυπό του. Ἔτσι δταν ό Λόγος θά σαρκωθεί γιά τή σωτηρία του, ή ψυχή του θά 'έχει δοκιμαστεί άρκετά μέ τόν πόνο καί τό θάνατο καί θά 'έχει άποστραφεί τόν κόσμο πού τοΰ δώρησε μέ τίς ύποδείξεις του ό όφις.

Τά λόγια πού βάζει στό στόμα τοΰ Θεοΰ Πατέρα (Κουραστήκατε, ταλαιπωρηθήκατε, άποκτήσατε πείρα τών κακών άποτελεσμάτων τής άνυποταξίας σας. 'Ελάτε, λοιπόν πίσω...) προδίδουν τή βαθιά κατανόηση τών θεολογικών θέσεων

’έβγαλε άπό τόν παράδεισο[14]. Παραδόθηκε λοιπόν στή φιλαυτία του καί στά θελήματα του, γιά νά τόν συντρίψουν, γιά νά μάθει νά μήν έχει εμπιστοσύνη στόν εαυτόν του, άλλά στήν εντολή τοϋ Θεοΰ, γιά νά τόν διδάξει αύτή ή ταλαιπωρία τής παρακοής τήν άνάπαυση τής ύπακοής, δπως λέει ό Προφήτης: «Θά σέ τιμωρήσει ή ίδια ή άποστασία σου» *(Ίερ. 2, 19).*

Όμως ή άγαθότητα τοΰ Θεοϋ, δπως πολλές φορές είπα, δέν έγκατέλειψε τό πλάσμα Του, άλλά πάλι τό παρακινεί, πάλι τό παρηγορεΤ: «’Ελάτε σ’ εμένα όλοι οί κουρασμένοι καί φορτωμένοι, καί εγώ θά σάς άναπαύσω» *(Ματθ. 11, 28).* Σάν νά λέει: «Κουραστήκατε, ταλαιπωρηθήκατε, άποκτήσατε πείρα τών κακών άποτελεσμάτων τής άνυποταξίας σας. Έλατε λοιπόν γυρίστε πίσω, κατανοεΤστε τό μέγεθος τής άδυναμίας σας καί τήν καταφρόνια σας, γιά νά βρείτε τήν άνάπαυση καί τή δόξα σας. ’Ελάτε, ζεΤστε μέ ταπεινοφροσύνη εσείς πού θανατωθήκατε άπό τήν ύπερηφάνεια. Μάθετε άπό μένα δτι είμαι πράος καί ταπεινός στήν καρδιά, καί θά βροΰν άνάπαυση οί ψυχές σας» *(Ματθ. 11, 29).*

9.—. ’Αλλοίμονο, αδελφοί μου, τί κακό κάνει ή υπερηφάνεια! Άχ! Νά ξέρατε τί μπορεί νά κατορθώσει ή ταπεινοφροσύνη! Τί χρειάζονταν όλες αύτές οί περιπέτειες; Γιατί, άν άπό τήν άρχή ταπεινωνόταν ό άνθρωπος καί έκανε ύπακοή στό Θεό καί φύλαγε τήν εντολή, δέν θά έπεφτε. Πάλι, μετά άπό τήν άμαρτία, τοϋ έδωσε άφορμή νά μετανοήσει καί νά έλεηθεΤ, καί δμως παρέμεινε στήν ύπερηφάνειά του. Γ ιατί ήρθε λέγοντάς του: «Άδάμ ποΰ είσαι»;[15] Άντί νά πει: «Άπό ποιά δόξα ξέπεσες καί σέ ποιά χάλια κατάντησες»; Καί μετά τόν ρωτάει: «Γιατί άμάρτησες; Γιατί πα-

τής ορθοδοξίας καί εκφράζουν έντονα τή συναισθηματική εύακ^ησία τοΰ άββά Δωροθέου στό θέμα τής λυτρωτικής προσφοράς τοΰ Θεοΰ Λόγου.

15. Πρίν άπό τήν άπόφαση τοΰ Θεοΰ γιά τήν ’έξοδο τοϋ Άδάμ άπό τόν Παράδεισο, είχε συντελεσθεΤ, μέ πρωτοβουλία τοΰ Άδάμ, ή διάσταση.

Ό Θεός τόν ρωτάει ποϋ είσαι, γιατί ό Άδάμ κρύφτηκε, άπομακρύνθηκε, κατάλαβε τήν άλλοτρίωσή του άπό τό Αρχέτυπο. Θά περίμενε’ίσως κανείς νά τόν ρωτήσει ό Θεός *ποιός είσαι τώρα,* άλλά μετά τήν άμαρτία καί τήν άσυνειδητοποίητη βίωση τής προσωπικής ενοχής, έπήλθε πλέον στήν ψυχή τοϋ Άδάμ σύγχυση, χάθηκε τό «πρόσωπο», ό άνθρωπος ’έχασε πλέον τήν ταυτότητά του. *(Πρβλ. α) I. Κορναράκη: Πατερικά βιώματα. Θεσ/κη 1971 καί τά σχετικά στά βιβλία τοϋ αύτοϋ: Ή νεύρωση σάν 'Αδαμιαίο πλέγμα -* 7ουδας. *Καί β) Άρχιμ. Σωφρονίου: Ό* Γ. Ζιλουανός.

1628 **α** αυτόν *Διά τί ήμαρτες; διά τί παρέβης; προτρεπόμενος* ίο *αύτόν* ίδικώς *εϊς τό είπέϊν Συγχώρήσον. Καί που έστι τό Συγχώρήσον; Ούδαμοϋ ταπείνωσις, ούδαμοϋ μετάνοια, άλλα τό έναντίον. Καί άντέρεν Ή γυνή ήν δέδωκάς μοι,* *ούτε* Λέγει· *Ή γυνή μου έχλεύασέ με, άλλά· ή γυνή ήν* δέδωκάς *μοι, ώς άν τις ειποΓ Ή συμφορά ήν ήνεγκας* 15 κατά *τής κεφαλής μου. Ούτως γάρ έστιν, άδελφοί, δταν μή κρατή άνθρωπος τό εαυτόν μέμφεοθαι, ούκόκνεΐ* ουδέ αυτόν *τόν Θεόν αϊτιάσθαι. Ειτα έρχεται πρός έκείνην καί λέγει αύτή· Διά τί καί σύ ούκ έφύλαξας τήν εντολήν; ώς τί ποτε ϊδικώς λέγων Εϊπέ καν σύ· Συγχώρησον, ϊνα ταπεινωθή* 20 *ή ψυχή σου καί έλεηθής- καί πάλιν ούδαμοϋ τό Συγχώρησον*■ *άποκρίνεται καί αύτή λέγουσα[4] Ό δφις ήπάτησέ με· ώς* **β** αν *Ει ούτος ήμαρτεν, έγώ τί έχω πράγμα; Τί ποιείτε, άθλιοι; βάλλετε μίαν μετάνοια, έπίγνωτε τό πταίσμα ύμών, έλεήσατε τήν γύμνωσιν ύμών καί ούδέ είς έξ αύτών* 25 *ήξιώθη μέμψασθαι εαυτόν, ούδέ εϊς εύρέθη έχων μικράν ταπείνωσιν.*

10. *Καί λοιπόν ιδού άπλώς βλέπετε πού έφθασεν ή κατάστασις ήμών ιδού εϊς ποια καί πόσα κακά ήνεγκεν ημάς τό δικαιοϋν εαυτούς, τό* στοιχείν *έαυτοΊς, τό κρατεϊν τό)ίδιον θέλημα, άπερ εϊσί τέκνα τής έχθρας* τοΰ Θεοϋ 5 *ύπερηφανίας· ώσπερ και τής ταπεινοφροσύνης τέκνα εϊσί τό έαυτόν μέμφεοθαι, τό μή πιστεύειν τή ιδία συνέσει, τό μισέϊν τό ϊδιον θέλημα. Έκ τούτων γάρ άξιοϋταί τις άναλαβέσθαι έαυτόν καί έπανελθεϊν εις τό κατά φύσιν διά τής καθάρσεως* *c τών άγίων έντολών του Χριστού. Δίχα γάρ ταπεινώσεως,* ίο ου δύναται *ύπακούσαι ταϊς έντολάΐς, ούδέ έλθεϊν εις τί ποτε αγαθόν, ώς ειπεν ό άββάς Μάρκος-* Άνευ *συντριβής καρδίας, άδύνατον άπαλλαγήναι άπό κακίας, άδύνατον τό καθόλου*

16. Τό βίωμα πού οδήγησε τόν Άδάμ σ' αύτή τήν 'έκφραση άποτελεΐ τήν μητέρα τής «προβολής» κάθε προσωπικής μας ένοχης στό Πρόσωπο τοϋ Θεοϋ καί τοϋ συνανθρώπου, γιατί ή 'έλλειψη τής συνειδητοποιήσεως καί τής παραδοχής τής προσωπικής ένοχης καταργεί τήν ορθή τριαδική σχέση τοϋ άνθρώπου μέ τό Θεό καί τόν άδελφό. Αύτή τήν κοινωνία 'έρχεται πλέον, μετά τήν ένανθρώπιση τοϋ Λόγου, ν' άποκαταστήσα ή 'Εκκλησία, «διά τής όδοϋ τήςταπ&νώσεως» καί τοϋ μυστηρίου τής «έν Χριστώ ύπακοής». *Πρβλ Ένθ. ανωτ. καί Άρχιμ. Βασιλείου, περιοδ. «"Οσ. Γρηγόριος», άρ. 1, σ. 18.*

17. Ό άββάς Δωρόθεος, δπως δλοι κατά κανόνα οί Πατέρες, συστήνουν

ρέβηκες τήν εντολή;» Δίνοντας του ευκαιρία μόνο καί μόνο γιά νά πεΤ: «Συγχώρεοέ με». Άλλά ποϋ νά βρεθεί τό «συγχώρεσέ με»; Πουθενά ταπείνωση, πουθενά μετάνοια άλλά τά άντίθετα. Καί απαντάει: «Ή γυναίκα πού μοΰ ' δωσες». Δέν λέει: «Ή γυναίκα μου μέ ξεγέλασε», άλλά «ή γυναίκα πού μοϋ ' δωσες»[16], σάν νά 'θελε νά πει: «Ή συμφορά πού μοΰ φόρτωσες στό κεφάλι μου». Γ ιατί έτσι είναι, άδελφοί μου. Όταν δέν συνηθίζει ό άνθρωπος νά κατηγορεί τόν έαυτόν του, δέν άργεϊ νά θεωρήσει αϊτιο τοΰ κακοΰ καί τόν ϊδιο τό Θεό. Μετά 'έρχεται σ' αύτήν, τήν Εϋα, καί τής λέει: «Γιατί δέν τήρησες τήν εντολή»; Σάν νά ' θελε νά της πεΤ: «Πές τουλάχιστον εσύ ' συγχώρεσέ με' γιά νά ταπεινωθεί ή ψυχή σου καί νά βρει έλεος». Άλλά καί πάλι πουθενά τό «συγχώρεσέ με». Απαντάει καί αύτή λέγοντας: «Τό φίδι μ' έξαπάτησε»[17]. Σάν νά ' θελε νά πει: «Άν άμάρτησε αύτός, εγώ τί φταίω»; Τί κάνετε ταλαίπωροι; Βάλτε μιά μετάνοια, αναγνωρίστε τό λάθος σας, λυπηθείτε γιά τή γύμνια σας. Άλλ' δμως κανένας τους δέν άξιώθηκε νά κατηγορήσει τόν έαυτόν του, κανένας τους δέ βρέθηκε νά έχει λίγη ταπείνωση.

10.—. Νά λοιπόν, βλέπετε καθαρά ποΰ έφθασε ή κατάστασή μας. Δέστε σέ ποιά καί πόσα κακά μας έφερε τό νά δικαιώνουμε τούς εαυτούς μας, τό νά άκολουθοΰμε τη γνώμη μας, τό νά ικανοποιούμε τό θέλημά μας, πού είναι βέβαια γεννήματα τής άντίθεης υπερηφάνειας,δπως άκριβώς καί τό νά κατηγορούμε τόν εαυτό μας, τό νά μή δίνουμε εμπιστοσύνη στή φρονιμάδα μας καί τό νά μισοΰμε τό θέλημά μας, είναι γεννήματα τής ταπεινοφροσύνης. Γιατί άπ' αυτά άξιώνεται κανείς νά ξαναβρεΤ τόν έαυτόν του, νά ξαναγυρίσει στό «κατά φύσιν» μέ τήν κάθαρση πού χαρίζει ή τήρηση τών άγίων εντολών τού Χριστού. Γ ιατί χωρίς ταπείνωση δέν μπορεί κανείς νά ύπακούσει στίς εντολές, ουτε νά κατορθώσει τίποτα καλό, δπως είπε ό άββάς Μάρκος: «Χωρίς συντριβή τής καρδιάς, είναι άδύνατον νά άπαλλαγεϊ

τήν αϊτηση συγχωρήσεως, εϊτε ύπάρχει συνειδητοποιημένη ένοχή εϊτε όχι. γιατί σέ τελευταία άνάλυση, γιά κάθε διασάλευση τής σωστής «κοινωνίας» τών προσώπων, λίγο ή πολύ ή εύθύνη βαραίνει όλους. Γ Γ αύτό καί ή τόση έμμονή τών νηπτικών στή «μετάνοια» καί τό «εύλόγησον».

'Αντίθετα ή αύτοδικαίωση μεγαλώνει καί μονιμοποιεί τή διάσταση καί ένισχύει τήν άλλοτρίωση.

Πρβλ. Ένθ' ανωτέρω

κτήσασθαι αρετήν. Ούκοϋν δια τής συντριβής τής καρδίας καταδέχεται τις τάς έντολάς, απαλλάσσεται *τής κακίας,*
15 *κτάται τάς αρετάς και λοιπόν επανέρχεται εϊς τήν ιδίαν άνάπαυσιν.*

11. *Τοϋτο και οί άγιοι πάντες επιστάμενοι, εσπευδον διά πάσης ταπεινής άγωγής ένώσαι εαυτούς τω* Θεατ *έγένοντο γάρ τινες φιλόθεοι οϊτινες μετά τό άγιον βάπτισμα ού μόνον τάς ένεργείας τών παθών περιέκοψαν, άλλά και*
5 *αυτά τά πάθη νικήσαι ήβουλήθησαν και γενέσθαι απαθείς-* οίος *ήν ό άγιος* Αντώνιος *και Παχώμιος και οί λοιποί*
d *θεοφόροι Πατέρες. Έπεϊ ούν έσχον σκοπόν καθάραι εαυτούς, ώς λέγει* ό Απόστολος, άπό παντός *μολυσμοϋ σαρκός καί πνεύματος, έγίνωσκον δέ ότι διά τής φυλακής τών εντολών,*
ίο ώς *ήδη εϊπομεν, καθαίρεται ή ψυχή* και *οϊον είπεϊν καθαίρεται ό* νοΰς *και άναβλέπει καί έρχεται εις τό κατά φύσιν ή έντολή γάρ Κυρίου τηλαυγής φωτίζουσα οφθαλμούς- κατενόησαν δτι έν τω κόσμω όντες, ούκ εύχερώς δύνανται κατορθώσαι τήν άρε τήν, και έπενόησαν έαυτοϊς ξένον βίον,*
\629Aΐ5ξένην τινά διαγωγήν, λέγω δή τοϋ μονήρους βίου, και ήρξαντο φεύγειν τόν κόσμον και οϊκεϊν έν ταις ερήμοις, έν νηστείαις και χαμευνίαις και άγρυπνίαις και τή λοιπή κακοπαθεία, και αποταξία πόση πατρίδος και συγγενών, χρημάτων, κτημάτων και άπλώς έσταύρωσαν έαυτοϊς τόν
20 κόσμον. *Και* ου *μόνον τάς εντολάς έφύλαξαν,* αλλά και δώρα *προσήνεγκαν τω* Θεω. *Και λέγω πώς- Αί έντολαι* τοϋ *Χριστού πάσι τοϊς χριστιανοϊς έδόθησαν, και ύπόκειται* πας *χριστιανός φυλάξαι αύ τάς- άννώναί εϊσιν, ώς* αν *είπη τις, βασιλεϊ κεχρεωστημέναι. Τίς λέγων Ού διδώ αννώνας*
25 *τω βασιλεϊ, έκφεύγει κόλασιν; Εισι δέ έν τω κόσμω μεγάλοι άνθρωποι και λαμπροί οϊτινες ού μόνον* αννώνας *παρέχουσι τω βασιλάί, άλλά και δώρα προσφέρουσιν αύτφ- και όξιούνται οί τοιοΰτοι μεγάλης τιμής, μεγάλων δωρεών και αξιωμάτων.*

18. Τήυϊδια θθση naipvs καί ό "Αγιος άοκητικός Πατέρας Μάρκος ό ’Ερημίτης: *«Εκτός συντριμοϋ καρδίας, άδύνατον καθόλου άπαλλαγήναι κακίας. Συντρίβει δέ καρδίαν ή τριμερής εγκράτεια, Οπνου λέγω καί τροφής καί σωματικής άνέσεως. Ή δέ περί τούτων περίσσεια ήδυπάθειαν έντίθησιν ήδυπάθεια δέ τούς πονηρούς λογισμούς παραδέχεται. Άντίκειται δέ καί τή προσευχή καί τή προση-*

κανείς άπό τήν κακία, εντελώς άδύνατο ν' άποκτήσει τήν άρετή»[1 8]. Μέ τή συντριβή λοιπόν τής καρδιάς άποδέχεται κανείς τίς εντολές, άπαλλάσεται άπό τήν κακία, άποκτάει τίς άρετές καί τελικά ξαναβρίσκει τήν άνάπαυσή του.

11.—. Καί επειδή τό είχαν καταλάβει αύτό όλοι οί Άγιοι, φρόντιζαν μέ κάθε ταπεινή διαγωγή νά ένωθοΰν μέ τό Θεό. Γ ιατί υπήρξαν μερικοί πού άγαποΰσαν τό Θεό, καί πού μετά τό Βάπτισμα κόψανε όχι μόνον τίς ενέργειες τών παθών, άλλά έπεθύμησαν νά νικήσουν καί τά ϊδια τά πάθη καί νά γίνουν «άπαθείς». Τέτοιος ήταν ό "Αγιος Αντώνιος, ό Άγιος Παχώμιος καί οί άλλοι θεοφόροι Πατέρες. 'Επειδή λοιπόν 'έβαλαν σκοπό νά καθαριστούν, όπως λέει ό Απόστολος άπό κάθε μολυσμό τής σάρκας καί τοϋ πνεύματος *(Β' Κορ.* 7, *1),* γνώριζαν δτι μέ τήν τήρηση τών εντολών, δπως είπαμε ήδη, καθαρίζεται ή ψυχή καί θά λέγαμε, καθαρίζεται ό νοϋς καί ξαναβρίσκει τό φώς του καί 'έρχεται στό «κατά φύσιν». Γιατί «ή εντολή τοϋ Θεοϋ είναι καθάρια καί φωτίζει τά μάτια» *(Ψαλμ. 18, 9).* Κατάλαβαν ότι όσο είναι στόν κόσμο, δέν μποροϋν εύκολα νά κατορθώσουν τήν άρετή. Ἔτσι επινόησαν γιά τόν έαυτόν τους ένα ιδιόμορφο καί πρωτότυπο τρόπο ζωής, μιά ζωή παράξενη — εννοώ βέβαια τή μοναχική ζωή — καί άρχισαν νά φεύγουν άπό τόν κόσμο καί νά κατοικούν στίς ερημιές, μέ νηστείες, μέ «χαμευνίες»[19] καί αγρυπνίες καί άλλες άσκήσεις, πού προξενούν κακοπάθεια, καί τέλεια άπάρνηση τής πατρίδας καί τών συγγενών, τών χρημάτων καί τών κτημάτων. Καί μέ λίγα λόγια σταύρωσαν μέσα τους κάθε κοσμικό φρόνημα. Καί όχι μόνο φύλαξαν τίς εντολές, άλλά πρόσφεραν καί δώρα στό Θεό. Καί εξηγώ πώς. Οί εντολές τοϋ Θεοϋ δόθηκαν γιά όλους τούς χριστιανούς καί είναι κάθε χριστιανός ύποχρεωμένος νά τίς τηρήσει. Φόροι, θά λέγαμε, είναι, πού τούς οφείλει κανείς στό βασιλιά. Ποιός μπορεί νά πει, δέν δίνω τούς φόρους στό βασιλιά, καί νά ξεφύγει τήν τιμωρία; Ύπάρχουν όμως στόν κόσμο μεγάλοι καί λαμπροί άνθρωποι, πού όχι μόνον φόρους δίνουν στό βασιλιά, άλλά τοϋ προσφέρουν καί δώρα, καί αύτοί άξιώνονται μεγάλης τιμής, μεγάλων χαρισμάτων καί άξιωμάτων.

κούση διακονία» (Μόρκ. Έρημ. P.C. 65, 961 Α).

19. *Χαμευνία:* Τό νά κοιμάται κανείς καταγής χωρίς στρώμα. Ή άσκηση αύτή, άπό τά πρώτα χρόνια τής άσκητικής ζωής, θεωρήθηκε σάν πολύ ωφέλιμη κακοπάθεια, πού βοηθάει στήν άπόκτηση τής αρετής τής ταπεινοφροσύνης.

β 12. *Ούτως ούν και οί Πατέρες* **ού μόνον τάς έντολάς έφύλαξαν,** *άλλά και δώρα προσήνεγκαν τω Θεφ. Δώρα δέ εισι παρθενία και ακτημοσύνη* ταϋτα ούκ είσιν έντολαί, δώρά είσιν ούδαμοϋ γάρ γέγραπται· Μή λάβης γυναίκα,*
5 *μή παιδοποιήσης. Ούδέ πάλιν έδωκεν έντολήν ό Χριστός λέγων Πώλησόν σου τά ύπάρχοντα. Άμέλει, ότε προσήλθεν αύτφ ό νομικός λέγων Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωήν αιώνιον κληρονομήσω; άπεκρίθη· Τάς έντολάς οίδας' Ού φονεύσεις, ού μοιχεύσεις, ού κλέψεις, ού ψευδομαρτυρήσεις*
ίο κατά *τοϋ πλησίον σου, και τά έξης. Τοϋ δέ είπόντος δτι· Ταϋτα πάντα έφυλαξάμην έκ νεότητός μου, έπιφέρει τό' Εί θέλεις τέλειος είναι, πώλησόν σου τά ύπάρχοντα καί*
c *δός πτωχοϊς, και τά έξης. Ιδού ούκ είπε· Πώλησόν σου* τά *ύπάρχοντα ώς έντελλόμενος,* άλλ' *ώς συμβουλεύων. Τό*
15 *γάρ είπεΐν Εί* θέλεις, *ούκ έστιν έντελλομένου,* άλλά *συμβ ουλεύο* ντος.

13. *Καθώς ούν εϊπομεν, προσήνεγκαν οί Πατέρες τφ Θεφ πρός ταϊς άλλαις άρεταϊς δώρα τήν παρθενίαν και τήν ακτημοσύνην, καί, καθώς προείπομεν, έσταύρωσαν έαυτοϊς τόν κόσμον καί ήγώνιζον τό λοιπόν ϊνα καί* **εαυτούς** *τφ*
5 κόσμω σταυρώσωσι, καθώς λέγει ό Απόστολος· *Έμοί κόσμος έσταύρωται, κάγώ τφ κόσμω. Τις ούν ή διαφορά;* Ό *κόσμος σταυροϋται τφ άνθρώπω,* ότ' *άν άποτάσσηται άνθρωπος τφ κόσμω,* **καί δήθεν μονάζη και** *αφή γονείς, χρήματα, κτήματα, πραγματείας, δοσοληψίας■ τότε σταυ-*
ιο *ροϋται αύτφ ό κόσμος· αφήκε γάρ αύτόν, καί τσϋτό έστιν*
D δ *λέγει ό Απόστολος· Έμοί κόσμος έσταύρωται. ΕΙτα* έπάγει· *κάγώ τφ κόσμω. Πώς λοιπόν σταυροϋται ό άνθρωπος τφ κόσμω;* Ότ' *άν μετά τήν άπαλλαγήν τών έξω πραγμάτων άγωνίζηται καί πρός αύ* τάς τάς *ήδονάς, πρός*
15 αυτάς τάς επιθυμίας τών *πραγμάτων καί πρός τά θελήματα αύτοϋ, και νεκρώση τά πάθη αύτοϋ, τότε* καί αυτός σταυ*ροϋται τφ κόσμω, καί άξιοϋται κατά τόν 'Απόστολον*
1632 α είπεΐν· *Έμοί κόσμος έσταύρωται, κάγώ τφ κόσμω.*

14. *Οί Πατέρες ούν , καθώς εϊπομεν,* σταύρωσαντες *έαυτοϊς* τόν *κόσμον, έσπούδασαν δι ' αγώνων σταυρώσαι καί έαυτούς τφ κόσμω.* Ημείς μέν *έδόξαμεν σταυροϋν έαυτοϊς*

12.—. Ἔτσι λοιπόν οἱ Πατέρες όχι μόνον φύλαξαν τίς ’εντολές, ἀλλά πρόσφεραν καί δῶρα στό Θεό. Δῶρα δέ είναι ἡ παρθενία καί ἡ ἀκτημοσύνη. Αυτά δέν είναι εντολές, είναι δῶρα. Γ ιατί πουθενά δέν είναι γραμμένο «μήν παντρευτείς, μήν κάνεις παιδιά». Ουτε πάλι έδωσε εντολή ὁ Χριστός όταν είπε: «Πούλησε ό,τι έχεις». Φυσικά, όταν τόν πλησίασε ὁ νομικός λέγοντας: «Δάσκαλε, τί νά κάνω γιά νά κληρονομήσω τήν αιώνια ζωή;» απάντησε: «Τίς εντολές τίς ξέρεις. Μή φονεύσεις, μή μοιχεύσεις, μήν κλέψεις, μήν ψευδομαρτυρήσεις γιά τόν πλησίον σου κτλ.». Καί όταν εκείνος είπε ότι: «Ὅλα αὐτά τά τήρησα ἀπό μικρό παιδί μέχρι σήμερα», προσθέτει: «’Ἀν θέλεις νά είσαι τέλειος, πούλησε όλο σου τό βιός καί μοίρασέ το στούς φτωχούς» *(Ματθ. 19, 16-21: Μαρκ. 10, 17-20)* κτλ. Δέν ειπε: «Πούλησε ό,τι έχεις» σάν νά έδινε εντολή, ἀλλά σάν συμβουλή. Γιατί τό «άν θέλεις» δέν φανερώνει εντολή ἀλλά συμβουλή.

13.—. Ὁπως λοιπόν είπαμε, πρόσφεραν οἱ Πατέρες στό Θεό μαζί μέ τίς ἄλλες ἀρετές, σάν δῶρα, τήν παρθενία καί τήν ἀκτημοσύνη καί όπως ἀκριβώς εἴπαμε προηγουμένως, σταύρωσαν μέσα τους τόν κόσμο καί ἀγωνίζονταν στό ἑξῆς ὥστε νά σταυρώσουν καί τούς εαυτούς τους γιά τόν κόσμο, όπως λέει ὁ Απόστολος: «Γιά μένα έχει σταυρωθεί πιά ὁ κόσμος καί εγώ γιά τόν κόσμο» *(Γαλ. 6, 14)*. Τί διαφέρει λοιπόν τό νά σταυρώσω μέσα μου τόν κόσμο ἤ νά σταυρωθῶ εγώ γιά τόν κόσμο; Ὁ κόσμος σταυρώνεται γιά τόν ἄνθρωπο, όταν ὁ ἄνθρωπος ἀπαρνηθεῖ τόν κόσμο καί γίνει μοναχός, καί ἀφήσει γονείς, χρήματα, κτήματα, ὑποθέσεις, δοσοληψίες. Τότε σταυρώνεται γι’ αὐτόν ὁ κόσμος, διότι τόν ἐγκατέλειψε. Καί αὐτό εννοεί ὁ Απόστολος όταν λέει: «Ὁ κόσμος έχει σταυρωθεί μέσα μου». Μετά προσθέτει: «Καί εγώ γιά τόν κόσμο». Πώς όμως σταυρώνεται ὁ ἄνθρωπος γιά τόν κόσμο; Σταυρώνεται όταν, ἀφοϋ ἀπαλλαγεϊ από τά εξωτερικά πράγματα, ἀγωνίζεται καί ενάντια στίς ’ίδιες τίς ἀπολαύσεις, ενάντια στίς ’ίδιες τίς επιθυμίες τῶν πραγμάτων καί ενάντια στά θελήματά του, καί νεκρώνει τά πάθη του. Τότε καί αὐτός σταυρώνεται γιά τόν κόσμο, καί ἀξιώνεται νά πει μαζί μέ τόν Απόστολο: «Γιά μένα σταυρώθηκε ὁ κόσμος καί ἐγώ γιά τόν κόσμο».

14.—. Οἱ Πατέρες λοιπόν, όπως ε’ίπαμε, ἀφοῦ σταύρωσαν μέσα τους τόν κόσμο, φρόντισαν μέ ἀγῶνες νά σταυρώσουν καί τούς εαυτούς τους γιά τόν κόσμο. Εμείς φανήκαμε ότι σταυρώ-

τόν κόσμον,δτι άφήκαμεν αύτόν και ήλθομεν εις τό μονα-
5 *στήριον, εαυτούς δ ' ου θέλομεν σταυρώσαι τω κόσμω· ετι γάρ έχομεν τάς ήδονάς αύτοϋ, άκμήν εχομεν τάς προσπάθειας αύτοϋ, προσπάσχομεν τη δόξη αύτοϋ, προσπάσχομεν βρώμασιν, ίματίοις. Έργαλεϊον καλόν εάν* έστι, *προσπάσχομεν αύτφ και άφίεμεν τό μικρόν έργαλεϊον*
ίο *εκείνο ποιήσαι εν ήμϊν, ώς είπεν ό άββάς Ζωσιμάς, τόπον κεντηναρίου. Και έδόξαμεν εξελθεϊν τοϋ κόσμου και άφεϊναι τά αύτοϋ, και έρχόμεθα εις τό μοναστήριον, και δι '* ευτελών
β *πραγμάτων πληροϋμεν τήν προσπάθειαν αύτοϋ** τοϋτο δέ *πάσχομεν άπό πολλής αφροσύνης, δτι άφέντες μεγάλα και*
15 *πολύτιμα πράγματα, εις* ελάχιστα *τινα πληροϋμεν τά πάθη ήμών. Έκαστος γάρ ήμών δ ειχεν, άφήκεν,ό* έχων *μεγάλα, τά μεγάλα,* καί ό έχων εί τι *δήποτε, και αύτός δ ειχεν άφήκεν, έκαστος πρός τήν δύναμιν αύτοϋ, και ερχόμεθα εις τό μοναστήριον, και καθώς ειπον, δι '* ευτελών *πραγμάτων και*
20 *μηδαμινών, πληροϋμεν τήν προσπάθειαν ήμών. Ούκ όφείλομεν δέ ούτως ποιεΐν,* άλλ' *ώσπερ άπεταξάμεθα τφ κόσμω και τοϊς πράγμασιν αύτοϋ, ούτως όφείλομεν και αύτή τή προσπαθεία τή περί τάς* ϋλας *αποτάξασθαι και είδέναι τί έστιν αυ τη ή άποταγή και διά τι ήλθομεν εις τό*
25 *μοναστήριον και τί έστι τό σχήμα δ λαμβάνομεν,και πρός* αυτό *καταρτίζειν εαυτούς και αγωνίζεσθαι κατά τούς Πατέρας ήμών.*

c **15**. Τό *σχήμα δ φοροϋμεν, κολόβιόν έστι μή έχον χειρίδια και ζώνην δερμάτινη και άνάλαβος και κουκούλλιον. Ταϋτα δέ σύμβολό εισι, και όφείλομεν μαθεϊν τί σημαίνουσιν ήμϊν τά σύμβολα* τοϋ *σχήματος ήμών.*

19α. *Κεντηνάριον* ('Εκατό δηνάρια): 'Υποδιαίρεση νομίσματος τής εποχής τοϋ 'Αγ. Δωροθέου. Στήν προκειμένη περίπτωση 'έχει γενικότερα τήν έννοια τών χρημάτων.

20. Μέ τήν έννοια καί τή μορφή πού διδάσκεται άπό τούς άσκητικούς Πατέρες, ή «προσπάθεια» τοϋ άνθρώπου σέ πρόσωπα ή πράγματα είναι καρπός τής έμπαθείας του καί τής δεσμεύσεώς του στή μεταπτωπκή αθλιότητα. Είναι δείγμα εΐδωλολατρικής ή αύτοειδωλολατρκής βιώσεως, πού είναι τό ούσιαστικότερο χαρακτηριστικό τής άλλοτριώσεώς του. *Πρβλ. Άβ. Ζωσιμα P.G. 78, 1689 Β. « Έάν ζήση τις τό ετη τοϋ Μαθουσάλα, καί μή όδευση ταύτην τήν ευθείαν οδόν ήν ώδευσαν πάντες οί άγιοι λέγω δή τήν τοϋ άτιμάζεσθαι καί φέρειν*

σαμε μέσα μας τόν κόσμο, δτι τόν άφήσαμε καί ήρθαμε στό μοναστήρι, τους εαυτούς μας δμως δέν θέλουμε νά τούς σταυ-ρώσουμε γιά τόν κόσμο, γιατί άναζητοϋμε άκόμα τίς ήδονέςτου, γιατί εϊμαστε άκόμα δεμένοι μέ εμπάθεια μαζί του, αγωνιζόμαστε γιά τή δόξα του, αγωνιζόμαστε γιά φαγητά καί ροΰχα. Άν υπάρχει στό μοναστήρι ενα καλό εργαλείο τό λαχταράμε καί άφήνουμε νά πάρει μέσα μας τή θέση τών χρημάτων[190], δπως άκριβώς είπε ό άββάς Ζωσιμάς[20]. Καί φανήκαμε δτι άπαρνηθή-καμε τόν κόσμο και έγκαταλείφαμε τά κοσμικά πράγματα, καί ερχόμαστε στό μοναστήρι καί μέ τιποτένια πράγματα εκπληρώ-νουμε τίς επιθυμίες τοΰ κόσμου. Καί αύτό τό παθαίνουμε άπό τήν πολλή άφροσύνη μας, γιατί ενώ άφήσαμε τά μεγάλα καί πολύτιμα πράγματα, μέ μερικά μηδαμινά τροφοδοτούμε τάπάθη μας. Γ ιατί καθένας μας άφησε δ,τι είχε. Εκείνος πού είχε μεγά-λα, τά μεγάλα. Εκείνος πού είχε κάποια περιουσία καί αύτός άφησε δλο του τό βιός, καθένας κατά τή δύναμή του. Καί ερχό-μαστε στό μοναστήρι καί, δπως είπα, μέ τιποτένια καί μηδαμινά πράγματα τροφοδοτούμε τίς επιθυμίες μας. Δέν πρέπει νά συμ-περιφερόμαστε ετσι, άλλά δπως άκριβώς άρνηθήκαμε τόν κό-σμο καί δσα άνήκουν σ' αύτόν, ετσι πρέπει ν' άρνηθούμε καί αύτήν άκόμα τήν «προσπάθειά» μας στά υλικά πράγματα, γνωρί-ζοντας καλά τί νόημα εχει αύτή ή άπάρνηση, γιατί ήρθαμε στό μοναστήρι, τί νόημα έχει τό σχήμα πού παίρνουμε. Καί σύμφωνα μ' αύτά νά καταρτιζόμαστε καί ν' άγωνιζόμαστε δπως μάς δίδαξαν οί Πατέρες μας.

15.—. Τό σχήμα πού φοράμε, είναι τό κολόβιο (χωρίς μανί-κια) ή δερμάτινη ζώνη, τό πολυσταύρι καί τό κουκούλι. Αύτά είναι σύμβολα τού σχήματός μας καί πρέπει νά μάθουμε, τί σημασία έχουν γιά μάς.

γενναίως' ού μή προβή, ού μικρόν, ού μέγα' ούδέ εύρήσει τόν έν ταϊς έντολαϊς κρυττόμενον θησαυρόν άλλά μόνον τά έτη αύτοϋ αναλίσκει διηνεκώς διακενής. Έστι γάρ δτε καταφρονεί τις πολλών κεντηναρίων, καί έρχεται εις ραφίδιον καί ή προσπάθεια αύτοϋ ποιεί αύτόν ταράττεσθαι, καί ποιεί τό ραφίδιον εκείνο τόπον κεντηναρίου, καί γίνεται τις τοϋ ραφιδίου δούλος, ή τοϋ κουκουλίου, ή τοϋ μανδηλίου, ή τοϋ βιβλίου' καί ούκ *έστι δοϋλος τοϋ Θεοϋ-* καί καλώς *είπέ τις τών σοφών ότι όσα πάθη ψυχής, τοσοϋτοι καί δεσπόται. Καί ό Κύριος. "Οπου ό θησαυρός σου, έκέϊ έσται καί ή* καρδία *σου. Καί* πάλιν ό ’Απόστολος· *ω τις ήττηται, τούτω καί δεδούλωται».*

5 *Διά τί φοροϋμεν κολόβιον μή έχον χειρίδια; Τών άλλων έχδντων πάντων χειρίδια, ημείς διά τί ούκ εχομεν; Τά χειρίδια σύμβολά εισι τώνχειρών. Αί δέχείρες λαμβάνονται εϊς τήν πρακτικήν.* Ότε *ούν ;'έρχεται ήμϊν λογισμός ένεργήσαί τι τοϋ παλαιού ανθρώπου διά τών χειρών ήμών, ύπδθου* ίο *κλέψαι ή δεϊραι ή* απλώς *οϊαν δήποτε άμαρτίαν ποιήσαι διά τών χειρών, όφείλομεν προσέχειν τφ σχήματι ήμών και μαθεϊν δτι ούκ έχομεν χειρίδια·* τοϋτ3 *έστιν, ούκ εχομεν χεϊρας τοϋ ένεργήσαί τι τοϋ παλαιού άνθρώπου.*

D Ἔχει δέ τό *κολόβιον ήμών καί σημεϊον τί ποτέ πορφυ-* 15 *ροϋν τί θέλει είναι τό σημεϊον τό πορφυροϋν; ",Εκαστος στρατευόμενος τω βασιλεϊ πορφύραν έχει εϊς τό χλανίδιον αύτοϋ. Επειδή γάρ ό βασιλεύς πορφύραν φορεϊ, πάντες οί στρατευόμενοι αύτφ βάλλουσιν πορφύραν εϊς τά χλανίδια αύτών, τοϋ* τ' *έστιν τό βασιλικόν ένδυμα, ϊνα διό τούτου* 20 *δείξωσιν δτι τοϋ Βασιλέως εϊσί καί δτι αύτφ στρατεύονται ·* ούτως *καί ήμείς λαμβάνομεν τό σημεϊον τό πορφυροϋν εϊς τό κολόβιον ήμών, δεικνύοντες δτι τφ Χριστφ έστρατεύθημεν καί χρεωστοϋμεν ύπομείναι δλα τά παθήματα αύτοϋ, δσα ύπέμεινε δι ' ήμας. Καί γάρ δτε επαθεν ό Δεσπότης ήμών,*

1633 α 25 *εφόρεσε τό πορφυροϋν ίμάτιον. Πρώτον μέν ώς βασιλεύς- αύτός γάρ έστιν* ό *βασιλεύς τών βασιλευόντων καί Κύριος τών κυριευόντων έπειτα δέ καί ώς έμπαιζόμενος* υπό *τών δυσσεβών έκείνων. Καί ήμείς ούν έχοντες τό σημεϊον τό πορφυροϋν, έπαγγελλόμεθα, ώς εϊπον, ύποφέρειν πάντα τά* 30 *παθήματα αύτοϋ- καί ώσπερ ό στρατιώτης ούκ αφίησι τήν στρατιάν αύτοϋ καί ύπάγει γίνεται γεωργός ή πραγματευτής, έπεί* έκπίπτε; *τής στρατιάς αύτοϋ, ώς λέγει ό 'Απόστολος- Ούδείς στρατευόμενος εμπλέκεται* ταίς τοϋ *βίου πραγματείαις, ϊνα τφ στρατολογήσαντι άρέση-* ούτως *καί ήμείς* 35 *θέλομεν άθλήσαι τοϋ άμεριμνήσαι άπό πάντων τών τοϋ κόσμου τούτου, καί Θεφ μόνφ σχολάσαι, ώς λέγει, ϊνα ή ή παρθένος εύπάρεδρος καί απερίσπαστος.*

β 16. Έχομεν *δέ καί ζώνην ζώνην* **διό τί** *φοροϋμεν; Ή ζώνη ήν φοροϋμεν, σύμβολόν έστι πρώτον μέν δτι έσμέν εύτρεπισμένοι εϊς έργον έκαστος γάρ θέλων έργάσασθαι,*

Γ ιατί φοράμε τό κολόβιο πού δέν έχει μανίκια; Γ ιατί εμείς δεν 'έχουμε μανίκια, ενώ δλοι οί άλλοι έχουν; Τά μανίκια είναι σύμβολα τών χεριών. Τά δέ χέρια χρησιμοποιούνται γιά πρακτικά εργα. "Οταν λοιπόν μάς 'έρχεται ό λογισμός νά κάνουμε μέ τά χέρια μας κάτι πού μάς ύπαγορεύει ό «παλαιός άνθρωπος», άς ύποθέσουμε νά κλέψουμε ή νά δείρουμε ή όποιαδήποτε άλλη άμαρτία, χρησιμοποιώντας τά χέρια μας, πρέπει νά παρατηρούμε τό σχήμα μας καί νά βλέπουμε δτι δέν εχουμε μανίκια, δηλαδή δέν 'έχουμε χέρια γιά νά εκπληρώσουμε κάποιο άπό τά θελήματα τού «παλαιού άνθρώπου».

Τό κολόβιό μας εχει άκόμα καί κάποιο κόκκινο σημάδι. Τί νά σημαίνει αύτό τό κόκκινο σημάδι; Καθένας πού εντάσσεται στό βασιλικό στρατό φέρει πορφύρα στή χλαίνη του. Γιατί, επειδή ό βασιλιάς φοράει πορφύρα, δλοι δσοι άνήκουν στό στρατό του βάζουν πορφύρα πάνω στή χλαίνη τους, δηλαδή τό βασιλικό 'ένδυμα, γιά νά δείξουν μ' αύτό δτι άνήκουν στήν παράταξη τού βασιλιά καί δτι μπαίνουν κάτω άπό τίς διαταγές του. Ἔτσι καί εμείς βάζουμε κόκκινο σημάδι στό κολόβιό μας, θέλοντας νά δείξουμε δτι γίναμε στρατιώτες τοῦ Χριστού καί εχουμε υποχρέωση νά ύπομείνουμε γιά χάρη Του δλα τά παθήματα, δσα Αύτός ύπέμεινε γιά μάς. Γ ιατί καί δταν έπαθε ό Κύριός μας φόρεσε τήν πορφύρα *(Ίωάν. 19, 2).* Πρώτα - πρώτα σάν βασιλιάς, επειδή Αύτός είναι «ό βασιλιάς τών βασιλιάδων καί Κύριος τών Κυρίων» *(Άποκ. 19, 16),* καί 'έπειτα σάν πρόσωπο πού τό γελοιοποιοῦσαν εκείνοι οι δυσσεβεϊς. Καί εμείς λοιπόν φορώντας τό κόκκινο σημάδι, υποσχόμαστε, δπως είπα, νά ύποφέρουμε δλα τά παθήματά Του. Καί δπως άκριβώς ό στρατιώτης δέν άφήνει τό στρατό γιά νά πάει νά γίνει γεωργός ή πραγματευτής — γιατί τότε χάνει τή θέση του στό στρατό, δπως λέει δ 'Απόστολος: «Κανένας άπ' όσους μπαίνουν στις τάξεις τοῦ στρατοῦ δέν μπερδεύεται μέ τίς βιοτικές υποθέσεις, γιά ν' άρέσει στόν άρχηγό τού στρατοῦ» (Β' Τιμ. *2, 4)* — έτσι κι εμείς πρέπει ν' άγωνιστούμε ώστε νά ξεφύγουμε άπό τή μέριμνα δλων τών κοσμικών πραγμάτων καί υποθέσεων, καί ν' άπασχοληθοῦμε μόνο μέ τό Θεό, δπως λέει ό 'Απόστολος: «Γιά νά ζεΤ ή παρθένος άπερίσπαστα τή ζωή τής άφιερώσεώς της» *(Α' Κορ.* 7, *34 - 35).*

16.—. Έχουμε άκόμα καί ζώνη. Γιατί τή φοράμε; 'Η ζώνη πού φοράμε, συμβολίζει πρώτα - πρώτα δτι είμαστε έτοιμοι νά διακονοῦμε. Γιατί καθένας πού θέλει νά δουλέψει, πρώτα ζώνε-

πρώτον *ζώννυται* και ούτως *άρχεται* τοῦ *έργου, ώς* Λέγει·
5 *Έστωσαν αί όσφύες ύμών περιεζωσμέναι. Και πάλιν, ϊνα ώσπερ* έστίν άπό *νεκρού δέρματος ή ζώνη, ούτως και ήμεϊς νεκρώσωμεν τήν φιληδονίαν ήμών. Έστι γάρ ή ζώνη κατ' αύτής τής όσφύος ήμών εκεί δέ* είσιν οί *νεφροί,* έν οίς *λέγεται είναι τό επιθυμητικόν τής ψυχής. Και τοϋτό*
ίο έστιν δ Λέγει ό Απόστολος· *Νεκρώσατε τά μέλη τά έπι τής γης, πορνείαν, άκαθαρσίαν, και τά εξής.*

17. *Εχομεν και ανάλαβον ο ανάλαβος τίθεται σταυροειδώς επί τούς ώμους ήμών τοϋ* τ' εστι, τοϋ *σταυρού τό σύμβολον βαστάζομεν εις τούς ώμους ήμών, καθώς* λέγει[1]
c *Άρον τόν σταυρόν σου και άκολούθει μοι. τί δέ έστι*
5 σταυρός άλλ ' *ή τελεία* νέκρωσις *ήτις κατορθοϋται* έν *ήμϊν διά τής εις Χριστόν πίστεως; Ή γάρ πίστις, ώς λέγει πάλιν εις τό Γεροντικόν, περιστέλλει* αεί *τά κωλύοντα και ανεμπόδιστον* ποιεί *ήμϊν τήν εργασίαν, τήν φέρουσαν ήμας εϊς τοιαύτην τελείαν νέκρωσιν* τοϋτ' έστιν, *ϊνα νεκρώση* πς
ίο έαυτόν *από πάντων τών τοϋ κόσμου τούτου, και έάν άφήκε γονείς, ϊνα άγωνίσηται και πρός τήν προσπάθειαν* αυτών, *ομοίως και χρήματα ή κτήματα, και έκαστον πράγμα ψ* δ' άν *άποτάξηταί τις, θέλη και αύτή τη προσπαθείς αύτοϋ άποτάξασθαι,* καθώς *και ήδη εϊπομεν και αϋτη έστίν ή*
15 τελεία *αποταγή.*

18. *Λαμβάνομεν δέ και κουκούλλιον τοϋτο δέ έστι*
D *σύμβολον τής ταπεινώσεως. Τά νήπια γάρ τά μικρά* **τά** *άκακα* φοροϋσι *κουκούλλια· άνθρωπος δέ τέλειος κουκούλλιον* ου *φορεϊ. Ήμεϊς ούν* διά *τοϋτο φοροϋμεν, ϊνα νηπιά-*
5 *ζωμεν τή κακίς, ώς λέγει ό Απόστολος* Μή παιδία γίνεσθε ταϊς φρεσίν, άλλά τή κακίς νηπιάζετε. Τι δέ έστι τό νηπιάζειν τή κακίςι; Τό νήπιον τό μή έχον κακίαν, έάν άτιμασθή, ούκ οργίζεται,* και έάν *τιμηθή,* ου *κενοδοξεϊ- έάν λάβη τις τά αύτοϋ,* ου *θλίβεται■ νηπιάζει γάρ τή* κακίςτ
ίο ουκ *έπεκδικεϊ πάθος, ούκ άντιποιεϊται δόξης.*

Έστι πάλιν τό κουκούλλιον σύμβολον τής χάριτος τοϋ Θεοῦ, δτι *ώσπερ τό κουκούλλιον σκεπάζει και θάλπει τήν*

21. Σχετικές θέσεις βρίσκουμε καί σέ άλλους Πατέρες καί 'Εκκλησιαστικούς συγγραφείς. *Πρβλ. Γρηγ. Νύσ. P.G. 44, 332.*

ται καί ετσι αρχίζει τή δουλειά, δπως λέει: «Νά είναι ή μέση σας ολόγυρα ζωσμένη» *(Λουκ. 12, 35).* Καί μετά, δπως άκριβώς ή ζώνη γίνεται άπό νεκρωμένο δέρμα[21], ετσι καί εμείς νά νεκρώσουμε τή φιληδονία μας. Γ ιατί ή ζώνη φοριέται πάνω στή μέση μας. Έκεῖ βρίσκονται τά νεφρά, πού δπως λέγεται[22] είναι ή εδρα τών επιθυμιών τής ψυχής. Καί αύτό σημαίνει εκείνο πού λέει ό ’Απόστολος: «Νεκρώσατε τά γήϊνα μέλη σας, τήν πορνεία, τήν άκαθαρσία κτλ» *(Κολ. 3, 5).*

17.—. Ἔχουμε, καί τό πολυσταύρι. Τό πολυσταύρι φοριέται σταυρωτά πάνω στούς ώμους μας. Αύτό σημαίνει δτι βαστάμε τό σύμβολο τοϋ σταυρού στούς ώμους μας, καθώς λέει: «Σήκωσε τό σταυρό σου καί άκολούθησέ με» *(Ματθ. 16, 24).* Τί άλλο δέ σημαίνει ό σταυρός παρά τέλεια νέκρωση πού κατορθώνεται μέσα μας μέ τήν πίστη μας στό Χριστό; Γ ιατί ή πίστη, δπως λέει πάλι τό Γεροντικό, περιορίζει δλα τά εμπόδια καί μάς ελευθερώνει τό δρόμο γιά τήν άσκηση, πού μάς οδηγεί σ’ αύτή τήν άπόλυτη νέκρωση. Δηλαδή, νά νεκρώσει κανείς τόν εαυτό του άπ’ δλα τά κοσμικά πράγματα καί τίς υποθέσεις. Κι άν άφησε γονείς, ν’ άγωνιστεί καί εναντίον τής επιθυμίας τής σχέσεως μ’ αύτούς, παρόμοια καί μέ τά χρήματα καί τά κτήματα. Καί γιά κάθε πράγμα πού άρνήθηκε κανείς, πρέπει ν’ άρνηθεί καί τήν επιθυμία του, δπως άκριβώς εχουμε ήδη πεί. Καί αύτή είναι ή τέλεια άποταγή.

18.—. Φοράμε καί τό κουκούλι. Αύτό είναι σύμβολο τής ταπεινώσεως. Γιατί τά μικρά βρέφη φοράνε κουκούλια. Ό μεγάλος άνθρωπος δέν φοράει, βέβαια, κουκούλι. ’Εμείς λοιπόν, γι’ αύτό τό φοράμε, γιά νά γίνουμε νήπια στήν κακία, δπως λέει ό ’Απόστολος: «Μή γινόσαστε παιδιά στό μυαλό, άλλά στήν κακία» *(Α' Κορ. 14, 20).* Τί σημαίνει νά γίνουμε νήπια στήν κακία; Τό νήπιο πού δέν εχει κακία, άν τό ’εξευτελίσουν, δέν θυμώνει καί άν τό τιμήσουν δέν κενοδοξεϊ. ’Άν κανείς τοῦ πάρει ό,τι εχει δέν στενοχωριέται. Γ ιατί είναι άκακο. Δέν επιδιώκει τήν ικανοποίηση τοῦ πάθους του, δέν θέλει νά προσεταιριστεί δόξα πού δέν τοῦ άνήκει.

Τό κουκούλι είναι άκόμα σημάδι τής χάριτος τοῦ Θεού, γιατί δπως άκριβώς τό κουκούλι σκεπάζει καί προστατεύει τό κεφάλι

22. *Πρβλ. Ήριγέν. P.G. 12, 1273, Μ. Βαα. P. G. 29, 244.*

1636 α *κεφαλήν τοϋ παιδίου, ούτως και ή χάρις τοΰ Θεοϋ σκεπάζει τόν νοϋν ήμών, ώς λέγει εις τό Γεροντικόν* οτγ Τό
15 κουκούλλιον *σύμβολον έστι τής χόριτος του Σωτήρος ήμών Θεοΰ σκεπαζούσης ήμών τό ήγεμονικόν καί περιθαλπούσης τήν έν Χριστώ νηπιότητα διά τούς ραπίζειν άεί καί τιτρώσκειν έπιχειροϋντας.*

19. *Ιδού εχομεν τήν ζώνην έπί τής όσφύος ήμών,* ό έστιν *ή νέκρωσις τής αλόγου επιθυμίας, καί τόν ανάλαβον κατά τών ώμων, ό έστι σταυρός. Ιδού καί τό κουκούλλιον, δ έστι σημεϊον τής* ακακίας καί *τής* έν *Χριστώ νηπιότητος.*
5 *Πολιτευσώμεθα* ουν *πρός τό σχήμα ήμών, ώς εϊπον οί Πατέρες,* ϊνα *μή άλλότριον σχήμα φορώ μεν,* άλλ' *ώσπερ άφήκαμεν τά μεγάλα, ούτως άφήσωμεν καί τά μικρά' αφήκαμεν τόν κόσμον, άφήσωμεν καί τάς προσπαθείας*
β *αύτοϋ■ αί γάρ προσπάθειαι, καθώς εϊπον, καί διά μικρών*
ί0 *τινων καί* ευτελών *καί μηδενός λόγου άξίων πάλιν συνδεσμοϋσιν ημάς τω κόσμψ, καί ού νοοϋμεν.*

20. Έάν ούν *θέλωμεν τελείως απαλλαγήναι καί έλευθερωθήναι, μάθωμεν κόπτειν τά θελήματα ήμών, καί ούτως κατά μικρόν μικρόν* συν Θεώ *προκόπτοντες έρχόμεθα εις τήν άπροσπάθειαν. Ούδέν γάρ ούτως ώφελεϊ*
5 τούς ανθρώπους, ώς τό *κόπτειν τό* ΐ'διον *θέλημα· όντως προκύπτει τις έκ τούτου τοϋ πράγματος σχεδόν υπέρ πάσαν άρε τήν. Καί ώσπερ άνθρωπος όδεύων έν όδω καί εύρίσκων έν αύτή κοπενδάριον καί ύπάγων αύτό, δι '* εκείνου τοϋ *κοπενδαρίου προλαμβάνει πολύ μέρος έκ τής*

23. *«Τό ηγεμονικόν* τοϋ νοός» είναι ενα άπό τά γνωρίσματα τοΰ «κατ' εικόνα». "Οταν ό άνθρωπος ζεΐ «κατά φύσιν» ό νοΰς του ηγεμονεύει επί τών παθών καί λίγο-λίγο τά εξαφανίζει.

Κατά τό στάδιο τοΰ άγώνα γιά τήν κάθαρση, ό νοΰς *«κατέχων τάς άλογους όρμάς, άρχεται ήνιοχεϊν τά περί αύτόν πάθη, λέγω δή τόν θυμόν καί τήν επιθυμίαν καί.... εις έαυτόν έλθών γινώσκει τό οΐκβον αξίωμα, ότι αύτοκράτωρ έστι· καί λαμβάνει τό βλεπειν τά πράγματα κατά φύσιν» (Πέτρ. Δαμ.* Γ' *Φιλ. 25).*

Ή απόκτηση τοΰ ήγεμόνα νοΰ άποτελεϊ εναν άπό τούς κεντρικότερους στόχους τής άσκητικής προσπάθειας καί γι' >^ύτό άξιολογεΤται καί άναφέρεται σάν επίτευγμα στήν ύμνολογία τών οσιακών μορφών τής 'Εκκλησίας μας *«όσιε πάτερ ήγεμόνα νοϋν κατά παθών έκτήαω...». Πρβλ Εύαγ. P.G. 40, 1220 C.*

24. *Νήπιό της έν Χριστώ* χαρακτηρίζεται ή κατάσταση τής άπλότητας καί τής άκακίας, στήν όποία άξιώνεται νά φθάσει ό πιστός πού πορεύεται τήν όδό «τής

τοϋ παιδιοϋ, έτσι καί ή Χάρη τοϋ Θεοϋ σκεπάζει τό νοϋ μας, δπως λέει στό Γεροντικό: «Τό κουκούλι είναι σύμβολο της Χάριτος τοϋ Σωτήρα μας Θεοϋ πού μάς σκεπάζει τό ' ηγεμονικό'[2ί] καί περιθάλπτει τήν παιδική άκακία, πού μάς χαρίζει ό Χριστός, καί τήν προστατεύει άπό εκείνους πού τήν κτυποϋν καί επιχειρούν νά τήν πληγώσουν» *(Εύάγριος P.G.40,12200).*

19.—. Νά λοιπόν πού 'έχουμε ζώνη στή μέση μας, πού φανερώνει τή νέκρωση τής άλογης επιθυμίας, καί πολυσταύρι στούς ώμους, πού φανερώνει τό σταυρό. Ἔχουμε καί τό κουκούλι, πού φανερώνει τήν άκακία κα] τήν «έν Χριστψ» νηπιότητα[24]. Άς ζήσουμε λοιπόν σύμφωνα μέ τό σχήμα μας, όπως είπαν οί Πατέρες, γιά νά μήν φοράμε άταίριαστο μέ τή ζωή μας σχήμα, άλλά δπως άκριβώς άφήσαμε τά μεγάλα, έτσι άς άφήσουμε καί τά μικρά. 'Αφήσαμε τόν κόσμο, άς άφήσουμε καί τίς επιθυμίες του. Γ ιατί οί επιθυμίες μάς ξαναδένουν, δπως είπα, μέ τόν κόσμο, χωρίς νά τό καταλάβουμε, χρησιμοποιώντας, σάν όργανά τους, μερικά μικρά, τιποτένια καί άνάξια λόγου πράγματα.

20.—. Άν λοιπόν θέλουμε ν' άπαλλαγοϋμε τέλεια καί νά ελευθερωθούμε, άς μάθουμε νά κόβουμε τά θελήματά μας, καί έτσι προκόβοντας λίγο - λίγο, μέ τή Χάρη τοϋ Θεοϋ, θά φτάσουμε στήν «άπροσπάθεια». Γιατί τίποτα δέν ώφελεΤ τόσο τούς ανθρώπους, δπως τό νά κόψουν τό θέλημά τους. Πραγματικά, προοδεύει κανείς άπ' αύτό τό πράγμα σχεδόν περισσότερο άπ' δσο μέ όποιαδήποτε άλλη άρετή. Καί όπως άκριβώς ό άνθρωπος πού περπατάει στό δρόμο καί βρίσκει ένα μονοπάτι καί τό άκολουθεΤ, μ' εκείνο τό μονοπάτι κερδίζει πολύ μεγάλο μέρος

πραότητας καί τής ταπεινώσεως τής καρδίας». Είναι ή κατάσταση τής μωρότητας καί τής φρονιμάδας, τής ασθενβ'ας καί τής δυνάμεως, όπως τήν περί έγραψε χαρακτηριστικά ό 'Απόστολος Παΰλος *(Α' Κορ. 4, 10)* καί γιά τήν όποία προέτρεψε τούς πιστούς τής 'Εκκλησίας τής Κορίνθου *«ε\ τις δοκεϊ σοφός* είναι έν υμίν έν τω αίώνι τούτω, *μωρός γενέσθω, ϊναγίνηται σοφός (Α ' Κορ. 3, 19)* καί *«μή* παιδία *γίνεσθε ταϊς φρεσίν, άλλά τή κακία νηπιάζετε» (Α' Κορ. 14, 20).*

Τήν άπλότητα καί άκακία τής παιδικής ψυχής έθεσε σάν δρο ό Κύριος γιά τήν είσοδο τών πιστών στήν Βασιλεία τών ουρανών *(Ματθ. 18, 3).* Ή δέ 'Εκκλησία τήν βίωσε σάν καρπό τής «έν Χριστώ» ζωής ή όποία «βραβεύεται» καί χαριτώνεται μέ τήν κοινωνία τοϋ 'Αγ. Πνεύματος.

Ή «έν Χριστψ» νηπιότητα έχει καί άλλο χαρακτηριστικό. Τήν διαρκή άναφορά καί σχέση τοϋ νηπίου πρός τήν μητέρα ή τόν πατέρα. ' Ο «έν Χριστψ» νήπιος στρέφεται ύπαρξιακά πρός τό Θεό Πατέρα μέ σταθερότητα καί σφοδρότητα.

ίο *δδοϋ εκείνης, ούτως έστίν ό όδεύων ταύτην τήν όδόν τής κοπής τοϋ θελήματος· έκ τοϋ γάρ κόπτειν τινά τό*
c *θέλημα αύτοϋ, κτaται τήν άπροσπάθειαν, και έκ τής απροσπαθείας έρχεται σύν Θεφ εις τελείαν άπόθειαν δύναται δέ τις εις μικρόν διάστημα κόψαι δέκα θελήματα,*
15 καί *λέγω πώς· Περιπατεΐ τις μικρόν και βλέπει τί ποτε, και λέγει αύτφ ό λογισμός* Πρόσχες έκεΐ, και λέγει τφ λογισμφ* Όντως* ού προσέχω, καί *κόπτει τό θέλημα αύτοϋ, και ού προσέχει. Πάλιν* ευρίσκει *τινάς λαλοϋντας,* καί *λέγει αύτφ ό λογισμός* Εϊπέ και σύ τόδε τό ρήμα,* καί *κόπτει*
20 τό *θέλημα αύτοϋ και σύ λέγει. Πάλιν λέγει αύτφ ό λογισμός- Ύπαγε έρώτησον τόν μάγειρον τί έψει, και ούχ υπάγει, άλλά κόπτει τό θέλημα αύτοϋ. Βλέπει τί ποτε, και λέγει αύτφ ό λογισμός' Έρώτησον τίς ήνεγκεν αύτό,* καί κόπτει τό *θέλημα αύτοϋ και ούκ έρωτα· και ούτως κόπτων κόπτων*
D25 εις *συνήθειαν έρχεται τον κόπτειν,* καί έκ *τών μικρών άρχεται και τά μεγάλα μετά άναπαύσεως κόπτειν, και ούτως λοιπόν έρχεται μήτε έχει όλως θέλημα,* άλλ' εΓ τι δ' *άν γένηται άναπαύει αύτόν, ώς δτι αύτοϋ έστι. Και αύτοϋ μή θέλοντος ποιήσαι τό θέλημα αύτοϋ, εύρίσκεται πάντοτε*
30 *ποιών αύτό. Ό γάρ ϊδιον ούκ έχει, έκαστον γινόμενον ίδιον αύτοϋ έστι. Και ούτως εύρίσκεται, ώς εϊπομεν, μή έχων προσπάθειαν, και έκ τής απροσπαθείας, ώς εϊπον, έρχεται εις τήν άπάθειαν.*

21. *Βλέπετε κατά μικρόν μικρόν εις ποίαν φέρει προκοπήν τό κόπτειν τό ϊδιον θέλημα' ποιος ήν ό μακάριος έκεϊνος Δοσίθεος, άπό ποίου βίου, άπό ποίας τρυφής, άπό ποίας βλακείας άνθρωπος μηδέ άκούσας ποτέ λόγον Θεοϋ,*
5 καί όμως *ήκούσατε εις ποια μέτρα ήνεγκεν αύτόν δι ' ολίγου χρόνου τό κρατήσαι τήν ύπακοήν και κόψαι τό ϊδιον θέλημα· πώς δέ και έδόξασεν αύτόν ό Θεός και ούκ άφήκεν εις*
1637 α *λήθην έλθεϊν τήν τοιαύτην αύτοϋ αρετήν, άλλά άπεκάλυψε τφ άγίφ γέροντι, και εϊδεν αύτόν μεταξύ όλων έκείνων τών*
ίο *άγίων άπολαύοντα τής μακαριότητος αύ τών.*

22. *Λέγω ύμίν και άλλο πράγμα ομοίως* επί έμοΰ *γινόμενον, ϊνα μάθητε δτι και άπό θανάτου* ρύεται *άνθρωπον ή ύπακοή και τό μή έχειν ϊδιον θέλημα. Ποτέ όντος μου έν τόϊς τοϋ άββά Σερίδου, ήλθεν* εκεί *μαθητής μεγάλου γέροντος*
5 έκ *τών μερών Άσκάλωνος* εις *τινα άπόκρισιν* τοϋ *άββά*

ἀπό τό δρόμο, τό ἴδιο συμβαίνει καί μ' αὐτόν πού ἀκολουθεῖ τό δρόμο τῆς «ἐκκοπῆς τοῦ θελήματος». Γ ιατί μέ τό νά κόβει κανείς τό θελημά του, ἀποκτά τήν «ἀπροσπάθεια» καί ἀπό τήν «ἀπροσπάθεια» ἔρχεται, μέ τή Χάρη τοῦ Θεοῦ, σέ τέλεια «ἀπάθεια». Μπορεί δέ σέ μικρό χρονικό διάστημα νά κόψει κανείς δέκα θελήματα, καί σάς λέω πώς: Κάνει ένα μικρό περίπατο καί βλέπει κάτι, καί τοῦ λέει ὁ λογισμός: «Κοίταξε ἐκεῖ», καί λέει στό λογισμό: «Ὄχι δέν κοιτάζω καθόλου», καί κόβει τό θέλημά του καί δέν προσέχει. Πάλι συναντάει μερικούς πού κουβεντιάζουν, καί τοῦ λέει ὁ λογισμός: «Πές καί σύ αὐτό», καί κόβει τό θέλημά του καί δέν τό λέει. Πάλι τοῦ λέει ὁ λογισμός: «Πήγαινε καί ρώτησε τό μάγειρα τί μαγειρεύει», καί δέν πάει, ἀλλά κόβει τό θέλημά του. Βλέπει κάτι καί τοῦ λέει ὁ λογισμός: «Ρώτησε ποιός τό ἔφερε», καί κόβει τό θέλημά του καί δέν ρωτάει. Καί ἔτσι κόβοντας συχνά - πυκνά τό θέλημά του, συνηθίζει νά τό κόβει καί ἀρχίζοντας ἀπό τά μικρά φτάνει νά κόβει μέ ἄνεση καί χαρά καί τά μεγάλα. Ἔτσι καταλήγει νά μήν ἔχει καθόλου θέλημα, ἀλλά ὁ,τιδήποτέ συμβεῖ τόν ἀναπαύει, σάν νά γίνεται μέ τό θέλημά του. Καί χωρίς νά θέλει ὁ ἴδιος νά κάνει τό θέλημά του βρίσκεται πάντοτε νά τό κάνει. Γ ιατί γιά ὅποιον δέν ἔχει δικό του θέλημα, καθετί πού γίνεται εἶναι καί δικό του. Καί μ' αὐτόν τόν τρόπο φτάνει, ὅπως εἴπαμε, νά μήν ἔχει «προσπάθεια» καί ἀπό τήν «ἀπροσπάθεια» ἔρχεται στήν «ἀπάθεια».

21.—. Βλέπετε πόσο προκόβουμε μέ τό νά κόβουμε λίγο -λίγο τό θέλημά μας; Ποιός ἦταν ὁ μακάριος ἐκεῖνος Δοσίθεος, τί ζωή ζοῦσε πρίν, μέ τί τρυφή, μέ τί ἄγνοια! Ἄνθρωπος πού ποτέ δέν ακούσε λόγο Θεοῦ, καί ὅμως ἀκούσατε σέ τί «μέτρα», καί σέ πόσο λίγο χρόνο ἔφτασε, μέ τό νά εἶναι πιστός στήν ὑπακοή καί νά κόβει τό θέλημά του. Πώς ἀκόμα τόν δόξασε ὁ Θεός καί δέν ἄφησε νά λησμονηθεῖ ἡ τόσο μεγάλη ἀρετή του, ἀλλά τήν ἀποκάλυψε στόν ἅγιο Γέροντα, καί αὐτός τόν εἶδε μαζί μ' ὅλους ἐκείνους τούς ἁγίους ν' ἀπολαμβάνει τήν ἴδια μ' αὐτούς μακαριότητα.

22.—. Σάς ἀναφέρω καί κάτι ἄλλο γιά τό ὁποιο εἶμαι μάρτυρας, γιά νά μάθετε ὅτι καί ἀπό θάνατο ἀκόμα σώζει τόν ἄνθρωπο ἡ ὑπακοή καί τό νά μήν ἔχει δικό του θέλημα. "Οταν κάποτε βρισκόμουν στό μοναστήρι τοῦ ἀββά Σερίδου, ἦρθε ἕνας μαθητής κάποιου μεγάλου Γέροντα, ἀπό τά μέρη τοῦ Ἀσκάλωνα, γιά κάποια υπόθεση τοῦ Γέροντά του. Είχε ὅμως εντολή ἀπό τό

αύτοϋ. Είχε δέ έντολήν παρά τοϋ γέροντος ύποστρέψαι
άπό εσπέρας εις τό ϊδιον κελλίον. Έν τοσούτω γίνεται
χειμών σφοδρότατος **και** *όμβροι και βρονταί, και ήν ό*
παραπλήσιον χείμαρρος εις δλην τήν πλημμύραν αύτοϋ·
10 *είτα εκείνος ήθελεν άπελθεϊν διά τό ρήμα τοϋ γέροντος.*
Β *Ήμεϊς δέ παρεκαλοϋμεν αύτόν μεϊναι, έχοντες ότι άδύνατον*
έστι σωθήναι αύτόν έκ τοϋ ποταμοϋ. Εκείνος δέ ούκ έπείθετο
ήμϊν μεϊναι. Λέγομεν ύστερον Άπέλθωμεν μετ' αύτοϋ
έως τοϋ ποταμοϋ· έάν γάρ Ιδη αύτόν, άφ' *εαυτοϋ εχει άνα-*
15 *κόμψαι. Άπήλθομεν* **ούν** *μετ' αύτοϋ, και δτε έφθάσαμεν*
τόν ποταμόν, άποδύεται εκείνος τά ιμάτια αύτοϋ **καί** *δεσμεϊ*
αύτά εις τήν κεφαλήν αύτοϋ και ζώννυται τό μαφόριον αύτοϋ
και βάλλει έαυτόν εις τόν ποταμόν εις όλον τό φοβερόν ρεύμα
έκεϊνο. Ήμεϊς δέ ίστάμεθα έκπληττόμενοι και τρέμοντες
20 *μήπως άποθόνη· έκεϊνος δέ έμεινε κολυμβών και εύρίσκεται*
παραχρήμα εις τό άλλο πέραν **καί** *ένδύεται τά ίμάτια αύτοϋ*
καί *βάλλει ήμϊν έκεϊθεν μετάνοιαν και λαμβάνειν παράθεσιν*
και **απέρχεται** *τρέχων ήμεϊς δέ έμείναμεν θαυμάζοντες*
C καί *έκπληττόμενοι τήν δύναμιν τής άρετής,* **δτι** *ήμεϊς*
25 *μετά φόβου προσείχομεν, έκεϊνος δέ άκινδύνως διήλθε διά*
τήν ύπακοήν αύτοϋ.

23. *Όμοίως και ό* αδελφός εκείνος *όν έπεμψεν* ό *άββάς*
αύτοϋ διά τάς χρείας αύτών πρός τόν άποκρισάριον αύτοϋ
εις τήν κώμην, πώς δτε είδεν έαυτόν έλκόμενον υπό τής
*θυγατρός αύτοϋ εις αίσχράν μίξιν, ϊνα μόνον ειπη** Ό Θεός,
5 *διά τών εύχών τοϋ Πατρός μου έξελοϋ με,* ευθέως *εύρέθη εις*

25. *Μαφόριο:* Φαρδύ μονοκόμματο εξωτερικό'ένδυμα πού έκάλυπτε όλόκληρο τό σώμα καί τήν κφαλή. *Πρβλ. Παλ. Λαυσ. Ίστ. P.G. 34, 1220 A —. Γέρον* τ. P.G. *65, 192 Β.*

26. Ή μετάνοια σάν σωματική κίνηση είναι κλίση τοΰ σώματος μέχρι τό 'έδαφος μέ κάμψη τών γονάτων ώστε νά στηρίζονται σ' αύτό καί μέ άκούμπισμα τής κεφαλής στό χώμα· φανερώνει δέ τήν ύποτακτικότητα, τήν αίτηση συγγνώμης ή τήν παράκληση ή την πρόκληση γιά νά άρχίσει ένας διάλογος ή μιά διακονία ή γιά νά εύλογηθεί αύτός πού μετανοίζει.

Στήν ούσία δεν είναι εκδήλωση άσχετη μετό βίωμα τήςμετανοίαςπού είναι ό μόνιμος στόχος τοΰ μοναχοΰ. ΓΓ αύτό καί τό Σχήμα τοΰ μονάχου λέγεται Σχήμα Μετανοίας καί ή Μονή, Μονή τής Μετανοίας του. Δηλαδή τόπος πού καλείται νά όλοκληκρώσει τήν επιστροφή του στό Θεό Πατέρα.

27. *«Δι' εύχών τοϋ Γέροντος».*

Συνηθισμένη έκφραση τών μοναχών. Φανερώνει τήν άπουσία βιωμάτων

Γέροντα νά γυρίσει τό βράδυ στό κελλί του. Άλλά μέχρι νά φύγει χάλασε πολύ ό καιρός, καί άρχισαν βροχές καί βροντές καί πλημμύρισε ό γειτονικός χείμαρρος. Εκείνος όμως ήθελε νά φύγει, σύμφωνα μέ τήν εντολή τοϋ Γέροντα. Έμεϊςτόν παρακαλούσαμε νά μείνει, γιατί πιστεύαμε ότι ήταν άδύνατο νά σωθεϊ άπό τό ποτάμι. Άλλά δέν μπορούσαμε νά τόν πείσουμε νά μείνει. Στό τέλος λοιπόν είπαμε. Άς πάμε μαζί του μέχρι τό ποτάμι. Γιατί, άν τό δεί, μόνος του θά γυρίσει πίσω. Πήγαμε λοιπόν μαζί του καί μόλις φτάσαμε στό ποτάμι, βγάζει τά ροϋχα του καί τά δένει στό κεφάλι του καί ζώνεται τό «μαφόριο»[25] καί πέφτει στό ποτάμι, σ' δλο εκείνο τό φοβερό ρεΰμα. Έμεϊς στεκόμαστε γεμάτοι έκπληξη καί φόβο μήπως πνιγεί. Εκείνος δμως κολυμπούσε καί ξαφνικά βρίσκεται στήν άντίπερα όχθη καί φοράει τά ρούχα του καί μάς βάζει άπό κεϊ μετάνοια[26] καί παίρνει εύχή καί φεύγει τρέχοντας. 'Εμείς παραμείναμε γεμάτοι θαυμασμό καί έκπληξη γιά τή δύναμη τής άρετής, γιατί ενώ έμεϊς γεμάτοι φόβο τόν κυττάζαμε, έκεϊνος πέρασε χωρίς νά διατρέξει κανένα κίνδυνο χάρη στήν ύπακοή του.

23.—. Παρόμοια καί έκεϊνος ό άδελφός πού τόν εστειλε ό Γέροντάς του γιά διάφορες άπαραίτητες εργασίες στόν «άποκρισάριό» του στήν πόλη, δταν κατάλαβε δτι ή κόρη τού «αποκρισάριου» ήθελε νά τόν παρασύρει στήν άμαρτία, λέγοντας μόνο: «Θεέ μου, μέ τίς εύχές τοΰ Γέροντά μου[27], γλύτωσέ με», άμέσως

παρρησίας πρός τό Θεό. Ξεκινάει άπό τή θεωρητική παραδοχή τής ταπïïïνόφρονης αύτοκατακρίσεως, προχωρεί στήν πρακτική άναγνώριση τής εμπάθειας καί τής άδυναμίας τοϋ ύποτακτικοΰ καί οδηγεί στήν πραγματική βίωση τής ταπονώσεως με τή μορφή τής Χριστομίμητης καί Χρι στοκεντρικής κενώσεως.

'Ο μοναχός (ό ύποτακτικός) διώχνει κάθεϊχνος αύτοσεβασμοϋ, αύτοδικαιώσεως ή αύτοαγωγής καί αύτοπεποιθήσεως. Τήν έκβαση τοϋ άγώνα γιάτόν άγιασμό καί τή σωτηρία του τήν άποθέτει στήν προσωπικότητα τοϋ Γέροντα, όχι γιατί δέν μπορεί νά καλλιεργήσει άμεσα Χριστοκεντρικά βιώματα, άλλά γιατί θέλει νά ελέγχει κάποιος, πιό προοδ*:υμένος καί πιό άσφαλής, καί αύτόν άκόμα τόν Χριστοκεντρισμό τών βιωμάτων του.

Ἔτσι σ' όλη του τή ζωή ό μοναχός πορεύεται, διακονεΤ, προσεύχεται, ασκείται καί πολλές φορές θαυματουργεί «δΓ εύχών τοϋ Γέροντος» καί ταπεινούμενος φυλάσσβ τήν ταπεινοφροσύνη καί ταπεινοφρονών άνέρχεται στίς έσχατες βαθμίδες τής «ύψοποιοϋ ταπεινώσεωρ>, ώστε νά φτάνει νά εύχεται καί νά ζητάει τό έλεος τοΰ Θεοϋ «δΓ εύχών όλου τοϋ κόσμου».

τήν όδόν τής Σκήτεως ύπάγων ττρός *τόν Πατέρα αύτοϋ. Βλέπετε δύναμιν άρετής, βλέπετε ενέργειαν ρήματος, πόσην βοήθειαν έχει και τό έπικαλέσασθαί τι να τάς εύχάς τοϋ ΌΠατρός αύτοϋ· ϊνα ει'πη·* Ό Θεός, διά *τών εύχών τοϋ* ίο *Πατρός μου έξελοϋ με, εύθέως εύρέθη εϊς τήν όδόν. Κατανοήσατε δέ τήν ταπείνωσιν* και *τήν εύλάβειαν άμφοτέρων.* Ήσαν έν στενώσει, καί *ήθελεν δ γέρων πέμψαι τόν αδελφόν πρός τόν ποιοϋντα αύτοϊς τήν άπόκρισιν και ούκ έλεγεν αύτφ· Ύπαγε' άλλ'* έλεγεν *αύτφ·* Θέλεις άπελθείν; is *'Ομοίως καί ό αδελφός ούκ είπεν Υπάγω,* άλλ' έλεγεν *αύτφ·* Ώς θέλεις *ποιώ. Έφοβέϊτο γάρ καί διά τα σκάνδαλα καί διά τό μή παρακοϋσαι τοϋ Πατρός αύτοϋ. Είτα ώς πλέον έστενώθησαν, λέγει αύτφ ό γέρων Έγείρου, ύπαγε** καί ούκ είπεν *αύτφ· Ελπίζω εϊς τόν* Θεόν *μου δτι σκεπάζει σε·* 20 άλλά λέγει · *Ελπίζω εϊς τάς εύχάς τοϋ Πατρός μου δτι σκεπάζει σε. 'Ομοίως* καί ό *άδελφός δτε έπειράσθη, ούκ* **1640 α** *είπεν* Ό Θεός *μου, έξελοϋ με, άλλά'* Ό Θεός, *διά τών* εύχών *τοϋ Πατρός μου έξελοϋ με. Καί έκαστος αύ τών εϊς τάς εύχάς τοϋ Πατρός αύτοϋ ήλπιζε.*

25 *Βλέπετε πώς έζευξαν τή ύπακοή τήν ταπείνωσιν ώσπερ γάρ ζεύγνυται τό άρμα,* καί ού δύναται ό *ίππος ό εϊς προλαβεϊν* τόν άλλον, έπεί κλάται, οϋτως *χρήζει ή ύπακοή έχειν συνεζευγμένην αύτή τήν ταπείνωσιν. Καί πώς* δύναται τις *αξιωθήναι τούτης τής χάριτος, έάν μή, καθώς εϊπον, βιάσηται* **30** *κόψαι* τά ίδια *θελήματα καί έκδφ έαυτόν μετά* Θεόν τω εαυτοϋ *Πατρί έν μηδενί διστάζων, άλλά* πάντα ποιών *ώσπερ κάκεϊνοι μετά πληροφορίας ώς δτι τφ* Θεω υπακούει; *Τίς άξιος έλεηθήναι, τίς άξιος σωθήναι.*

24. *Φέρεται ποτε τοιοϋτος λόγος δτι παρερχόμενος*

28. *«'Αδελφός ήλθεν από Σκήτεως πρός τόν Άββαν ΆμμοΟν καί λέγει* αύτφ- *Πέμπει με ό Πατήρ μου εις διακονίαν,* καί *φοβούμαι τήν πορνείαν. Λέγει αύτφ ό γέρων Ο'ίαν ώραν έρχεται σοι πειρασμός,* είπε: Ό Θεός *τών δυνάμεων, εύχαϊς τοΰ Πατρός μου, έξελοϋ με. Έν μις ούν τών ημερών έκλεισε παρθένος τήν θύραν έπάνω αύτοϋ· καί βοήσας φωνή μεγάλη είπεν* Ό Θεός τοΰ *Πατρός μου, έξελοϋ με. Καί εύθέως εύρέθη είς τήν όδόν* τής *Σκήτεως.» (Άβ. ΆμμοΟν P.G. 65, 128 D.)*

29. Ή άρμονία τοϋ «σύμπαντος» άλλά καί κάθε άρμουική άνάπτυξη καί λειτουργία όποιουδήποτε δημιουργήματος έξαρτάται άπό τή δομική καί τη λειτουργική ισορροπία του. Ή συντονισμένη καί ισορροπημένη ανάπτυξη τών

βρέθηκε στό δρόμο πού οδηγούσε στη σκήτη, γυρίζοντας στό Γέροντα του[28]. Βλέπετε δύναμη άρετής; Βλέπετε ενέργεια λόγου; Πόση βοήθεια παίρνει κανείς καί μέ μόνη τήν επίκληση τών εύχών τοῦ Γέροντά του; Γ ιά νά πει: «Θεέ μου, μέ τίς ευχές τοῦ Γέροντά μΟυ, γλύτωσέ με», άμέσως βρέθηκε στό δρόμο. Κατανοεϊστε καί τών δυό τήν ταπείνωση καί τήν εύλάβεια. Βρίσκονταν σέ άνάγκη, καί ήθελε ό Γέροντας νά στείλει τόν άδελφό στόν «άποκρισάριό» τους, καί δέν τοῦ είπε: «Πήγαινε». Άλλά τοῦ είπε: «Θέλεις νά πας»; Παρόμοια καί ό άδελφός δέν είπε: «Θά πάω», άλλά τοῦ είπε: «Θά κάνω δπως θέλεις». Γ ιατί καί τούς πειρασμούς πού θά συναντούσε φοβόταν, καί τό νά κάνει παρακοή στό Γέροντά του. Κατόπιν μόλις δυσκολεύτηκαν περισσότερο, τοῦ λέει ό Γέροντας: «Σήκω, πήγαινε» καί δέν τοῦ είπε: «’Ελπίζω δτι ό Θεός θά σέ σκεπάσει», άλλά τοῦ λέει: «’Ελπίζω, δτι, μέ τίς εύχές τού Γέροντά μου, ό Θεός θά σέ σκεπάσει». Παρόμοια καί ό άδελφός, δταν βρέθηκε στόν πειρασμό, δέν είπε: «Θεέ μου, γλύτωσέ με», άλλά «Θεέ μου, μέ τίς εύχές τοῦ Γέροντά μου, γλύτωσέ με». Καί καθένας τους είχε τήν ελπίδα του στίς εύχές τοῦ Γέροντά του.

Βλέπετε πώς συνταιριάσανε τήν ύπακοή μέ τήν ταπείνωση; Γ ιατί δπως άκριβώς ζεύεται τό άμάξι καί δέν μπορεί τό ενα άλογο νά τρέξει περισσότερο άπό τό άλλο, γιατί πληγώνεται[29], ετσι πρέπει καί ή ύπακοή νά είναι ζεμένη μέ τήν ταπείνωση. Καί πώς μπορεί ν’ αξιωθεί κανείς ν’ άποκτήοεί αύτήν τή χάρη, άν δπως ειπα, δέν βιάσει τόν έαυτόν του νά κόψει τό θέλημά του καί νά παραδοθεϊ μετά τό Θεό στό Γέροντά του, χωρίς επιφυλάξεις σέ τίποτα, άλλά κάνοντάς τα δλα, δπως άκριβώς εκείνοι, μέ τή βεβαιότητα δτι υπακούει στό Θεό; Ποιός είναι άξιος νά βρει έλεος, ποιός είναι άξιος νά βρει σωτηρία;

24.—. Διηγούνται δτι, δταν κάποτε ό Μέγας Βασίλειος έπι-

άνθρώπινων καί τών θέικών άρετών στόν άνθρωπο έξαρτάται άπό τό βαθμό τής όλοκληρώσεως καί τής άναγγενήσεώς του άλλά καί άπό τήν πληρότητα τών θεωρητικών γνώσεών του, όπως καί άπό τήν ισόρροπη καταβολή τής θελήσεώς του.

Σέ τέτοιες άρμονικές προσωπικότητες δέν άπουσιάζει τέλεια μόνον ή εικόνα τοῦ υπαρξιακού διχασμού άλλά καί κάθε ϊχνος σχιζοφρενικής θεωρητικής ή πρακτικής εκφάνσεως.

’Ανάλογη avai καί ή διδασκαλία τοῦ 'Αγ. Γρηγορίου Νύσσης. *Πρβλ. P.G. 46, 404 D.*

B ό άγιος *Βασίλειος διά τών κοινοβίων αύτοϋ, λέγει ενι τών ηγουμένων Έχεις τινά τών σωζομένων; Λέγει αύτφ ό άββάς· Διά τών εύχών σου, δέσποτα, πάντες θέλομεν*
5 *σωθήναι. Λέγει πάλιν αύτφ ό άγιος Βασίλειος*[4] *Τών σωζομένων έχεις τινά; Έκεϊνος νοήσας, ήν γάρ και αύτός πνευματικός,* Λέγει· *Ναί. Λέγει αύτφ ό άγιος*[4] *Φέρε μοι αύτόν. Έρχεται έκεϊνος ό άδελφός και λέγει ό άγιος αύτφ*[4] *Δός, νίψωμαι. Απέρχεται και φέρει αύτφ νίψασθαι. Μετά*
ίο δέ *τό νίψασθαι τόν άγιον Βασίλειον, λαμβάνει και αύτός ό άγιος τό νίμμα και λέγει τφ άδελφφ· Δέξαι, και αύτός νίψαι. Δέχεται έκεϊνος τό νίμμα άδιακρίτως παρά τοϋ άγίου*[4] *μετά ούν τό δοκιμάσαι αύτόν έν τούτω, λέγει αύτφ πάλιν* Ότε *εισέρχομαι εις τό ίερατεϊον, δεύρο*
15 *ύπόμνησόν με ϊνα χειροτονήσω σε. Πάλιν έκεϊνος άδιακρίτως*
c *υπακούει. Και δτε είδε τόν άγιον Βασίλειον έσω εις τό ίερατεϊον, άπέρχεται και ύπομιμνήσκει αύτόν, και χειροτονεί αύτόν καί λαμβάνει αύτόν μετ' αύτοϋ*[4] *τιίνι γάρ έπρεπεν μετά τοϋ άγίου εκείνου τοΰ θεοφόρου εί μή τφ τοιούτψ*
20 *εύλογημένω άδελφφ;*

25. Υμείς *ούκ έχετε πεϊραν ύπακοής άδιακρίτου, ούδέ οιδατε τήν άνάπαυσιν αύτής. Ήρώτησά ποτε τόν γέροντα τόν άββάν Ίωάννην τόν τοΰ άββά Βαρσανουφίου καί εϊπον Δέσποτα, έπειδή ή Γραφή λέγει δτι διά πολλών θλίψεων*
5 δεί *ήμας εισελθεϊν εις τήν βασιλείαν τών ούρανών, καί βλέπω δτι ούδέ μίαν θλίψιν έχω, τί οφείλω ποιήσαι μήπως καί άπόλλω τήν ψυχήν μου; "Οτι ούκ εϊχον ούδέ μίαν θλίψιν ούδέ μίαν μέριμναν. Έί δέ καί συνέβη με έχει λογισμόν, έλάμβανον τό πινακίδιον καί έγραφον τφ γέροντι.*
Dio^ia *γραμμάτων γάρ ήρώτων αύτόν προ τοΰ με ύπηρετήσαι αύτφ*[4] *καί πρίν πληρώσω, γράφων ήσθανόμην κουφισμοΰ καί ώφελείας. Τοσαύτη ήν ή άμεριμνία καί ή άνάπαυσις*[4] *έγώ δέ μή ειδώς τήν δύναμιν τής άρετής καί άκούων δτι διό πολλών θλίψεων* δεί *ή μάς εισελθεϊν εις τήν βασιλείαν τών*
15 *ούρανών, έφοβούμην δτι ούκ εϊχον θλίψιν. Ως ούν έδήλωσα τφ γερόντι, δηλοϊ μοι ούτως*[4] *Μηδέν θλιβής*[4] *σύ ούκ έχεις πράγμα,* άλλ' έκαστος *βάλλων έαυτόν εις ύπακοήν Πατέρων, ταύτην τήν άμεριμνίαν καί τήν άνάπαυσιν έχει.*

σκέφθηκε τά κοινόβια τής επαρχίας του, λέει σ’ έναν ήγούμενο: «Έχεις κανέναν πού αγωνίζεται πραγματικά γιά τήν σωτηρία του»; Τοῦ λέει ό ήγούμενος: « Μέ τίς εύχές σου Δέσποτα, δλοι θέλουμε νά σωθούμε». Τοῦ λέει πάλι ό Μέγας Βασίλειος: «Ἔχεις κανέναν πού βαδίζει τή σωτήρια όδό»; Έκεῖνος, δταν κατάλαβε τί έννοοῦσε, επειδή ήταν καί ό ϊδιος πνευματικός, λέει: «Ναί». Τοῦ λέει ό Άγιος: «Φέρ’ τον εδώ». Έρχεται εκείνος ό άδελφός καί τοῦ λέει ό Άγιος: «Φέρε μου νά νιφτώ». Φεύγει καί τοῦ φέρνει νερό νά νιφτεί. Άφοῦ νίφτηκε ό 'Άγιος Βασίλειος, παίρνει μέ τή σειρά του τό κανάτι μέ τό νερό καί λέει στόν αδελφό: «Πάρε καί σύ νά νιφτείς». Δέχεται εκείνος τό νερό άπό τόν 'Άγιο χωρίς άντίρρηση. Άφοῦ λοιπόν τόν δοκίμασε σ’ αύτό τοῦ λέει πάλι: «Ὄταν θά μπώ στό ιερό, ’έλα νά μοῦ θυμίσεις νά σέ χειροτονήσω». Πάλι έκεϊνος χωρίς άντιλογία υπακούει. Καί δταν είδε τόν "Αγιο Βασίλειο στό ίερό, πηγαίνει καί τοῦ τό θυμίζει καί τόν χειροτονεί καί τόν παίρνει μαζί του. Γ ιατί ποιός άλλος ’έπρεπε νά ’ναι μαζί μέ τόν Άγιο καί Θεοφόρο έκεϊνον, παρά ένας τέτοιος εύλογημένος άδελφός;

25.—. Έσεΐς δέν έχετε πείρα «άδιάκριτης» ύπακοής, ουτε γευτήκατε τήν άνάπαυση πού χαρίζει αύτή. Ρώτησα κάποτε τό Γέροντα ’Ιωάννη, τόν υποτακτικό τοῦ άββά Βαρσανουφίου καί τοῦ είπα: «Γέροντα, επειδή ή Αγία Γραφή λέει δτι πρέπει μέ πολλές θλίψεις νά μπούμε στή Βασιλεία τών Ούρανών (77ραξ.
14, 22) καί βλέπω δτι δέν ’έχω καμιά θλίψη, τί πρέπει νά κάνω μήπως καί χάσω τήν ψυχή μου»; Γ ιατί δέν είχα καμιά θλίψη καί καμιά μέριμνα. Καί άν συνέβαινε νά έχω κάποιο λογισμό, ’έπαιρνα τήν πλάκα καί έγραφα στό Γέροντα — γιατί τόν ρωτοῦσα μέ γράμματα, πρίν άκόμα μπώ στήν υπηρεσία του — καί προτοῦ νά τελειώσω τό γράψιμο, αισθανόμουνα ανακούφιση καί ώφέλεια. Τόσο μεγάλη ήταν ή ξεγνοιασιά καί ή άνάπαυσή μου. Έγώ δμως επειδή δέν ήξερα τή δύναμη τής άρετής τής ύπακοής καί επειδή άκουγα δτι μέ πολλές θλίψεις θά μπούμε στή Βασιλεία τών Ούρανών, φοβόμουνα, γιατί δέν δοκίμαζα θλίψη. Μόλις λοιπόν τό άνέφερα στό Γέροντα, μοῦ άπάντησε: «Μή στενοχωριέσαι. Έσύ δέν έχεις κανένα λόγο νά θλίβεσαι, γιατί καθένας πού βάζει τόν έαυτόν του κάτω άπό τήν ύπακοή τών Πατέρων, αύτή τήν ξεγνοιασιά καί τήν άνάπαυση έχει».

Γ' ΠΕΡΙ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΏΣ

D 40. Ότε *έποίησεν* ό Θεός *τόν άνθρωπον, ένέσπειρε αύτφ τί ποτε θειον, ώσπερ λογιομόν τινά θερμότερον καί φωτεινόν σπινθήρος λόγον έπέχοντα, φωτίζοντα τόν νουν καί δεικνύοντα αύτφ τό καλόν άπό τοΰ κακοϋ. Τοϋτο* 5 *καλείται συνείδησις,* ός *έστιν ό* φυσικός *νόμος. Ούτός* έστι τά *φρέατα* α ώρυττεν ό *Ιακώβ, ώσπερ εϊπον οι Πατέρες, καί κατεχώννυον αύτά οί Φιλιστιείμ. Τούτω τφ νόμψ,* τοϋτ' **1653 α** εστι *τή σννειδήσει εϊξαντες οί πατριάρχαι καί πάντες οί άγιοι προ* τοϋ *γραπτοϋ νόμου εύηρέστησαν τφ Θεφ. Ταύτης* ίο *καταχωσθείσης καί καταπατηθείσης υπό τών άνθρώπων διά τής κατά πρόσβασιν άμαρτίας, εδεήθημεν τοϋ γραπτοϋ νόμου, έδεήθημεν τών άγίων προφητών, εδεήθημεν αύτής τής έπιδημίας* τοϋ *Δεσπότου ήμών Ίησοΰ Χριστού εις τό ανακαλύψαι καί άνεγεϊραι αύτήν, εις τό άναζωοποιήσαι* **15** *εκείνον τόν καταχωσθέντα σπινθήρα διά τής φυλακής τών άγίων αύτοϋ εντολών. Έν ήμϊν ούν έστιν άρτι ή τό καταχώσαι αύτόν πάλιν ή τό έασαι αύτόν έλλάμπειν καί φωτίζειν ήμας, έάν πειθώμεθα αύτφ. "Οταν γάρ ή συνείδησις ήμών λέγει ήμϊν ποιήσαι τόδε τι, καί καταφρονώμεν, καί πάλιν* 20 *λέγει,* καί ου *ποιώ μεν, άλλά μένωμεν καταπατοϋντες αύτήν,* **β** λοιπόν *καταχωννύομεν αύτήν, καί ούκ έτι δύναται τρανώς λαλεϊν ήμϊν έκ τοϋ βάρους* τοϋ επικειμένου *αύτή·* άλλ' *ώσπερ λύχνος φαίνων διά σφέκλων, ούτως άρχεται δεικνύειν ήμϊν άμαυρότερον, οίονεί σκοτεινότερον, τά πράγματα, καί 25 ούτως κατά πρόσβασιν, ώσπερ* επί ϋδατος τεθολωμένου άπό *πολλών χωμάτων* ουδείς δύναται *κατανοήσαι τό πρόσωπον*

1. *«Έξ άρχής πλάττωνό Θεός τόν άνθρωπον, νόμον αύτφ φυσικόν εγκατέθηκε. Καί τί ποτέ* έστιν *νόμος φυσικός; Τό συνειδός ήμϊν διήρθρωσε, καί αύτοδίδα-*

Γ' Διδασκαλία

ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

40.—. Ὅταν ὁ Θεός δημιούργησε τόν ἄνθρωπο, 'έβαλε μέσα του ενα θείο σπέρμα, σάν ενα είδος λογισμού πιό θερμού καί φωτεινού, νά εχει τή θέση τής σπίθας, γιά νά φωτίζει τό νού καί νά τού δείχνει νά ξεχωρίζει τό καλό ἀπό τό κακό[1]. Αὐτό ονομάζεται συνείδηση, καί είναι ὁ φυσικός νόμος *(Ιωαν. Χρυσ. P. G. 49, 131-133)*. Αὐτός είναι τά πηγάδια πού άνοιγε ὁ 'Ιακώβ, δπως ἀκριβώς είπαν οἱ Πατέρες, καί τά παράχωναν οἱ Φιλισταϊοι *(Γεν. 26, 15)*. Μ' αὐτό τό νόμο, δηλαδή μέ τή συνείδηση, συμμορφώθηκαν οἱ Πατριάρχες καί δλοι οι άγιοι πού εζησαν πρίν ἀπό τό γραπτό νόμο καί ευαρέστησαν στό Θεό. 'Επειδή δμως αὐτή παραχώθηκε καί καταπατήθηκε ἀπό τούς ἀνθρώπους μέ τήν προοδευτική ἐξάπλωση τής ἁμαρτίας, χρειαστήκαμε τό γραπτό νόμο, χρειαστήκαμε τούς άγιους Προφήτες, χρειαστήκαμε τήν ἐνανθρώπιση τού ἴδιου τοῦ Δεσπότη μας 'Ιησού Χριστού, γιά νά τήν ξαναφέρει στό φώς καί νά τήν ἀναστήσει, γιά νά ξαναδώσει ζωή, μέ τήν τήρηση τών ἁγίων εντολών τού Θεού, σ' εκείνη τήν σπίθα πού ήταν παραχωμένη. Τώρα λοιπόν, είναι στό χέρι μας ἡ νά τήν παραχώσουμε πάλι ἡ νά τήν ἀφήσουμε νά λάμπει καί νά μάς φωτίζει, άν συμμορφωνόμαστε μέ τις ὑποδείξεις της. Γιατί δταν ἡ συνείδησή μας μάς ὑπαγορεύει νά κάνουμε αὐτό καί ἀδιαφοροῦμε, καί πάλι μάς λέει νά κάνουμε εκείνο καί δέν τό κάνουμε, ἀλλά σταθερά καί ἀδιάκοπα τήν καταπατούμε, ετσι τή θάβουμε καί δέν μπορεί πιά νά φωνάξει δυνατά μέσα μας, ἀπό τό βάρος πού τή σκεπάζει. Ὅπως ἀκριβώς τό λυχνάρι πού δίνει θαμπό φώς, ετσι καί αὐτή ἀρχίζει νά μάς δείχνει δλο πιό θολά, δλο πιό σκοτεινά τά πράγματα, δπως συμβαίνει καί μέ τό θολωμένο ἀπό τά πολλά χώματα νερό, πού δέν μπορεί νά δει κανείς

κτον *έποίησε τήν γνώσιν τών καλών καί τών ού τοιούτων».*

(Ιωάν. Χρυσ. P.G. 49, 131)
Πρβλ. Ἰωάν. Χρυσ. P.G. 55, 482

εαυτοΰ, ούτως εύρισκόμεθα μή αισθανόμενοι ών λέγει ήμϊν ή συνείδησις ήμών, ώς νομίζειν ήμας σχεδόν μηδέ έχειν αύτήν. Ούδείς δέ έστιν ό *μή έχων αύτήν τί ποτε γάρ*
30 θεϊόν έστιν ώσπερ εϊπομεν ήδη, και ούδέποτε άπόλλυται, άλλά πάντοτε υπομιμνήσκει ημάς τό όφειλόμενον άλλ' *ήμεΐς ούκ αϊσθανόμεθα έκ τοϋ ημάς, ώς εϊπον, καταφρονεϊν καί καταπατεϊν αύτήν.*

41. *Διά τούτο ό προφήτης πενθεί τόν Έφραιμ και λέγει·*
c *Κατεδυνάστευσεν Έφραιμ τόν άντίδικον αύτοϋ καί κατεπάτησε κρϊμα. Άντίδικον λέγει τήν συνείδησιν.* Όθεν *καί εις τό Εύαγγέλιον λέγε*r *Ίσθι εύνοών τφ* αντιδικώ *σου*
5 *εως εϊ έν τή όδφ μετ' αύτοϋ, μή ποτέ σε παραδφ τφ κριτή,* καί ό *κριτής τοϊς ύπηρέταις, καί βάλωσί σε εις φυλακήν. 'Αμήν λέγω σοι, ού μή έξέλθης έκεϊθεν έως ού αποδφς τόν έσχατον κοδράντην. Διά τί δέ καλεϊ τήν συνείδησιν άντίδικον; Άντί δικός λέγεται, έπειδή αϋτη άντίκειται πάντοτε τφ*
ίο *θελήματι ήμών τφ κακφ καί έλέγχει ημάς εις δ όφείλοντες ποιήσαι, ού ποιοϋμεν καί πάλιν, εις* δ *μή όφείλοντες ποιήσαι, ποιοϋμεν, καί αϋτη κατηγορεί ήμών. Διά τοϋτο καλεϊ αύτήν άντίδικον, καί παραγγέλει λέγων Ίσθι εύνοών τφ άντιδίκψ σου, έως εϊ έν τή όδφ μετ' αύτοϋ.*
15 *Ή οδός έστιν, ώς λέγει ό άγιος Βασίλειος, ό κόσμος ούτος.*

D 42. *Σπουδάσωμεν ούν, αδελφοί, φυλάττειν τήν συνείδησιν ήμών, έν δσω έσμέν έν τφ κόσμω τούτψ, μή άφιέντες αύτήν έλέγξαι ήμάς έν τινι πράγματι, μή καταπατοϋντες αύτήν εις τί* ποτε όλως καν έλάχιστον *ή· ϊνα γάρ* οΓδατε
5 δτι έκ τών *μικρών τούτων καί φησίν* ευτελών, *έρχόμεθα εϊς* τό *καταφρονεϊν* καί τών μεγάλων. Όταν *γάρ άρξηταί* τις Αέγειν *Τί γάρ έστιν, έάν λαλήσω* τοϋτον τόν λόγον; *Τί γάρ έστιν, έάν* φάγω τοϋτο τό *μικρόν; Τί γάρ έστιν, έάν πρόσχω εις τόδε τό πράγμα; έκ τοϋ Τί έστι τοϋτο καί τί*
ίο έστιν *έκεϊνο, λαμβάνει τις κακήν καί* πίκραν *νομήν, καί*

2. Ό Μ. 'Αθανάσιος ερμηνεύει ώς εξής: *«'Οδόν λέγει, τόν μάταιον βίον τοϋτον καί πλάνον αν γάρ λυθή ή ψυχή τοϋ* σώματος, *καί εξέλθη* τοϋ *βίου τούτου καί τής όδοΰ, ούκ ετι έργάζεσθαι αγαθόν δύναται. Κοδράν της δέ λέγεται καί αυτό τό έγκατάλειμμα* τοϋ *ενθυμίου. Λέγεται δέ καί ή συνείδησις άντίδικος' ελέγχει γάρ ήμας εν τή* καρδι'ςι *κρυπώς, καί* αναχαιτίζει *άπό* τοϋ *κακοϋ, καί έάν μή ακούσω μεν*

μέσα τό πρόσωπό του. Ἔτσι σιγά-σιγά καταντάμε νά μήν αισθανόμαστε εκείνα πού μάς υπαγορεύει ή συνείδησή μας καί νά φτάνουμε στό σημείο νά νομίζουμε δτι δέν τήν εχουμε καθόλου. Όμως δέν υπάρχει κανένας πού νά μήν τήν εχει. Γιατί αύτό είναι κάτι θεϊκό, δπως ήδη ε'ίπαμε, καί δέν χάνεται ποτέ, άλλά πάντα μάς θυμίζει εκείνο πού οφείλουμε νά κάνουμε. Έμεϊς δμως δέν τήν αισθανόμαστε γιατί, δπως ana, τήν καταφρονούμε καί τήν καταπατούμε.

41.—. ΓΓ αύτό ό Προφήτης θρηνεί τόν Έφραίμ καί λέει: «Καταδυνάστευσε ό Έφραίμ τόν άντίπαλό του καί κατέπνιξε τή φωνή του» (Ώσ. 5, *11).* 'Αντίπαλο ονομάζει τή συνείδηση. Γι' αύτό καί στό Ευαγγέλιο λέει: «Νά 'έχεις καλές σχέσεις μέ τόν άντίπαλό σου, δσο περπατάτε άκόμα μαζί στό δρόμο, μήπως κάποτε σέ παραδώσει στόν κριτή, καί ό κριτής στούς υπηρέτες καί σέ βάλουν στή φυλακή. 'Αληθινά σοΰ λέω, δέν θά βγεις άπό έκεϊ μέχρις δτου ξεπληρώσεις καί τήν τελευταία δεκάρα τοΰ χρέους σου» *(Ματθ. 5, 25-26)*[1]. Γ ιατί δμως ονομάζει τή συνείδηση άντίπαλό; 'Αντίπαλος λέγεται, επειδή εναντιώνεται πάντοτε στό θέλημά μας τό κακό, καί μάς ελέγχει γι' αύτά πού πρέπει νά κάνουμε καί δέν τά κάνουμε καί μάς κατηγορεί γι' αύτά πού κάνουμε ενώ δέν πρέπει νά τά κάνουμε. ΓΓ αύτό τήν ονομάζει άντίπαλό, καί μάς παραγγέλλει λέγοντας: «Νά 'έχεις καλές σχέσεις μέ τόν άντίπαλό σου, δσο περπατάτε άκόμα μαζί στό δρόμο. Ό δρόμος είναι, δπως λέει ό Μ. Βασίλειος, αύτός ό κόσμος.

42.—. Άς φροντίσουμε λοιπόν, άδελφοί μου, νά φυλάμε τή συνείδησή μας, δσο άκόμα βρισκόμαστε σ' αύτόν τόν κόσμο, χωρίς νά τήν προκαλοΰμε νά μάς ελέγξει γιά κάποιο πράγμα, χωρίς νά τήν καταπατούμε σέ τίποτα άπολύτως ούτε καί στό ελάχιστο. Γιατί ξέρετε καλά δτι άπό τά μικρά αύτά καί άσήμαντα, δπως λένε, φτάνουμε νά καταφρονούμε καί τά μεγάλα. Γ ιατί δταν άρχίσει κανείς νά λέει: «Τί σημασία εχει, άν πώ αύτό τό λόγο; Τί σημασία έχει άν φάω λιγάκι; Τί σημασία εχει άν δώσω προσοχή σ' αύτό εδώ τό πράγμα»; Άπό τό «τί σημασία εχει αύτό καί τί σημασία εχει εκείνο», αποκτάει κανείς κακή καί

αύτοϋ, έσχατον ηαραδίδωσ\ν ήμας έν τφ κριτηρίω τοϋ Θεοϋ καί δώσωμεν ενθύνας ύπερ τε τών μεγάλων αμαρτημάτων, καί τών ευτελών καί λίαν ελάχιστων».

(P.G. 28, 717D)

άρχεται και εις τά *μεγάλα και βαρύτερα καταφρονεϊν και*
1656A *καταπατεϊν τήν ιδίαν συνείδησιν και* ούτως λοιπόν *κατά μέρος προκότπων κινδυνεύει και εις τελείαν άναισθησίαν εμπεσεϊν.*

15 *Διά τοϋτο βλέπετε, άδελφοί, μή άμελήσωμεν τών μικρών, βλέπετε μή καταφρονήσωμεν αύ τών ώς μηδαμινών ούκ εϊσί μικρά, νομή* **έστι,** *κακή συνήθειά έστι. Νήφωμεν, φροντίσωμεν τών ελαφρών εν δσω εϊσίν ελαφρά, ϊνα μή γένωνται βαρέα. Και τό κατορθώσαι* **καί τό** *άμαρτήσαι άπό* 20 *μικρών άρχεται και εις μεγάλα φέρει ή άγαθά ή κακό. Διά τοϋτο πραγγέλλει ήμϊν* **ό** *Κύριος τηρεϊν τήν συνείδησιν, ώς τί ποτε ίδικώς διαμαρτυρόμενός τινα και λέγων αύτφ· Βλέπε τί ποιεϊς, άθλιε· νήψον, Ίσθι εύνοών τφ άντιδίκω σου, έως εΐ έν τή όδφ μετ' αύτοϋ. Καί επιφέρει* **καί** *τόν* 25 *φόβον και τόν κίνδυνον τοϋ πράγματος λέγων Μή ποτέ* **B σε** *παραδφ τφ κριτή,* **καί ό** *κριτής τοϊς ύπηρέταις, και βάλωσί* **σε εις** *φυλακήν. Και τί; 'Αμήν λέγω σοι, ού μή έξέλθης, έκεϊθεν, έως ού άποδφς τόν έσχατον κοδράντην; Αϋτη γάρ ελέγχει ήμας, ώς έίπον, εις τό καλόν και εις* **τό** **30** *κακόν,* **και** *δεικνύει ήμϊν τί ποιήσαι και τι μή ποιήσαι. Και αϋτη πάλιν κατηγορεί ήμών και έν τφ μέλλοντι αίώνι' διά τοϋτο* **λέγει·** *Μ ή ποτέ σε παραδφ τφ κριτή, και τά εξής.*

43. *Τό δέ φυλάξαι αύτήν πολλήν έχει διαφοράν. Θέλει γάρ τις φυλάξαι συνείδησιν πρός τόν Θεόν και πρός τόν πλησίον* **καί** *πρός τάς ύλας. Πρός μέν τόν Θεόν, ϊνα μή καταφρονή τών έντολών αύτοϋ,* **άλλ'** *ϊνα* **καί** *εις ά ού βλέπει* 5 *αύτόν άνθρωπος και εις ά ούκ άπαιτεϊται παρά τίνος.* **Αυτός** *φυλάττει τω Θεφ συνείδησιν έν τφ κρυπτφ* οιον τι λέγω' Ήμέλησεν εύχής, άνέβη λογισμός εμπαθής εϊς τήν καρδίαν αύτοϋ, και ούκ ένηφε και έσφιγξεν έαυτόν, άλλά* C *συγκατέθετο' είδε τόν πλησίον λέγοντά τι ή ποιοϋντα,*

3. *«Πάντως δέ έρεϊς μον Ούκ ήδύνατο έν αρχή τοϋ κακοῦ* τυγχανων *παρακαλέσαι τόν Θεόν, μή έκπεσεϊν εις τό έσχατον; Κάγώ σοι λέγω, δτι ήδύνατο' άλλ ' έξ εύτελείας τό μικρόν τφ θελήματι αύτοϋ παραδεξάμενος ώςούδέν, ούκέτι παρακαλεϊ περί αύτοϋ, άγνοών* δτι τό *μικρόν έκεϊνο γίνεται εισαγωγή καί αίτια τοϋ μείζονος· ούτως έπ ' άγαθφ, καί ούτως επί κακφ.* "Οταν *δέ μεγαλυνθή τό πόθος, καί νομήν κρατήση, διά τοϋ θελήματος, λοιπόν καί παρά θέλημα βιαίως αύτφ κατεπαίρεται. Τότε νσήσας παρακαλβ τόν* Θεόν, *πολεμών τφ έχθρφ,* δν άγνοών

διεστραμμένη διάθεση·' καί άρχίζει νά καταφρονεί καί τά μεγάλα καί βαρύτερα, καί νά καταπατεί τήν ιδία τή συνείδησή του. Καί έτσι προχωρώντας σιγά-σιγά κινδυνεύει νά πέσει καί σέ τέλεια άναισθησία.

ΓΓ αύτό, προσέξτε, άδελφοί μου, νά μήν άμελήσουμε τά μικρά, προσέξτε νά μήν καταφρονήσουμε αύτά σάν άσήμαντα. Δέν είναι μικρά, γιατί άπ' αύτά τρέφεται ή ψυχή, άπ' αύτά δημιουργεΤται κακή συνήθεια. Άς άγρυπνήσουμε, άς φροντίσουμε τά ελαφρά, όσο είναι άκόμη ελαφρά, γιά νά μήν γίνουν βαριά. Καί ή πρόοδός μας στήν άρετή καί ή άμαρτία, ξεκινάνε άπό τά μικρά καί καταλήγουν σέ μεγάλα εϊτε καλά εϊτε κακά[4]. Γ Γ αύτό μας προτρέπει ό Κύριος νά φυλάμε τή συνείδησή μας, σάν νά θέλει νά κάνει κάποιον ιδιαίτερα προσεκτικό καί τοϋ λέει: «Πρόσεξε τί κάνεις, ταλαίπωρε, ξύπνα, δημιούργησε καλές σχέσεις μέ τόν άντίπαλό σου, όσο άκόμα βρίσκεσαι στό δρόμο μαζί του». Καί προσθέτει τό φόβο καί τόν κίνδυνο πού έχει ή ύπόθεση, λέγοντας: «Μήπως κάποτε σέ παραδώσει στόν κριτή καί ό κριτής στούς υπηρέτες καί σέ βάλουν στή φυλακή». Καί τί άλλο; «Αληθινά σοϋ λέω, δέν θά βγεις άπό εκεί, μέχρις ότου ξεπληρώσεις καί τήν τελευταία δεκάρα τοϋ χρέους σου». Γ ιατί ή συνείδηση μάς ελέγχει, δπως είπα, γιά τό καλό καί γιά τό κακό, καί μάς ύποδεικνύει τί νά κάνουμε καί τί δχι. Καί αύτή πάλι θά μάς κατηγορήσει καί στή μέλλουσα ζωή. ΓΓ αύτό λέει: «Μήπως κάποτε σέ παραδώσει στόν κριτή κτλ».

43.—. Ή προσπάθειά μας γιά νά φυλάξουμε τή συνείδησή μας άγρυπνη καί νά συμμορφωνόμαστε μέ τίς υποδείξεις της, παίρνει πολλές καί ποικίλες μορφές. Γ ιατί πρέπει νά ενεργεί κανείς «κατά συνείδηση» καί πρός τό Θεό καί πρός τόν πλησίον καί πρός τά πράγματα. Πρός μέν τό Θεό, γιά νά μήν καταφρονεί τίς εντολές Του, καί δταν δέν τόν βλέπει άνθρωπος καί δταν κανείς δέν άπαιτεΐ τίποτα άπ' αύτόν. Αύτός ενεργεί «κατά συνείδηση» άπέναντι τοϋ Θεοϋ μυστικά. Νά, τί θέλω νά πώ: Αμέλησε τήν προσευχή, άνέβηκε στήν καρδιά του «εμπαθής λογισμός» καί δέν πρόσεξε καί δέν πίεσε τόν έαυτόν του άλλά συγκατατέ-

έξεδίκει *ηρότερον, μαχόμενος* υπέρ αύτοϋ τοίς άνθρωπο ις».

(Μάρκ. Έρημ. P.G. 65, *977D)*

4. «Έκαστον τών γενομένων, άπό μικρού άρχεται *καί κατά μέρος τρεφόμενου, λαμβάνει τήν αυξησιν».*

(Μάρκ. Έρημ. P.G. 65, *926C)*

ίο ώς ει'κός καί *ύπενόησε* καί *κατέκρινεν αύτόν* καί απλώς *ειπεϊν, όσα έστίν έν τφ κρύπτω γινόμενα, α ούδεϊς οΐδεν ει μή ό Θεός και ή συνείδησις ήμών, χρήζσμεν φυλάττειν. Και αϋτη έστίν ή πρός τόν Θεόν συνείδησις.*

44. Ή *δέ πρός τόν πλησίον έστίν ϊνα μή ποιή τίς τί ποτε παντελώς εις δ οιδεν δτι θλίβει ή πλήσσει τόν πλησίον, ε'ίτε έν έργω, εϊτε έν λόγω, εϊτε έν σχήματι, εϊτε έν βλέμματι. Έστι γάρ καί σχήμα, ώς πολλάκις* αεί *λέγω, πλήσσον τόν 5 πλησίον έστι και βλέμμα δυνάμενον πλήξαν* καί *άπλώς ειπεϊν, όσα οίδεν ό άνθρωπος δτι έπιτηδείως ποιεί διά* τό *δούναι λογισμόν τω πλησίον, και αύτή ή συνείδησις αύτοϋ μολύνεται, ειδυϊα δτι διό τό βλάφαι ή θλίφαι έπιτηδεύεν ϊνα φυλάξη τοϋ μή ποιήσαι, καί τοϋτό έστι τό* φυλάξαι ίο *συνείδησιν πρός τόν πλησίον.*

D 45. Τό *δέ πρός τάς ϋλας φυλάξαι έστιν ϊνα μή κακώς κέχρηταί τις πράγματι, ϊνα μή άφή πράγμα άχρειωθήναι ή ριφήναι, άλλά κάν ϊδη τί ποτε έρριμένον, μή παρίδη, κάν εύτελές ή, αλλά συστείλη και θήση εις τόν ϊδιον τόπον* 5 *ϊνα μή παρακέχρηται* τοίς *ιδίοις ίματίοις. Έστι γάρ, ύπόθου, ότε δύναταί τις φορέσαι τό ίμάτιον αύτοϋ άλλην μίαν ή δύο εβδομάδας και* απέρχεται, *άφαρή πλύνει* αυτό προ *καιρού και κατακόπτει αύτό, και άντί τοϋ χρησιμεϋσαι* αυτό *άλλους πέντε μήνας ή και πλέον, πλύνων πλύνων παλαιοί* ίο *αυτό και ποιεϊ αύτό άχρήσιμον και έστι παρά συνείδησιν.*

'Ομοίως και έν *στρώματί' πολλάκις δυναταί τις ποιή-σαι τήν χρείαν αύτοϋ εις εν κερβηκάριον* **και ζητεί μέγα** 1657A **στρώμα· έχει τρίχινον έσθ'** *δτε, και θέλει αλλάξαι αύτό και λαβεΐν άλλο ή νέον ή εύμορφον άπό περπερείας ή από* 15 *άκηδίας. Δύναται άρκεσθήναι ένί κεντωνίω και ζητεϊ λανάτον, εϊκός* καί *φιλονεικεϊ, έάν μή λάβη. Ει δέ* καί *άρξηται προσ-έχειν τω άδελφφ αύτοϋ καί λέγειν Διά τί ούτος τόδε έχει, κάγώ ούκ έχω; ό τοιοϋτος μακάριός έστι· μεγάλη προκοπή. Πάλιν άπλοϊ* **τις** *τό ίμάτιον αύτοϋ ή τό σκέπασμα*

5. Λεπτή ειρωνεία πού δίνει έμφαση στήν τραγικότητα τοϋ θέματος.
Ή ειρωνεία σάν ρητοτική μορφή λόγου δέν είναι άμαρτία, εκτός άν θίγει

θηκε. Είδε τόν πλησίον του νά λέει ή νά κάνει κάτι καί κατά τή φαντασία του τόν υποψιάστηκε καί τόν κατέκρινε. Καί μέ λίγα λόγια, σέ όσα γίνονται εσωτερικά, μυστικά, πού κανένας δέν ξέρει, παρά μόνον ό Θεός καί ή συνείδησή μας, σ' αύτά πρέπει νά συμμορφωνόμαστε μέ τή φωνή τής συνειδήσεως. Αύτό σημαίνει τό νά τηρούμε τή συνείδησή μας πρός τό Θεό.

44.—. Ή τήρηση τής συνειδήσεως πρός τόν πλησίον είναι νά μήν κάνει κανείς τίποτα άπολύτως πού καταλαβαίνει ότι θλίβει ή πληγώνει τόν πλησίον, εϊτε μέ έργο, εϊτε μέ λόγο, εϊτε μέ κάποια κίνηση εϊτε μ' ένα βλέμμα — γιατί μπορεί κανείς καί μέ μιά κίνηση, όπως πολλές φορές λέω, νά πληγώσει τόν πλησίον, μπορεί καί μ' ένα βλέμμα. Καί μέ λίγα λόγια, ό άνθρωπος μολύνει τή συνείδησή του μέ όσα καταλαβαίνει ότι κάνει επίτηδες γιά νά προκαλέσει λογισμό στόν πλησίον, επειδή ξέρει ότι τό κάνει επίτηδες γιά νά τόν βλάψει ή νά τόν στενοχωρήσει. Τό νά φυλάξει λοιπόν τή συνείδηση καί νά μήν κάνει κάτι τέτοιο, είναι αύτό πού λέμε, «νά ενεργεί κατά συνείδηση» πρός τόν πλησίον.

45.—. Νά ενεργεί κανείς «κατά συνείδηση» πρός τά ύλικά πράγματα σημαίνει νά μήν κάνει κατάχρηση κανενός πράγματος, νά μήν αφήνει κάτι νά καταστραφεΤ ή νά πεταχτεΐ. 'Αλλά καί άν άκόμα δει κάτι πεταμένο, νά μήν τό άγνοήσει έστω καί αν είναι άσήμαντο, άλλά νά τό μαζέψει καί νά τό βάλει στή θέση του. Νά μήν χρησιμοποιεί απρόσεκτα τά ροΰχα του. Γιατί, άς ύποθέσουμε ότι μπορεί νά φορέσει κανείς τό ροϋχο του άλλη μιά ή δυό εβδομάδες καί πηγαίνει καί τό βάζει καί τό πλένει, πρίν τής ώρας του, καί τό φθείρει. Καί άντί νά τό χρησιμοποιήσει άλλους πέντε μήνες ή καί περισσότερο, μέ τό πλΰνε-πλΰνε τό παλιώνει καί τό άχρηστεύει. Καί αύτό γίνεται «παρά συνείδηση».

Τό 'ίδιο συμβαίνει καί μέ τό στρώμα. Πολλές φορές μπορεί κανείς νά βολευτεί μ' ένα παπλωματάκι καί ζητάει παχύ στρώμα. 'Άλλοτε πάλι έχει τρίχινο καί θέλει νά τό αλλάξει καί νά πάρει άλλο καινούριο καί όμορφο άπό ματαιοδοξία ή άπό άκηδία. Μπορεί ν' άρκεστεΐ σ' ένα παλιόρουχο καί ζητάει μάλλινο καί δημιουργεί ζητήματα, άν δέν τοΰ τό δώσουν. 'Άν δέ καί άρχίσει νά προσέχει τόν άδελφό του καί νά λέει: «Γιατί αύτός έχει αύτό καί έγώ δέν έχω»; Έ, αύτός είναι μακάριος! Τότε πρόκοψε![5] Άλλοτε πάλι άπλώνει κανείς τό ροΰχο του ή τό σκέπα-

συγκεκριμένα καί γνωστά πρόσωπα. Δέν πρέπει νά παρερμηνεύσουμε τό λόγο τοϋ άββά Δωροθέου.

20 *εις τόν ήλιον και αμελεί τοῦ έπάραι αύτό και αφή αύτό καήναν και τοϋτο παρά συνείδησιν έστιν.*

Όμοίως και εν βρώμασι- δύναται τις ποιήσαι τήν χρείαν αύτοϋ εις μικρόν λάχανον ή δσπριον ή όλίγας ελαίας καί ούκ ανέχεται ποιήσαι, άλλά ζητεί άλλο βρώμα ήδύτερον **25** *ή πολυτελέστερον ταϋτα πάντα παρά συνείδησιν έστιν.*

B 46. Οί **δέ** *πατέρες λέγουσιν δτι ούκ οφείλει* **ό** *μοναχός έάσαι ποτέ τήν συνείδησιν αύτοϋ καταπονήσαι αύτόν έν οίωδήποτε πράγματι. Χρεία ούν έστιν, αδελφοί, νήφειν ήμας πάντοτε* **και φυλάττειν έαυτούς από πάντων τούτων,·** 5 **ϊνα** *μή έμπέσωμεν εις τόν κίνδυνον. Καί* **αύτός ό** *Κύριος προεμαρτύρατο ήμας, καθώς άνωτέρω εϊπομεν. Ό Θεός δώη ήμϊν άκούειν* **καί** *φυλάττειν ταϋτα, ϊνα μή εις κρίμα γένωνται ήμϊν οί λόγοι τών Πατέρων ήμών.*

6. Είναι άξιοθαύμαστη ή βαθιά αυτογνωσία τοϋ άββά Δωροθέου καί η γνώση τής άνθρώπινης ψυχής. Έμπβροςκαί επιτυχημένος άγωνιστής συσχετίζει ουσιαστικά τό Νόμο τοῦ Θεοῦ μέ τήν εφαρμογή του σέ κάθε περίπτωση τής ζωής τοϋ άνθρώπου. ‘Ο Νόμος τοῦ Θεοῦ δέν είναι άσχετος άπό τή ζωή καί ή άσκηση γιά τήν άρετή δέν είναι άνεξάρτητη άπό τό δόγμα. Ἔτσι καί ή παραμικρή πτυχή τής άνθρωπίνης ζωής έχει άντίκρυσμα καί συνδέεται άμεσα μέ την άλήθθα, καί ή

σμά του στόν ήλιο καί αμελεί νά τό μαζέψει καί τό αφήνει καί καίγεται. Καί αύτό είναι «παρά συνείδηση».

Παρόμοια καί μέ τά φαγητά. Μπορεί κανείς νά βολευτεί μέ μικρό λάχανο ή λίγα όσπρια ή λίγες ελιές, καί δέν τό σηκώνει, άλλά ζητάει άλλο φαγητό πιό γευστικό καί πιό πολυτελές. "Ολα αύτά είναι «παρά συνείδηση»[6].

46.—. Οί Πατέρες όμως λένε δτι δέν πρέπει ό μοναχός ν' άφήσει ποτέ τή συνείδησή του νάτόν κατατυραννεΐγιά όποιοδήποτε θέμα[7]. Πρέπει λοιπόν, άδελφοί μου, ν' άγρυπνοΰμε πάντοτε καί νά φυλαγόμαστε άπ' δλα αύτά, γιά νά μήν πέσουμε σέ κίνδυνο. Καί ό ίδιος ό Κύριος μάς τό προεΐπε, δπως τό ξανάπαμε. Ό Θεός νά δώσει νά τ' άκούμε καί νά τά τηρούμε, γιά νά μήν μάς κατακρίνουν οί λόγοι τών Πατέρων μας. 'Αμήν.

παραμικρότερη προσωπική ενέργεια αντικατοπτρίζεται στό «εν Χριστώ» φανερωμένο θείο θέλημα.

7. *«Είπεν ό Άββάς Άγάθων. Χρή τόν μοναχόν μή εάσαι τήν συνείδησιν αύτοϋ κατηγορήσαι* αύτοΰ εις οίονδηποτε *πράγμα».*

(Άβ. Άγάθων P.G. 65, *109B)*

Β ΠΕΡΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ

26. *ΕΙπέ τις τών γερόντων Προ παντός χρήζομεν τής ταπεινοφροσύνης, έτοιμοι όντες έν παντι λόγω φ άκούομεν λέγειν Συγχώρησον. Διά γάρ τής ταπεινοφροσύνης πάντα τά τοΰ έχθροΰ και άντικειμένου διαφθείρεται. Ζητήσωμεν*
ΐ64ΐ Α5 τί *έστιν ή δύναμις τοϋ λόγου τοϋ γέροντος. Διά τι λέγεν Προ παντός χρήζομεν τής ταπεινοφροσύνης,* και μή *μάλλον Προ παντός χρήζομεν έγκρατείας; Λέγει γάρ ό 'Απόστολος- Ό άγωνιζόμενος πάντα έγκρατεύεταν ή διά τί μή λέγεν Προ παντός χρήζομεν τοϋ φόβου τοΰ Θεοΰ; Λέγει γάρ ή*
ίο *Γραφή- Αρχή σοφίας φόβος Κυρίου και πάλιν Τφ φόβω Κυρίου έκκλίνει πας άπό κακού. Διά τί δέ ού λέγεν Προ παντός χρήζομεν τής έλεημοσύνης ή τής πίστεως; Λέγει γάρ- Έλεημοσύναις και πίστεσιν άποκαθαίρονται άμαρτίαι- και ό Απόστολος λέγει- Χωρίς πίστεως άδύνατον*
15 *εύαρεστήσαι τφ Θεφ. Ει ούν άδύνατον εύαρεστήσαι χωρίς πίστεως, και έλεημοσύναις και πίστεσιν άποκαθαίρονται άμαρτίαι, καί τφ φόβψ Κυρίου έκκλίνει πας άπό κακού,*
Β καί *αρχή σοφίας φόβος Κυρίου, και* **ό** *άγωνιζόμενος πάντα έγκρατεύεται, πώς λέγει δτι- Προ παντός χρήζομεν τής*
20 *ταπεινοφροσύνης, και άφήκε ταϋτα πάντα ούτως αναγκαία*

1. *«Ευκαίρησε ποτέ ό Άββάς Θεόδωρος μετ' αύ τών καί έσθιόντων αύ τών, κατ ' εύλάβειαν ελάμβανον τά ποτήρια σιωπώντες, καί ούκ έλεγαν τό 'Συγχώρησον'. Καί είπεν ό άββδς Θεόδωρος. Άπώλεσαν* οί *μοναχοί τήν εύγένε αν αύ τών, τό λέγειν 'Συγχώρησον'». (Άβ. Θεόδωρος Φέρμ. P.G. 65, 188 D.)*

Β' Διδασκαλία

ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗ

26.—. Είπε κάποιος άπό τούς Γέροντες: «Περισσότερο άπ' ό,τιδήποτε άλλο έχουμε άνάγκη άπό τήν ταπεινοφροσύνη, νά είμαστε έτοιμοι γιά κάθε λογο πού θά άκούσουμε, νά λέμε, «συγχώρεσέ με»[1]. Γιατί «μέ τό δπλο τής ταπεινοφροσύνης δλες οί παγίδες τοϋ έχθροϋ καί άντιπάλου καταστρέφονται»[2]. Άς ερευνήσουμε τό βαθύτερο νόημα τοϋ λόγου τοΰ Γέροντα. Γιατί λέει: «Περισσότερο άπ' ό,τιδήποτε άλλο έχουμε άνάγκη άπό τήν ταπεινοφροσύνη», καί δέν λέει καλύτερα, «περισσότερο άπ' ό,τιδήποτε άλλο έχουμε άνάγκη άπό τήν εγκράτεια», άφοΰ καί ό Απόστολος μάς λέει δτι «όποιος αγωνίζεται πάντοτε έγκρατεύεται σ' δλα»; *(Α' Κορινθ. 9, 25).* Ή γιατί νά μή λέει: «Περισσότερο άπ' ό,τιδήποτε άλλο έχουμε άνάγκη άπό τό φόβο τοΰ Θεοΰ;», άφοΰ ή Άγ. Γραφή λέει: «Άρχή τής σοφίας είναι ό φόβος τοϋ Κυρίου»; *(Ψαλμ. 110, 10).* Καί πάλι: «Μέ τό φόβο τοϋ Κυρίου ξεφεύγει κανείς άπό τό κακό»; *(Παροιμ. 15, 27).* Γ ιατί δέν λέει: «Περισσότερο άπ' δλα χρειαζόμαστε τήν ελεημοσύνη ή τήν πίστη», άφοΰ ή Άγ. Γ ραφή λέει: «Μέ τίς ελεημοσύνες καί τήν πίστη καθαρίζονται οί άμαρτίες»; *(Παροιμ. 15, 27).* Καί ό Απόστολος λέει «χωρίς πίστη είναι άδύνατο νά γίνουμε εύάρεστοι στό Θεό»; *(Εβρ. 11, 6).* 'Εάν λοιπόν είναι άδύνατον νά γίνουμε ευάρεστοι στό Θεό χωρίς πίστη, καί μέ ελεημοσύνες καί πίστη καθαρίζονται οί άμαρτίες, καί μέ τό φόβο τοΰ Κυρίου ξεφεύγει κανείς άπό κάθε κακό, καί άρχή τής σοφίας είναι ό φόβος τοΰ Κυρίου, καί αύτός πού άγωνίζεται έγκρατεύεται σέ δλα, πώς λέει δτι «περισσότερο άπ' ό,τιδήποτε αλλο εχουμε άνάγκη άπό τήν ταπεινοφροσύνη» καί παρέλειφε δλα τά άλλα

2. *«Είπεν ό Άββάς Αντώνιος· είδον πάσας τάς παγίδας τοϋ εχθρού ήπλωμένας επί τής γης· καί στενάξας είπον Τίς άρα παρέρχεται ταύτας; Καί ήκουσα φωνής λεγούσης μοι. Ή ταπεινοφροσύνη». (Μ. Άντών. P.G. 65, 77 Β, ζ'.)*

όντα; Θέλει δεϊξαι ήμϊν ό γέρων ότι ούτε αύτός ό φόβος τοϋ Θεοϋ ουτε ή ελεημοσύνη ούτε ή πίστις ούτε ή εγκράτεια ούτε άλλη μία τών άρετών δύναται κατορθωθήναι χωρίς τής ταπεινοφροσύνης. Διά τούτο λέγει· Προ παντός χρήζομεν
25 *τής ταπεινοφροσύνης, έτοιμοι όντες εν παντί λόγω ώ άκούομεν λέγειν Συγχώρησον. Διά γάρ τής ταπεινοφροσύνης πάντα τά τοϋ εχθρού και άντικειμένου διαφθείρεται.*

27. *Ιδού βλέπετε, άδελφοί, πόση έστίν ή δύναμις τής ταπεινοφροσύνης. Βλέπετε ποιαν ένέργειαν έχει* τό *λέγειν*
c *Συγχώρησον. Διά τί δέ καλείται* ό *διάβολος ού μόνον έχθρός, άλλά και άντικείμενος; Έχθρός λέγεται, καθότι μισάνθρωπος*
5 έστι, *μισόκαλος, επίβουλος·* άντικείμενος δέ *λέγεται, έπειδή εις πάν,, πράγμα καλόν επιχειρεί έμποδίσαι. Θέλει τις εϋξασθαι; έκεϊνος άντίκειται έμποδίζων διά κακών ενθυμήσεων, δι ' αιχμαλωσίας, διά άκηδίας. Θέλει* τις *έλεήσαι; έκεϊνος* εμποδίζει διά *φιλαργυρίας, διά κνιπίας.*
ίο Θέλει τις *άγρυπνήσαι; έκεϊνος εμποδίζει δι ' οκνηρίας, διό ραθυμίας·* καί *εις έκαστον πράγμα ούτως έναντιοϋται ήμϊν, εις δ έπιβαλλόμεθα καλόν διά τοϋτο λέγεται ού μόνον έχθρός, άλλά και άντικείμενος- διά ούν τής ταπεινοφροσύνης πάντα* τά *τοϋ έχθροϋ και* αντικειμένου *διαφθείρεται.*

28. *Μεγάλη γάρ έστιν όντως ή ταπεινοφροσύνη, και έκαστος δέ τών άγίων δι ' αύτής τής ταπεινοφροσύνης*
D *ώδευσεν και διά τοϋ κόπου συνέτεμεν τήν οδοιπορίαν, καθώς λέγει- Ίδε τήν ταπείνωσιν μου* καί τόν *κόπον μου,*
5 *και άφες πάσας τάς άμαρτίας μου. Δύναται μέν γάρ και ή*

3. *'Ακηδία,* κατά τόν ορισμό τοϋ 'Αγ. Ίωάνυου τοΰ Σινόΐτου *«έστί* πάρεσις *ψυχής, καί νοός έκλυσις, όλιγωρία άσκήαεως, μϊοος* τοϋ επαγγέλματος, κοσμικών *μακαρίστρια,* ΘεοΟ *διαβλήτωρ, ώς ασπλόγχνου καί αφιλανθρώπου, ατονία ψαλμωδίας, εν προσευχή άσθενοϋσα, εν διακονίς σιδηρά, εν εργοχείρψ άοκνος, εν ύπακοή* αδόκιμος... *Τά μέν λοιπά πάθη μά* ⁿνι αρετ/7 έκαστον αυτών *κατήργηται. 'Ακηδία δέ τω μοναχώ, περιεκτικός θάνατος». (P.G. 88, 860).*

Σύμφωνα μέ τήν όλη άσκητική διδασκαλία θά ήταν δυνατό νά αποδώσουμε δυό 'έννοιες στόν όρο άκηδία. Ή μιά εχει στενό καί ή άλλη εύρύτερο χαρακτήρα.

Μέ τή στενή έννοια άκηδία είναι ή αμέλεια, ή άδιαφορία, ή παραίτηση άπό κάθε πνευματική 'εργασία (π.χ. ψαλμωδία, προσευχή, μελέτη, έξαγόρευση λογισμών κτ.λ.). Αύτό μπορεί νά οφείλεται είτε στή δίβουλη ή άβουλη εμπάθθα καί άνωριμότητα κάποιου είτε καί στή συνέργεια τοϋ δαίμονα μ' αύτόν.

Μέ τήν εύρύτερη έννοια άκηδία είναι γενική ψυχοσωματική κατάσταση πού

πού είναι τόσο αναγκαία; Θέλει νά μάς δείξει ό Γέροντας δτι ουτε ό φόβος τοϋ Θεοϋ, ούτε ή ελεημοσύνη, ουτε ή πίστη, ουτε ή εγκράτεια, ουτε καμιά άλλη άρετή δέν μπορεί νά κατορθωθεί χωρίς τήν ταπεινοφροσύνη. ΓΓ αύτό λέει: «Περισσότερο απ’ ό,τιδήποτε άλλο χρειαζόμαστε τήν ταπεινοφροσύνη», γιά νά είμαστε έτοιμοι σέ κάθε λόγο πού άκοϋμε νά λέμε, «συγχώρεσέ με». Γιατί μέ τήν ταπεινοφροσύνη δλες οί παγίδες τοϋ έχθροϋ καί άντιπάλου καταστρέφονται.

27.—. Βλέπετε λοιπόν, άδελφοί μου, πόση είναι ή δύναμη τής ταπεινοφροσύνης. Βλέπετε πόρο δραστικό είναι τό νά λέμε, «συγχώρεσέ με». Γιατί δμως ονομάζεται ό διάβολος όχι μόνον έχθρός άλλά καί άντίπαλος; Έχθρός ονομάζεται γιατί μισεΤ τόν άνθρωπο, μισεί τό καλό, θέλει τό κακό. Άντικείμενος ονομάζεται, επειδή επιχειρεί νά εμποδίσει καθετί καλό. Θέλει κανείς νά προσευχηθεί; Έκεϊνος άντιστέκεται εμποδίζοντας μέ κακούς λογισμούς, μέ αιχμαλωσία τοϋ νοϋ, μέ «άκηδία»[3]. Θέλει κανείς νά κάνει ελεημοσύνη; Έκεϊνος εμποδίζει μέ τή φιλαργυρία, μέ τήν τσιγγουνιά. Θέλει κανείς ν’ άγρυπνήσει; Έκεϊνος εμποδίζει μέ τήν οκνηρία καί τή ραθυμία καί έτσι μάς εναντιώνεται σέ καθετί, σέ κάθε καλό μέ τό όποϊο καταπιανόμαστε. Γ Γ αύτό ονομάζεται όχι μόνον έχθρός, άλλά καί άντίπαλος. Μέ τήν ταπεινοφροσύνη λοιπόν, κάθε μισάνθρωπη καί εχθρική ενέργεια τοϋ διαβόλου εξουδετερώνεται.

28.—. Γιατί είναι πραγματικά μεγάλη άρετή ή ταπεινοφροσύνη. Καί καθένας άπό τούς άγιους μ’ αύτή τήν ταπεινοφροσύνη βάδισε καί μέ τόν κόπο συντόμευσε τό δρόμο, καθώς λέει: «Δές τήν ταπείνωσή μου καί τόν κόπο μου καί συγχώρεσε δλες τίς άμαρτίες μου» *(Ψαλμ. 24, 18).* Γιατί μπορεί μέν καί μέ μόνη

χαρακτηρίζεται άπό άρυητισμό υπαρξιακό, από άϋπνία καί άνορεξία, άπό άπελπισία καί μελαγχολία, άπό ανερμάτιστες καί «συγκεχυμένες» σκέψεις καί άπό τάση αύτοκαταστροφής, άπό κατάκριση «τών πάντων» καί άπό άδράνεια τόση πού φτάνει κανείς στό σημείο ούτε νά άπλώνει τό χέρι ίου γιά νά φάει ένα κομμάτι ψωμί.

Σ’ αύτή τήν περίπτωση ή δαιμονική κυριαρχία δέν μπορεί νά άμφισβητηθεΤ, άλλά καί μεγάλα υπαρξιακά κενά είναι δυνατόν νά είναι τά αϊτιά της. Στή δεύτερη αύτή περίπτωση χρειάζεται πολλή θεία Χάρις καί πολύς άσκητικός κόπος γιά νά λυτρωθεί αύτός πού πάσχει άπό άκηδία, καί αύτό γίνεται μόνο κάτω άπό τήν άμεση παρακολούθησή του άπό Γέροντα άγιο καί ’έμπειρο.

ταπείνωσις *μόνη εισενεγκεϊν, ώς έλεγε ό γέρων* **ό** *άββάς Ιωάννης, βραδυτέρως δέ. Ταπεινωθώμεν ούν καί ήμεϊς μικρόν, και σωζόμεθα' κάν* **ου** *δυνάμεθα κοπιάσαι ώς ασθενείς, σπουδάσωμεν ταπεινωθήναι. Και πιστεύω εις τό*
ίο *έλεος τοϋ Θεού δτι δι '* **αύτό τό** *μικρόν τό μετά ταπεινώσεως γενόμενον εύρισκόμεθα και ήμεϊς εις τόν τόπον τών άγίων εκείνων τών πολλά πάνυ κοπιασάντων και δουλευσάντων*
1644 ΑΤ *ψ Θεφ. Ναι ασθενοϋμεν και* **ού** *δυνάμεθα κοπιάσαι, μή ταπεινωθήναι ού δυνάμεθα;*

29. Μακάριός **έστιν**, *άδελφοί, ό έχων ταπείνωσιν. Μεγάλη έστίν ή ταπείνωσις· καλώς δέ έσήμανεν* **ό άγιος εκείνος τόν** *έχοντα αληθινήν ταπείνωσιν διά τό ειπεϊν* **ότι·** *Ή ταπείνωσις ούκ οργίζεται ούδέ παροργίζει τινά. Καί δοκεϊ ώς ξένον*
5 είναι τό *πράγμα· ή ταπείνωσις γάρ τή κενοδοξία μόνη έναντιοϋται καί άπ' αύτής δήθεν φυλάττει τόν άνθρωπον. Όργίζεται δέ τις καί διά χρήματα καί διά βρώματα** πώς ούν Λέγει οτι* *Ή ταπείνωσις ούκ οργίζεται ούδέ παροργίζει τινά; Ή ταπείνωσις μεγάλη έστίν, ώς εϊπομεν, καί δυνατή*
ίο έστιν *ώστε έπισπάσασθαι τήν χάριν τοϋ Θεού εις τήν φυχήν. Λοιπόν αύτή ή χάρις τοϋ Θεοΰ έλθοϋσα σκεπάζει τήν φυχήν έκ τών άλλων δύο παθών τούτων τών βαρέων τί γάρ έστι*
β *βαρύτερον τοΰ όργίζεσθαι καί τοΰ παροργίζειν τόν πλησίον,* ώς είπεν ό *Εύάγριος ότι· Ξένον παντάπασι μοναχφ τό*
15 όργίζεσθαι· όντως εί *μή ταχέως σκεπασθή ό τοιούτος διά ταπεινώσεως, κατά μικρόν μικρόν έρχεται εις κατάστασιν δαίμονος, ταράσσων καί ταρασσόμενος. Διό τούτο ούν λέγει* δτι · *Ή ταπείνωσις ούκ οργίζεται ούδέ παροργίζει* τινά.

30. *Τί δέ λέγω δτι άπό τών δύο παθών σκεπάζει;* 'Αλλά καί άπό παντός *πάθους, από παντός πειρασμού σκεπάζει ή* ταπείνωσις *τήν φυχήν. Ό τε έθεώρησεν ό άγιος Αντώνιος πάσας τάς παγίδας τοΰ διαβόλου ήπλωμένας καί στενάξας*

4. *«Ό γάρ καθ' εαυτόν κόπος εις μάτην έστί, καί εις ούδέν λογίζεται. Φησί γάρ. '"ίδε τήν ταπείνωσιν μου καί τόν κόπον μου'. Ό ούν 'έχων ταύτην, διά* τάχους *φθάνει, καί* ό *εχων* ταπείνωσιν *όμοϋ εξουδενώσεως,* καί αύτός τό *όμοιον έχει. Ή έξουδένωσις τόν τόπον έπέχει τοϋ κόπου[4] ό δέ έχων ταπείνωσιν καθ' έαυτόν, εισέρχεται μέν, βραδέως δέ' Εί* πς δέ θέλει *κρατήσαι τήν άληθινήν*

τήν ταπείνωση νά μπσϋμε στή Βασιλεία, καθώς έλεγε ό Γέροντας Ιωάννης[4], άλλά μέ βραδύτερο ρυθμό. Άς ταπεινωθούμε λοιπόν λίγο καί έμεϊς καί θά σωθούμε. Καί άν, σάν άσθενικοί, δέν μπορούμε νά κοπιάσουμε, άς φροντίσουμε τουλάχιστον νά ταπεινωθούμε. Καί πιστεύω στό 'έλεος τού Θεού, δτι χάρη σ' αύτό τό λίγο πού γίνεται μέ ταπείνωση θά βρεθούμε καί έμεϊς στόν τόπο τών άγίων εκείνων, πού τόσο πολύ κουράστηκαν καί δούλεψαν γιά τήν άγάπη τού Θεοϋ. Μάλιστα! Είμαστε άρρωστοι καί δέν μπορούμε νά κοπιάσουμε, μήπως δμως δέν μπορούμε καί νά ταπεινωθούμε;

29.—. Μακάριος είναι, άδελφοί μου, έκεϊνος πού εχει ταπείνωση. Γιατί ή ταπείνωση είναι μεγάλη άρετή. Πετυχημένα δέ ό άγιος έκεϊνος χαρακτήρισε αύτόν πού εχει άληθινή ταπείνωση λέγοντας: «Ή ταπείνωση κάνει τόν άνθρωπο νά μήν οργίζεται, ουτε νά εξοργίζει κανέναν». Καί αύτό μοιάζει σάν παράξενο πράγμα. Γιατί ή ταπείνωση άντιτίθεται μόνο στήν κενοδοξία καί άπ' αύτή μόνο φαίνεται δτι προστατεύει τόν άνθρωπο. 'Οργίζεται δμως κανείς .καί γιά χρήματα καί γιά φαγητά. Πώς λοιπόν λέει δτι ή ταπείνωση κάνει τόν άνθρωπο νά μήν οργίζεται, ουτε νά εξοργίζει κανέναν; 'Η ταπείνωση είναι μεγάλη άρετή, δπως είπαμε, καί εχει τή δύναμη νά ελκύει τή Χάρη τοϋ Θεοΰ στήν ψυχή. Λοιπόν, δταν 'έρθει ή ϊδια ή Χάρη τοΰ Θεοΰ, σκεπάζει τήν ψυχή άπό τ' άλλα δυό αύτά βαριά πάθη. **Γ** ιατί, τί είναι πιό βαρύ άπό τό νά οργίζεται κανείς καί νά εξοργίζει τόν πλησίον, δπως είπε καί ό Εύάγριος; «Είναι εντελώς άνάρμοστο στό μοναχό νά οργίζεται»[5]. Πραγματικά, άν δέν σκεπαστεί αύτός γρήγορα μέ τήν ταπείνωση, σιγά - σιγά καταντάει σέ δαιμονική κατάσταση, ταράζοντας τόν έαυτόν του καί τούς άλλους. Γ Γ αύτό λοιπόν λέει δτι: «Ή ταπείνωση κάνει τόν άνθρωπο νά μήν οργίζεται ούτε νά εξοργίζει κανέναν».

30.—. Γ ιατί δμως λέω δτι ή ταπείνωση σκεπάζει άπό τά δυό αύτά μεγάλα πάθη; 'Η ταπείνωση σκεπάζει τήν ψυχή άπό κάθε πάθος, άπό κάθε πειρασμό. Όταν είδε ό Άγιος Αντώνιος δλες τίς παγίδες τού διαβόλου άπλωμένες καί στενάζοντας ρώτησε

ταπείνωσιν, *μή ψηφίσει έαυτόν εν τινι πράγματι όλως, καί αΰτη έστιν ή αληθινή ταπείνωσις».*

(Ιωαν. Κλίμ. P.G. 88, 1816Α)

5. Εύαγ· P.G. 40, 1233Β

5 *ήρώτησε τόν Θεόν ότν Τίς άρα παρέρχεται αύ τάς, τί άπεκρίθη αύτφ ό Θεός; ότι· Ή ταπείνωσις παρέρχεται αύ τάς. Καί ποιον αλλο θαυμαστόν προσέθηκε; τό* Και ούτε*
c *άπτονται αύ της.* **βλέπεις** *δύναμιν, κϋρι, βλέπεις χάριν άρετής; Τφ δντι ονδέν ϊσχυρότερον τής ταπεινοφροσύνης,*
ίο **ουδέν** *περιγίνεται αύτής. Εϊ τι δ' άν συμβή* **λυπηρόν** *τφ ταπεινφ, εύθέως χωρεϊ καθ' εαυτού, εύθέως κατακρίνει έαυτόν δτι έστίν άξιος' ούκ ανέχεται μέμψασθαί τινα, ούκ άνέχεται βαλέίν* **επάνω άλλου** *τήν αιτίαν και λοιπόν παρέρχεται άταράχως, άθλίπτως, μετά πόσης άναπαύσεως.*
15 *Διά τοϋτο ούτε οργίζεται ούτε παροργίζει τινά. Διά τοϋτο καλώς είπεν ό άγιος* **ότι*** *Προ πόντος χρήζομεν τής ταπεινοφροσύνης.*

31. *Δύο δέ* **είσι ταπεινώσεις,** *ώσπερ* και *δύο ύπερηφανίαι. Ή πρώτη ύπερηφανία έστιν* **δταν έξουδενείν** *τις*
D τόν αδελφόν, δταν εύτελιζει αυτόν ώς *μηδέν όντα και έαυτόν έχει ύπερέχοντα αύτοϋ. Ό τοιοϋτος έάν μή ταχέως νήψη*
5 *και σπουδάση, κατά μικρόν μικρόν έρχεται καί εις τήν δευτέραν ύπερηφανίαν, ινα* και *κατ' αύτοϋ τοϋ Θεοϋ ύπερηφανεύηται και έαυτφ έπιγράφη τά κατορθώματα αύτοϋ, και ού τφ Θεφ.*

Όντως, *αδελφοί μου,* οίδά ποτε έλθόντα *τινά εϊς ταύτην*
ίο την ελεεινήν *κατάστασιν* και παρά μέν τήν αρχήν εϊ *τι έλάλησεν αύτφ τις τών άδελφών, κατέπτυεν έκάστου και έλεγε· Τίς έστιν έκεϊνος; Ούκ έστιν εϊ μή Ζωσιμάς και*

6. Ή γνήσια καί βαθιά ταπεινοφροσύνη εκφράζεται μέ τήν *αύτομεμφία* ποτέ δμως μέ τήν ταπεινολογία καί τήν έξωτερικ ευμενή αύτοκατηγορία πού γίνεται άκριβώς πρός ενίσχυση τοϋ πληγωμένου εγωισμού μας.

Ή αύτομεμφία καί ή εύχαριστιακή άποδοχή τών λυπηρών, είναι ή βασική όδός γιά τήν επιτυχία τοϋ πνευματικού άγώνα. Είναι προσγειωμένη καί ρεαλιστική άντιμετώπιση τής ζωής. ' Η αύτομεμφία δέν έχει καμιά σχέση μέ τήν ικανοποίηση μαζοχιστικών τάσεων ή νοσηρός ένασχολήσεως μέ προσωπικά θέματα καί προβλήματα, ουτε είναι ύπεκφυγή, γιά τήν ταχύτερη τακτοποίηση τών δύσκολων άνθρωπίνων σχέσεων, άλλά είναι θετική εμβάθυνση στήν προσωπική ένοχή-

Ή θετικά ενεργουμένη αύτομεμφία εχει σάν βάση πάντοτε τήν «έν Χριστώ άποκεκαλυμμένη άλήθεια» καί οδηγεί άπό τήν αύτογνωσία στήν ταπείνωση καί στήν εύχαριστιακή άποδοχή τών κακών, σάν μέσων γιά τήν κάθαρση τών άμαρτιών μας. Κατά συνέπεια φεύγει ή αιτία τού θυμού, τής όργής καί τής

τό Θεό: «Ποιός άραγε μπορεί νά γλυτώσει άπ' αύτές»; Τί τοϋ απάντησε ό Θεός; Τοΰ άπάντησε: «Ή ταπείνωση τίς ξεπερνάει». Καί τί άλλο άξιοθαύμαστο πρόσθεσε; Πρόσθεσε: «Καί ούτε κάν τήν εγγίζουν». Βλέπεις δύναμη, άδελφέ μου, βλέπεις χάρη άρετής; Πραγματικά,τίποτα δέν είναι ισχυρότερο άπό τήν ταπεινοφροσύνη, τίποτα δέν τήν νικάει. Καί άν συμβεΤ στόν ταπεινό άνθρωπο κάτι λυπηρό, άμέσως τά βάζει μέ τόν έαυτόν του, άμέσως κατακρίνει τόν έαυτόν του, δηλαδή δτι τοΰ άξίζουν δσα συμβαίνουν. Δέν άνέχεται νά κατακρίνει κανέναν, δέν άνέχεται νά φορτώσει σέ άλλον τήν αιτία· κι ετσι τό ξεπερνάει χωρίς νά ταραχθεί, χωρίς νά θλίβει καί άναπαύεται τέλεια. ΓΓ αύτό ουτε οργίζεται, ούτε εξοργίζει κανέναν. Καλά λοιπόν είπε ό άγιος: «Πάνω άπ' δλα εχουμε άνάγκη άπό τήν ταπεινοφροσύνη»[6].

31.—. Ύπάρχουν δέ δυό μορφές ταπεινώσεως, δπως άκριβώς καί δυό μορφές υπερηφάνειας. Ή πρώτη υπερηφάνεια είναι δταν έξουδενώνει κανείς τόν άδελφό του, δταν τόν εξευτελίζει σάν νά μήν είναι τίποτα καί θεωρεί τόν έαυτόν του άνώτερό του[7]. Άν αύτός πού θά πέσει σ' αύτή τήν ύπερηφάνεια δέν φροντίσει γρήγορα, μέ τήν κατάλληλη προσοχή καί επιμέλεια, νά διορθωθεί, σιγά- σιγά φτάνει στή δεύτερη ύπερηφάνεια, ώστε καταντάει νά ύπερηφανεύεται καί άπέναντι στόν ϊδιο τό Θεό καί νά πιστεύει πώς ό,τιδήποτε κατορθώνει οφείλεται στίς δυνάμεις του καί δχι στό Θεό.

Πραγματικά, άδελφοί μου, κάποτε είδα εναν πού είχε καταντήσει στήν ελεεινή αύτήν κατάσταση. Στήν άρχή, άν τοΰ ελεγε κανένας άδελφός κάτι, τόν εφτυνε καί ελεγε: «Ποιός είναι αύτός; Δέν άξίζει κανένας παρά μόνον ό Ζωσιμάς.καί οί μαθητές του».

κατακρίσεως καί άνοίγονται τά κανάλια γιά τήν «έν Χριστψ» διαπροσωπική «κοινωνία», ετοιμάζεται ό δρόμος τής αγάπης.

7. *«Είπε πάλιν, δτι έκ τοϋ πλησίον έστίν ή ζωή καί ό θάνατος. Έάν γάρ κερδήσωμεν τόν αδελφόν, τόν Θεόν κερδαίνομεν έάν δέ σκανδαλίσωμεν τόν άδελφόν, εις Χριστόν άμαρτόνομεν». (Άβ. Αντώνιος P.G. 65, 77AB)*

Ή θέση αύτή τών άσκητών Πατέρων άποστομώνει κάθε κριτή τους πού τούς κατήγορέ σάν άντικοινωνικά όντα.

Ή χριστιανική μοναχική άσκηση, χωρίς νά δημιουργεί ή νά εμπνέει κοινωνικούς άγώνες άλλαγής καί χωρίς νά στρέφει τήν προσοχή της στά μαζικά θαύματα τοϋ αποτυχημένου άστοχριστιανισμοϋ, έμπρακτα καί άναντίρρητα αναπτύσσει στόν ύψιστο βαθμό τήν κοινωνικότητα τοϋ άτόμου καί δημιουργεί τό άφανές κράτος τοϋ Θεοϋ στή γή.

οί κατ' *αύτόν. Είτα ήρξατο* καί *τούτους εύτελίζειν καί λέγειν Ούδείς* έστιν εί *μή Μακάριος. Και μετ' ολίγον*

16 45A 15 *ήρξατο λέγειν Τίς* έστι *Μακάριος; Ούδείς, ει μή* Βασίλειος *και Γρηγόριος. Είτα μετά μικρόν ήρξατο καί τούτους εύτελίζειν λέγων Τίς έστι Βασίλειος και τίς έστι Γ ρηγόριος; Ούδείς, εϊ μή Πέτρος και Παύλος. Λέγω αύτφ[4]* Όντως, *άδελφέ, και τούτους έχεις έξουδενώσαι. Πιστεύσατέ μοι*

20 δτι μετ' ολίγον *καιρόν ήρξατο λέγειν Τίς έστι Πέτρος και τίς έστι Παύλος;* Ούδείς, εϊ *μή ή αγία Τριάς. Ύστερον κατ' αύτοϋ* τοϋ Θεοΰ *ύπερηφανεύθη, και ούτως έξέστη. Διά τοϋτο όφείλομεν άγωνίζεσθαι, άδελφοί μου, πρός τήν πρώτην ύπερηφανίαν,* ί'να *μή κατά μικρόν έμπέσωμεν και εϊς τήν*

25 τελείαν *ύπερηφανίαν.*

32. Έστι δέ και *κοσμική ύπερηφανία και μοναχική ύπερηφανία. Ή κοσμική ύπερηφανία έστίν δτε τις ύπερηφανεύεται* κατά *τοϋ αδελφού αύτοϋ ώς πλουσιώτερος ή*

β ώς *εύμορφότερος αύτοϋ ή ώς καλώς φορών πλέον αύτοϋ ή*

5 ώς γενναιότερος αύτοϋ. Όταν ούν βλέπωμεν εαυτούς κενοδοξοϋντας έν τούτοις *ή* δτι τό μοναστήριον *ήμών μεϊζον ή εύπορώτερον ή δτι εχομεν πολλούς άδελφούς, όφείλομεν εϊδέναι δτι άκμήν έσμεν έν τή κοσμική ύπερηφανίς*ι. Ἔστι *δέ δτε* καί εις *φυσικά* τινα κενοδοξεί τις. *Οϊόν τι λέγω[4]*

ίο *Κενοδοξεϊ τις δτι καλλίφωνός έστι και καλώς ψάλλει, ή* δτι *έστίν επιεικής και καθαρίως έργάζεται, καθαρίως υπηρετεί Ταϋτα σεμνότερα μέν εισι τών πρώτων δμως και αύτά τής κοσμικής ύπερηφανίας. Ή δέ μοναχική ύπερηφανία έστίν δτε κενοδοξεϊ τις ώς άγρυπνών, ώς*

15 νηστεύων, ώς *εύλαβής, ώς ποιών πολιτείας, ώς σπουδαίος.*

Έστι δέ δτε και ταπεινοϋταί τις διό δόξαν. Ταϋτα τής

c *μοναχικής ύπερηφανίας έστίν. Διέχει δέ εϊ δλως ύπερηφανευόμεθα,* ϊνα κάν εις τά *μοναχικά ύπερηφανευόμεθα καί μή εϊς τα κοσμικά. Ιδού εϊπομεν τίς* έστιν *ή πρώτη ύπερηφα-*

20 *νία καί τίς* έστιν *ή δευτέρα[4] ομοίως εϊπομεν τίς έστιν ή κοσμική καί* τίς έστι *μοναχική ύπερηφανία. Μάθωμεν λοιπόν ποϊαί εισι και αί δύο ταπεινώσεις.*

33. *Ή πρώτη ταπείνωσις* έστι τό έχειν τινά τόν αδελφόν *αύτοϋ συνετώτερον εαυτοϋ και εις πάντα ύπερέχοντα αύτοϋ,* και απλώς, ώς *ειπεν έκεϊνος ό άγιος, τό είναι ύποκάτω*

Μετά άρχισε νά εξευτελίζει καί αύτούς καί νά λέει: «Δέν αξίζει κανένας παρά μόνον ό Μακάριος». Καί μετά άπό λίγο άρχισε πάλι νά λέει: «Τί είναι ό Μακάριος; Τιποτένιος, μόνο ό Βασίλειος καί ό Γ ρηγόριος άξίζουν». Μετά άπό λίγο άρχισε καί αύτούς νά τούς εξευτελίζει λέγοντας: «Τί είναι ό Βασίλειος καί τί είναι ό Γρηγόριος; Τιποτένιοι, μόνο ό Πέτρος καί ό Παύλος άξίζουν». Τού λέω: «Πραγματικά, άδελφέ μου, καί αύτούς θά τούς άπορρίψεις». Πιστέψτε με, μετά άπό λίγο καιρό άρχισε νά λέει: «Τί είναι ό Πέτρος καί ό Παύλος; Τιποτένιοι, μόνο ή 'Αγία Τριάδα, αξίζει». Μετά ύπερηφανεύτηκε καί εναντίον τοΰ ϊδιου τοΰ Θεοΰ καί ετσι έχασε τά λογικά του. Γι''αύτό πρέπει ν' άγωνιζόμαστε, άδελφοί μου, εναντίον τής πρώτης ύπερηφάνειας, γιά νά μήν καταλήξουμε μετά άπό λίγο στήν τέλεια ύπερηφάνεια.

32.—. Υπάρχει δέ καί κοσμική ύπερηφάνεια καί καλογερική. Κοσμική ύπερηφάνεια έχει κανείς δταν ύπερηφανεύεται εις βάρος τοΰ άδελφοΰ του δτι είναι πιό πλούσιος ή πιό όμορφος ή πιό καλοντυμένος ή πιό γενναίος άπ' αύτόν. Όταν λοιπόν βλέπουμε δτι κενοδοξοΰμε μ' αύτά ή δτι τό μοναστήρι μας είναι πιό μεγάλο ή πιό πλούσιο ή δτι έχουμε πολλούς άδελφούς, πρέπει νά ξέρουμε δτι βρισκόμαστε άκόμα στό στάδιο τής κοσμικής ύπερηφάνειας. Συμβαίνει δμως πολλές φορές νά κενοδοξεϊ κανείς καί γιά μερικά φυσικά χαρίσματα. Νά τί εννοώ. Κενοδοξεϊ δτι έχει καλή φωνή καί ψάλλει ώραΐα, ή δτι είναι επιτήδειος καί εργάζεται μέ επιμέλεια καί άκρίβεια καί ύπηρετεϊ άδολα. Αύτά είναι πιό εξευγενισμένα άπό τά πρώτα, δμως καί αύτά άνήκουν στό χώρο τής κοσμικής υπερηφάνειας. Καλογερική ύπερηφάνεια έχει κανείς δταν κενοδοξεϊ δτι άνρυπνεϊ, δτι είναι νηστευτής, εύλαβής, ενάρετος, σπουδαίος. Συμβαίνει δέ πολλές φορές νά ταπεινώνεται κανείς γιά νά δοξαστεί. Αύτά άνήκουν στό χώρο της καλογερικής υπερηφάνειας. Είναι βέβαια προτιμότερο, άν δέν μποροΰμε εντελώς νά νικήσουμε τήν ύπερηφάνεια, νά ύπερηφανευόμαστε γιά τά μοναχικά καί δχι γιά τά κοσμικά προτερήματα. Νά, είπαμε λοιπόν ποιά είναι ή πρώτη υπερηφάνεια καί ποιά ή δεύτερη. Παρόμοια είπαμε ποιά είναι ή κοσμική καί πιά ή καλογερική. 'Ας μάθουμε τώρα καί ποιές είναι οί δυό ταπεινώσεις.

33.—. 'Η πρώτη ταπείνωση είναι τό νά θεωρεί κανείς τόν άδελφό του πιό συνετό καί σέ δλα καλύτερον άπ' αύτόν, καί μ' ένα λόγο, δπως είπε έκεϊνος ό άγιος, νά θεωρεί τόν έαυτόν του

πάντων. Ή δέ δεύτερα ταπείνωσις έστι τό έπιγράφειν τφ
5 *Θεφ τά κατορθώματα. Αϋτη έστίν ή τελεία ταπείνωσις τών*
άγίων. Αϋτη φυσικώς έγγίνεται τή ψυχή έκ τής εργασίας
τών εντολών. Ώσπερ γάρ τά δένδρα δταν βαστάζει καρπόν
πολύν, αύτός ό *καρπός κάμπτει κάτω τούς κλάδους και*
d *κατασπςί αύτούς, ό δέ κλάδος ό μή βαστόζων καρπόν,*
ίο *ύψοϋται άνω και άνέρχεται ορθός' εισι δέ τινα τών δένδρων,*
και έφ ' δσον μέν άνέρχεται ό *κλάδος αύτών άνω, ού βαστάζει*
καρπόν έάν δέ λάβη τις λίθον και κρεμάση αύτόν εις τόν
κλάδον και κατασπάση αύτόν κάτω, τότε ποιεί καρπόν
ούτως έστί και ή ψυχή' δταν ταπεινοϋται, τότε καρποφορεί,
15 *και δσον ποιεί καρπόν, τοσοϋτον ταπεινοϋται.* Όσον *γάρ*
έγγίζουσιν οί άγιοι τφ Θεφ, τοσοϋτον βλέπουσιν εαυτούς
άμαρτωλούς.

34. *Μέμνημαι δτι έλαλοϋμέν ποτε περί ταπεινώσεως,*
καί τις τών λαμπρών Γάζης ακούων ήμών λεγόντων τοϋτο
δτι δσον έγγίζει τις τφ Θεφ, τοσοϋτον βλέπει έαυτόν άμαρ-
1648 α *τωλόν, έξενίζετο και έλεγε' Πώς* ενδέχεται *τοϋτο; και*
5 *ήγνόει* θέλων *μαθεϊν τόν λόγον. Λέγω αύτφ' Κϋρι ό*
πρωτεύων, είπε *μοι, τί έχεις σεαυτόν εις τήν πόλιν σου;*
Λέγει μοι έκεϊνος- Έχω έμαυτόν μέγαν και πρώτον τής
πόλεως. *Λέγω αύτφ- Έάν δέ άπέλθης εις Καισάρειαν,*
τί έχεις έαυτόν έκεϊ; λέγει' Έχω έμαυτόν εύτελέστερον
ίο *τών μεγάλων τών έκεϊ. Λέγω αύτφ' Έάν δέ άπέλθης εις*
Αντιόχειαν, *τί έχεις σεαυτόν; Λέγει μοι' Έχω έμαυτόν*
ώς ένα παγανόν. Λέγω αύτφ' Έάν δέ εις Κωνσταντίνου
πόλιν άπέλθης εγγύς τοΰ *βασιλέως, έκεϊ τί έχεις σεαυτόν;*

8. *'Αδελφός ήρώτησε τόν άββδν Σισώην, λέγων Όρώ έμαυτόν, δτι ή μνήμη* τοΰ *Θεοϋ παραμένει μοι. Λέγει αύτφ ό γέρων Ούκ* έστι μέγα *τό είναι τόν λογισμόν σου μετά* τοϋ Θεοϋ· *μέγα δέ* έστι, τό έαυτόν *όραν, υποκάτω πόσης τής κτίσεως. Τοϋτο γάρ καί ό σωματικός κόπος όδηγεϊ εις τόν τής ταπεινοφροσύνης τρόπον.*

(Άβ. Σισώης P.G. 65, 396 Β, ίγ)

9. *« Έν τούτψ γνώσονται πάντες, δτι Θεοϋ μαθηταί έσμέν,* οϋχ *δτι* τά *δαιμόνια ήμϊν ύπακούουσιν, άλλ'* δτι τά *όνόματα ήμών γέγραπται έν τφ ούρανφ τής ταπεινώσεως. Ή μέν* άκαρπία *φύσει εις ϋψος τούς τών λεγομένων κίτρων κλάδους ανυψοϋν πέφυκε- κατακαμφθέντες δέ θάττον καρποφόροι γίνονται.* Ό νουν εχώς γνούς έπισταται».

(Ιωάν. Κλίμ. P.G. 88, *1000Α)*

χειρότερο άπ’ όλους*. Ή δεύτερη ταπείνωση είναι τό νά άποδίδει κανείς κάθε επιτυχία του καί κάθε κατόρθωμά του στη Χάρη τοΰ Θεοΰ. Αύτή είναι ή τέλεια ταπείνωση πού είχαν οί άγιοι. Αύτή ή ταπείνωση δημιουργεΤται στήν ψυχή σάν φυσικό αποτέλεσμα τής πιστής καί δουλικής τη ρήσεως τών εντολών τοΰ Θεοΰ. Γ ιατί δπως άκριβώς τά δέντρα, δταν είναι φορτωμένα μέ πολύ καρπό, ό ϊδιος ό καρπός λυγίζει τά κλαδιά καί τά γέρνει πρός τά κάτω, τό δέ κλαδί πού δέν έχει καρπό ύψώνεται πρός τά πάνω καί ανεβαίνει στητό — ύπάρχουν βέβαια καί μερικά δέντρα πού δσο κρατάει τό βλάστημά τους, δέν κρατοΰν καρπό[9], αν δμως πάρει κανείς πέτρα καί'τήν κρεμάσει στό κλαδί καί τό τραβήξει πρός τά κάτω, τότε κάνει καρπό — ετσι είναι καί ή ψυχή. Όταν ταπεινώνεται, τότε καρποφορεί καί δσο καρποφορεί τόσο ταπεινώνεται[9α]. Γ ιατί δσο προσεγγίζουν οί άγιοι τό Θεό, τόσο περισσότερο βλέπουν τόν έαυτόν τους άμαρτωλό[10].

34.—. Θυμάμαι δτι κάποτε μιλούσαμε γιά τήν ταπείνωση καί κάποιος άρχοντας άπό τή Γάζα άκούγοντάς μας νά λέμε δτι δσο πλησιάζει κανείς τό Θεό, τόσο πιό άμαρτωλό βλέπει τόν έαυτόν του, παραξενευόταν καί ελεγε: «Πώς συμβαίνει αύτό»; Καί δέν ήξερε καί ζητούσε νά μάθει τό λόγο. Τοΰ λέω: «’Αφέντη, γιά πές μου πώς θεωρεΤς τόν εαυτό σου δταν βρίσκεσαι στήν πόλη σου»; Μοΰ λέει έκεϊνος: «Θεωρώ τόν εαυτό μου πρώτο καί τρανό στήν πόλη». Τοΰ λέω: «Άν φύγεις καί πας στήν Καισαρεία, πώς θά θεωρείς τόν εαυτό σου εκεί»; Λέει: «Θά τόν θεωρώ σάν τόν πιό άσήμαντο άπό τούς ντόπιους άρχοντες». Τοΰ λέω: «Άν φύγεις καί πας στήν Αντιόχεια, πώς θά θεωρείς τόν έαυτό σου»; «Θά νομίζω πώς είμαι ενας άξεστος χωριάτης». Τοΰ λέω: «Άν πήγαινες στήν Κωνσταντινούπολη κοντά στό βασιλιά, πώς θά ’έβλεπες εκεί τόν έαυτό σου»; «Μοΰ λέει εκείνος: «Θά ένιωθα σάν

9α. *«Καρπός πολύς κατακάμπτει κλώνας δένδρων καί άρετής πλήθος ταπεινοί φρόνημα άνδρός.... "Ωσπερ βάρος καρπού καταράσσει κλώνα, ούτω ύπερηφανία ένάρετον καταβάλλει φυχήν».*

(Άβ. Νεϊλ. P.G. 79, 1161C)

10. *«Είπεν ό άββας Ματτώης’ "Οσον έγγίζει άνθρωπος τω Θεφ τοσοϋτον άμαρτωλόν έαυτόν βλέπει. Ήσάας γάρ ό προφήτης ίδών τόν Θεόν, τάλαν καί ακάθαρτον έλεγεν εαυτόν».*

(Άβ. Μαπώης P.G. 65, 289C)

Λέγει μοι εκείνος Έχω έμαυτόν ένα πένητα. Τότε λέγω*
15 *αύτφ· Ιδού ούτως είοίν οί άγιοι· δσον έγγίζουσι τω Θεφ, τοσοϋτον άμαρτωλούς βλέπουσιν εαυτούς. Αβραάμ γάρ δτε ειδε τόν Κύριον, γην και σποδόν έαυτόν έκάλεσεν. Ήσαΐας δέ έλεγεν* Ώ *τάλας και άκάθαρτός ειμι έγώ. 'Ομοίως και ό Δανιήλ δτε ήν εϊς τόν λάκκον μετά τών*
20 *λεόντων, και άπήλθεν Άββακούκ έχων τό άριστον, λέγων αύτφ· Δέξαι τό άριστον δ άπέστειλέ σου ό Θεός, τί φησίν ό Δανιήλ; Έμνήσθη γάρ μου ό Θεός; 'Ορςίς οϊαν ταπείνωσιν ειχεν ή καρδία αύτοϋ, δτε ήν εϊς τόν λάκκον μεταξύ τών λεόντων, και ούκ έβλαπτον αύτόν,* καί *ού μόνον άπαξ, άλλά*
25 και *δεύτερον και μετά ταϋτα έθαύμασε λέγων Έμνήσθη γάρ μου ό Θεός;*

35. *Βλέπετε τήν ταπείνωσιν τών άγίων, πώς διάκεινται αί καρδίαι αύ τών; Άλλ ' ούδέ πεμπόμενοι παρά τοϋ Θεοϋ πρός βοήθειαν τών ανθρώπων, κατεδέχοντο άπό ταπεινώσεως φεύγοντες τό δοξασθήναι. "Ωσπερ γάρ* τις *ένδεδυμένος*
5 *όλοσήρικον, έάν ριφή κατ' αύτοϋ ράκος άκάθαρτον, φεύγει ϊνα μή μιανθή τό ένδυμα αύτοϋ τό τίμιον ούτως εϊσί καί*
c οί *άγιοι · ένδεδυμένοι τάς αρετάς φεύγουσι τήν ανθρωπίνην δόξαν, ϊνα μή μιανθώσιν* απ' *αύτής. Οί δέ θέλοντες τήν δόξαν δμοιοί εϊσί τινι γυμνφ δστις αεί θέλει εύρεϊν μικρόν*
ΐο *ράκος ή εϊ τι δήποτε, ϊνα σκεπάση τήν άσχημοσύνην αύτοϋ- ούτως και ό γυμνός άπό άρετών ζητεί τήν δόξαν τών άνθρώπων.*

Πεμπόμενοι ουν οί *άγιοι παρά τοϋ Θεοϋ πρός βοήθειαν άλλων, άπό ταπεινώσεως ού κατεδέχοντο. Άλλ'* ό *μέν*
15 *Μωϋσής έλεγε- Δέομαι σου προχειρίσαι άλλον δυνάμενον έγώ γάρ ειμι ϊσχνόφωνος και βραδύγλωσσος. Ιερεμίας δέ έλεγε- Νεώτερός ειμι έγώ. Και έκαστος* απλώς *τών άγίων ταύτην τήν ταπείνωσιν έκτήσατο έκ τοϋ ένεργήσαί, ώς εϊπομεν, τάς έντολάς. Ταύτην τήν ταπείνωσιν ούδεϊς*
d 20 *δύναται λόγφ φράσαι πώς έστιν ή πώς έγγίνεται τή ψυχή,*

11. Ή ματαιοδοξία, ή φιλοδοξία καί ή άνθρωπαρέσκθα φανερώνουν τή γυμνότητα τοΰ άνθρώπου, πού τή δημιουργεί ή άπομάκρυνση, ό χωρισμός άπό τό Θεό, καί ή άχρείωση τοϋ «κατ' εικόνα». Ο άνθρωπος πού πορεύεται στό «καθ' όμοίωσιν», πού στρέφεται δηλαδή υπαρξιακά πρός τό 'Αρχέτυπό Του, μποροΰμε νά ποϋμε ότι στρέφεται πρός τό μόνο «κάλλος», τή γνήσια πηγή κάθε

φτωχός». Τότε τοῦ λέω: «Νά, ετσι άκριβώς είναι καί οί αγίοι. "Οσο πλησιάζουν τό Θεό, τόσο πιό άμαρτωλούς βλέπουν τούς εαυτούς τους». Γιατί δταν ό Αβραάμ είδε τόν Κύριο, ονόμασε τόν έαυτόν του χώμα καί στάχτη *(Γεν. 18, 27).* Ό δέ Ήσαίάς έλεγε: «Ώ, πόσο ταλαίπωρος καί άκάθαρτος είμαι εγώ»! *(Ήσ. 6, 5).* Τό ΐ'διο συνέβη καί μέ τό Δανιήλ. Όταν ήταν στό λάκκο μέ τά λιοντάρια, καί πήγε ό Άββακούμ κρατώντας τό φαγητό καί λέγοντας του, «Δεξου τό φαγητό πού σοῦ 'έστειλε ό Θεός», τί είπε τότε ό Δανιήλ; «Μέ θυμήθηκε ό Θεός»; *(Δαν. 14, 36-37).* Βλέπεις τί ταπείνωση είχε στήν καρδιά του; Ένώ βρισκόταν στό λάκκο μέ τά λιοντάρια καί δέν τόν πείραζαν, καί όχι μόνο μιά φορά, άλλά καί δεύτερη *(Δαν. 6, 14),* μετά άπ' όλα αύτά άπόρησε λέγοντας: «Μέ θυμήθηκε ό Θεός»;

35.—. Βλέπετε τήν ταπείνωση τών άγίων; Βλέπετε τί ταπεινά συναισθήματα έτρεφαν στήν ψυχή τους; Άλλά άκόμη καί όταν ό Θεός τούς έστελνε γιά νά βοηθήσουν τούς άνθρώπους, δέν δέχονταν άπό ταπείνωση, άποφεύγοντας τή δόξα. Γιατί, όπως άκριβώς, όταν κάποιος φοράει ολομέταξο ροῦχο καί τοῦ ρίξουν πάνω του ένα λερωμένο κουρέλι, φεύγει γιά νά μή λερωθεί τό πολύτιμο ροῦχο του, έτσι καί οί άγιοι, φορώντας τίς άρετές, άποφεύγουν τήν άνθρώπινη δόξα γιά νά μή μολυνθοῦν άπ' αύτή. "Οσοι όμως έπιθυμοῦν τή δόξα, μοιάζουν μέ γυμνό πού ψάχνει νά βρε! κανένα κουρέλι ή ό,τιδήποτε άλλο, γιά νά σκεπάσει τή γύμνια του. Ἔτσι καί αύτός πού είναι γυμνός άπό άρετές ζητάει τή δόξα τών άνθρώπων[11].

Όταν λοιπόν στέλνονταν άπό τό Θεό οί άγιοι, γιά νά βοηθήσουν τούς άλλους, άπό ταπείνωση δέν δέχονταν. Άλλ' ό μέν Μωϋσής έλεγε: «Σέ παρακαλώ, διάλεξε άλλον πού νά μπορεί, γιατί έγώ έχω άδύνατη φωνή καί μπερδεύω τά λόγια μου» *(*Εξ. *4, 10).* Ό δέ Ιερεμίας 'έλεγε: «Είμαι πολύ νέος» *(Ίερ. 1, 6).* Καί καθένας άπό τούς άγιους άπέκτησε αύτή τήν ταπείνωση, από τήν πιστή εφαρμογή, όπως είπαμε, τών εντολών. Κανείς όμως δέν μπορεί νά έκφράσει μέ λόγια τό πώς δημιουργεῖται αύτή ή

δόξας καί κάθε ώραιότητας καί όταν κοινωυήσει μαζί Του, τότε *«κόρος ούκ έλπίζεται καί πλησμονή ούχ εύρήσεται, άλλά συμπαρατείνεται τή μετουσία ή όρεξις καί συνακμάζει τή απόλαυση ό πόθος καί τή τοϋ επιθυμητού επιτυχία ού περιγράφεται»,* όπως λέει ό Άγ. *Γρηγ. Νύσσης.*

(P.G. 44, 648C)

έάν μή άπό πείρας μάθη αύτήν άνθρωπος· λόγφ δε ούδείς *δύναται μαθεϊν αύτήν.*

36. *Ποτέ ό άββάς Ζωσιμάς* ελάλει *περι ταπεινώσεως, καί τίς ποτε σοφιστής εύρεθείς εκεί, άκούων ά ελάλει, θέλων μαθεϊν τήν άκρίβειαν, έλεγεν αύτφ· Ειπέ μοι, πώς έχεις εαυτόν άμαρτωλόν; ούκ οίδας δτι άγιος εί, ούκ οϊδας δτι* 5 *εχεις αρετάς; ιδού βλέπεις πώς ενεργείς τάς έντολάς; πώς τοιαϋτα ποιών εχεις δτι άμαρτωλός εϊ;* Ό δέ *γέρων ούχ ηΰρισκε πώς φράσαι αύτφ τήν άπόκρισιν, άλλά έλεγεν αύτφ· Ούκ οϊδα πώς εϊπω σοι, άλλ '* ούτως *εχω.* Ό *σοφιστής ούν ήναντιοϋτο αύτφ θέλων μαθεϊν πώς έστιν.* Ό δέ *γέρων* 1649A ίο *μή εύρίσκων πώς παραστήσαι αύτφ τό πράγμα, ήρξατο λέγειν μετά τής άγιας άπλότητος αύτοϋ* Μή διαστρέψης με έγώ τέως ούτως έχω.*

Ώς *ούν* είδον έγώ τόν *γέροντα άποροϋντα πώς άποκριθή, λέγω αύτφ· ~Αρα μή τοϋτό έστιν ώσπερ ή σοφιστική και* 15*ιατρική; δταν καλώς μανθάνει αύτήν τις και πράττει αύτήν, κατά* μικρόν έκ *τοϋ ένεργεϊν αύτήν γίνεται τις έξις τω ιατρφ ή τφ σοφιστή·* καί ού δύναται *ειπεϊν ούδέ οίδε φράσαι πώς έγένετο έν έξει τοϋ πράγματος*' κατά *μικρόν, ώς εϊπον, άνεπαισθήτως προσελάβετο αύτήν ή ψυχή έκ* τοϋ 20 *ένεργεϊν τήν τέχνην. Ούτως έστιν εύρεϊν και* επί *τής ταπεινώσεως δτι έκ της εργασίας τών εντολών γίνεται τις έξις ταπεινή, και ού δύναται λόγφ ρηθήναι. Ώς ούν ήκουσεν* **β** ό *άββάς Ζωσιμάς τοϋτο, έχάρη* καί εύθέως *περιέλαβέ με και λέγε* μοι· *Εύρες τό πράγμα, ούτως έστιν ώς είπες.*

12. Είναι πολύ χαρακτηριστικό ότι ό άββάς Δωρόθεος, άκολουθώντας πιστά τήν ορθόδοξη θεολογία καί βίωση, τοποθετώ τήν ταπείνωση στη χώρα τής εμπειρίας, γιατί ή ταπβνωση σέ τ^ευταία άνάλυση είναι «χριστοειδής» κατάστα- ση: *«Μάθετε* απ' *εμοϋ δτι πράος ειμι καί ταπεινός τή καρδίςι» (Ματθ. ία', 29).*

Ή εισαγωγική κατάσταση τής τηρήσεως τών εντολών «έγκεντρίζει» τήν ψυχή διά τοΰ Άγ. Πνεύματος εις τήν «έν Τριάδι» προτυπουμένη ζωή, πού εκφράζεται «έν Χριστψ» σάν τέλεια ταπείνωση. ΓΓ αύτό καί ό «ύψών εαυτόν ταπεινωθήσεται» *(Ματθ.* κγ' *12).* Άποδοκιμάζεται όχι γιατί τόν έκδικεϊται ό

ταπείνωση στήν ψυχή τοϋ άνθρώπου, αν δέν τό μάθει μέ τήν πείρα τής ασκητικής ζωής του. Μέ τά λόγια κανείς δέν μπορεί νά τήν μάθει[12].

36.—. Κάποτε ό άββάς Ζωσιμάς μιλοϋσε γιά τήν ταπείνωση καί ενας σοφιστής πού βρέθηκε έκεΤ, άκούγοντας δσα ελεγε, επειδή ήθελε νά μάθει τήν άκρίβεια τοϋ λόγου τόν ρώτησε: «Πές μου, πώς θεωρείς τόν έαυτό σου άμαρτωλό; Δέν καταλαβαίνεις δτι είσαι άγιος; Δέν καταλαβαίνεις δτι εχεις άρετές; Δέν βλέπεις δτι τηρεΤς τίς εντολές; Πώς, άφοΰ κάνεις αύτά, πιστεύεις δτι είσαι άμαρτωλός»; Ό Γέροντας δμως δέν εϋρισκε τρόπο νά τοΰ άπαντήσει, μόνο τοΰ ελεγε: «Δέν ξέρω πώς νά στό πώ, άλλά ετσι νιώθω, άμαρτωλός». Ό σοφιστής λοιπόν έπέμενε θέλοντας νά μάθει πώς είναι δυνατόν νά συμβαίνει αύτό. Ό δέ Γέροντας, μή βρίσκοντας πώς νά τού εξηγήσει αύτό τό πράγμα, άρχισε νά λέει μέ τήν αγία άπλότητά του: «Μή μέ παραξηγήσεις, αληθινά τέτοιος είμαι».

Μόλις λοιπόν είδα τό Γέροντα νά μήν ξέρει τί ν' άπαντήσει, τοΰ λέω: «Μήπως άραγε αύτό μοιάζει μέ τή σοφιστική ή τήν ιατρική επιστήμη; "Οταν δηλαδή ό γιατρός ή ό σοφιστής τήν μαθαίνει καλά καί τήν εφαρμόζει, μέ τήν πράξη λίγο - λίγο ή σοφιστική ή ή ιατρική γίνεται σ' αύτούς μιάπαγιωμένη καί αύτοματοποιημένη ικανότητα ταυτισμένη μέ τήν προσωπικότητά τους, άλλά οί 'ίδιοι δέν μποροΰν καί δέν γνωρίζουν νά ποΰν πώς 'έφτασαν ν' άποκτήσουν αύτήν τήν ικανότητα. Σιγά - σιγά, δπως είπα, χωρίς νά τό καταλάβουν, ή ψυχή άπέκτησε αύτήν τήν ικανότητα άπό τήν πράξη. Έτσι κάπως 'έχουν τά πράγματα. Καί στήν ταπείνωση δηλαδή, δημιουργεΐται αύτή ή παγιωμένη κατάσταση άπό τήν τήρηση τών εντολών, χωρίς νά μπορεί νά έρμηνευθεϊ μέ λόγια. Μόλις λοιπόν ακούσε ό άββάς Ζωσιμάς αύτό, χάρηκε καί άμέσως μέ άγκάλιασε καί μοΰ λέει: «Τό βρήκες,

Θεός άλλά γιατί ό ϊδιος ξεπέφτει άπό τή «θεοειδή» μορφή τοΰ προσώπου του. «Θεοειδής ό *άνθρωπος έγένετο καί μακάριος τφ αύτεξουσίψ τετιμημένος... τό δι ' άνόγκης αύτόν επί τι μεταχθήναι βιαίως αφαίρεσις* τοΰ *άξιώματος ήν» (Γρηγ. Νύσ. P.C. 45, 486BC).*

Ένώ άντίθετα «ό ταπεινών έαυτόν ύψωθήσεται». Επιβραβεύεται όχι γιατί συμμορφώνεται πρός κάποιο νομικό η ήθικολογικό καταστατικό, άλλά επειδή ξαναβρίσκει τή «δόξα» τοΰ «κατ' εικόνα».

(Πρβλ. I. Κορναράκη: Βιβλικά Ψυχογραφήματα Θεσ/κη 1975)

25 *Έθεραηεύθη δέ καί ό σοφιστής άκούσας, και άπεδέξατο και αυτός τόν λόγον.*

37. *Εϊπον μέν γάρ* και *οί γέροντες τινα ποιοϋντα ήμάς νοήσαι ταύτην τήν ταπείνωσιν αύτήν δέ τήν έγγινομένην διάθεσιν, ώς έστιν, ούδείς εύρεν ειπεϊν. Έπει* ό *άββάς Άγά-θων, δτε έμελλε τελευτάν, καί εϊπον αύτφ οί άδελφοί' Καί*

5 σύ *φοβή, ΓΙάτερ; εϊπε· Τέως έποίησα τήν δύναμιν μου φυλάξαι τάς έντολάς, άλλ ' άνθρωπός ειμι. Πόθεν οϊδα ει τό έργον μου ήρεσε τφ Θεφ; άλλο γάρ έστι τό κρϊμα του Θεοϋ*

C καί *άλλο τό τών άνθρώπων. Ιδού ώμμάτωσεν ήμάς εϊς τό νοήσαι αύτήν καί έδωκεν ήμϊν όδόν εϊς τό καταλαβεϊν αύτήν.*

ίο *Πώς δέ έστιν ή πώς έγγίνεται τή φυχή,* καθώς πολλάκις *εϊπον, ούδείς εύρεν ειπεϊν, ούδέ ήδυνήθη λόγω καταλαβεϊν, εϊ μή τι ή ψυχή ή αξιωθεϊσα από έργων μαθεϊν αύτήν. Τί δέ έστι τό φέρον αύτήν, εϊπον οί. Πατέρες. Λέγει γάρ εις τό Γ*εροντικόν *δτι ήρώτησεν άδελφός γέροντα λέγων Τί*

15 έστιν *ή ταπείνωσις; καί εϊπε ό γέρων Ή ταπείνωσις μέγα έργον έστι καί θεϊκόν ή δέ οδός τής ταπεινώσεώς έστιν οί κόποι οί σωματικοί έν γνώσει καί τό εϊναί σε* υποκάτω *πάντων καί τό δέεσθαι τοϋ θεοϋ διά παντός. Αϋτη έστίν ή οδός τής ταπεινώσεως■ αύτή δέ ή ταπείνωσις θεϊκή*

20 έστι καί άκατάληπτος.

38. Διά τί δέ λέγει δτι οί κόποι οί σωματικοί τήν ψυχήν φέρουσιν εϊς ταπείνωσιν; Ποίψ λόγω οί σωματικοί κόποι τής

D *ψυχής εϊσιν άρετή; Τό μέν γάρ είναι ύποκάτω πάντων, καί ανωτέρω εϊπομεν δτι άντίκειται τή πρώτη ύπερηφανία. Πώς*

5 γάρ δύναται έχειν έαυτόν μείζονα τοϋ *άδελφοϋ αύτοϋ ή έπαρθήναι έν τινι ή μέμψασθαι ή έξουδενώσαί* τινα, ό εχων έαυτόν *ύποκάτω πάντων; Όμοίως* καί τό ευχεσθαι διά παντός φανερόν έστι διά τό άνηκείσθαι τή δευτέρα *ύπερηφα-*

13. P.G. *65, 117B*

14. Οί σωματικοί κόποι, όσο βαρείς καί έξουδενωτικοί καί άν εΤναι, δέν καταλήγουν μόνοι τους στην ταπείνωση, ουτε καταξιώνονται σάν αυτοσκοπός, άλλά άποτελοϋν μέσο γιά την άπόκτηση τής,πνευματικής πτωχείας καί καθαρό-τητας. Όταν λοιπόν άπό τή σωματική άσκηση λ8πει ή επίγνωση τοϋ σκοποϋ, τής ουσίας καί τοΰ νοήματος τήςκακοπάθειας, τότε αύτή είναι ματαία, άχρηστος «ώς μήτρα άτεκνος» *(Ιο. Σϋρος)* καί «εϊςούδέν καταλήγουσα» *(Συμ. Ν. Θεολ.).* ΓΓ αύτό καί ό όσιος Νείλος λέει χαρακτηριστικά: *«"Οσον δοκεϊς τό σώμα*

δπως τό είπες είναι». Έτσι Ικανοποιήθηκε καί ό σοφιστής καί παραδέχτηκε καί αύτός τήν εξήγηση.

37.—. Γιατί μάς είπαν μέν οί παλιοί Γέροντες μερικά γιά νά καταλάβουμε τί είναι ή ταπείνωση, άλλ’ δμως αύτήν τήν κατάσταση, πού δημιουργεΤται μέσα στην ψυχή άπό τήν ταπείνωση, κανείς δέν μπόρεσε νά τήν ερμηνεύσει μέ λόγια. Όταν ό άββάς Άγάθων έπρόκειτο νά πεθανει καί τοΰ είπαν οί άδελφοί: «Καί σύ φοβάσαι, Πάτερ;» είπε: «Σ’ δλη μου τή ζωή έκανα δ,τι μποροΰσα γιά νά τηρήσω τίς εντολές, άλλά άνθρωπος είμαι. Πού ξέρω, άν τό ’έργο μου άρεσε στό Θεό; Γ ιατί άλλιώς κρίνει ό Θεός καί άλλιώς οί άνθρωποι»[13]. Νά λοιπόν, ό Γέροντας αύτός μάς άνοιξε τά μάτια γιά νά καταλάβουμε τήν ταπείνωση καί μάς έδειξε τό δρόμο γιά νά τήν άποκτήσουμε. Ποιά δμως είναι ή φύση της ή πώς τήν άποκτάει ή ψυχή, δπως πολλές φορές είπα, κανένας δέν μπόρεσε νά πεΤ, ούτε μπόρεσε μέ τό λογικό νά την κατανοήσει, εκτός άν ή ϊδια ή ψυχή άξιωθεΤ μέ τήν πράξη νά τή μάθει. Οί Πατέρες μάς είπαν τί είναι αύτό πού μπορεί νά τή χαρίσει στόν άνθρωπο. Γιατί λέει στό Γεροντικό δτι ρώτησε ένας άδελφός κάποιο Γέροντα λέγοντας: «Τί είναι ή ταπείνωση»; Καί ό Γέροντας είπε: «'Η ταπείνωση είναι μεγάλο καί θεϊκό έργο. Ό δέ δρόμος πού οδηγεί στήν ταπείνωση είναι οί σωματικοί κόποι πού γίνονται μέ έπίγνωση[14] καί τό νά θεωρείς τόν έαυτό σου κάτω άπ’ δλη τήν κτίση καί τό νά προσεύχεσαι άδιάλειπτα». Αύτός είναι ό δρόμος πού φέρνει στήν ταπείνωση. Ή φύση δμως τήςταπεινώσεως είναι θεϊκή καί άκατάληπτη.

38.—. Γιατί δμως λέει δτι οί σωματικοί κόποι όδηγοΰν τήν ψυχή στήν ταπείνωση; Γ ιά ποιό λόγο οί σωματικοί κόποι είναι άρετή τής ψυχής; ’Επειδή τό νά θεωρεί κανείς τόν έαυτόν του κάτω άπ’ δλη τήν κπση, δπως καί προηγουμένως άναφέραμε, πολεμάει τήν πρώτη υπερηφάνεια. Γιατί πώς μπορεί νά θεωρεί κανείς τόν έαυτόν του σπουδαιότερο άπό τόν άδελφό του ή νά ύπερηφανευτεϊ γιά κάτι ή νά κατακρίνει ή νά έξουδενώσει κάποιον, δταν θεωρεί τόν έαυτόν του κάτω άπ’ δλη τήν κτίση;

οκληραγωγέϊν τη επιπόνω καί τραχυτέρα διαίτη, τοσούτω μάλλον τήν σεαυτοϋ καρδίαν ταηείνωσον, κατεντελίζων καί εξουδενών σεαυτόν, ϊνα μή τής κενοδοξίας χώραν λαβούσης εν σοι, *άντί σίτου, κνίδην θερίσης, καί οί* κόποι *άηόλλυνται» (Όσ. ΝεΓλ P.G. 79, 221).*

vig. Πρόδηλον γάρ δτι ό ταπεινός, ό ευλαβής, ώς γινώσκων
ίο ότι ουδέν *εγχωρεϊ κατορθωθήναι αγαθόν τή ψυχή άνευ τής βοήθειας και σκέπης τοΰ Θεοΰ,* **ου** *παύεται άδιαλείπτως δεόμενος τοΰ Θεοΰ, 'ίνα ποιήση μετ' αύτοΰ έλεος. Καί ό διά παντός δεόμενος τοϋ Θεοϋ, εϊ τι δ* [5] *άν αξιωθή κατορθώσαι, οϊδε πόθεν κατώρθωσε, και ού δύναται έπαρθήναι ούδέ*
15 *έπιγράψαι τή ιδία δυνάμει, άλλά τω Θεφ επιγράφει παν*
1652 α *κατόρθωμα και αύτφ άει εύχαριοτεϊ και αύτόν* **άεί παρακαλεί,** *τρέμων μ ή έκπέση τής τοιαύτης βοήθειας, και φανερωθή ή* **ασθένεια καί** *ή άδυναμία αύτοϋ. Και ούτως διά τής ταπει-νώσεως εύχεται και διά τής εύχής ταπεινοϋται, και δσον*
20 **αεί κατορθοί, αεί** *ταπεινοϋται,* **καί** *δσον ταπεινοϋται, βοηθείται και προκύπτει διά τής ταπεινοφροσύνης.*

39. *Διά τί ούν λέγει δτι* καί οί *σωματικοί κόποι φέρουσι τήν ταπεινοφροσύνην; Τί εχει ό σωματικός κόπος εις διάθεσιν ψυχής; Έγώ λέγω ύμϊν Επειδή έκπεοοϋσα ή ψυχή από τής εντολής εις τήν παράβασιν, παρεδόθη ή* άθλια,
5 ώς λέγει ό άγιος *Γρηγόριος, τή φιληδονία και τή* αυτονομία *τής πλάνης, και ήγάπησε τά σωματικά,* και *τρόπον τινά ώς έν τι εύρέθη μετά τοϋ σώματος και έγένετο δλη σάρξ,*
β καθώς λέγει[1] Ου *μή καταμείνη τό πνεύμα μου* έν τοίς άνθρώποις τούτοις, *διά τό* είναι *αύτούς σάρκας·* καί οίον
ίο συμπάσχει καί *συνδιατίθεται ή άθλία ψυχή αΰτη* τοίς γινομένοις υπό τοΰ *σώματος·* <5ιά *τοϋτο είπεν ό γέρων δτι και ό σωματικός κόπος οδηγεί εις ταπείνωσιν* άλλως γάρ *διατίθεται ή ψυχή τοϋ ύγιαίνοντος* καί άλλως τοΰ *άρρω-στοϋντος,* άλλως τοΰ πεινώντος καί άλλως τοϋ *κεκορεσμένου·*
15 *ομοίως πάλιν* άλλως *διατίθεται ή ψυχή τοϋ έπικαθημένου ϊππφ και άλλως τοΰ έπικαθημένου δνφ,* άλλως τοΰ *καθημένου εϊς θρόνον καί* άλλως του *καθημένου χαμαί,*

15. *«Μή σέ πεισάτω τώχρόνφ ένδοΰναι* τοίς πόνοις *λογισμός ύψηλόφρων, '\να μή που, πρός ταϊς θύραις τής εξόδου γυμνός αρετών καταληφθείς, έξω τών πυλών τής βασιλείας εύρεθής. Μή σέ βαθμός κλήρου έπαιρέτω, άλλά μάλλον ταπεινούτω. Προκοπή γάρ ψυχής, προκοπή ταπεινώσεως... Έπίγνωσις θεοσεβείας, επί-*

Παρόμοια καί ή «άδιάλειπτη προσευχή», είναι φανερό δτι καταπολεμάει τή δεύτερη ύπερηφάνεια. Γιατί είναι ολοφάνερο ότι ό ταπεινός, ό εύλαβής, επειδή ξέρει ότι κανένα καλό δέν είναι δυνατόν νά κατορθώσει ή ψυχή, χωρίς τή βοήθεια καί τή σκέπη τού Θεοϋ, δέν σταματάει νά παρακαλεί τό Θεό, νά τόν ελεήσει. Καί αύτός πού προσεύχεται άδιάλειπτα, καί άν άκόμα άξιωθεΤ καί κατορθώσει κάτι, ξέρει μέ Ποιοϋ τή δύναμη τό κατόρθωσε. ΓΓ αύτό καί δέν μπορεί νά ύπερηφανευτεΤ, ούτε νά τό άποδώσει στή δύναμή του, άλλά αποδίδει στό Θεό κάθε κατόρθωμα καί Αύτόν πάντα εύχαριστεϊ καί παρακαλεί, τρέμοντας μήπως χάσει αύτή τή βοήθεια καί τότε φανερωθεί ή άσθενική καί αδύναμη φύση του. Καί ετσι μέ τή βοήθεια τής ταπεινώσεως προσεύχεται καί μέ τήν προσευχή ταπεινώνεται, καί όσο κατορθώνει κάτι, τόσο ταπεινώνεται καί όσο ταπεινώνεται, βοηθιέται καί προκόβει μέ τή βοήθεια τής ταπεινοφροσύνης[15].

39.—. Γ ιατί λοιπόν λέει ότι οί σωματικοί κόποι φέρνουν τήν ταπεινοφροσύνη; Τί σχέση έχει ό σωματικός κόπος μέ τή διάθεση τής ψυχής; Σας εξηγώ. 'Επειδή όταν ξέπεσε ή ψυχή άπό τήν τήρηση τής εντολής τοϋ Θεοϋ στήν παράβαση, παραδόθηκε ή άθλια, όπως λέει ό "Αγιος Γ ρηγόριος[16], στη φιληδονία καί στήν άνεξαρτησία πού οδηγεί στήν πλάνη, καί άγάπησε τά σωματικά καί κατά κάποιο τρόπο ταυτίστηκε μέ τό σώμα καί 'έγινε όλη σάρκα, όπως λέει ή Άγ. Γραφή: «Δέν θά παραμείνει τό πνεΰμα μου σ' αύτούς τούς άνθρώπους, επειδή είναι σάρκες» *(Γεν. 6, 3).* Άπό τότε λοιπόν ή ταλαίπωρη αύτή ψυχή υποφέρει μαζί μέ τό σώμα καί συμφωνεί μ' όσα αύτό διαπράττει, γι' αύτό είπε ό Γέροντας ότι ό σωματικός κόπος όδηγεϊ στήν ταπείνωση. Γιατί διαφορετική κατάσταση έχει ή ψυχή τοϋ γερού καί διαφορετική τοϋ άρρώστου, άλλη τοϋ πεινασμένου καί άλλη τοϋ χορτάτου. Παρόμοια πάλι, άλλη κατάσταση έχει ή ψυχή αύτοϋ πού ιππεύει καί άλλη εκείνου πού κάθεται πάνω σέ γαϊδουράκι, άλλη έκείνου πού κάθεται σέ θρόνο καί άλλη αύτοϋ πού κάθεται κατα-

γνωσις ταπεινώσεως και *πραότητος.* Ταπείνωσις Χριστοϋ *μίμησις·* επαρσις δέ καί *παρρησία καί* αναίδεια, τοϋ *διαβόλου μίμημα. Γίνου μιμητής Χριστοϋ».*

(Μ. Βασ. P.G. 31, 648ΑΒ)

16. *Γρηγ. Ναζ. P.G. 36. 341BC*

άλλως *τοϋ φοροΰντος καλά ίμάτια και* άλλως τοϋ *φοροϋντος σαπρά.* Ό *κόπος ούν* ταπεινοί τό *σώμα·* τοϋ *δε* σώματος
20 ταπεινουμένου, συνταπεινοϋται αυτω *και ή ψυχή,* ώστε *καλώς* είπεν ότι *και ό σωματικός κόπος οδηγεί εις*
c ταπείνωσιν. Διά τοϋτο δτε επολεμήθη Εύόγριος υπό τής βλασφημίας, ώς εχων γνώσιν και ειδώς δτι ή βλασφημία άπό ύπερηφανίας ερχεται, ταπεινουμένου δέ τοϋ σώματος
25 *συνταπεινοΰται και ή ψυχή, έποίησε τεσσαράκοντα ημέρας μή* είσελθών *ύπό στέγην, ώστε τό σώμα αύτοϋ, καθώς λέγει ό συγγραφεύς, έκβαλεϊν κρότωνας ώς τά άγρια ζώα·* ώστε ό *κόπος ού διά τήν βλασφημίαν έγένετο, άλλά διά τήν ταπεί-νωσιν. Καλώς ούν* είπεν ό *γέρων δτι και οί σωματικοί κόποι*
30 όδηγοϋσιν εις τήν ταπείνωσιν. Ό Θεός ό *αγαθός χαρίσεται ήμϊν τήν ταπείνωσιν, δτι και άπό μεγάλων κακών φύεται* τόν *άνθρωπον και σκεπάζει αύτόν άπό μεγάλων πειρασμών.*

γης[17], άλλη τοϋ καλοντυμένου καί άλλη τοϋ κουρελή. Ό κόπος λοιπόν ταπεινώνει τό σώμα. Καί όταν ταπεινώνεται τό σώμα, ταπεινώνεται μαζί του καί ή ψυχή. Ώστε καλά είπε ότι ό σωματικός κόπος οδηγεί στήν ταπείνωση. ΓΓ αύτό, όταν πολεμήθηκε ό Εύάγριος άπό τή βλασφημία, επειδή γνώριζε ότι ή βλασφημία προέρχεται άπό τήν ύπερηφάνεια καί ότι όταν ταπεινώνεται τό σώμα ταπεινώνεται μαζί καί ή ψυχή, γιά σαράντα ολόκληρες ήμερες δέν εμεινε σέ στεγασμένο χώρο, ώστε τό σώμα του, όπως λέει ό βιογράφος του, νά γεμίσει τσιμπούρια σάν τά άγρια ζώα. Ώστε ό κόπος αύτός δέν εγινε γιά νά θεραπεύσει τη βλασφημία άλλά γιά νά προκαλέσει τήν ταπείνωση. Καλά λοιπόν είπε ό Γέροντας ότι οι σωματικοί κόποι όδηγοΰν στήν ταπείνωση. Ό άγαθός Θεός νά μάς χαρίσει ταπείνωση, γιατί αύτή καί άπό μεγάλα κακά γλυτώνει τόν άνθρωπο καί τόν σκεπάζει άπό μεγάλους πειρασμούς.

17. *«Γινώσκων ό Δεσπότης τη 'έξωθεν διαγωγή συαχηματίζεσθαι τήν τής ψυχής αρετήν, λαβών* λέντιον ύπέδειξεν *ήμϊν μέθοδον όδοΰ ταπεινώσεως. Τοίς γάρ* τοΰ σώματος *έπιτηδεύμασιν εξομοιοϋται ή ψυχή, καί πρός δ πράττει, τυποϋται, καί πρός αύτά σχηματίζεται... Άλλως* ό επί *θρόνου καί άλλως ό επί κοπρίας καθήμενος διάκειται».*

(Ιωάν. Κλίμ. P.C. 88, 100ΙΑ)

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΒΒΑ ΔΟΣΙΘΕΟΥ

1. *Ό μακάριος όντως άββάς Δωρόθεος τόν μονήρη ούν Θεφ βίον άσπασάμενος εις τό τοϋ άββά Σερίδου κοινόβιον άνεχώρηοεν ένθα μεγάλους τινάς* και πολλούς εύρεν *άσκητάς ησυχάζοντας, εν οις ή σαν δι απρέποντες δύο μεγάλοι*
5 *γέροντες, δ τε άγιώτατος Βαρσανούφιος και ό αύτού μαθητής ήτοι συνασκητής ό άββάς Ιωάννης, ό έπικληθεϊς Προφήτης διά τό διορατικόν χάρισμα δ ειχεν παρά τοϋ Θεού. Οίς μετά πάσης πληροφορίας εαυτόν παραδεδωκώς, τω μέν Μεγάλφ Γέροντι διά τοϋ έν άγίοις άββά Σερίδου*
ίο *διελέγετο, τφ δέ άββά Ιωάννη τφ Προφήτη και ύπηρετήσαι κατηξιώθη. Συνείδον* ουν οί *προειρημένοι άγιοι γέροντες ποιήσαι αύτόν έκεΐσε νοσοκομεϊον και φροντίζειν αύτοϋ· πάνυ γάρ έκοπίων οί άδελφοί δτε ήρρώστουν, μή έχοντες τόν έπιμελούμενον αύτών. Έποίησεν ούν συνεργεία Θεού*

1. *Τό διορατικό χάρισμα* είναι μιά άπό τίς δωρεές τοϋ Άγ. Πνεύματος πού καθιστά τή φιλόθεο ψυχή «εποπτική». Γιατί «ί'διόν έστι *τής θεότητος ή εποπτική τών* όντων *δύναμίς τε καί ένέργεια. Ούκοΰν ό έν έαυτφ έχων δπερ έπόθησε, καί αύτός εποπτικός γίνεται καί τήν* τών όντων όιασκοπέϊται *φύσιν» (Γρηγ. Νύσ.* IV. *Jeager G.N.O. V40).*

Ή διόραση γεννιέται άπό τή διάκριση καί είναι καρπός τής ταπεινώσεως καί τής καθαρότητας, χαρακτηριστικά της δέ είναι «τό γινώσκειν τά τε ί'όια *πταίσμα-τα, πρίν εις έργον φθάσωσι καί τά κατά κλοπήν γινόμενα ύπό τών δαιμόνων έπειτα καί* έν τοίς *αίσθητοϊς κτίομασιν» (Πέτρ. Δαμ. Α* ' Φιλοκ. *72).*

Ό πρωτόπλαστος πρίν άπό τήν πτώση ήτο «έκ φύσεως» διορατικός, άλλά ή έποπτική δύναμη τής ψυχής του, πού προερχόταν άπό τήν καθαρότητά του καλύφθηκε, σάν άπό πυκνό σκοτάδι, άπό τήν επικράτηση τών παθών. Μέ τή ζωή όμως τής «έν Χριστώ» νηπιότητας *«έρχεται ή χάρις καί άνοίγει τόν οφθαλμόν τής ψυχής,* όν *έτύφλωσεν* ό *διάβολος, καί* εύθέως *άρχεται* ό *άνθρωπος βλέπειν τό πράγματα κατά φύσιν» (Πέτρ. Δαμ. Β' Φιλ., 139).* "Ετσι, όποιος εχει τήν πνευματι-κή αύτή όραση έχει τή δυνατότητα νά γνωρίζει —άν όχι «κατ' ούσίαν», άλλά «κατ’ Ιδέαν»— τήν ψυχή καί τήν πνευματική κατάσταση κάθε άνθρώπου καί νά

ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΒΒΑ ΔΟΣΙΘΕΟ

1.—. Ὁ πραγματικά μακάριος άββάς Δωρόθεος, άφοῦ, μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ, άσπάστηκε τό μοναχικό βίο, άναχώρησε γιά τό κοινόβιο τοῦ άββά Σερίδου. ΈκεΤ βρήκε πολλούς μεγάλους ήσυχαστές καί άνάμεσά τους καί δυό μεγάλους Γέροντες, πού είχαν διαπρέψει στήν άρετή, τόν άγιότατο Βαρσανούφιο καί τό μαθητή καί συνασκητή του άββά Ιωάννη, πού ονομάστηκε καί προφήτης, επειδή είχε λάβει άπό τό Θεό διορατικό χάρισμα[1]. Παρέδωσε τότε τόν έαυτό του σ’ αύτούς, μέ πολλή εμπιστοσύνη πού τού έμπνεύστηκε τόσο άπό τό Θεό δσο καί άπό τούς ίδιους, καί επικοινωνούσε μέ τή μεσολάβηση τού άββά Σερίδου, μέ τό μεγάλο Γέροντα Βαρσανούφιο καί άξιώθηκε νά υπηρετήσει καί τόν άββά Ιωάννη. Αύτοί λοιπόν οί "Αγιοι άποφάσισαν άπό κοινού νά κτίσει ό άββάς Δωρόθεος νοσοκομείο σ’ εκείνα τά μέρη καί νά τό φροντίζει ό ίδιος, επειδή πολύ ταλαιπωρούνταν οί άδελφοί, δταν άρρώσταιναν, γιατί δέν είχαν ποιός νά τούς περιποιηθεί. Έκτισε λοιπόν, μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ, τό νοσοκομείο,

διαπιστώνει, καί άπό μόνη τήν όψη του, άν καί κατά πόσο καταξιώθηκε νά κοινωνήσει μέ τό "Αγιο Πνεύμα *(Σ. Ν.* Θεολ *S.C. 113, 156).*

Ή διόραση δέν σχετίζεται μέ τίς σωματικές αίσθήσ3ς, ούτε είναι άποτέλεσμα κάποιας ψυχοσωματικής άλλοιώσεως τού άνθρώπου, άλλά επάνοδος στό «άρχαΐον κάλλος» καί «είσοδος» στήν ίδια τή «φύση καί τήν πνευματική τάξη» *(Ία. Σῦρος,* Ασκητικά, σ. *256).*

Άπό τήν ζωή τών όσίων Πατέρων έχουμε πλήθος άπό παραδείγματα πού φαίνεται τό διορατικό τους χάρισμα, δπως τού Μ. Αντωνίου όταν είδε τήν ψυχή τού άββά Άμμοῦν νά υψώνεται στόν ούρανό ή «όλα τά έν Αϊγύπτψ γινόμενα» *(Μ. Άθαν. ΒΕΠΕΣ 33, 51).* 'ΟΤδιος ελεγε χαρακτηριστικά ότι *«όνους πάντα όρά καί τά έν ούρανοϊς' καί ούδέν αύτό έπισκοτέϊ, εί μή μόνον ή άμαρτία' τω δέ καθαρω ούδέν άκατάληπτον» (Μ. Άντών. Α' Φιλ. 19)* καί ότι «καθαρεύουσα *ψυχή πανταχόθεν, καί κατά φύσιν έστώσα, δύναται, διορατική γενομενη, πλείονα καί μακρότερα βλέπειν τών δαιμόνων» (Μ. Άντων. ΒΕΠΕΣ 33, 29).*

is τό νοσοκομείου, τοϋ *ίδίου αδελφού τοῦ κατά σάρκα χωρηγοῦντος αύτφ τάς δαπάνας· ήν γάρ πάνυ φιλόχριστος και φιλομόναχος* ό *άνήρ. Και ήν αύτός, ώς εϊπον, ό άββάς Δωρόθεος, μετά και άλλων τινών άδελφών εύλαβών, θεραπεύων τούς* αρρώστους· *αύτός δε* είχε *τήν φροντίδα τής* 20 *τοιαύτης διοικήσεως.*

2. *Έν μια ούν τών ή μερών μεταστέλλεται αύτόν* ό *ήγούμενος ό άββάς Σερίδος* και έλθών* ευρίσκει παρ' *αύτφ τινα νεώτερον, στρατιωτικά φορούντα, τρυφερώτατον πάνυ* και *εύειδέστατον. Ούτος δέ ήν* έλθών *τότε εις τό* 5 *μοναστήριον μετά τινων άγαπητών τοϋ άββά, άνθρώπων τοῦ Δουκός. Ώς ούν ήλθεν ό άββάς Δωρόθεος, λαμβάνει αύτόν κατ' ιδίαν* αυτός ό *άββάς και λέγει αύτφ· Ούτοι οί* άνθρωποι *ήνεγκαν* τόν νεώτερον τούτον, *λέγοντες δτι θέλει μεϊναι ώδε εις τό μοναστήριον, και φοβούμαι μήπως ούτός* ιοτινός έστιν *τούτων τών μεγάλων, και ή εκλεψεν ή τίποτε εποίησεν και θέλει φυγεϊν και εύρεθώμεν εις πειρασμόν. Ούτε γάρ τό σχήμα αύτοϋ ούτε ή ιδέα αύτοϋ έστίν τίνος θέλοντος μονάσαι.*

3.*Ήν δέ ούτος δηλίκιόν* τίνος *στρατηλάτου,* διάγων έν *πολλή τρυφή· αεί γάρ έν πολλή βλακεία εισι τά δηλίκια* τών τοιούτων ουδέποτε δέ *ήν άκούσας λόγον* Θεοῦ. *Τινές δέ άνθρωποι τοϋ στρατηλάτου διηγήσαντο επί αύτοϋ τά περί* 5 *τής 'Αγίας Πόλεως, καί έπεθύμησεν ίδεϊν τά εκεί. Ήιτησεν ούν τόν στρατηλάτην πέμψαι* αυτόν *ίστορήσαι τούς άγιους τόπους.* Ό δέ *μή* θέλων *λυπήσαι αύτόν, εύρέν τινα φίλον αύτοϋ γνήσιον άπ ερχόμενον επί τά* έκείσε, και λέγει *αύτφ' Χαρίσαί μοι καί λαβέ* τόν νεώτερον τοϋτον μετά *σου, ϊνα* ίο *ίστορήση* τους *άγιους* τόπους. Ό δέ, ώς παρά *στρατηλάτου δεξάμενος τόν παϊδα,* είχε αυτόν έν *πάση τιμή καί αναπαύσει, συνεσθίοντα αύτφ καί τή γυναικί αύτοϋ.*

Ώς ούν ήλθον εις τήν 'ΑγίανΠόλιν καί προσεκύνουν τούς αγίους τόπους, ήλθον εις Γεθσημανεί. Ήν δέ έκεϊ ιστορία 15 *τής κολάσεως. Ώς ούν ι'στατο προσέχων ό νεώτερος* και *εκπληττόμενος,* όρα γυναίκα *σεμνήν, φορούσαν πορφυρά*

με τίς δαπάνες τοῦ κατά σάρκα άδελφοῦ του, πού ήταν άνθρωπος πολύ φιλόχριστος καί φιλομόναχος. Καί ό ίδιος ό άββάς Δωρόθεος, όπως προεῖπα, μαζί με μερικούς άλλους εύλαβεῖς άδελφούς, περιποιόταν τούς άρρωστους, ενώ συγχρόνως ό ϊδιος είχε καί τή φροντίδα τής διοικήσεως.

2.—. Μιά μέρα ό ήγούμενος, ό άββάς Σέριδος, εστειλε καί προσκάλεσε τόν άββά Δωρόθεο άπό τό νοσοκομείο στό μοναστήρι. Όταν έφτασε στή Μονή ό άββάς, βρήκε κοντά στόν ήγούμενο κάποιον νέο, πού φορούσε στρατιωτικά ροῦχα καί ήταν πολύ λεπτεπίλεπτος καί όμορφος. Ό νέος αύτός ειχε έρθει τότε στό μοναστήρι μέ κάποιους άνθρώπουςτοῦ Δούκα, άγαπητούς στόν άββά Σέριδο. Μόλις λοιπόν εφτασε ό άββάς Δωρόθεος τόν πήρε ιδιαίτερα ό ήγούμενος καί τοῦ εἴπε: «Αύτοί οί άνθρωποι έφεραν τούτον τόν' νέο καί λένε ότι θέλει νά μείνει εδώ, στό μοναστήρι. Φοβούμαι όμως μήπως άνήκει σέ κανέναν άπ' αύτούς τούς μεγάλους καί ή εχει κλέψει τίποτα, ή εχει κάνει κάτι καί θέλει νά ξεφύγει καί βρεθούμε σέ πειρασμό. Γ ιατί ούτε ή εμφάνισή του ούτε ή όψη του δείχνουν άνθρωπο πού θέλει νά γίνει μοναχός».

3.—. Ό νέος αύτός ανήκε στήν άκολουθία κάποιου στρατηλάτη καί ζοῦσε μέ πολλή άνεση καί καλοπέραση —πάντοτε βέβαια οί άκόλουθοι τέτοιων στρατηγών ζοῦν μέσα σέ άτμόσφαιρα τρυφηλής άμαρτωλότητας καί ματαιοδοξίας— και ούδέποτε είχε άκούσει λόγο Θεοῦ. Μερικοί όμως άνθρωποι τοῦ στρατηλάτη τοῦ διηγήθηκαν σχετικά μέ τήν "Αγια Πόλη, τήν Ιερουσαλήμ, καί τοῦ γεννήθηκε ή επιθυμία νά πάει νά γνωρίσει τά μέρη εκείνα. Ζήτησε λοιπόν άπό τό στρατηλάτη νά τόν στείλει νά έπισκεφθεῖ τούς Αγίους Τόπους. Ό στρατηλάτης, επειδή δέν ήθελε νά τόν λυπήσει, βρήκε έναν έμπιστο καί καλό φίλο του, πού πήγαινε σ' εκείνα τά μέρη καί τού είπε: «Κάνε μου τή χάρη καί πάρε αύτόν τόν νέο μαζί σου, γιατί θέλει νά γνωρίσει τούς Αγίους Τόπους». Έκεϊνος, επειδή τόν άνέλαβε μέ τήν παράκληση τοῦ στρατηγού, τόν περιέβαλε μέ κάθε εῖδους τιμή, τοῦ παρείχε κάθε είδους άνάπαυση καί τόν καλοῦσε νά τρώει στό οικογενειακό του τραπέζι.

"Οταν λοιπόν έφτασαν στήν "Αγια Πόλη καί προσκύνησαν τούς 'Αγίους Τόπους, πήγαν καί στή Γεθσημανή. Έκεϊ ύπήρχε ένας πίνακας πού παρουσίαζε τήν κόλαση. Καθώς στεκόταν ό νέος καί παρατηρούσε τήν παράσταση γεμάτος έκπληξη, βλέπει

[μάτια, ίσταμένην *πλησίον αύτοϋ και ύποδεικνύουσαν αύτφ έκαστον τών κρινομένων, και άλλα δέ τινα ώς άφ'* εαυτός *ένουθέτει αύτόν.* Ό δέ *παΐς ακούων παρ' αύτής απηνεούτο*
20 *κα'ι έθαύμαζεν καθώς γάρ εϊπον,* ουδέποτε *ήν άκούσας λόγον Θεοϋ, ή δτι 'έστιν κρίσις. Λέγει ούν αύτή· Κυρία, τί ποιήσει τις ϊνα έξειλήση τών κολάσεων τούτων; Ή δέ άποκριθεισα εϊπεν αύτφ' Νήστευε* και *μή τρώγε κρέα και εύχου συνεχώς, και έξειλεΐς τών κολάσεων. Μετά δέ τό*
52 *δούναι αύτφ τάς τρεις έντολάς ταύτας, ούκ ετι έφάνη αύτφ, άλλ'* έγένετο *αφανής. Έκτοτε ούν έμεινεν* ό *πάϊς κατανενυγμένος* καί *φυλάσσων τάς τρεϊς έντολάς άς έδωκεν αύτφ.* Ό δέ *φίλος τοϋ στρατηλάτου βλέπων αύτόν νηστεύοντα* καί *μή τρώγοντα κρέα, έθλίβετο διά τόν στρατηλάτην*
30 *ήδει γάρ δτι εϊχεν αύτόν ώς μέγα τίποτε. Οί δέ μετ' αύτοϋ στρατιώται βλέποντες αύτόν έν τοιαυτή διαγωγή λέγουσιν αύτφ■ Τέκνον, ταϋτα ά ποιείς ούκ ε'ισίν τίνος θέλοντος είναι εις τόν κόσμον ει δέ ούτως* θέλεις, *ύπαγε εις μοναστήριον* και σώζεις τήν *ψυχήν σου.* Ό δέ ούδέ *τίποτε κατά*
35 Θεόν *ήδει, ούδέ τί έστιν μοναστήριον μόνον δέ έφύλαττεν α ήκουσεν παρ' εκείνης. Λέγει* ούν αύτοίς εκείνος· *"Οπου οϊδατε, λάβετέ με· εγώ γάρ ούκ οϊδα πού ποτε όπελθεϊν. Τινές δέ αύτών, ώς εϊπον, ήσαν άγαπητοι τοϋ άββά Σερίδου, και ήλθον εις τό μοναστήριον φέροντες τόν* παίδα *μεθ'*
40 *έαυτών.*

4.Ώς ούν *επεμψεν ό άββάς τόν μακάριον Δωρόθεον λαλήσαι αύτφ, περιηργάζετο αύτόν, και ούδέν άλλο ήδει ειπεϊν ει μή μόνον Σωθήναι θέλω. Έρχεται ούν και λέγει τφ άββά·* Έάν όλως *συνορςς δέξασθαι αύτόν, μηδέν*
5 *φοβηθής■ ούδέν γάρ φαϋλον εχει. Και λέγει αύτφ ό άββάς*ψ *Ούκοϋν ποίησον άγάπην και λαβέ αύτόν παρά σοι* Γνα *σωθή'* ού θέλω *γάρ αύτόν* είναι *μεταξύ τών αδελφών.*

Ό δέ άπό *εύλαβείας έμεινεν παραιτούμενος και λέγων* ότι· *Υπέρ τήν κατάστασίν μου έστιν τό αναδέξασθαι* ίο *βάρος τινός- και ούκ έστιν τοϋτο τών μέτρων μου. Λέγει*

μιά σεμνή γυναίκα μέ πορφυρένια ροῦχα νά στέκεται κοντά του καί νά τοῦ δείχνει χωριστά τόν καθένα απ' εκείνους πού κολάζονταν καί τοῦ έλεγε καί μερικά άλλα σάν δικές της νουθεσίες. Ό νέος καθώς τήν άκουγε έμεινε άναυδος καί κατάπληκτος. Γιατί, όπως είπα, ούδέποτε είχε ακούσει λόγο Θεοῦ, ή κάτι γιά τήν κρίση. Τής λέει λοιπόν: «Κυρία, τί πρέπει νά κάνει κανείς γιά ν' άποφύγει αύτές τίς τιμωρίες»; Καί εκείνη τοῦ απάντησε καί τοῦ είπε: «Νά νηστεύεις, νά μήν τρώς κρέας, νά προσεύχεσαι αδιάλειπτα καί θά γλυτώσεις άπ' αύτές τίς τιμωρίες». Άφοῦ δέ τοῦ έδωσε τίς τρεΤς αυτές εντολές, δέν ξαναφάνηκε μπροστά του, άλλά έγινε άφαντη. Άπό τότε λοιπόν ό νέος ήταν γεμάτος κατάνυξη καί τηρούσε τίς τρεις εντολές πού τοῦ έδωσε 'Εκείνη ή γυναίκα. Ό φίλος όμως τοῦ στρατηλάτη, βλέποντας τον νά νηστεύει καί νά μήν τρώει κρέας, στενοχωριόταν γιά τό πώς θά τό δικαιολογήσει στό στρατηλάτη, επειδή ήξερε ότι ό στρατηλάτης τόν άγαποῦσε καί τόν φρόντιζε πολύ. Οί δέ στρατιώτες πού ήταν μαζί του, όταν είδαν τήν συμπεριφορά του αύτή τοῦ είπαν: «Παιδί μου, αύτά πού κάνεις δέν εἶναι καμώματα άνθρώπου πού θέλει νά ζεΤ στόν κόσμο. 'Άν θέλεις νά ζήσεις μ' αύτό τόν τρόπο, πήγαινε σέ μοναστήρι νά σώσεις καί την ψυχή σου». Άλλ' έκεϊνος δέν ήξερε τίποτα γιά τό Θεό, ούτε γιά τό τί είναι μοναστήρι. Μόνο τηρούσε ό,τι εἷχε άκούσει άπό 'Εκείνη τή γυναίκα. Τούς λέει λοιπόν: «Νά μέ οδηγήσετε όπου νομίζετε, γιατί έγώ δέν ξέρω ποῦ νά πάω». Καί, όπως είπα, μερικοί άπ' αύτούς ήσαν άγαπητοί στόν άββά Σέριδο καί ήρθαν στό μοναστήρι φέρνοντας μαζί τους καί τό παιδί.

4.—. Όταν λοιπόν έστειλε ό άββάς Σέριδος τόν μακάριο Δωρόθεο νά μιλήσει μαζί μέ τόν νέο καί νά τόν ψυχολογήσει, ό νέος δέν ήξερε νά άπαντήσει τίποτα άλλο παρά μόνο έλεγε: «Θέλω νά σωθώ». 'Επέστρεψε τότε ό μακάριος Δωρόθεος καί είπε στόν άββά: «'Άν συμφωνείς νά τόν δεχθείς στό μοναστήρι, μή φοβηθείς καθόλου, γιατί δέν βλέπω νά έχει τίποτα κακό». Καί ό άββάς τού άπάντησε: «Ἔλα λοιπόν κάνε άγάπη καί πάρε τον μαζί σου γιά νά σωθεί, γιατί δέν θέλω νά τόν κρατήσω άνάμεσα στούς άδελφούς».

Έκεϊνος όμως άπό ταπεινοφροσύνη δέν ήθελε νά τόν δεχθεί καί έλεγε μέ σεμνότητα: «Οί δυνάμεις μου δέν μοῦ έπιτρέπουν νά σηκώσω τό βάρος κάποιου άλλου, αύτό είναι πάνω άπό τά

αύτφ ό άββάς· *Έγώ τό βάρος σου και αύτοϋ βαστάζω· σύ διά τί θλίβη; Τότε λέγει αύτφ·* Ούκοϋν *από τε τοϋτο πάντως εκρινας, εάν συνοργίς, άνάθου τφ Γέροντι. Και λέγει αύτφ· Καλώς, εγώ λέγω αύτφ.*

15 *Απέρχεται ούν και λέγει τφ Μεγάλφ Γερόντι,* και *δηλοϊ αύτφ ό Γέρων ούτως* Δέξαι αύτόν, διά σοϋ γάρ έχει ό Θεός σώσαι αύτόν. Τότε έδέξατο αύτόν μετά χαράς, και έϊχεν αύτόν μεθ[5] εαυτού έν τφ νοσοκομείφ. Έλέγετο δέ τό δνομα αύτοϋ Δοσίθεος.*

5. Ό *τε δέ ήλθεν* ό *καιρός τοϋ φαγεϊν, λέγει αύτφ* Φάγε Ίνα χορτασθής, μόνον μάθε μοι πόσον τρώγεις. Και ήλθεν λέγων αύτφ. Έφαγον ένα ήμισυ άρτον. Εϊχεν δέ* ό *άρτος τέσσαρας λίτρας. Καί λέγει αύτφ- Καλώς έχεις,*
5 *Δοσίθεε; 'Αποκρίνεται· Ναί, καλώς έχω, κϋρι. Λέγει αύτώ■ Μή πεινάς; Λέγεν Ούχί, δέσποτα, ούπεινώ. Τότε λέγει αύτφ· Ούκοϋν τρώγε τόν ένα άρτον καί τό τέταρτον τοϋ άλλου άρτου■ καί ποίησον τό άλλο τέταρτον εις δύο, καί φάγε τό ήμισυ καί άφες τό ήμισυ. Καί έποίησεν*
ίο *ούτως. Λέγει αύτώ· Πεινάς, Δοσίθεε; Καί αποκρίνεται' Ναί, κϋρι, πεινώ μικρόν.*

Μετ' όλίγας ήμέρας πάλιν λέγει αύτώ' Πώς έχεις, Δοσίθεε; Έμεινας πεινών; Λέγεν Ούχί, κϋρι διά τών εύχών σου καλώς έχω. Λέγει αύτώ■ Ούκοϋν *έπαρον τό*
15 *άλλο ήμισυ τοϋ τετάρτου. Καί έποίησεν ούτως.*

Πάλιν μετ' όλίγας ήμέρας λέγει αύτφ' Πώς εϊ άρτι; μή πεινάς; [3]*Αποκρίνεται· Καλώς ειμι, κϋρι. Λέγει*

2. *Πνευματικά μέτρα:* Μέ τόν όρο αύτό οί Πατέρες εννοούν τό βαθμό παγιωμένης προόδου κάθε άνθρώπου στην όδό τής όποκαταστάσεως τού «κατ’ εικόνα» tcti τής όλοκληρώσεως τοΰ «καθ’ όμοίωσιν», σέ κάθε δεδομένη χρονική στιγμή.

Στήν ασκητική παράδοση ύπάρχουν δυό φαινομενικά άντίθετες συμβουλές τών Πατέρων: *α) τό «μή μετρεΐν εαυτόν» (Άποφθ. Πατ. P.G. 65,332 Β)* καί β) τό «μετράτε» («Εαυτόν *μετρώ Ίνα μή ενκαυχήσειαπόλλυμαι» - Ίγν.* Άντιοχ. P.G. *11, 1073 Β).* Είναι όμως ευνόητο πώς τό «μή μετρεΐν» άναφέρεται στό ότι δέν πρέπει κανείς νά μετράει (άξιαλογεϊ) τόν έαυτόν του, μέ μέτρο τόν έαυτόν του *(Β ' Κορ. 10, 12)* ή μέ βάση τόν πλησίον ενώ τό «μετράτε» άναφέρεται στή σύγκριση τού

μέτρα μου»[2]. Τότε τοϋ είπε ό άββάς Σέριδος: «Έγώ θά σηκώσω καί τό δικό σου καί τό δικό του βάρος, εσύ γιατί στενοχωριέσαι»; Τότε ό άββάς Δωρόθεος τοϋ είπε: «Άφοΰ λοιπόν ετσι άποφάσισες, άν ευλογείς, ενημέρωσε τό Γέροντα Βαρσανούφιο». Κι εκείνος τοΰ είπε: «Νά είναι εύλογημένο, θά τοΰ τό πώ».

Πηγαίνει λοιπόν ό άββάς Σέριδος καί τό λέει στό Μεγάλο Γέροντα Βαρσανούφιο καί αύτός εδωσε τήν έξης άπάντηση γιά τόν άββά Δωρόθεο: «Νά δεχθείς αύτόν τόν νέο, γιατί ό Θεός θά τόν σώσει χρησιμοποιώντας εσένα». Τότε τόν δέχτηκε μέ χαρά καί τόν είχε μαζί του στό νοσοκομείο. Τόν νέο τόν έλεγαν Δοσίθεο.

5.—. Όταν λοιπόν ήρΒε ή ώρα τοΰ φαγητού τού λέει ό άββάς Δωρόθεος: «Φάε, ώσπου νά χορτάσεις, μόνο νά μοΰ πεΤς πόσο έφαγες». Κι εκείνος άφοϋ έφαγε ήρθε καί τού είπε: «Έφαγα ένάμισυ καρβέλι». Ζύγιζε δέ τό κάθε καρβέλι τέσσερις λίτρες[3]. Τοϋ λέει λοιπόν: «Αισθάνεσαι καλά τώρα, Δοσίθεε»; Τοΰ άπαντάει: «Ναί, αισθάνομαι καλά, Γέροντα». Τοΰ ξαναλέει: «Μήπως πεινάς»; Τοΰ άπαντάει: «'Όχι, Γέροντα, δέν πεινάω». Τότε τοΰ λέει: «Έ, λοιπόν νά τρώς τό ένα καρβέλι καί ένα τέταρτο άπό τό άλλο. Καί κόψε τό ύπόλοιπο τέταρτο στά δύο, καί φάε τό μισό καί άφησε τό άλλο μισό». Έτσι καί έκανε. Τοΰ λέει ό άββάς: «Πεινάς, Δοσίθεε»; Καί άπαντάει: «Ναί, Γέροντα, πεινάω λίγο».

Μετά άπό λίγες μέρες πάλι τοΰ λέει ό άββάς Δωρόθεος: «Πώς αισθάνεσαι, Δοσίθεε; Συνεχίζεις νά πεινάς»; Τοΰ άπαντάει: «Όχι, Γέροντα, μέ τήν εύχή σου, είμαι καλά». Τοΰ λέει: «Ἔ, τότε άφησε καί τό άλλο μισό άπό τό τέταρτο τοΰ καρβελιοΰ». Ἔτσι κι 'έκανε.

Πάλι μετά άπό λίγες μέρες τόν ξαναρωτάει: «Πώς αισθάνεσαι τώρα; Μήπως πεινάς»; 'Απαντάει: «Αισθάνομαι καλά, Γέ-

άνθρώπου μέ τό «μέτρο τής ήλικίας τοϋ πληρώματος τοΰ Χριστοϋ» *(Έφεσ. 4, 13).* Επομένως καί οί δυό συμβουλές ξεκινάνε από διαφορετικές άφετηρίες άλλά άποσκοποΰν στό ίδιο άποτέλεσμα.

Χαρακτηριστικό είναι τό γεγονός ότι οί Πατέρες τής ερήμου όρισαν εμπειρικά σάν μέτρο τελειώσεως «τό δοξάζειν τόν *πλησίον ύπερ εαυτόν» (Άβ.* Ματτώ*ης),* πράγμα πού σημαίνει ότι καθόρισαν σάν εφαρμοσμένο μέτρο γιά τήν τελείωση, τή χριστομίμητη ταπείνωση.

3. Πρόκειται προφανώς γιά Ρωμαϊκές λίτρες πού χωρίζονταν σέ 12 ούγγιές, δηλ. 327 γραμ. Τό κάθε καρβέλι ζύγιζε 1.300 γραμ. Ό Δοσίθεος, λοιπόν 'έτρωγε περίπου δυό κιλά.

αύτώ· Ποίηοον τό άλλο τέταρτον εϊς δύο, και φάγε τό ήμισυ και άφες *τό ήμισυ. Και έποίησεν ομοίως. Και*
20 *ούτως τοϋ Θεοϋ συνεργοϋντος, κατά μικρόν μικρόν από εξ λίτρων κατέστη εις οκτώ όγκίας· και γάρ συνήθειά* έστιν *και έν τω φαγεϊν.*

6. Ήν δέ *αύτός* ό *νεώτερος έπιεικέστατος εις παν έργον* δ *έποίεν ύπηρέτει δέ τοίς άρρώστοις* έν *τω νοσοκομείω, και έκαστος έπανεπαύετο τή ύπηρεσία αύτοϋ' πάντα γάρ καθαρώς έποίει. Ει συνέβη δέ αύτόν όλιγωρήσαι πρός* τινα
5 τών αρρώστων και *ειπεϊν ρήμα μετ' οργής, ήφιεν πάντα και εισήρχετο εις τό κελλάριον κλαίων.* Ώς ούν είσήρχοντο *οί άλλοι ύπηρέται τοΰ νοσοκομείου παραμυθήσασθαι αύτόν, κα'ι ού παρεκαλεΐτο, ήρχοντο και έλεγον τω άββά Δωροθέψ' Ποίηοον άγάπην, κϋρι, μάθε τί έχει ούτος* ό *άδελφός, δτι*
ίο *κλαίει,* καί *ούκ οίδαμεν διά τί. Και εισήρχετο και ηύρισκεν* αυτόν *χαμαί καθήμενον καί κλαίοντα· καί έλεγε αύτφ· Τί ένι, Δοσίθεε; Τί έχεις; Διά τί κλαίεις; Καί έλεγεν Συγχώρησον, κϋρι, δτι ώργίσθην καί έλάλησα κακώς τω άδελφφ μου. Καί έλεγεν αύτώ· Ναί, Δοσίθεε,* έπεί όργίζη
15 *καί ούκ αισχύνη όργιζόμενος καί λαλών κακώς τφ άδελφφ σου, ούκ οϊδας δτι αύτός* έστιν ό *Χριστός καί θλίβεις τόν* Χριστόν; *Καί έβαλλεν κάτω τήν δψιν κλαιων καί μηδέν λέγων. Ώς δέ έβλεπεν δτι έκλαυσεν ίκανώς, έλεγεν αύτώ είτα·* Ό Θεός *συγχωρήση σοι. Έγειρε, από τοϋ* νΰν *βάλωμεν*
20 *αρχήν. Σπουδάσωμεν τοϋ λοιπού καί* ό Θεός *βοηθεϊ.* Εύθέως δέ ώς *ήκουεν, ήγείρετο τρέχων μετά χαράς εις τήν ύπηρεσίαν, ώς δτι άληθώς παρά Θεοΰ έδέξατο τήν συγχώρησιν.*

Μάθοντες ούν οί τοΰ νοσοκομείου τό έθος αύτοϋ, δτε *έβλεπον αύτόν κλαίοντα, έλεγον Τίποτε έχει Δοσίθεος;*
25 *Τίποτε έσφάλη; Καί έλεγον τφ μακαρίφ Δωροθέφ' Κϋρι, εϊσελθε εις τό κελλάριον, δτι έχεις έκεϊ έργον. Ώς ούν εισήρχετο καί ηύρισκεν* αύτόν *χαμαί καθήμενον καί κλαίοντα,*

4. 'Οκτώ ούγγιές άντιστοιχοϋν σέ 218 γραμ.

5. *Βάζω άρχή (μετανοίας):* Νηπτικός όρος πού σημαίνει τήν άνανέωση τής άποφάαεως κάθε πνευματικοϋ άγωνιστή γιά τήν εφαρμογή τοΰ θελήματος τοΰ Θεοΰ, μέ περισσότερη νήψη καί συναίσθηση τής άμαρτωλότητας, πού συνειδητοποιείται εντονότερα μετά άπό κάθε πτώση σέ άμαρτία ή μετά άπό τήν συνειδητοποίηση τής χαλαρώσεως τοΰ ζήλου καί τής άγωνιστικότητας. *«Δύναται* αγ-

ροντα». Τοῦ λέει: «Κόψε τό άλλο τέταρτο στά δύο καί φάε τό μισό καί άφησε τό άλλο μισό». Καί ’έκανε κατά τόν ϊδιο τρόπο. Καί έτσι, μέ τή Χάρη τοῦ Θεοῦ, λίγο - λίγο άπό έξι λίτρες κατέληξε νά τρώει οκτώ ούγγιές[4], γιατί καί τό φαί είναι συνήθεια.

6.—. [T]Ηταν δέ αύτός ό νέος πολύ ικανός σέ καθετί πού έκανε. Ύπηρετοῦσε τούς άρρώστους στό νοσοκομείο, έτσι ώστε καθένας ν’ άναπαύεται μέ τόν τρόπο πού έκτελοῦσε τή διακονία του. Γιατί τά έκανε όλα τέλεια. Καί άν τύχαινε καμιά φορά νά παραμελήσει κανέναν άπό τούς άρρώστους ή νά μιλήσει μέ θυμό, τ’ άφηνε όλα καί πήγαινε στό κελλάρι καί καθόταν καί έκλαιγε. Ὅταν λοιπόν πήγαιναν οί άλλοι διακονητές τοῦ νοσοκομείου νά τόν παρηγορήσουν καί δέν παρηγοριόταν, πήγαιναν καί έλεγαν στόν άββά Δωρόθεο: «Κάνε άγάπη, Γέροντα, καί μάθε τί έχει αύτός ό άδελφός, γιατί κλαίει καί δέν ξέρουμε τό λόγο». Καί πήγαινε ό άββάς Δωρόθεος καί τόν εύρισκε νά κάθεται καταγής καί νά κλαίει, καί τοῦ έλεγε: «Τί συμβαίνει, Δοσίθεε; Τί έχεις; Γιατί κλαϊς»; Καί άπαντοῦσε: «Συγχώρεσέ με, Γέροντα, γιατί οργίστηκα καί μίλησα άσχημα στόν άδελφό μου». Καί εκείνος τοῦ έλεγε: «’Αλήθεια, Δοσίθεε; Δέν ντρέπεσαι πού οργίζεσαι και μιλάς άσχημα στόν άδελφό σου; Δέν ξέρεις ότι στό πρόσωπό του είναι ό Χριστός καί θλίβεις τό Χριστό»; Καί αύτός έσκυβε κάτω κλαίγοντας χωρίς νά μιλάει. Όταν ό άββάς έβλεπε ότι είχε κλάψει άρκετά τοῦ έλεγε: «Ὁ Θεός νά σέ συγχωρέσει. Σήκω νά βάλουμε άπό τώρα άρχή[5]. ’Άς άγωνιστοῦμε άπό τώρα καί εμπρός , καί ό Θεός θά βοηθήσει». Αμέσως τότε μόλις τ’ άκουγε αύτά, σηκωνόταν καί έτρεχε μέ χαρά στή διακονία του, σάν νά έπαιρνε τή συγχώρεση, πραγματικά, άπό τόν ϊδιο τό Θεό.

Ὅταν πιά έμαθαν οί άνθρωποι τοῦ νοσοκομείου τή συνήθειά του αύτή, μόλις τόν έβλεπαν νά κλαίει, έλεγαν: «Τί τάχα έχει ό Δοσίθεος; Μήπως έκανε κανένα σφάλμα»; Καί έλεγαν στό μακάριο Δωρόθεο: «Γέροντα, πήγαινε στό κελλάρι, έχεις δουλειά νά κάνεις». Ὅταν λοιπόν ερχόταν στό κελλάρι καί τόν ευρισκε νά

θρωπος καθ’ ήμέραν βαλεϊν αρχήν; Είπε ό *γέρων: έάν έστιν εργάτης, δύναται καί καθ' ώραν βαλεϊν άρχήν». (Άβ. Σιλουαν. P.G. 65 λ ία').* Χαρακτηριστική είναι καί ή προσευχή τοϋ άββά ’Αρσενίου: *«Ό Θεός* ό Θεός *μου μή έγκαταλβ·*
πης με, δτι ούδέν έποίησα ένώπιόν Σου αγαθόν άλλά δός μοι κατά τήν Σήν επιείκειαν βαλεϊν άρχήν».

ένόει *δτι κακώς έλόλησε ρήμα, και ελεγε αύτώ' Τί ενι, Δοσίθεε; Πάλιν τόν Χριστόν εθλιψας; Πάλιν ώργίσθης;*
30 *Ούκ αισχύνη;* Ου *διορθούσαι λοιπόν; Καί εμενεν κλαίων επί πολύ' πάλιν ώς έβλεπεν δτι εχορτάσθη κλαίων, έλεγεν αύτώ' Έγειρε,* ό Θεός *σνγχωρήση σον πάλιν βάλε άρχήν. Διόρθωσαι λοιπόν.* Ό δέ *εύθέως μετά πίστεως απετινάσσετο τήν λύπην καί απήρχετο εις τό έργον αύτοϋ.*

7. *Έστρώννυεν δε τοϊς άρρώστοις καλώς πάνυ. Τοιοΰτος* δέ *ήν περί τόν λογισμόν* ελευθέριος καί έξαγγελτικός *δτι πολλάκις, έν δσω έφιλοκάλει στρωμνήν,* έθεώρει *τόν μακάριον παρερχόμενον καί* έλεγεν *αύτφ' Κϋρι, Κϋρι, λέγει ό*
5 *λογισμός μου' καλώς στρωννύεις. Καί άπεκρίνατο έκεϊνος· Βαβαί, κϋρι- ιδού* εί καλός *δούλος,* έγένου *καλός βρεγκάριος- μή γάρ* καλός *μοναχός;* Ουδέποτε δέ *είασεν αύτόν προσπαθήσαι πράγματι ή οϊα δήποτε ύλη. Πάντα γάρ* έδέχετο *μετά χαράς καί πίστεως, καί εις πάντα προθύμως*
ίο υπηκουεν. Ότε δέ *έχρηζεν ίματίου, παρεϊχεν αύτφ'* καί *άπερχόμενος έρραπτεν αύτό μετά πολλής έπιεικείας καί φιλοκαλίας. Καί μεθ'* δ *έποίει αύτό,* έλεγεν *αύτφ' Δοσίθεε, έρραψας έκεϊνο τό ίμάτιον; Καί έλεγεν Ναί, κϋρι, καί έφιλοκάλησα αύτό καλώς. Καί έλεγεν ''Ύπαγε δός αύτό*
15 *τφδε τφ άδελφφ ή τφδε τφ ασθενοϋντι. Καί απήρχετο,* καί *έδίδου αύτό μετά προθυμίας. Πάλιν παρεϊχεν αύτφ άλλο, καί ομοίως, μετά τό ράψαι καί φιλοκαλήσαι, έλεγεν αύτφ· Δός* αυτό τώδε *τφ άδελφφ. Καί εύθέως παρεϊχεν, καί* ουδέποτε *έθλίβη ούδέ έγόγγυσεν λέγων δτν Μεθ'* δ
20 *κοπιώ ράπτων καί φιλοκαλών, λαμβάνει απ' έμοϋ καί άλλω αύτό παρέχει. Άλλά* παν αγαθόν δ ηκουεν *μετά προθυμίας έποίει.*

8. Άλλοτε ποτε ήνεγκεν τις τών *άποκρισιαρίων μαχαίριον καλόν πάνυ καί εύμορφον.* Ό δέ *λαβών αύτό ήνεγκεν τφ άββά Δωροθέω λέγων* Ό *δεϊνα ό* αδελφός *ήνεγκε τό μαχαίριον τοϋτο, καί έλαβον αύτό* ί'να, εάν *κελεύης,*

6. *Άποκρισάριος,* ό εκπρόσωπος, άνταποκριτής, τροφοδότης. Κάθε Μοναστήρι καί περισσότερο κάθε Κοινόβιο, γιά νά άντιμετωπίζει όσες άπό τίς άνάγκες του άπαιτοΰν σχέσος καί συναλλαγές μέ τόν κόσμο, διορίζει σάν άποκρισάριους άνδρες λαϊκούς ή καμιά φορά καί γέροντες καί φρόνιμους μοναχούς.

κάθεται καταγής καί νά κλαίει καταλάβαινε δτι θά είχε μιλήσει άσχημα σέ κάποιον καί τοϋ έλεγε: «Τί συμβαίνει, Δοσίθεε; Πάλι λύπησες τό Χριστό ; Πάλι οργίστηκες; Δέν ντρέπεσαι; Δέν διορθώνεσαι λοιπόν»; Καί αύτός παρέμενε πολλή ώρα κλαίγοντας. Όταν έβλεπε ό άββάς δτι είχε κλάψει άρκετά τού έλεγε: «Σήκω, ό Θεός νά σέ συγχωρέσει. Βάλε πάλι άρχή. Άπό τώρα καί στό εξής προσπάθησε νά διορθωθείς». Καί αύτός άμέσως μ' εμπιστοσύνη έδιωχνε τή λύπη καί έφευγε γιά τό διακόνημά του.

7.—. Έστρωνε δέ τά κρεββάτια τών άρρώστων πολύ ώραϊα. Καί είχε τόση άνεση στήν έξαγόρευση τών λογισμών, ώστε πολλές φορές, καθώς περιποιόταν μ' επιμέλεια ένα κρεββάτι, έβλεπε τόν μακάριο Δωρόθεο νά περνάει καί τοϋ έλεγε: «Γέροντα, Γέροντα, μοΰ λέει ό λογισμός: «Στρώνεις ώραΤα τό κρεββάτι». Καί έκεϊνος τοΰ άπαντοΰσε: «Αλλοίμονο, άδελφέ μου. Νά, πού είσαι καλός ύπηρέτης καί έγινες καί καλός δουλευτής. Μήπως δμως έγινες καί καλός μοναχός»; Επίσης ποτέ δέν τόν άφησε νά προσκολληθεΐ σέ κάποιο πράγμα ή σ' όποιοδήποτε υλικό άντικείμενο. Γιατί τά δεχόταν δλα μέ χαρά καί εμπιστοσύνη καί υπάκουε πρόθυμα σέ δλα. "Οταν δέ χρειαζόταν ένα ρούχο, τοΰ έδινε τό ύφασμα καί εκείνος πήγαινε καί τό έραβε μέ πολλή χάρη καί επιμέλεια. Όταν τό τελείωνε τοΰ έλεγε: «Δοσίθεε, τό έραψες έκεϊνο τό ροΰχο»; Καί άπαντοΰσε: «Ναι, Γέροντα, καί τό έραψα μάλιστα μέ πολλή τέχνη». Τότε τοΰ έλεγε: «Πήγαινε δώστο στόν τάδε άδελφό ή στόν τάδε άρρωστο». Καί πήγαινε καί τό έδινε μέ πολλή προθυμία. Πάλι τοΰ έδινε άλλο ύφασμα καί όμοια, όταν τό έραβε μέ επιμέλεια καί τό τελείωνε, τοΰ έλεγε: «Δώστο στόν τάδε άδελφό». Καί άμέσως τό έδινε. Καί ούδέποτε πικράθηκε ή έγόγγυσε, ώστε νά πει: «Γιατί, άφοΰ κάνω τόν κόπο καί τό ράβω καί τό περιποιούμαι τόσο, τό παίρνει άπό μένα καί τό δίνει σέ άλλον»; Άλλά καθετί καλό πού άκουγε τό έκανε μέ προθυμία.

8.—. Μιά άλλη φορά έφερε κάποιος άπό τούς άποκρισάριους[6] τής Μονής ένα μαχαίρι κοφτερό καί πολύ ώραΤο. Κι ό Δοσίθεος τό πήρε καί τό πήγε στόν άββά Δωρόθεο λέγοντας: «Ό τάδε άδελφός έφερε αύτό τό μαχαίρι καί τό πήρα νά τό

Αύτοί ενεργούν γιά λογαριασμό τής Μονής καί μ' αύτό τόν τρόπο άποφεύγεται ή τελείως ή «κατά τό μεγιστον δυνατόν» η άποστολή καί παραμονή μοναχών (καί μάλιστα νέων) στόν κόσμο.

5 *εχωμεν αύτο εις τό νοσοκομείου, δτι καλώς κόπτει τάς κλύστας. Ουδέποτε δέ έκτήσατο ό μακάριος έκεϊνος ύλην εύμορφον εϊς τό νοσοκομεϊον, πλέον τοϋ καλώς εχοντος. Λέγει ούν αύτώ· Φέρε, είδω* αυτό *εϊ έστι καλόν.* Ό δέ *έπέδωκεν αύτό λέγων Ναί, κϋρι, καλόν έστι εις τάς* ίο *κλύστας. Έβλεπε δέ αύτό κατά άλήθειαν και αύτός δτι καλόν ήν εϊς τό πράγμα*' άλλ' *έπειδή ούκ ήθελεν αύτόν έχει προσπάθειαν εις οϊαν δήποτε ύλην, ούκ ήθέλησεν ϊνα κρατήση αύτό. Λέγει ούν αύτώ· Δοσίθεε, ούτως άρέσκει σοι; Θέλεις είναι δούλος τοϋ μαχαιριού τούτου καί ού* 15 *δούλος τοϋ Θεοϋ; Ναί, Δοσίθεε, άρέσκει σοι; ϊνα* δέδεσαι *τή προσπαθεία τού μαχαιριού τούτου; Καί ούκ αισχύνη δτι* θέλεις *ϊνα τό μαχαίριον τοϋτο κυριεύση σου, καί μή ό Θεός;* Ό δέ *άκούων ούκ άνένευεν, άλλ' έβαλλε κάτω τήν δφιν σιωπών. "Υστερον δέ μεθ'* δ *έμεινεν έγκαλών, λέγει* 20 *αύτώ·* Ύπαγε θές αυτό *καί μή άψη αύτοϋ. Καί τοσοϋτον έφύλαξε τοϋ μή* άφασθαι *αύτοϋ ώς μηδέ έπιδοϋναι αύτό τινί ποτε,* αλλά *τών άλλων υπηρετών κεχρημένων αύτώ* αυτός *μόνος ούκ ήγγιζεν αύτοϋ. Καί* ουδέποτε είπεν δτι* *Τί εϊ μή* απλώς *έγώ άπό πάντων.* Άλλά *πάντα δσα ήκουεν μετά* 25 *χαράς* έποίει.

9. Ούτως ούν διετέλεσεν τόν μικρόν χρόνον ον έποίησεν εις τό μοναστήριον έποίησεν γάρ ώς πέντε έτη· καί ούτως έτελεύτησεν έν ύπακοή, μή ποιήσας μητε έν θέλημα αύτοϋ έν τινι πράγματι, μήτε κατά προσπάθειαν ποιήσας 5 *τίποτε. Ότε δέ ήσθένησεν καί αιμόπτυσεν (φθισικός γάρ άπέθανεν), ήκουσεν παρά τίνος δτι τά ώά τά όπτοροφητά* ώφελοϋσι *τούς αίμοπτυικούς. Ήιδει δέ τούτο καί ό μακάριος Δωρόθεος, καί ήδέως εϊχεν τήν θεραπείαν αύτοϋ· άλλ' άπό τοϋ* περισπασμού *ούκ ήλθε εϊς τόν νοϋν* αύτοϋ. ίο *Λέγει ούν αύτώ έκεϊνος· Κϋρι, θέλω ειπεϊν σοι δτι ήκουσα περί πράγματος ώφελοϋντός με■ άλλ' ού θέλω ϊνα δώσης μοι άπ*' *αύτοϋ έπειδή όχλεϊ μοι ό λογισμός μου. Λέγει*

7. *Έλεγε δε ότι, «Έάν ζήση τις 'έτη τοΰ Μαθουσάλα, καί μή όδευση ταύτην τήν εύθειαν όδόν ήν ώδευσαν πάντες οί άγιοι, λέγω δή τήν τοΰ άτιμάζεσθαι καί φέρεν γενναίως,* ού *μή προβή,* ού *μικρόν, ού μέγα ■ ούδέ εύρήσβ τόν έν ταϊς έντολαΐς κρυπτόμενου θησαυρόν άλλά μόνον τά έτη αύτοϋ αναλίσκει διακενής. Έστι* γdp δτι *καταφρονεί τις πολλών κεντηναρίων καί έρχεται εις ραφίδιον καί ή προσπά-*

εχουμε, άν τό εύλογείς, στό νοσοκομείο, γιατί κόβει πολύ ώραΤα τό ψωμί — ούδέποτε είχε αποκτήσει ό μακάριος εκείνος πράγμα καλύτερο άπό τό μέτριο — λέει λοιπόν στό Δοσίθεο: «Φέρ’το, νά τό δω άν είναι καλό». Καί αύτός τοΰ τό έδωσε λέγοντας: «Ναί, Γέροντα, είναι πολύ κοφτερό γιά τό ψωμί». Πραγματικά τό ’έβλεπε καί ό ’ίδιος δτι ήταν χρήσιμο γιά τήν περίπτωση, άλλά επειδή δέν ήθελε νά εχει ό Δοσίθεος «προσπάθεια» σ’ όποιοδήποτε ύλικό άντικείμενο, δέν θέλησε νά τό κρατήσει. Τόν ρωτάει, λοιπόν: «Δοσίθεε, τόσο πολύ σοΰ άρέσει; Θέλεις νά είσαι δοΰλος αύτοΰ τοΰ μαχαιριού καί όχι τοΰ Θεοΰ[7]; Πραγματικά, Δοσίθεε, σοΰ άρέσει τόσο, ώστε νά προσκολληθεΐς σ’ αύτό τό μαχαίρι; Δέν ντρέπεσαι πού θέλεις νά σ’ εξουσιάσει τούτο τό μαχαίρι καί όχι ό Θεός»; Αύτός άκουγε χωρίς ν’ άπαντάει, μόνο ’έσκυψε τό κεφάλι σιωπηλά. Ύστερα άφοΰ τόν νουθέτησε άρκετά, τοΰ λέει: «Πήγαινε, βάλτο στή θέση του καί ούτε νά τ’ άγγίξεις». Καί τόσο πολύ τήρησε αύτή τήν ’εντολή, ώστε ούτε γιά νά τό δώσει σέ κάποιον άλλο δέν τό ’έπιανε, άλλά, ενώ όλοι οι άλλοι διακονητές τό χρησιμοποιούσαν, μονάχα αύτός δέν τό άγγιζε. Καί δμως ποτέ δέν είπε: «Γιατί μόνο εγώ καί όχι οί άλλοι»; ’Αλλά όλα όσα άκουγε τά έκανε μέ χαρά.

9.—. Ἔτσι πολιτεύτηκε τό λίγο χρόνο πού εζησε στό μοναστήρι. Γ ιατί εζησε μόνο περίπου πέντε χρόνια καί κοιμήθηκε μέσα στήν ύπακοή, χωρίς νά κάνει ούτε ένα θέλημά του σέ τίποτα, χωρίς νά κάνει τίποτα άπό «προσπάθεια». "Οταν δέ άρρώστησε καί έκανε αιμόπτυση — γιατί πέθανε άπό φυματίωση — άκου σε άπό κάποιον ότι τά μελάτα αύγά ωφελούν πολύ τούς φυματικούς. Τό ήξερε, βέβαια, αύτό καί ό μακάριος Δωρόθεος καί ήθελε πολύ νά θεραπευθεΐ ό Δοσίθεος, άλλά άπό τίς πολλές έννοιες πού είχε δέν τοΰ ήρθε στό νοΰ. Τοΰ λέει λοιπόν ό Δοσίθεος: «Γέροντα, θέλω νά σοΰ πώ γιά κάτι, πού ακόυσα ότι θά μοΰ κάνει καλό, άλλά δέν θέλω νά μού δώσεις άπ’ αύτό, επειδή μ’ ένοχλεΤ ό λογισμός μου». Καί εκείνος τοΰ λέει: «Πές

θεια αύτοϋ ποιεί *αύτόν ταράττεσθαι, καί ποιεί τό ραφίδιον εκείνο τόπου κεντηναρίου, καί γίνεται* τις τοΰ *ραφιδίου δούλος, ή τοϋ κουκουλίου, ή* τοΰ *μανδηλίου, ή* τοΰ *βιβλίου· καί ούκ* έστι δούλος τοΰ *Θεοϋ' καί καλώς* είπε τις *τών οοφών ότι όσα πάθη ψυχής, τοσοϋτοι καί δεσπόται. Καί ό Κύριος: '"Οπου ό θησαυρός σου,* εκεί εσται *ή καρδία σου'. Καί πάλιν ό ’Απόστολος: 'ω τις ήττηται, τούτψ καίδεδούλωται». άβ. Ζωσιμάς* P.G. 78, 1689 B

αύτφ· Είπε μοι τί έστιν, Δοσίθεε· εϊηέ μοι τί έστιν τό πραγμα. Και λέγει· ^ός μοι λόγον ότι ού παρέχεις μοι-
15 *έπειδή, ώς εϊπον, όχλεϊ περί αύτοϋ ό λογισμός μου. Λέγει αύτφ· Καλώς, ώς* θέλεις ποιώ. Τότε λέγει Ήκουοα παρά τινων *δτι τά ώά τά όπτοροφητά ώφελοϋσι τούς αϊμοπτυικούς** άλλά, όιά τόν *Κύριον, έάν κελεύης, έξότου ούκ έφθασας άφ* ' εαυτοϋ δοϋναί μοι, *μή δώσης μοι ώς διά*
20 τόν *λογισμόν μου. Λέγει αύτφ. Καλώς, άφοϋ ού* θέλεις, ου *παρέχω σοι, μή θλίβης. Έ σπούδαζε δέ διδόναι αύτφ άλλα πράγματα ώφελοϋντα* αυτόν άντί τών ώών, *επειδή ήν είπών* ότ γ Όχλε?· μοι ό *λογισμός περί τών φών. Ιδού καί έν τοιαύτη αρρώστια ών ή γωνίζετο κατά τοϋ* ίδιου
25θελήματος.

10. *Ειχεν δέ αεί καί μνήμην* Θεοϋ' *ήν γάρ παραδούς αύτφ τό αεί λέγειν* Κύριε *Ίησοϋ Χριστέ, έλέησόν με·* καί *μεταξύ· Υίέ τοϋ* Θεοΰ, *βοήθησόν μοι. Ειχεν ούν πάντοτε ταύτην τήν εύχήν.* Ότε δέ *ήσθένησεν, λέγει αύτφ-*
5 Δοσίθεε, φρόντισον τής εύχής, βλέπε μή απωλέσης αύτήν. Ό δέ αποκρίνεται- Καλώς, κϋρι, εύχου υπέρ έμοϋ. *Πάλιν ώς έβαρήθη μικρόν, λέγει αύτφ- Τί ένι, Δοσίθεε, πώς ή εύχή; Ίσταται άκμήν; Καί λέγει* Ναί, κϋρι, διά τών εύχών σου. "Οτε δέ πλέον έβαρήθη (εις τοιαύτην γάρ*

8. *Ή μνήμη του Θεοϋ* είναι ευχαριστιακή αναφορά τής δλης ύπάρξεως τοϋ άνθρώπου πρός τό Θεό, πού προέρχεται άπό τήν πίστη, ένισχύεται άπό τήν αίσθηση τής θείας παρουσίας καί καλλιεργεί τήν έννοια τής έσχατολογικής διαστάσεως τοϋ άνθρώπου «έν Χριστψ».

Οί Πατέρες έπισήμαναν τή σπουδαιότητά της, τήν χαρακτήρισαν σάν «Θεοϋ ένοίκησιν» *(Μ. Βασ. P.G. 32, 229)* καί τή σύστησαν σάν ασκητική μέθοδο γιά τήν «τήρησιν τοϋ νοός» καί τήν κτάκτηση τής ζωής *«όντωςμνήμην έχειν Θεοϋ, ζωής έσπ μνήμην εχειν» (Θεοτιμ. Σκυθ. P.G.* 96, *520).* Έτσι μάς παρέδωσαν τήν άσκητική τέχνη τής νοεράς προσευχής, μέ τήν «εύχή τοϋ Ίησοϋ» *(Κύριε, Ίησοϋ, Χριστέ, Υιέ* Θεοΰ, *έλέησόν με)* - πού εκφράζει μέ συντομία τή δογματική συνείδηση τής εκκλησίας γιά τό πρόσωπο τοΰ Ίησοΰ Χριστοϋ «έν τη Τριαδική θεότητο), καί τή λαχτάρα τής ψυχής πού μετανοεί γιά τήν άπόλαυση τοϋ θείου &νέους — σάν τό πλέον εύχρηστο όπλο στόν πνευμαπκό άγώνα, γιά κάθε τόπο καί περίσταση.

Μέ τήν «εύχή» διευρύνονται οί πνευματικές διαστάσεις τής ψυχής, άναγεννιέται ό «έσω άνθρωπος» «κατ' εικόνα τοϋ κτίσαντος αύτόν» *(Β ' Κορ. 3,10)* καί ή *«όσια 'έννοια τοϋ Θεοϋ, ώς* σφραγ/ς *όνεξίτηλος» (Μ. Βασ. P.G. 31, 921), «ουρανόν τήν τοΰ άνθρώπου διάνοιαν απεργάζεται» (Νεϊλ. P.G.* 79, 169).

' Ο άνθρωπος καίτοι «έκ φύσεως έφίεται» πρός *τό* 'Αρχέτυπό του ευχαριστιακά,

μου τί είναι αύτό, Δοσίθεε; Πες μου, ποιό είναι αύτό τό πράγμα»; Καί τού λέει: «Δώσε μου τό λόγο σου ότι δέν θά μοΰ τό δώσεις, επειδή, όπως σοΰ είπα, μ’ ενοχλεί γΓ αύτό ό λογισμός μου». Τοΰ άπαντάει: «Καλά, θά κάνω όπως θέλεις». Τότε τοΰ λέει: «’Ακόυσα κάπου ότι τά μελάτα αύγά κάνουν καλό στούς φυματικούς, άλλά γιά τήν άγάπη τού Κυρίου, άν είναι εύλογημένο, μή μοΰ δώσεις νά φάω, εφόσον δέν τό σκέφθηκες μόνος σου, αλλά τό προκάλεσε ό λογισμός μου». Τοΰ άπαντάει: «Καλά, άφοΰ δέν θέλεις δέν σοΰ δίνω, μή στενοχωριέσαι». Φρόντιζε όμως, άντί γΓ αύγά, νά τοΰ δίνει άλλα φαγητά, πού τόν ώφελοΰσαν, επειδή τοΰ είχε πεΤ: «Μ’ ενοχλεί ό λογισμός μου γιά τ’ αύγά».

Βλέπετε, άν καί είχε τέτοια άρρώστια, άγωνιζόταν ενάντια στό θέλημά του.

10.—. Διατηρούσε δέ πάντα τή «μνήμη τοΰ Θεού»[8]. Γιατί ό άββάς Δωρόθεος τόν είχε μάθει νά λέει πάντοτε: «Κύριε, Ίησοΰ Χριστέ, έλέησέ με». Καί άνάμεσα σέ δυό τέτοιες εύχές νά παρεμβάλλει: «Υίέ τοΰ Θεοΰ, βοήθησε με». Προσευχόταν λοιπόν διαρκώς μ’ αύτή τήν εύχή. Όταν δέ άρρώστησε τοΰ λέει ό άββάς Δωρόθεος: «Δοσίθεε, άγωνίσου γιά τήν εύχή, πρόσεξε μήν τή χάσεις». Καί αύτός άπαντάει: «Νά είναι εύλογημένο, Γέροντα, νά εύχεσαι γιά μένα». Πάλι, όταν βάρυνε λίγο, τοΰ λέει: «Τί κάνεις, Δοσίθεε, πώς πάει ή εύχή, τήν κρατάς άκόμα»; Καί άπαντάει: «Ναί, Γέροντα, μέ τίς εύχές σου». Όταν όμως βάρυνε

παρά ταΰτα, δσο άκόμα βρίσκεται στήν όδό «πρός κάθαρσιν» τής ψυχής άπό τά πάθη, συναντάει πολλές δυσκολίες στήν «ύπαρξιακή έμμονή του εν τψ Θεφ». Γ ι ’ αύτό στήν άρχή βιώνβ τήν προσπάθεια αύτή σάν «στένωση» τής διάνοιας *(Διαδ. Φωτ. Α ' Φιλ. 249),* πού γρήγορα δμως όδηγεί στόν «πλατυσμό» καί τήν άνάπαυση. *«Πωθεγάρ ό νοΰς εν ας χρονίζει πράγμασι, έν αυτοϊςκαί πλατύνεοθαι» (Μάξ. Όμ. P.G. 90,1037).*

Ή άσκητική εμπειρία τών όσιων Πατέρων έφιστά ιδιαίτερα τήν προσοχή, όσων άγωνίζονται πνευματικά, στό ρόλο τοϋ διαβόλου γιά τή «διάσπαση» καί τή «λήθη» τής ψυχής Χαρακτηριστικά λέει ό "Αγ. Ισαάκ ό Σϋρος ότι ό διάβολος άνθίσταται καί μισεί τόσο πολύ τήν είσοδο τής ψυχής στήν «έν Χριστώ» θεία παρουσία, ώστεάν ήταν δυνατόν, θά χάριζε στόν άνθρωπο τή βασιλεία όλου τοϋ κόσμου προκειμένου νά τόν άποκλείσο στήν αισθησιακή άντιμετώπιση τοϋ εαυτοϋ του καί τοϋ κόσμου. Κι αύτό γιατί γνωρίζει καλά ότι ή γλυκύτητα, ό φωτισμός καί ή παράκληση πού χαρίζεται άπό τή «μνήμη τοϋ Θεοϋ» είναι τόσο δυνατή έμπειρία, ώστε *«ει αφήκεν τήν αληθή ταύτην θεωρίαν* τοίς *ανθρώποις* ό Λ/you *καιρόν,* είχε άν ό *κόσμος ούτος διαμεϊναι άδι άδοχος» (Ίο. Σϋρος. Ασκητικά)* .

ίο *ασθένειαν ήλθεν ώστε έν σινδόνι βαστάζεσθαι), λέγει αύτφ- Πώς ή εύχή, Δοσίθεε; Τότε λέγεν Συγχώρησον, κϋρι, ούκ έτι ισχύω κρατήσαι αύτήν. Λέγει αύτφ· Ούκοϋν άφες τήν εύχήν μόνον δέ μνημόνευε τοϋ Θεοϋ και κατανοεί αύτόν ώς όντα ένώπιόν σου.*

15 Έκοπία δέ πάνυ, καί δηλοϊ τφ Μεγάλφ ΓέροντΓ Άπόλυσόν με, δτι ούκ έτι δύναμαι. Δηλόϊ αύτώ ό Γέρων Ύπόμεινον, τέκνον, εγγύς γάρ τό *έλεος τοϋ Θεοϋ.* Ό δέ *μακάριος Δωρόθεος έβλεπεν αύτόν κάμνοντα καί έμερίμνα μήτιως βλαβή. Πάλιν* μεθ' *ήμέρας δηλοϊ τφ Γερόντν* 20 *Δέσποτά μου, ούκ έτι ισχύω. Τότε δηλοϊ αύτφ ό Γέρων Ύπαγε έν ειρήνη, παράστηθι τή Αγία Τριάδι καί πρέσβευε υπέρ ήμών.*

11. *Άκούσαντες* δέ *οί άδελφοί τήν άπόκρισιν τοϋ Γέροντος, ήρξαντο άγανακτεϊν καί λέγειν Τί άπλώς έποίησεν ή τί ήν τό έργον αύτοϋ, δτι ταϋτα ήκουσεν; Κατά* αλήθειαν *γάρ ούκ έβλεπον αύτόν ή δύο δύο νηστεύοντα ώς έποίουν τινές 5 τών έκεϊ, ή άγρυπνοϋντα προ τής άργυπνίας·* άλλ' ούδέ *εις αύτήν τήν αγρυπνίαν ήγείρετο, ει μή μετά δύο* ακολουθίας. *Ούδέ έβλεπον αύτόν ποιοϋντα μίαν άσκησιν, άλλ' έβλεπον αύτόν τρώγοντα μικρόν, εϊ τύχη, ζωμόν έκ τών αρρώστων, καί, εϊ έπερίσσευσεν, έκ τών όψαρίων έν κεφαλίδιον ή άλλο* ίο *τι τοιοϋτον. Ήσαν δέ έκεϊ τινες, ώς εϊπον, τοσοϋτον χρόνον δύο δύο νηστεύοντες καί διπλάς αγρυπνίας ποιοϋντες καί*

9. *Νηστεύω δυό-δυό. Ό* όρος αύτός δέυ σημαίνει νηστεύω δυό μέρες στίς τρέΐς, άλλά νηστεύω μέρα παρά μέρα, ή τρώω κάθε δυό μ'^οες ή νηστεύω δυό μέρες καί δυό τρώω. *«Έλεγον περί τοϋ άββά Σιοώη τοϋ Θηβαίου δτι 'έμεινε εις τόο Καλαμώνα τσϋ Άροευοίτον καί άλλος γέρων ήσθένει είς την άλλην λαύραν. Καί ώς ήκουσεν, έθλίβη. Έπειδή δέ δυό-δυό* έ νήστευε, *καί ήν ή ήμέρα έν ή ούκ ήσθιε καί δτεήκουσε, λέγει τφ λογκιμφ· Τί ποιήσω; Έάν απέλθω, μήπως άναγκάσωσί με οί άδελφοί φαγεΐν καί έάν παραμείνω εις τήν αυριον, μήποτε τελευτήση. Πλήν τοϋτο ποιώ,* υπάγω καί ούκ *έσθίω. Καί ούτως άπήλθε νήστις, πληρώσας τήν εντολήν τοϋ Θεοϋ· καί τήν διά τόν Θεόν πολττείαν αύτοϋ ούκ ελυσεν». (Άβ. Σισώης P.G.* 65, *401 D).*

Σέ πολλούς όμως Πατέρες επικράτησε ή γνώμη ότι ό τρόπος αύτός τής νηστείας είναι άκράιος καί σύστησαν τή μέση όδό τής καθημερινής τροφής μέ εγκράτεια. *«Ήρώτησεν ό άββάς Ίωσήφ τόν άββά Ποιμένα, πώς χρή νηστεύειν λέγει αύτφ ό άββάς Ποιμήν έγώ θέλω τόν έσθίοντα καθ' ή μέραν, παρά μικρόν έσθίειν, ϊνα μή χορτάζηταν λέγει αύτφ ό άββάς Ίωσήφ' δτε ής νεώτερος, ούκ ένήστευσας* δύο-δύο *άββά; καί είπεν ό γέρων φύσει καί τρεϊς καί τέσοαρας καί εβδομάδα' καί ταϋτα πάντα*

περισσότερο — γιατί έφθασε σέ τέτοια κατάσταση ώστε νά τόν σηκώνουν μέ τό σεντόνι τοϋ λέει: «Πώς πάει ή εύχή Δοσίθεε»; Τότε τοϋ λέει: «Συγχώρεσέ με. Γέροντα, δέν μπορώ πιά νά τήν κρατήσω». Τοϋ άπαντάει ό άββάς: «Έ, άφησε τήν εύχή. Μόνο κράτα στήν μνήμη σου τό Θεό καί διατήρησε ζωντανή τήν αίσθηση τής παρουσίας Του».

Έπειδή όμως ύπέφερε πολύ παράγγειλε στό μεγάλο Γέροντα: «Γέροντα, δέν άντέχω πιά, άπόλυσέ με». Τοϋ άπαντάει ό Γέροντας: «Κάνε ύπομονή, παιδί μου, γιατί τό έλεος τοϋ Θεοϋ πλησιάζει». Ό μακάριος Δωρόθεος όμως τόν 'έβλεπε νά ύποφέρει πολύ καί τόν φρόντιζε έτσι ώστε νά μή ζημιωθεί ή ψυχή του. Πάλι μετά άπό λίγες μέρες, λέει στό Γέροντα: «Δέσποτά μου, δέν άντέχω πιά». Τότε τοϋ λέει ό Γέροντας: «Εύχομαι νά πορευτείς μέ ειρήνη, νά άξιωθεΤς νά στέκεις μπροστά στό θρόνο τής μεγαλωσύνης τοΰ Τριαδικού Θεοΰ καί νά πρεσβεύεις καί γιά μάς».

11.—. "Οταν άκουσαν οί άδελφοί τήν άπόκριση τοΰ Γέροντα, άρχισαν ν' άγανακτοΰν καί νά λένε: «Τί καλό έκανε, τέλος πάντων, ή ποιά ήταν ή πνευματική του εργασία, ώστε ν' άκούσει τέτοια λόγια»; Γ ιατί, πραγματικά, δέν τόν έβλεπαν ούτε νά νηστεύει «δυό - δυό»[9] μέρες, όπως έκαναν μερικοί άπό τούς έκεϊ μοναχούς, ούτε ν' άγρυπνεϊ πρίν άπ' τήν καθορισμένη άγρυπνία[H)]. Άλλά ούτε καί στήν άγρυπνία πήγαινε άπό τήν άρχή, άλλά μετά τή δεύτερη κατά σειράν άκολουθία. Ούτε τόν έβλεπαν νά κάνει καμιά άσκηση, άντίθετα τόν έβλεπαν νά τρώει, άν τύχαινε, λίγο άπό τή σούπα τών άρρώστων καί, άν περίσσευε, κανένα κεφάλι άπό ψάρι ή κάτι παρόμοιο. Καί, όπως είπα, ύπήρχαν εκεί μοναχοί, πού γιά πολύ καιρό, νήστευαν «δυό - δυό» καί

έδοκίμασαν οί Πατέρες, *ώς δυνατοί καί εύρον* δτι *καλόν* έστι τό *καθ ' ημέραν έσθίειν, παρά μικρόν δέ' καί παρέδωκαν ήμϊν τήν βασιλικήν όδόν,* ότι *ελαφρά έστιν» (Άβ. Ποιμήν. P.G.* 65 *γα').*

10. *Αγρυπνία πρό τής καθορισμένης άγρυπνίας.* 'Εννοεί μάλλον τήν «κατ' ιδίαν» προσευχή τών μοναχών ή τό λεγόμενο κανόνα, δηλ. εναν ορισμένο αριθμό κομποσκοινίων καί μετανοιών μέ την εύχή τοϋ Ίησοϋ, πού υποχρεώνεται νά κάνει καθημερινά ό μοναχός καί πού γίνεται πρίν άπό την πρωινή ακολουθία. Μέ τόν όρο όμως αύτό μπορεί νά έννοεϊ καί όποιαδήποτε άλλη πνευματική άσκηση προσευχής, μελέτης ή καί έργοχείρου άκόμη, πού γίνεται χάριν τής μειώσεως τών ωρών τοϋ ύπνου καί τής άναπαύσεως. Οί ζηλωτές μοναχοί χαρακτηρίζονται άπό όσα μυστικά εργάζονται στό κελλί τους. 'ΕκεΤ βρίσκεται τό μέλι τής ήσυχίας.

άσκοϋντες. Ώς ούν ήκουσαν τοιαύτην άπόκριοιν πεμφθεϊσαν παρά τοϋ Γέροντος νεωτέρω πέντε έτη εχοντι εις τό μοναστήριον, έταράσσοντο αγνοοϋντες τήν *εργασίαν αύτοϋ* και
15 τήν κατά πάντα *αύτοϋ ύπακοήν ότι ούδέποτε έποίησεν* εν *θέλημα αύτοϋ, και τήν άδιάκριτον αύτοϋ ύπακοήν δτι, ει έτυχέν ποτε τόν μακάριον Δωρόθεον ειπεϊν αύτφ ρήμα ώς διασύρων αύτόν, άπήρχετο τρέχων και έποίει αύτό άδιακρίτως. Οϊόν τι λέγω· Ούτος παρά τάς άρχάς ώς άπό συνήθειας*
20 ελάλει *τραχντέρως.* Ό ούν *μακάριος, ώς διασύρων αύτόν, έν μιά λέγει αύτφ· Βουκακράτου χρήζεις, Δοσίθεε· καλώς, ύπαγε λαβέ βουκάκρατον. Έκεϊνος άκούσας απέρχεται και φέρει φιάλην έχουσαν οίνον και άρτον, και επίδίδωσιν αύτφ, ώς* ίνα *λάβη εύλογίαν.* Ό *δέ άγνοήσας προσέσχεν αύτφ*
25 *ώς ξενιζόμενος και λέγει· Τί* θέλεις; *'Αποκρίνεται αύτφ■ Έκέλευσάς με λαβεϊν βουκάκρατον δός μοι εύλογίαν. Τότε λέγει αύτφ■ Μωρέ, έπειδή κράζεις ώσπερ και οί Γότθοι· και γάρ* εκείνοι, δταν *έκχολοϋνται, χολοϋσιν και κρόζουσιν διά* τοϋτο *ειπόν σοι· λαβέ βουκάκρατον, δτι*
30 καί σύ ώς *Γότθος κράζεις. Ώς ούν ήκουσεν* ταϋτα, *βάλλει μετάνοιαν και απέρχεται και τιθεΐ αύτό.*

12. 'Άλλοτε πάλιν *έρχεται και έρωτά αύτόν ρήμα τής Αγίας Γραφής* ήρξατο γάρ άπό καθαρότητος νοεϊν τινα τής Γ ραφής.* Ό δέ ούκ *ήθελεν αύτόν τέως εις ταϋτα έπιβάλλειν, άλλά μάλλον διά τής ταπεινώσεως φυλαχθήναι.* Ότε
5 ούν *ήρώτησε αύτόν, λέγει* αύτώ· Ούκ οιδα. *Έκεϊνος μηδέν νοήσας, πάλιν έρχεται έρωτών αύτόν άλλο κεφάλαιον. Τότε λέγει·* Ούκ *οϊδα, άλλ '* άπελθε, *έρώτησον* τόν *άββάν.* Ό δέ άπηλθεν *μηδέν διακρίνας.* Ήν δέ εκείνος *προειπών τφ άββά έκτος αύτοϋ■ Έάν έλθη Δοσίθεος πρός σέ έρωτήσαί*
ίο σε *τίποτε γραφικόν, στύφον* αύτόν *μικρόν. Ώς* ούν *άπήλθεν και ήρώτησεν αύτόν, ήρξατο στύφειν* αύτόν *και λέγειν Ούχ ήσυχάζεις, μηδέν ειδώς; Σύ ταϋτα τολμάς* έρωταν, καί ού *μεριμνάς τήν ακαθαρσίαν σου; Και άλλα τινά τοιαϋτα*

έκαναν διπλές αγρυπνίες καί άσκήσεις. Γ Γ αύτό, δταν ακόυσαν νά δίνει τέτοια άπόκριση ό Γέροντας σέ μοναχό νεώτερο, πού είχε μόνο πέντε χρόνια στό μοναστήρι, ταράχτηκαν, γιατί δέν ήξεραν τήν πνευματική εργασία του καί τήν τέλεια ύπακοή του καί τό δτι ποτέ δέν έκανε έστω καί ένα θέλημά του, καί τήν «αδιάκριτη» ύπακοή του καί πώς δταν τύχαινε νά τοΰ πει ό μακάριος Δωρόθεος, στ' αστεία, νά κάνει κάτι πήγαινε τρέχοντας καί τό έκανε, χωρίς νά σκεφθεϊ τίποτα. Σας λέω ένα παράδειγμα: Παρά τούς κανονισμούς, άπό συνήθεια, μιλούσε δυνατά. Μιά μέρα λοιπόν ό μακάριος Δωρόθεος τοΰ λέει άστειευόμενος: «Σοΰ χρειάζεται 'βουκάκρατο'[11], Δοσίθεε. Πήγαινε λοιπόν καί πάρε». Έκεϊνος, μόλις τ' ακούσε, πήγε καί έφερε μιά μπουκάλα κρασί καί ψωμί καί τοΰ τά έδινε νά τά εύλογήσει. Ό δέ άββάς, μή εννοώντας, τόν παρατηρούσε παραξενεμένος καί τού λέει: «Τί θέλεις»; Τού άπαντάει: «Μέ πρόσταξες νά πάρω βουκάκρατο. Εύλόγησέ το». Τότε τοΰ λέει: «'Ανόητε, έγώ στό είπα επειδή φωνάζεις σάν τούς Γότθους. Γιατί και αύτοί,· δταν θυμώνουν, έτσι φωνάζουν. ΓΓ αύτό σοΰ είπα, πάρε βουκάκρατο, γιατί καί σύ σάν Γότθος φωνάζεις». Μόλις λοιπόν ακούσε αύτά, έβαλε μετάνοια καί πήγε πίσω.

12.—. Μιά άλλη φορά έρχεται καί τόν ρωτάει γιά τό νόημα κάποιου χωρίου τής 'Αγ. Γραφής. Γιατί άρχισε από τήν πολλή καθαρότητα νά κατανοεί μερικά νοήματα τής Άγ. Γραφής. Ό άββάς δμως δέν ήθελε άκόμα νά τόν άνεβάσει σ' αύτά τόσο νωρίς, άλλά μάλλον νά τόν προφυλάξει μέ τήν ταπείνωση. "Οταν λοιπόν τόν ρώτησε, τού άπάντησε: «Δέν ξέρω». Έκεϊνος πάλι επειδή δέν κατάλαβε τό πνεύμα του ήρθε καί τόν ξαναρώτησε γιά άλλο κεφάλαιο. Τότε τοΰ είπε: «Δέν ξέρω. Πήγαινε καί ρώτησε τόν ήγούμενο». Καί αύτός πήγε, χωρίς νά βάλει τίποτα στό νοΰ του. Ό άββάς Δωρόθεος δμως είχε πεϊ προηγουμένως στόν ήγούμενο, κρυφά: «'Άν έρθει ό Δοσίθεος νά τοΰ εξηγήσεις κανένα γραφικό χωρίο νά τόν άποπάρεις λίγο». Μόλις λοιπόν πήγε καί τόν ρώτησε άρχισε νά τόν άποπαίρνει λέγοντάς του: «Δέν κάθεσαι στήν ήσυχία σου, άφοΰ δέν ξέρεις τίποτα; Καί τολμάς εσύ νά ρωτάς γιά τέτοια θέματα καί δέν σκέπτεσαι τή

11. *Βουκάκρατο:* Ψωμί βουτηγμένο στό κρασί. Δηλαδή Βουκιά - Βοϋκα ψωμιοΰ καί «άκρατος οίνος». Αύτό πού σήμερα λ'εμεστόν άλλο: «'Άντε βάλε τίποτα στό στόμα σου γιά νά πάψεις νά μιλάς».

ειπών, άπέλυσεν δεδωκώς αύτφ και δύο κόσοους. Ό *δέ*
is υποστρέφει πρός *τόν άββάν Δωρόθεον δεικνύων αύτφ τάς παρειάς αύτοϋ πυρράς εκ τών κόσσων και λέγων Έχω, και στερεός. Και ούκ* είπεν αύτφ· *Διά τί σύ ού* διωρθώσω *με, άλλ ' έπεμψάς με πρός τόν άββαν; Ούδέν τοιοϋτον* είπεν, *αλλά πάντα* έδέχετο τά παρ' *αύτοϋ μετά πίστεως και*
20 *έποίει αδιακρίτως.* Ότε δέ *ήρώτα αύτόν λογισμός, μετά τοιαύτης πληροφορίας* έδέχετο ά ηκουεν *και ούτως* εφύλαττεν, ώς *μηκέτι δευτερώσαι αύτόν περί τοϋ αύτοϋ λογισμού.*

13.—. *Ταύτην ούν άγνοοϋντες, ώς εϊπον, τήν θαυμαστήν αύτοϋ έργασίαν, έγόγγυζόν* τινες επί *τή* απολύσει *τοϋ Γέροντος.* Ότε δέ *ήθέλησεν* ό Θεός *φανερώσαι τήν έτοιμασθεΐσαν αύτφ δόξαν έκ τής αγίας εκείνης ύπακοής,* καί τό
5 *χάρισμα δ ειχεν ό μακάριος Δωρόθεος, καί έτι μαθητής ών, περί τό σώζειν ψυχάς,* ό *ούτως άπλανώς αύτόν καί συντόμως όδηγήσας πρός τόν Θεόν, τότε, μετ' ού πολύν χρόνον τής μακαρίας αύτοϋ τελευτής, έπεθύμησέν τις τών άγίων μέγας γέρων, παραβολών* τοίς έκείσε ξένοις, *ιδεϊν*
ίο τούς έν *τφ κοινοβίψ προκοιμηθέντας άγιους, καί ήτησεν τόν* Θεόν *περί τούτου άποκαλύφαι αύτφ. Καί όρα αύτούς πάντας όμοϋ ώς* έν *χορφ ίσταμένους καί μεταξύ αύτών τινα νεώτερον έστώτα, καί έλεγεν* 7\ρα *τίς έστιν ό νεώτερος* δν είδον *μετά τών Πατέρων; Καί ώς διέγραφεν τά σημεία*
15 τοϋ *χαρακτήρος αύτοϋ, έγνωσαν πάντες δτι Δοσίθεος έστιν καί έδόξασαν τόν Θεόν, θαυμάζοντες άπό ποίου βίου καί οΐας πρώτης αγωγής εις ποια μέτρα κατηξιώθη φθάσαι, καί έν όλίγω ούτως χρόνψ, διά τοϋ κρατήσαι αύτόν τήν ύπακοήν καί κόψαι τό* ίδιον *θέλημα.*

βρωμιά σου»; Ἀφοῦ τοῦ είπε καί άλλα παρόμοια, τόν έδιωξε δίνοντας του καί δυό μπάτσους. Ὁ Δοσίθεος γύρισε πίσω στόν άββά Δωρόθεο, δείχνοντάς του τά κόκκινα άπό τούς μπάτσους μάγουλά του, καί λέγοντας: «Τίς άρπαξα καί μάλιστα γερές». Καί δέν τού είπε: «Γιατί δέν μέ διόρθωσες εσύ, άλλά μ' έστειλες στόν ηγούμενο»; Δέν τοῦ είπε τίποτα τέτοιο, άλλά δεχόταν όσα τοῦ έκανε μ' εμπιστοσύνη καί τά έκανε χωρίς νά σκεφθεῖ τίποτα. Καί όταν τόν προβλημάτιζε ό λογισμός του μέ τόση σιγουριά δεχόταν όσα άκουγε καί έτσι τά τηρούσε, ώστε δέν χρειαζόταν ποτέ πιά νά ρωτήσει γιά τόν ϊδιο λογισμό.

13.—. Έπειδή λοιπόν μερικοί Πατέρες δέν γνώριζαν τή θαυμαστή πνευματική εργασία του γόγγυζαν γιά τήν άπόλυση πού τού έκανε ό Γέροντας. Ὅταν όμως θέλησε ό Θεός νά φανερώσει τή δόξα πού ετοιμάστηκε γΓ αύτόν στόν ούρανό, χάρη στήν άγια εκείνη ύπακοή καί τό χάρισμα πού είχε ό μακάριος Δωρόθεος, άν καί μαθητής άκόμα, νά σώζει ψυχές, αύτός πού οδήγησε τό Δοσίθεο τόσο σωστά καί σύντομα στό Θεό, τότε λίγο μετά άπό τό μακάριο θάνατό του, κάποιος άπό τούς αγίους , μεγάλος Γέροντας, περαστικός άπό έκεΤ, θέλησε νά δει τούς άγιους τοῦ κοινοβίου, πού είχαν κοιμηθεί καί παρεκάλεσε τό Θεό νά τούς άποκαλύψει σ' αύτόν. Καί τούς είδε σέ όραμα όλους μαζί νά στέκονται σάν σέ χορό καί άνάμεσά τους νά βρίσκεται καί κάποιος νεώτερος καί σκεπτόταν: «Ἀραγε, ποιός νά είναι αύτός ό νέος πού εϊδα νά βρίσκεται άνάμεσα στούς Πατέρες»; Καί όταν περιέγραψε τά χαρακτηριστικά τοῦ προσώπου του, όλοι κατάλαβαν πώς ήταν ό Δοσίθεος καί δόξασαν τό Θεό, θαυμάζοντας πώς κατόρθωσε μέ τέτοια προϊστορία καί τέτοιο προηγούμενο τρόπο ζωής ν' άξιωθεϊ νά φτάσει σέ τέτοια μέτρα καί μάλιστα σέ τόσο λίγο χρόνο, μόνο μέ τό νά κραπίσει τήν ύπακοή καί νά κόψει τό θέλημά του.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

πρός τόν αιτήσαντα άδελφόν πεμφθήναι αύτώ τούς εύρεθέντας λόγους τοΰ όσίου πατρός ήμών άββά Δωροθέου.

1613 β 1. Επαινώ *σου τήν προαίρεσιν, μακαρίζω τής* περί τό *αγαθόν σπουδής τήν εύλογημένην σου και φιλόκαλον ώς αληθώς φυχήν, άδελφε ποθεινότατε. Τό γάρ ούτω φιλοπόνως έρευναν* καί *γνησίως επαινεϊν τά κατά τόν* όντως *μακάριον* 5 *και άξιόθεον ήμών πατέρα, τόν τής δωρεάς τοϋ Θεοϋ φερώ-c νυμον, αρετήν έστιν έπαινεϊν και Θεόν αγαπάν και μεριμνάν περί τής όντως ζωής· Ζήλου γάρ, κατά τόν μέγαν Γρηγόριον, ό έπαινος πρόξενος· ζήλος δέ, άρετής· αρετή δέ, μακαριότητος.* Χαίρειν ούν εστι *και συγχαίρειν ώς άληθώς* επί *τή* ίο *τοιαύτη σου προκοπή■* εκείνον γάρ *έοικας ιχνηλατεϊν τόν* τοϋ πράου *μιμητήν και ταπεινού τή καρδία· δς τήν νοητήν Πέτρου καί τών κατ' αύτόν άποταγήν θεωρήσας, ούτως έαυτόν τής τών δρωμένων* έξέδυσε *προσπαθείας, ούτω τοίς εαυτοϋ κατά Θεόν έαυτόν έξέδωκε πατράσιν, ώς μετά* **15** *παρρησίας, εύ οϊδα, καί αύτόν πρός τόν* Σωτηρα λέγειν ότι- *Ιδού ημείς άφήκαμεν πάντα καί ήκολουθήσαμέν σοι.* Όθεν έν *όλίγψ σύν Θεώ τελειωθείς έπλήρωσεν χρόνους μακρούς, ούκ αίσθηταϊς μέν έρημίαις καί δρεσιν ένδιαιτώ-* **d** *μένος, ούδέ τό αρχειν σωματοβόρων θηρίων έν μεγάλω* 20 τιθέμενος, *τής δέ ψυχής τήν έρημίαν ασπαζόμενος καί*

1. *Πρβλ. ύπ'* άριθμ. *1 σημείωση ατό «Προεισαγωγικό σημείωμα».*

Ια. *«Πρώτη τών ευεργεσιών, τό έπαινέίσθαι τά καλά. Ζήλου γάρ ό* έπαινος *πρόξενος· ζήλος δέ, άρετής· άρετή δε,* μακαριότητας- *ή δέ, τό ακροντών εφετών, καί πρός δ τείνει πάσα σπουδαίου κίνησις».*

(Γρηγ. Ναζιανζηνοϋ P.G. 35, 1200 Α)

2. Ή λέξη *έρημος,* μέ τήν αρχική της έννοια, χρησιμοποιείται γιά νά προσδιορίσει τό'γεωγραφικό χώρο όπου άπουσιάζουντά φυσικά στοιχεία πού συγκροτοΰν καί συντηροϋν τή ζωή.

Μεταφορικά, επί τής ψυχής, δηλώνει τήν άπογύμνωση τοϋ «'έσω» άνθρώπου άπό τούς δεσμούς πού τόν δένουν μέ πρόσωπα, ύλικά πράγματα; τόν ϊδιο τόν έαυτόν του καί τά πάθη του.

Ή άναχώρηση καί ή έγκαταβίωση στήν 'έρημο τόσο στήυ έποχή τής Παλαιάς όσο καί τής Καινής Διαθήκης είχε καθαρά Θεοκεντρικό κίνητρο καί προσέλαβε ειδικό χαρακτήρα. Οί «έν έρημίαις διατρίβοντες» άντιπροσώπευαν πάντοτε, όχι

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Στόν άδελφό πού ζήτησε νά τοῦ άποσταλοῦν όσοι λόγοι βρέθηκαν τοῦ οσίου πατέρα μας Ἀββά Δωροθέου

1.—. Αδελφέ περιπόθητε,

Σέ επαινώ γιά τήν καλή σου προαίρεση καί σέ μακαρίζω γιά την ευλογημένη καί φιλόκαλη, πραγματικά, ψυχή σου, πού φροντίζει μέ ζήλο γιά κάθε ώραΤο καί ευγενικό. Γ ιατί τό νά έρευνα κανείς τόσο άκούραστα καί τό νά επαινεί ειλικρινά τά συγγράμματα τοϋ πνευματικού πατέρα μας Δωροθέου —πού είναι αληθινά μακάριος καί πραγματικά καταξιωμένος άπό τό Θεό καί πού τό όνομά του σημαίνει δωρεά τοῦ Θεοῦ (Δωρό-θε-ος)— είναι τό ϊδιο μέ τό νά επαινεί την άρετή καί ν' άγαπάει τό Θεό καί νά μεριμνά γιά τήν άληθινή ζωή. Γιατί, σύμφωνα μέ τό μέγα Γρηγόριο, ό έπαινος οδηγεί στό ζήλο, ό ζήλος στήν άρετή καί ή άρετή στή μακαριότητα·[α]. Πρέπει λοιπόν νά χαίρεται κανείς καί νά πανηγυρίζει πραγματικά μαζί σου, γιά τήν τόση προκοπή σου, γιατί φαίνεσαι ότι ακολουθείς τάϊχνη εκείνου πού υπήρξε μιμητής «τοῦ πράου καί ταπεινοῦ στήν καρδιά» *(Ματθ. 11, 29)* καί πού, όταν κατανόησε τήν πνευματική άποταγή τοῦ Πέτρου καί τών συντρόφων του, τόσο άπογυμνώθηκε άπό τήν άγάπη τών ορατών πραγμάτων, τόσο πολύ παρέδωσε τόν έαυτό του στούς πνευματικούς πατέρες του, ώστε μέ παρρησία νά λέει πρός τό Σωτήρα, όπως πολύ καλά γνωρίζω: «Δες, τ' άφήσαμε όλα καί Σέ άκολουθήσαμε» (Ματθ. *19, 27).* Αυτός λοιπόν έχοντας φτάσει, μέ τή Χάρη τοῦ Θεοῦ, στήν τελειότητα, άναπλήρωσε σέ μικρό χρονικό διάστημα μακροχρόνιους όγώνες, χωρίς νά ζεϊ σ' έρημους τόπους καί βουνά καί χωρίς νά θεωρεί σπουδαίο πράγμα τό νά υποτάσσει τά σαρκοβόρα θηρία, άλλά ζοῦσε τήν «έσω έρημο»[2] καί ποθοῦσε νά συχνάζει στά αιώνια βουνά, πού

τόν ταξικό διαχωρισμό τών άνθρώπων, 'έστω καί άν αύτός ήταν θρησκευτικής χροιάς, ουτε τόν άντικοινωνικό άρνητισμό μερικών «καλών χριστιανών», άλλά εξέφραζαν τή διαμαρτυρία τής ψυχής γιά τή δουλάα της στό «κράτος τοϋ διαβόλου» καί στά πάθη της *(Μ. Βασ. P.C. 32, 224C).* 'Η ερημιά τής «ένδοχώρας», όπως τή βίωσε ή ορθόδοξη άσκητική παράδοση, δέυ είναι άδράνεια καί άπραξία, άλλά χώρος δοκιμασίας καί υπαρξιακής βιώσεως τής πίστεως, «πράξη ήσυχαστική καί ησυχία μέ δράση» *(Γρηγ. Νύσ. P.G. 35, 1101D),* πρόκληση γιά άναμέτρηση μέ τό διάβολο *(Ματθ. 4, 1-12)* καί προϋπόθεση γιά τήν ένοίκηση τοϋ Ἁγ. Πνεύματος *(Ἀβ. Ἡσύχ. P.G. 93, 1508A).*

δρεσιν έγγίζειν έπιποθών αϊωνίοις φωτίζειν θαυμαστώς έπιοταμένοις, καί *ψυχοκτόνων μάλλον κεφαλάς πατεΐν δφεων και σκορπιών. Ών* και *συντόμως τή τοΰ Χριστού συνεργία τυχέΐν ήξιώθη διά τής τοϋ ϊδίου θελήματος*
25 αθλητικές άναιρέσεως, *ήτις αύτφ τήν άπλανή τών Πατέρων όδόν προεξένησεν, ήτις έλαφρόν αύτφ τό μακάριον απέδειξε φορτίον, καί τόν σωτήριον* Χριστοϋ ζυγόν *χρηστόν ώς αληθώς έφανέρωσεν.*

1616 **α 2.** Έξ *ής άρίστην έμαθεν ύψους* **όδόν,** *τήν ταπείνωσιν, καί τό Έλεήμων γίνου καί πράος, έργψ κατά τόν λόγον τών άγίων γερόντων παραλαβών, πάσαις διά τοϋτο ένεκοσμήθη ταϊς άρεταϊς·* **δθεν επί** *στόματος* **εκείνο αεί τό** *γερον-*
5 **τικόν** *έφερεν ό μακάριος** Ό *φθάσας, λέγων, εϊς* **τό** *κόψαι τό* **ίδιον** *θέλημα, έφθασεν εϊς* **τόν τόπον** *τής άναπαύσεως. Έπειδή γάρ εύρε, καθώς καί άξίως έζήτησεν, πάντων μέν ρίζαν ούσαν τών παθών τήν φιλαυτίαν, ταύτην δέ τφ γλυκυπίκρω ήμών συνισταμένην θελήματι, τφ δράστηρίψ τούτω*
ίο *φαρμάκω χρησάμενος, συναπομαραίνει τή ρίζη καί τά πονηρά βλαστήματα,* **καί** *γίνεται* **αθανάτων φυτών** *ειλικρινής*

3. *«Γενοϋ εξουδενωμένος καί* τό *θέλημά σου* όπι'σω *βάλε, καί γενοϋ αμέριμνος· καί* έξεις *άνάπαυσιν». (Άβ. Σισώης P.G. 65, 405).*

Μέ τή λέξη *άνάπαυση* στήν άπλή καθημερινή γλώσσα έννοοΰμε τό σταμάτημα, τή διακοπή τοΰ πόνου, τοΰ κόπου ή καί αύτής τής έπίγειας ζωής. Μεταφορικά στήν πνευματική καί άσκητική ζωή καί γλώσσα ή λέξη φανερώνει τή διακοπή, τό σταμάτημα τής εμπάθειας, τής ζωής τής άμαρτίας καί τήν είσοδο τοΰ άνθρώπου στήυ ειρηνική κατάσταση τών τέκνων τοΰ Θεοΰ. Σημαίνει μέθεξη στή ζωή τοΰ Χριστοϋ. Ή άνάπαυση είναι άποτέλεσμα άνάλογο πρός τήν άπάθεια, είναι άπονέκρωση τοΰ «παλαιοϋ άνθρώπου».

4. Ή λέξη *θέλημα* χρησιμοποιείται άλλοτε μέν γιά νά έκφράσει τή βουλητική δύναμη τής ψυχής καί άλλοτε άναφέρεται στό άντικείμενο στό όποιο έχει συγκεντρωθεί ή βούληση. *(Ι. Δαμ. P.G. 95, 153 C).*

Ή ελεύθερη βούληση είναι 'ένα άπό τά βασικά χαρακτηριστικά τοΰ «κατ' εικόνα», πού, μέ τήν υποχώρηση τοΰ πρωτοπλάστου στόν πειρασμό τής ισοθείάς, υποδουλώθηκε στό διάβολο. Ή άπόλυτη όμως ταύτιση τοΰ θελήματος τοΰ Θεανθρώπου — «δΓ ού τήν προσαγωγήν έσχήκαμεν» *(Ρωμ. 5, 2)* — μέ τό θέλημα τοϋ Πατρός, άποκατέστησε τήν «πεπτωκυϊα» βούληση στό «κατά φύσιν». Έκτοτε ή ταύτιση τής άνθρώπινης βουλήσεως μέ τό θέλημα τοΰ Θεοΰ «έν Χριστψ», άπελευθερώνει τόν άνθρωπο άπό τά δεσμά τοΰ διαβόλου καί τής διεστραμμένης ελευθερίας του.

’έχουν τή δύναμη νά φωτίζουν μέ τρόπο θαυμαστό *(Ψαλμ. 75, 5)* καί νά «καταπατεί τά κεφάλια τών φιδιών καί τών σκορπιών, πού σκοτώνουν τήν ψυχή» *(Λουκ. 10, 19)*. Όλα αυτά άξιώθηκε νά τά πετύχει σύντομα, μέ τή βοήθεια τοϋ Χριστού, μέ τή γενναία άπάρνηση τοϋ θελήματος του, πού τόν οδήγησε στόν άλάθητο δρόμο τών Πατέρων, καί τόν βοήθησε νά νιώσει «ελαφρύ» τό μακάριο φορτίο καί τοϋ φανέρωσε ότι, πραγματικά, «ό σωτήριος ζυγός τοϋ Χριστοϋ όχι μόνο δέν κουράζει αύτούς πού τόν σηκώνουν, άλλά τούς γεμίζει άρετές καί χαρίσματα»(Ματθ. *11, 30)*.

2.—. Έτσι έμαθε τό δρόμο πού οδηγεί ψηλά, δηλαδή τήν ταπείνωση, καί παρέλαβε ’έμπρακτα τή διδασκαλία τών άγίων Γερόντων «γίνου έλεήμων καί πράος». ΓΓ αύτό καί στολίστηκε μ’ δλες τίς άρετές. Καί πάντοτε είχε ό μακάριος στό στόμα του εκείνο πού δίδασκαν οί Γέροντες: «Έκεϊνος πού έφθασε στό σημείο νά κόψει τό θέλημά του, έφθασε στόν τόπο τής άναπαύσεως»-\ Όταν λοιπόν κατάλαβε, δπως μέ παρρησία είχε ζητήσει άπό τό Θεό, δτι ή ρίζα δλων τών παθών είναι ή φιλαυτία καί δτι αύτή έχει βασικό συστατικό τό γλυκόπικρο θέλημά μας[4], χρησιμοποίησε αύτό τό δραστήριο φάρμακο καί ξέρανε μαζί μέ τή ρίζα καί τά πονηρά βλαστάρια. Έτσι έγινε ειλικρινής «γεωργός

Ή πατερική πείρα χαρακτήρισε τό θέλημα τοϋ μεταπτωτικοΰ άνθρώπου σάν «μεμιασμένο καί φευκτόν τω Θεψ» {’ Af3. Βαρο. σ. 209) καί τόν άγώνα του γιά τόν «έγκεντρισμό εϊς τήν καλλιέλαιον» (Ρωμ. 11, 24) σάν άρνηση τής ψυχής (Γρηγ. *Νύσ.),* μαρτύριο, σταυρό καί θάνατο *(Συμ. Ν. Θεολ. Κατηχ. ΙΗ',* S.C. *104-332).*

Ή προσπάθεια αύτή — πού άποτελεϊ καί τό βασικό περιεχόμενο τοΰ πνευματικού άγώνα — είναι οδυνηρή καί «γλυκόπικρη» εμπειρία γιά τήν ψυχή, γιατί, όταν ικανοποιεί κανείς τό θέλημά του, άρχικά άπολαμβάνει τήν τέρψη τής ήδονής, ή όποία όμως είναι εφήμερη, παραπλανητική καί καταλήγει γρήγορα σέ άπογοήτευση καί πίκρα.

ΓΓ αύτό καί ή έκκοπή τοΰ θελήματος άξιολογήθηκε άπό τήν πατερική εμπειρία περισσότερο άπ’ ότι ή νηστεία καί ή προσευχή, οί όποιες χωρίς την ύπακοή αύξάνουν τόν εγωκεντρισμό καί ενισχύουν τή φιλαυτία.

Στό μυστήριο τής νεκρώσεως τοΰ θελήματος μας μπορεί νά μάς διάκονε! κάθε άνθρωπος. ’Ιδιαίτερα ό πνευματικός οδηγός (Γέροντας), ό όποΤος βρίσκεται «εις τόπον καί τύπον Χριστοϋ». Κάθε άλλη άπόπειρα τοΰ «ύπό άναγέννηση» άνθρώπου γιά άπελευθέρωση άπό τό «ϊδιον θέλημα» πού έπιχειρεϊται ’έξω άπ’ αύτή τή σχέση, δηλαδή «δΓ ιδίων» δυνάμεων, άποτελεϊ ματαιοπονία καί πλάνη, γιατί «πώς δύναται σατανάς» (δηλ. ό ϊδιος ό εμπαθής άνθρωπος τελών ύπό τήν κυριαρχία τοΰ σατανά) «έκβάλλαν σατανάν»(τό συγκεκριμμένο πάθος); *(Μάρκ. γ', 23).*

γεωργός καί *καρποφορεί τήν όντως ζωήν, τόν έγκεκρυμμένον τω άγρφ θηοαυρόν καλώς ύπ' αύτοϋ ζητηθέντα και εύρεθέντα*
B *κτησάμενος και πλουτήσας όντως τά μή κενούμενα.*

3. *Έβουλόμην μέν ούν ικανός είναι και γλώσση και διανοία, ώς άξιωθήναι και τόν άγιον αύτοϋ κατά μέρος* έκθέσθαι *βίον, εις κοινόν όφελος και τύπον άρετής άκριβέστατον, όπως τε τήν στενήν και εύρύχωρον όδόν και*
5 *παράδοξον ό μακάριος έκεϊνος άνέδραμε· τό μέν, διά τό άπλανές και άδιάχυτον και τής κρημνώδους έφ' έκάτερα παρεκβάσεως φυλακτικόν ούτω γάρ ό τοϋ Θεοϋ φίλος και μέγας όντως Βασίλειος τό στενόν τής τεθλιμμένης όδοϋ και σωτηριώδους ορίζεται* * τό *δέ, διά τό άπροσπαθές και τό*
ίο *πρός τούς άγοντας αύτόν* επί τόν Θεόν ελευθέριον καί *μάλιστα τό τής ταπεινώσεως ύφηλόν, τό μόνον, κατά* τόν *μέγαν*

5. *«'Αθάνατα φυτά».* Μέ τόν δρο αύτό, ΐσως χρησιμοποιώντας τό σχετικό χωρίο τοῦ Άγ. Γρηγορίου, φανερώνει τό σπουδαίο γεγονός ότι καθένας πού θά άναγεννηθεΐ «εν Χριστψ» όποκτά πάλι τά δώρα της άρχέγονης δικαιοσύνης καί μάλιστα τήν πολυγνωσία, αύτογνωσία καί θεογνωσία. *(Πρβλ. Γρηγ. Θεολ. P.G. 36, 632C) «...Τούτον έθετο μέν έν τφ παραδείσιο, δστις ποτέ ήν ό παράδεισος ούτος, τφ αύτεξουσίψ τιμήσας,* ί'ν' *ή τοϋ ελομένου τό αγαθόν ούχ ήττον ή τοϋ παρασχόντος τό* σπέρματα, φυτών αθανάτων *γεωργόν, θείων έννοιών* ίσως, τών τε άπλουστέρων, *καί* τών τελειότερων, *γυμνόν τή άπλότητι, καί ζωή τή άτέχνψ καί δίχα* παντός επικαλύμματος καί *προβλήματος».*

6. «.... *Τό στενόν καί τεθλιμμένον ούκ* άλλο *τι δηλοϊ, άλλά τήςστενότητος τήν έπίτασιν τό τεθλιμμένον παρίστησιν επί τοσοϋτον τής όδοϋ απεστενωμένης, ώς θλίβεσθα* ι, *τοστ έστι στενοχωρεϊσθαι εκατέρωθεν τόν όδεύοντα, παρεκβάσεως πόσης* επικινδύνου *ουσης, εϊτε δεξιά, εϊτε* αριστερά' *ώς επί γεφύρας, πάντοθεν τοϋ ύπορρέοντος ποταμοϋ ύποδεχομένου τον έκκλίνοντα.* Διό *φησιν* ό Δαυίδ: ' *Έχόμενα τρίβον σκάνδαλα έθεντό μοι'.* Δεί *ούν* τόν διά τής στενής *καί τεθλιμμένης εισελθεϊν εις τήν ζωήν προθέμενον, φυλάσσειν* έαυτόν άπό *πάσης παρεκβάσεως καί παρεκτροπής τών εντολών* τοῦ Κυρίου, πληροϋντα τό *γεγραμμένον: 'Μή έκκλίνης εϊς δεξιό, μηδέ αριστερά......*

(Μ. Βασ. P.G. 31, 1244 BC)

7. *Προσπάθεια* στήν άσκητική όρολογία χαρακτηρίζεται κάθε εμπαθής συναισθηματική καί βουλητική προσκόλληση σέ πρόσωπα, πράγματα, ιδέες ή ενθυμήσεις *(Μ. Βασ. P.G. 31, 921 καί 1152Α).* Ή προσπάθ&α εϊναι κατάσταση δουλείας γιά τήν ψυχή — πού ύποδουλώνει ταυτόχρονα καί ολόκληρη τήν κτίση *(Κλημ. Ρωμ. P.G. 8, 1196Β)* — καί εύνοϊκός παράγοντας γιά τήν ταύτιση τοῦ

αθανάτων φυτών»[5] καί καρποφόρησε τήν αληθινή ζωή, άφοϋ άπέκτησε τό «θησαυρό πού βρισκόταν κρυμμένος στόν αγρό» *(Ματθ. 13, 44)* τόν όποιον άναζήτησε μέ επιμέλεια καί τόν βρήκε πλουτίζον'Υας ετσι τόν έαυτόν του μέ άγαθά πού πραγματικά ποτέ δέν εξαντλούνται.

3.—. Θά ήθελα, βέβαια, νά ήμουν Ικανός στό λόγο καί στό νοΰ, ώστε ν' αξιωθώ νά εκθέσω μέ λεπτομέρεια τήν άγια ζωή του, γιά νά προξενήσω κοινή ώφέλεια καί νά δώσω άκριβέστατο πρότυπο άρετής. Θά ήθελα δηλαδή νά παρουσιάσω πώς ό μακάριος εκείνος βάδισε «τό στενό καί ευρύχωρο καί παράδοξο δρόμο» *(Ματθ.* 7, *13-14).* Καί είναι στενός μέν επειδή άποφεύγει μέ κάθε τρόπο τήν περιπλάνηση καί διάχυση τοΰ νοΰ καί τόν προ φυλάσσει άπό κάθε επικίνδυνη έκτροπη είτε πρός τά δεξιά εϊτε πρός τ' άριστερά —γιατί καί ό φίλος τοΰ Θεοΰ, ό πραγματικά Μεγάλος Βασίλειος, αύτόν τόν ορισμό δίνει γιά τή στενότητα τής «τεθλιμμένης» καί «σωτηριώδους» όδοΰ[6]— εύρύχωρος πάλι είναι γιατί χαρακτηρίζεται άπό «άπροσπάθεια»[7] καί αυτοπροαίρετη παράδοση τοΰ ύποτακτικοΰ σ' αύτούς πού τόν όδηγοΰν στό Θεό καί, πολύ περισσότερο, άπό ΰψος ταπεινώσεως πού, σύμφωνα μέ τή διδασκαλία τοΰ Μεγάλου 'Αντωνίου, είναι ή

ανθρώπου μέ τό φθαρτό καί εφήμερο. Χαρακτηρίζει κυρίως όσους δέν έχουν «διά τής πίστεως» ανοιχτεί στή διάσταση «τοΰ μέλλοντος αίώνος» καί όσους δέν βρήκαν στό πρόσωπο τοΰ Χριστοϋ τό «πλήρωμα τών πάντων». Είναι αποτέλεσμα τοΰ εγωκεντρισμού καί τής φιλαυτίας καί εκφράζεται μέ τρεΐς κυρίως βασικές μορφές: τήν αγάπη τής ηδονής, τή φιλαργυρία καί τήν κενοδοξία. Άποτελεϊ δέ «μέγα έμπόδιον τοίς πρός άρετήν έπειγομένοις» ("Οσ. *Νεϊλ. P.G.* 79, *733Β).*

Ή καταλυτική γιά τήν ψυχή δύναμη τής προσπάθειας γίνεται περισσότερο εμφανής όταν επακολουθήσει έλλειψη ή στέρηση χοΰ αντικειμένου πρός τό όποιο είναι προσκολλημένη ή ψυχή.

Ά-προσπάθεια είναι ή ελευθερία την όποία βιώνει ή ψυχή τοΰ «άγαπητικώς έφιεμένου πρός τό μόνο καί όντως έφετόν», καί ή μετάθεση κάθεϋλικοΰ δεσμοΰ πρός τήν «άϋλον σχέσιν» *(Γρηγ. Νύσ. P.G. 44,* 768CJ. 'Η άπροσπάθεια είναι πρόδρομος τής απάθειας καί γεννιέται άπό τήν εμπειρία τής άγάπης τοΰ Θεοΰ καί άπό τήν άνάπαυση πού χαρίζει ή πίστη καί ή μετ' Αύτοϋ κοινωνία. Τά μονοπάτια πού όδηγοΰν στήν άπροσπάθεια είναι ή άγάπη πρός τό Θεό, ή άκτημοσύνη καί ή ταπείνωση.

Κλασσικά παραδείγματα απροσπάθειας είναι ό πολύαθλος Ίώβ καί τό πλήθος τών όσίων Πατέρων, οί όποϊοι άγωνίστηκαν μέχρι θανάτου γιά νά σπάσουν τά δεσμά τής ύλης καί τής φθοράς.

c *'Αντώνιον, πασών τών τοϋ διαβόλου παγίδων ανώτερον. Διό και επ ' αύτφ ώς αληθώς έπληροϋτο τό Πλατεία ή εντολή σου σφόδρα.*

4. *Άλλά τοϋτο μεν ώς άδυνάτως έχων ύπερβήσομαι. Οιδα γάρ πρός άπασι τοίς τοϋ μακαρίου καλοΐς,* **καί** *ταϋτα δή τά τών έξωθεν λεγομένων φιλοσόφων, απερ κατά τήν σοφήν δντως μέλισσαν ανθολογών φέροντά τι χρήσιμον*
5 *εύρισκεν, άόκνως αύτόν εις διδασκαλίαν έν καιρφ προβαλλόμενον. οΐον τό Μηδέν άγαν, τό Γνώθι σεαυτόν, καί τά τοιαϋτα, πρός απερ, εί καί μή προαίρεσις εύγνώμων, άλλά γε τό τής αδυναμίας αναγκαϊόν με, καθώς ειρηται, συνελαύνει.* Ό δέ *μοι ή σπουδαία καί φιλόκαλος ύμών έκέλευσε ψυχή, τοϋτο δή θαρρών καί πεποίηκα, τό τε βαρύ τής παρακοής ύφορώμενος καί τό τής οκνηρίας* δεδοικώς *έπιτίμιον καί δή τοίς παροϋσι συναπέστειλα γράμμασιν ύμϊν τοίς φρονίμοις σύν Θεφ τραπεζίταις τό κείμενον παρ ' έμοί αργόν τόλαντον, τάς εύρεθείσας λέγω τοϋ μακαρίου*
15 διδασκαλίας, ας *τε αύτός έκ τών* εαυτοϋ *παραλαβεϊν ήξιώθη πατέρων καί ας τοϊς ίδίοις μαθηταΐς παρέδωκε, κατά τόν πρώτον ήμών καί αληθινόν καθηγητήν καί Σωτήρα ποιών τε καί διδάσκων. Εί δέ μή καί πάντας αύτοϋ τούς άγιους εύρεϊν δεδυνήμεθα λόγους, πάνυ δέ ολίγους, καί τούτους*
20 *σποράδην ύπό σπουδαίων τινών προνοία Θεοϋ συνειλεγμένους, άλλ' ούν ικανόν έσται σου τή δεξιότητι καί τό βραχύ παραστήσαι, κατά τό Δίδου σοφφ άφορμήν, καί σοφώτερος έσται.*

1617 A 5. Οίος *μέν ήν ό μακάριος τήν πρόθεσιν* **έπί τόν** *μοναδικόν ύπό τοϋ Θεοϋ βίον οδηγούμενος, οΐον δέ άρμόδιον τφ σκοπώ καί τόν βίον άνέλαβε■ πρός μέν γάρ τούς πατέρας τούς* εαυτοϋ, *τήν άκραν τής ύλής άποταγήν, τήν γνησίαν κατά*

8. *«Είπεν ό Άββάς* 'Αντώνιος: *Είδον πάσας* τάς παγίδας τοΰ *εχθροί) ήπλωμένας επί τής γης· καί στενάξας εϊπον τίς αρα παρέρχεται ταύτας; καί ήκουσα φωνής λεγούσης μοι, ή ταπεινοφροσύνη».*

(Άβ. Αντώνιος P.G. 65, ζ')

9. Ή οικειοθελής, αυτοπροαίρετη καί άυεπίστροφη εγκατάλειψη τοΰ κοινω-

μόνη πού μπορεί νά ξεφύγει όλες τίς παγίδες τοϋ διαβόλου[8]. Γ Γ αύτό καί στό βίο τοϋ Δωροθέου εϋρισκε τήν εφαρμογή του τό ψαλμικό: «Είναι πολύ πλατιά ή εντολή Σου» *(Ψαλμ. 118, 96).*

4.—. Δέν θά επιχειρήσω όμως ενα τέτοιο έπαινο γιατί υπερβαίνει τίς δυνάμεις μου. Γιατί ξέρω, πραγματικά, ότι ό μακάριος Δωρόθεος, εκτός άπό εκείνα πού ζοΰσε καί ελεγε άκούραστα όταν δίδασκε άνέφερε, καί αύτά άκόμα πού δίδασκαν οί έξωχριστιανοί φιλόσοφοι καί πού, σάν σοφή μέλισσα, τά μάζευε —άν, βέβαια, εϋρισκε ότι περιείχαν κάτι χρήσιμο— όπως τό «Μηδέν άγαν» (τίποτα ύπερβολικό), τό «Γνώθι σεαυτόν» (Μάθε τόν εαυτόν σου) καί άλλα παρόμοια, τά όποΤα βέβαια, μέ παρακινεί νά τά άναφέρω άν όχι τόσο ή καλή γνώμη μου γΓ αύτά όσο ή άδυναμία μου. Εκείνο λοιπόν, πού ή σπουδαία καί φιλόκαλη ψυχή σας μοΰ ζήτησε, αύτό καί πήρα τό θάρρος νά τό τολμήσω, επειδή άντιλήφθηκα τό βάρος τής παρακοής καί φοβήθηκα τήν τιμωρία τής τεμπελιάς. Καί μαζί μ’ αύτήν τήν επιστολή έστειλα σέ σας, τούς φρόνιμους —μέ τή Χάρη τοΰ Θεοΰ— τραπεζίτες, τό τάλαντο πού βρίσκεται μέσα μου άνεκμετάλλευτο, δηλαδή όσες διδασκαλίες τοΰ μακάριου Δωροθέου άνευρέθηκαν, τίς όποιες ό ϊδιος άξιώθηκε νά παραλάβει άπό τούς πνευματικούς του Πατέρες, καί νά παραδώσει στούς μαθητές του, άφοΰ, κατά τήν ύπόδειξη τοΰ Πρώτου άληθινοΰ Καθηγητή καί Σωτήρα μας, πρώτα εφάρμοσε καί μετά δίδαξε *(Πράξ. 1,1).* Άν καί δέν μπορέσαμε, βέβαια, νά βροΰμε όλους τούς άγιους λόγους του, άλλά πολύ λίγους —καί αύτούς, μέ τήν Πρόνοια τοΰ Θεοΰ, σποραδικά συγκεντρωμένους άπό κάποιους φιλομαθείς— όμως θά είναι άρκετό, γιά τή δική σου πνευματική έπιδεξιότητα, ν’ άξιοποιήσεις καί αύτό τό λίγο, σύμφωνα μέ τό ρητό: «Δώσε στό σοφό άφορμή καί θά γίνει σοφότερος» *(Παροιμ. 9, 9).*

5.—. Τέτοια προαίρεση είχε ό μακάριος γιά τή μοναχική ζωή, στήν όποία τόν όδηγοΰσε ό Θεός, καί τέτοια ζωή έκανε εναρμονισμένη άπόλυτα μέ τό σκοπό πού είχε. Γ ιατί στούς μέν πνευματικούς του Πατέρες είχε έπιδείξει τέλεια «άποταγή»[9] τών υλικών

νικοϋ βίου, τώυ υλικών πραγμάτων καί τών ανθρωπίνων σχέσεων άποδόθηκε στήν ασκητική ορολογία, μέ τή λέξη άποταγή.

Μ. Άντων. ΒΕΠΕΣ 33, σ. 21

Πρβλ. α) Κασσιαν. Ρωμ. ΒΕΠΕΣ 35, 1787-79

β) Ισαάκ Σύρου Ασκητικό σ. 2 κ.έξ.

γ) Ί. Κλίμακ. Α' Λόγος Περί άποταγής

5 Θεόν *υποταγήν, τό καθαρόν τής έξαγορεύσεως, τό ακριβές τής συνειδήσεως, και μάλιστα τό εν γνώσει τής ύπακοής άδιάκριτον, πίστει βεβαιούμενον και αγάπη τελειούμενον πρός δε τούς συνασκουμένους άδελφούς, τό αιδέσιμον όμού και εύπρόσιτον, τότε άτυφον και απαρρησίαστον, και* ίο *προηγουμένως τό άνυπονόητον και άπερίεργον και άφιλό-*

10. *Ή υποταγή* είναι τό απαραίτητο συμπλήρωμα τής άποταγής. Είναι έμπρακτη, ευγνώμων καί Χριστομίμητη απάντηση στήν ένανθρώπιση τοϋ Θεοϋ Λόγου. Αύτή Επιτυγχάνεται μέ τήν αυτοπροαίρετη τοποθέτησή μας κάτω άπό τήν πλήρη δικαιοδοσία ενός, ή περισσοτέρων άνθρώπων. Αύτούς τούς έχουμε «εις τόπον Χριστοϋ», τούς κάνουμε άπόλυτη ύπακοή καί εμπιστευόμαστε τήν πορεία καί τή δραστηριότητά μας στήν κρίση τους καί στό θέλημά τους, όπως άκριβώς θά κάναμε άν ε'ίχαμε επί γης τόν "Ιδιο τόν Κύριό μας. Έτσι δέν κάνουμε τίποτε εσωτερικό ή εξωτερικό, δέν δίνουμε ή δέν παίρνουμε τίποτα ύλικό ή πνευματικό χωρίς τήν «εύλογίαν» τοΰ Γέροντα ή τοϋ άναπληρωτοϋ του. (Ευλογιά είναι ή άδεια, ή 'έγκριση καί ή ολόψυχη προσευχή τοϋ Γέροντα γιά καθετί πού ζεΐ ή ενεργεί ό ύποτακτικός του. Ό γνήσιος ύποτακτικός ουτε «νεκρούς δέν άνασταίνει» χωρίς εύλογία).

(Μάρκ. Άσκητ. P.G. 88, 741)

11. *«Έξαγόρευση* λογισμών». Μέ τόν όρο αύτό έννοοϋμε, στήν άσκητική μοναχική ζωή, τήν άπαράβατη υποχρέωση πού έχει ό ύποτακτικός νά άναφέρει στό Γέροντά του όχι μόνο τά λάθη, τίς πτώσεις ή καί τίς εμπαθείς διαθέσεις του άλλά καί τούς άγαθούς όραματισμούς του καί τίς θεοκίνητες άκόμη κινήσεις τοΰ νοϋ καί τής καρδιάς του. Είναι υποχρεωμένος νά δίνει πραγματική εικόνα (όλα τά θετικά καί άρνηπκά στοιχεία) τής θελήσεώς του, είτε αύτή βρίσκεται σέ σκέψεις, σέ φαντασιώσεις, σέ επιθυμίες ή σέ συναισθήματα, εϊτε ύλοποιεΐται σέ συγκεκριμένα έργα άγαθά ή πονηρά.

Ό *«λογισμός»* ώς όρος χρησιμοποιείται μέ πολλές έννοιες καί σημασίες. Άλλοτε σημαίνει τήν άπλή σκέψη, άλλοτε τή βουλητική τάση τής ψυχής, μέ συνειδητά ή άσυνείδητα τά συναισθήματα τά σχετιζόμενα μετό στόχο. Άλλοτε πάλι άποτελεϊ διαρκή καί όλοκληρωμένη βίωση (εϊτε ένδοψυχικά εϊτε καί ψυχοσωματικά) μέσα στήν όποία βρίσκεται σέ πλήρη άνάπτυξη καί ό λόγος (συνείδηση καί νοΰς) καί τό συναίσθημα (καρδιά) καί ή βούληση, συντονισμένα καί όμόστοχα. Καί στήν άτελή καί στήν τ&εια μορφή τους οί λογισμοί είναι τό άντικείμενο τής έξαγορεύσεως, άλλά δέν έχουν τήν 'ίδια βαρύτητα καί σημασία πού έχβ ό τέλειος λογισμός ό όποιος — έστω καί άν δέν γίνα πράξη — φανερώνει τήν πλήρη συγκατάθεση τής ψυχής καί προκαλεΐ άκέραιο τόν ήθικό καταλογισμό, τήν επιδοκιμασία ή τήν άποδοκιμασία τοϋ Κυρίου.

12. Ή ζωή τήςύπακοής γιά νά λειτουργηθεί σωστά πρέπει νά είναι «•αδιάκριτος». Ή προσωπική δηλ. κρίση τοΰ ύποτακτικοΰ νά μήν άποτελεϊ ρυθμιστή τής πνευματικής του πορείας, ουτε 'ελεγκτή «τής καθαρτικής» άγωγήςπού άσκεΐται άπό τό Γέροντα, άλλά μαζί μέ κάθε άλλο εγωκεντρικό στοιχείο τής προσωπικό-

πραγμάτων, γνήσια «κατά Θεόν ύποταγή»[10], άπόλυτη καί ειλικρινή «έξαγόρευση τών λογισμών»[11], άκρίβεια συνειδήσεως καί κυρίως «ενσυνείδητη καί άδιάκριτη ύπακοή»[12], πού στηρίζεται στήν πίστη καί τελειώνεται μέ τήν άγάπη. Στίς σχέσεις του μέ τούς άδελφούς τής Μονής ήταν σεβαστός καί προσιτός, χωρίς υπερηφάνεια καί «παρρησία»[13] καί πάνω άπ' δλα χωρίς ύποψίες, περιέργειες καί φιλονικίες, πού ή άπουσία τους κάνει νά ριζώνει

τητάς του νά κρυφτεί 'έως τής κοινής άναστάσεως *«ούν τφ Χριστφ έν τφ* Θεψ» *(Κολ. Γ, 3).*

ˆΕτσι στήν επίγεια ζωή οί καρποί τής ύπακοής εμφανίζονται σάν άμεριμνία καί *«ύπνοΰσα* οδοιπορία» *(I. Κλίμ. Λογ. Δ '),* δταν δμως *«ύποταγώμεν οί πάντεςτφ υίφ, εύρεθώμεν* αύτοΰ *μέλη καί γενώμεθα αύτφ εις υίούς Θεοΰ... Τότε αύτός ύποταγήσεται όνθ' ήμών τφ πατρί, ώς κεφαλή ύπέρτών ιδίων μελών» (Μ. Άθαν. P.G. 26, 1020 C) «Ίνα η ό Θεός τά πάντα έν πάσι» (Α' Κορινθ. 15, 28).* Τότε θά άποκαλυφθεΐ ή «-ζωοποιός *νέκρωση»* τής ύπακοής σάν «άτ&^εύτητη μακαριότητα καί άφθαρσία» *(Ύποταγή Θεοϋ, αφθαρσία» - "Αγ. Ειρην. P.G.* 7, *1108Α).*

13. *Παρρησία* στήν αρχική της έννοια σημαίνει τό θάρρος της παραστάσεως ενώπιον κάποιου προσώπου ή συνόλου άνθρώπων καί τής έκφράσεως αιτήματος, γνώμης, θελήματος ή απολογίας «τοϋ παρρησιαζομένου».

Στήν προπτωτική κατάσταση ό πρωτόπλαστος «ήν γυμνός μέν τής τών νεκρών δερμάτων επιβολής, έν παρρησίςι δέ τό τοΰ Θεοϋ πρόσωπον βλέπων» (Γρηγ. Νύσ. P.G. 46, 373 C). Ή άναμαρτησία καί ή καθαρότητα τής ψυχής τοΰ χάριζε τήν ελευθερία τής κοινωνίας μέ τό Θεό *«τήν παρρησίαν, τήντή έλευθερίg της ψυχής ένυπάρχουσαν» (Γρηγ. Νύσ. P.G. 44, 1180Α).*

Μετά όμως άπό τήν πτώση, ό Άδάμ «έφοβήθη» καί «έκρύβη» *(Γεν. Γ' 8-10),* τοΰ έλειψε ή άκακη καί αυθόρμητη τάση τής «εύπαρρησίαστης» υίότητας, έως τής ένανθρωπήσεως τοϋ Θεοϋ Λόγου «έν ω *εχομεν τήν παρρησίαν καί τήν προσαγωγήν» (Έφ. 3, 12).*

Ή άμαρτία έγινε τείχος πού χώρισε τόν άνθρωπο άπό τό Θεό, τόν ύποδούλωσε στό φόβο, στήν ένοχή, στήν άνασφάλεια καί στήν πονηριά. Καί όπως λέει ό "Αγ. Ίωάν. Χρυσόστομος *«ή ήμετέρα ψυχή τοσοϋτον εχει περικείμενον αύτή σκότος έκ τής πονηρός συνειδήσεως, ώς... μηδέποτε δύνασθαι μετά παρρησίας εις* τόν *αύτής άτενίσαι δεσπότην».* Γ Γ αύτό, τόσο κατά τήν τέλεση τοϋ μυστηρίου τής Θ. Εύχαριστίας όσο καί κατά τίς άλλες εκκλησιαστικές άκολουθίες, παρακαλοΰμε επίμονα τό Θεό νά μάς καταστήσει διά τήςΧάριτος τοϋ Άγ. Πνεύματος «εύπαρρησιάστους» *(«... Ώστε γενέσθαι τοΐς μεταλαμβόνουσι εϊς... παρρησίαν τήν πρός Σέ» - «....Καί καταξίωσον ήμάς Δέσποτα μετά παρρησίας... τολμάν έπικαλεϊσθαί Σε τόν έπουράνιον Θεόν Πατέρα»),* Καί αύτό γιατί τήν παρρησία τοΰ άνθρώπου πρός τό Θεό δέν καταξιώνει ή *«άνθρωπίνης φιλίας πρόσληψις, άλλ ' ή θεϊκής αλήθειας έπίκρισις» (Γρηγ. Νύσ. P.G. 46, 732Α).*

Σ' αύτή άκριβώς τή βάση θεμελιώνεται έκκλησιολογικά καί ή όλη θεώρηση τοΰ θέματος τής κοινωνίας καί τής πρός Θεόν παρρησίας τών Άγίων, τούς βίους τών όποιων ή στρατευομένη 'Εκκλησία προβάλλει σάν παράδειγμα καί τήν παρρησία τους ζητάει σάν μεσίτρια.

νεικον, *τάς τής εύλαβοΰς άκατακρισίας ρίζας και τής υπέρ μέλι γλυκείας ομοφροσύνης μητέρας·* καί *περί μέν τά έργα, τό σπουδαϊον, τό νουνεχές, τό μετά έπιεικείας άτάραχον, τής τού ήθους πήξεως τό γνώρισμα· περί δέ τάς ύλας, τό*
15 *επιμελές, τό σεμνόν, τό φιλόκαλον άμα και άπέρπερον, άλλήλοις τή θείg διακρίσει συντρέχοντα' προ πάντων και έπι πασι, τό ταπεινόν, τό εϋχαρι, τό μακρόθυμον, τό* ευσταθές, τό *νηφάλεον, τό μελητητικόν.*

6. Άλλά *τί δεϊ με τά καθ' έκαστον έπιχειροϋντα λέγειν; "Ομοιόν τι πάσχειν τοΰ σταγόνας ύετοϋ και κύματα θαλάσσης άριθμεϊν. Δέον και τοΰ λόγου προεθέμην δρον, μή κατατολμάν άλλοτρίων, ύμϊν δέ μάλλον τής γλυκείας τούτων έρεύνης*
5 *παραχωρεϊν, καί* όσοι *τρυφάτε τά τοιαϋτα, καί καταμανθάνειν έξ οϊας άγωγής καί μακαρίας πολιτείας έπι τήν θείαν διδασκαλίαν καί ψυχών έπιμέλειαν ύπό τής πάντα καλώς οϊκονομούσης άγεται προνοίας ό συμπαθής έκεϊνος καί φιλόστοργος πατήρ,* ό τοΰ διδάσκει όντως *καί φωτίζειν*
ίο *ψυχάς άξιος, ό πολύς έν συνέσει καί πλείων έν συγκαταβάσει, ό μέγας έν σοφίg* καί *μείζων έν εύλαβείg, ό ύψηλός έν* θεωρία καί *ύψηλότερος έν ταπεινώσει, ό πλούσιος έν Θεψ* καί πτωχός έν *πνεύματι,* ό *ήδύς τφ λόγφ καί ήδύτερος τή άπαντήσει,* ό *έπιστήμων ιατρός ήν βούλει νόσον καί ϊατρείαν,*
15 ό πλουσιοις, *πένησι, σοφοΐς, άμαθέσι, γυναιξιν, άνδράσι, γέρουσι, νέοις, θλιβομένοις, εύθυμοΰσι, ξένοις, ϊδίοις, μιγόσι, μοναδικοϊς, άρχουσιν, αρχομένοις, δούλοις,* έλευθέροις, *τήν άγίαν έκείνην* καί *μυριόμορφον άντιταλαντεύσας οικονομίαν, πάσιν αεί τά πάντα γινόμενος καί κερδάνας τούς πλείονας.*

7. Άλλ' *ήδη καιρός, άγαπητέ,* τήνγλυκείαν *τών πατρικών λόγων* τταραθηναι σοι *τράπεζαν, ής ούδέ τό τής* λέξεως άκαλλώ πιστόν *ολίγον* εϊς ωφέλειαν τοιούτος *γάρ ών καί τόν λόγον ύψηλός, έκεϊνος ό θεϊος* όντως *άνήρ καί έν τούτψ*

στήν ψυχή ή άκατακρισία καί νά γεννιέται ή ομοφροσύνη, πού είναι πιό γλυκιά καί άπό τό μέλι. Καί στά έργα του πάλι ήταν δραστήριος, συνετός καί συνταίριαζε τήν έπιείκια μέ τήν άταραξία, πού είναι γνώρισμα τοϋ ώριμου χαρακτήρα. Στήν άπασχόλησή του μέ τά ύλικά πράγματα ήταν επιμελής, προσεκτικός καί άγαποΰσε τό ώραΐο καί λιτό, συνδυάζοντας όλα αύτά μέ τή διάκριση πού τοΰ χάριζε ό Θεός. Πάνω καί πρώτα άπ' όλα όμως ήταν ταπεινός, σταθερός στό άγαθό, νηφάλιος καί στοχαστικός.

6.—. Άλλά πρός τί νά επιχειρήσω ν' άναφέρω τό καθετί μέ λεπτομέρεια; Αύτό θά ισοδυναμοΰσε μέ τό νά θέλω νά μετρήσω τίς σταγόνες τής βροχής καί τά κύματα τής θάλασσας. Θά 'έπρεπε νά θέσω σάν όρο στά λόγια μου νά μήν τολμώ νά επιχειρώ αύτά πού άνήκουν σέ άλλους, άλλά ν' άφήσω καλύτερα σέ σάς τή γλυκιά έρευνα όλων αύτών. Καί όσοι έντρυφάτε στά κείμενα τοΰ άββά θ' άντιληφθεΐτε εύκολα μέ ποιό τρόπο ζωής καί μέ ποιά μακάρια πολιτεία οδηγήθηκε άπό τή θεία Πρόνοια —πού οίκονομεΤ τά πάντα— πρός τή θεία διδασκαλία καί τήν πνευματική παρακολούθηση τών ψυχών, ό συμπαθής εκείνος καί φιλόστοργος πατέρας. Αύτός πού είναι πραγματικά άξιος νά φωτίζει καί νά διδάσκει ψυχές, έκεϊνος πού είναι πλούσιος σέ σύνεση καί άκόμα πλουσιότερος σέ συγκατάβαση, ό μεγάλος στή σοφία καί πολύ μεγαλύτερος στήν εύλάβεια, ό ύψηλός στή θεωρία καί ύψηλότερος στήν ταπείνωση, ό πλούσιος στήν ένθεη ζωή καί πλουσιότερος στό ταπεινό φρόνημα, ό γλυκός στό λόγο καί γλυκύτερος στήν άναστροφή, ό επιστήμονας γιατρός γιά κάθε άρρώστια καί θεραπεία, έκεϊνος πού προσάρμοσε τήν άγια καί πολύπλευρη εκείνη «οικονομία» τοΰ Θεοΰ στούς πλούσιους καί στούς φτωχούς, στούς σοφούς καί στούς άγράμματους, στούς άνδρες καί στίς γυναίκες, στούς γέρους καί στούς νέους, στούς θλιμμένους καί στούς χαρούμενους, στούς ξένους καί στούς οικείους, στούς μοναχούς καί στούς άγάμουςπού ζοΰν στόν κόσμο, στούς άρχοντες καί στούς άρχομένους, στούς δούλους καί στούς ελεύθερους. Καί έγινε «τά πάντα γιά τούς πάντες καί έτσι κέρδισε τούς περισσότερους άπ' αύτούς» *(Α ' Κορινθ.* 9, *22)*.

7.—. Άλλά είναι καιρός πιά, αγαπητέ, νά σοΰ παραθέσω τή γλυκιά τράπεζα τών λόγων τοΰ άββά, πού μέ τό νά είναι θεληματικά άκαλώπιστοι στό ύφος τους,ώφελοΰν πάρα πολύ. Γιατί έκεϊνος ό πραγματικά άγιος άνδρας, ενώ ήταν τόσο μεγάλος

5 διά τήν εντολήν δμως τοίς *ταπεινοϊς συναπάγεται, τό πεζόν τής* λέξεως καί *τό τής φωνής άκατάσκενον πανταχοϋ προτιμήσας. Σύ δέ τής γνήσιας και μακαρίας σπουδής τήν άπόλαυσιν εύρών άξίαν, ένδαψιλεύου* τοίς έμοίς *έφοδίοις, τήν άγίαν έπιβατεύων τοϋ* καλώς *ποθουμένου σοι πολιτείαν* ίο καί *τής έμής νωθρότητος ύπερευχόμενος.*

Πρότερον δε εν συντόμω ερώ καί τά κατά τόν *μακάριον Δοσίθεον, τόν γενόμενον πρώτον μαθητήν τοϋ μακαρίου άββά Δωροθέου, έτι δντος αύτοϋ έν* τοίς τοϋ *άββά Σερίδου και τόν άγώνα τής κατά* Χριστόν *ύποταγής έξανύοντος.*

στήν άρετή καί τόσο δυνατός στό λόγο, δμως καί σ' αύτή τήν περίπτωση, ύπακούοντας στήν εντολή *(Ρωμ. 12, 16),* συγκατέβηκε στά μέτρα τών ταπεινών καί γι' αύτό προτίμησε σέ δλα τό άνεπιτήδευτο ύφος καί τόν άτεχνο λόγο. Καί σύ πού κατάλαβες δτι άξίζει πραγματικά ή άπόλαυση τής γνήσιας καί μακάριας μελέτης τών λόγων τοῦ Πατέρα, προσπάθησε νά έντρυφάς άπεριόριστα σ' αύτά πού 'έχω συγκεντρώσει. Καί καθώς θά βαδίζεις στά ϊχνη τής άγιας πολιτείας τοῦ άγαπημένου σου άββά, σέ παρακαλώ νά εύχεσαι καί γιά τή δική μου νωθρότητα.

Στήν άρχή δμως θ' άναφέρω μέ συντομία καί γιά τόν μακάριο Δοσίθεο, αύτόν πού ύπήρξε πρώτος μαθητής τοῦ άββά Δωροθέου, δταν ήταν άκόμα στή Μονή τοῦ άββά Σερίδου καί άγωνιζόταν στόν άγώνα τής ύποταγής σύμφωνα μέ τό πρότυπο τοῦ Χρίστου.